

PRAKSISOVERSIGTER • SAMLET UDGAVE

Praksis inden for *menneskerettigheder*

EMRK i dansk praksis – frihedsrettighederne anvendt.

OVERSIGTER

11

AFGØRELSE

271

PERIODE

1910–2026

11 OVERSIGTER

Indhold

01	Boligens ukrænkelighed og forvaltningens tvangsindgreb (grundloven § 72)	19 afg.
02	EMRK artikel 10 (ytringsfrihed) i dansk retspraksis	24 afg.
03	EMRK artikel 14 (forbud mod diskrimination)	22 afg.
04	EMRK artikel 3 (umenneskelig behandling)	27 afg.
05	EMRK artikel 5 (frihedsberøvelse)	8 afg.
06	EMRK artikel 6 (retfærdig rettergang)	61 afg.
07	EMRK artikel 8 (privatliv og familieliv)	49 afg.
08	Forbuddet mod selvinkriminering og retten til at tie	21 afg.
09	Hadforbrydelser (straffelovens § 266 b)	20 afg.
10	Politiets administrative frihedsberøvelse efter politiloven (EMRK art. 5)	17 afg.
11	Tortur (straffeloven § 157 a)	3 afg.

Hver oversigt er et selvstændigt kapitel med introduktion, principper, gennemgang, lovgrundlag og citerede afgørelser. Titlerne er klikbare, og kapitlerne findes også som bogmærker i PDF-læseren.

01

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over boligens ukrænkelighed og forvaltningens tvangsindgreb (grundloven § 72)

Husundersøgelsesbegrebet, kravet om retskendelse og retssikkerhedslovens grænse mellem tilsyn og strafforfølgning

Version 2 · Opdateret 21. jul. 2026 · 19 afgørelser · 2001-2025

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Grundlovens § 72 er den nationale forfatningsretlige kerne i beskyttelsen af boligen og den fortrolige kommunikation, men bestemmelsen indeholder selv et vidtgående forbehold: kravet om retskendelse gælder kun, "hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse". Den praktiske retsstilling fastlægges derfor i vidt omfang af lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter (retssikkerhedsloven, LBK nr. 1121 af 12. november 2019), der siden 2005 har reguleret proportionalitet, varsling, fremgangsmåde og – frem for alt – grænsen mellem administrativt tilsyn og strafforfølgning. Praksis viser to stabile hovedlinjer: domstolene accepterer bredt, at forvaltningen får adgang uden retskendelse, når loven hjemler det og formålet reelt er kontrol, mens beskyttelsen bider, når indgrebet i realiteten tjener strafforfølgning eller savner klar lovhjemmel.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Grundlovens § 72 kræver kun retskendelse, "hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse" – forbeholdet er reelt, og lovgiver kan ved lov give forvaltningen adgang til bolig og lokaler uden forudgående retskendelse.
- 02** Princippet om boligens ukrænkelighed indebærer efter lov kvalitetstraditionen, at det i hvert enkelt tilfælde nøje skal overvejes, om det overhovedet er nødvendigt – med eller uden retskendelse – at give myndigheder adgang til privat ejendom.
- 03** "Husundersøgelse" omfatter efter forarbejderne både private beboelseslokaler og andre ikke offentligt tilgængelige rum såsom fabriks- og lagerlokaler, baglokaler, garager, stalde og lader – men ikke butiks- og restaurationslokaler eller udendørs lokaliteter som marker, haver, gårdspladser og byggepladser.
- 04** En fængselscelle er ikke en "bolig" i grundlovens § 72's forstand, og indgreb reguleret i straffuldbyrdelsesloven falder desuden helt uden for retssikkerhedslovens anvendelsesområde.
- 05** Tvangsindgreb må kun anvendes, hvis mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, og hvis indgrebet står i rimeligt forhold til formålet.

- 06 Hovedreglen er skriftlig varsling senest 14 dage før indgrebet med angivelse af tid, sted, hovedformål samt det faktiske og retlige grundlag; fravigelse kræver, at en af de fem undtagelser i § 5, stk. 4, er opfyldt, og skal begrundes skriftligt senest samtidig med indgrebet.
- 07 Ved "blandede" kontrolbesøg kan hele indgrebet gennemføres uvarslet, hvis undtagelsesbetingelserne er opfyldt for en ikke uvæsentlig – men ikke ganske perifer – del af indgrebet.
- 08 Ved fælles kontrolbesøg opnår den enkelte myndighed ikke øgede beføjelser; hver myndighed skal selvstændigt vurdere varsling og fremgangsmåde for sin del af indgrebet.
- 09 Foreligger der rimelig grund til mistanke om et strafbart forhold, må tvangsindgreb rettet mod netop det forhold kun gennemføres efter retsplejelovens regler – men myndigheden kan fortsat bruge sine kontrolbeføjelser over for andre forhold.
- 10 Ren stikprøvekontrol og en almindelig, erfaringsbaseret fornemmelse af, at "der kan være noget galt", udgør ikke mistanke i § 9, stk. 1's forstand.
- 11 Efter § 9, stk. 2, kan indgrebet alligevel gennemføres, hvis det ville have været et naturligt og sagligt begrundet led i sagens behandling, selv om der ikke kunne blive tale om straf – det er uden betydning, at oplysningerne senere også kan bruges i en straffesag.
- 12 Højesteret godkendte den 3. september 2024, at foto- og videomateriale fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse kunne anvendes som bevis i den efterfølgende straffesag om dyrevelfærd.
- 13 Der gælder ikke et generelt "out of scope"-princip for danske konkurrencemyndigheders egeninitierede kontrolundersøgelser; kravene om saglighed og proportionalitet er tilstrækkelige.
- 14 Selvinkrimineringsforbuddet i § 10 forudsætter, at der på indhentelsestidspunktet foreligger konkret mistanke om et strafbart forhold – det har ikke i sig selv betydning, hvor i myndighedens organisation sagen behandles.
- 15 Myndigheden skal vejlede den mistænkte om, at der ikke er pligt til at give oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse; tilsidesættelse er en sagsbehandlingsfejl, der kun fører til ugyldighed efter en konkret væsentlighedsvurdering.
- 16 Hjemler om "adgang uden retskendelse" fortolkes indskrænkende: de giver ikke ret til ransagning, de undtager typisk bygninger, der udelukkende anvendes til privat beboelse, og de rækker ikke til at pålægge borgeren bekostelige nye undersøgelser.
- 17 Tilsynsmyndigheden har ingen magtbeføjelser – nægtes adgang, skal medarbejderen forlade stedet og tilkalde politiet.

Grundlovens § 72: ordlyd, beskyttelsesobjekt og det afgørende forbehold

§ 1

Grundlovens § 72 lyder efter sin ordlyd:

Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden må, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse.

Bestemmelsen beskytter dermed tre forskellige indgrebstyper: husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på meddelelseshemmeligheden. Den formulerer ikke et absolut forbud, men en **processuel garanti** – kravet om forudgående retskendelse – og denne garanti er udtrykkeligt gjort betinget: den gælder kun, "hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse". Netop dette forbehold er årsagen til, at spørgsmålet om boligens ukrænkelighed i dansk forvaltningsret sjældent afgøres direkte på grundloven, men derimod på den enkelte særlovs adgangshjemmel sammenholdt med retssikkerhedsloven.

Det indebærer ikke, at forbeholdet er indholdstomt. I lovforberedelsestraditionen er princippet omsat til et krav om tilbageholdenhed ved udformningen af kontrolbestemmelser. Formuleringen er gengivet ordret i **betænkning nr. 1580/2022 om revision af auktionslederloven og lov om handel med brugte genstande samt pantelånervirksomhed**:

Med udgangspunkt i princippet i grundlovens § 72 om boligens ukrænkelighed bør det tilstræbes, at der ikke unødigt medtages bestemmelser, der gør det muligt for offentlige myndigheder uden for strafferetsplejen at skaffe sig adgang til privat ejendom (kontrolbestemmelser). (...) Princippet om boligens ukrænkelighed indebærer imidlertid, at det i hvert enkelt tilfælde nøje bør overvejes, om det overhovedet er nødvendigt – med eller uden retskendelse – at tillægge offentlige myndigheder adgang til privat ejendom. Det bør i den forbindelse undersøges, om andre og mindre indgribende kontrolforanstaltninger kan anses for tilstrækkelige. Hvis der er behov for en sådan adgang, bør omfanget heraf begrænses mest muligt. Det kan f.eks. ske ved, at der alene gives adgang til forretningslokaler, mens private boliger holdes udenfor.

Denne linje slår igennem i den konkrete særlovgivning. Adgangshjemler er typisk affattet, så de udtrykkeligt undtager privat beboelse – se fx [råstoflovens § 32](#), hvorefter adgangsretten "ikke [finder] anvendelse på bygninger eller dele af bygninger, der udelukkende anvendes til privat beboelse", og tilsvarende [okkerlovens § 10](#). Andre hjemler, som [vandforsyningslovens § 64](#), giver derimod adgang til "offentlige og private ejendomme" mod forevisning af legitimation.

At forbeholdet stiller reelle krav til hjemlens klarhed, illustreres af Folketingets Ombudsmands udtalelse i sagen om [begrænsninger i et tvangsfjernet barns adgang til fortrolige telefonsamtaler med moderen](#). Ombudsmanden fandt det tvivlsomt, om der overhovedet var hjemmel til at fastsætte regler om indgreb i meddelelseshemmeligheden, og udtalte:

Som følge heraf og på baggrund af det under pkt. 3) - 6) anførte må det anses for så meget desto mere tvivlsomt, om der er hjemmel til at fravige kravet i grundlovens § 72 om retskendelse.

Ombudsmanden fandt ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at kritisere reglerne som grundlovsstridige, men **henstillede** til ministeren, at der blev tilvejebragt en udtrykkelig lovregulering – med henvisning til betænkning 1039/1985, hvor det fremhæves, at det er vigtigt, at lovgivningen tager stilling til både beføjelsernes omfang, og om retskendelser skal indhentes.

LOV

[Grundloven § 72](#)

[Okkerloven § 10, stk. 1, 2](#)

[Råstofloven § 32, stk. 1, 2](#)

[Vandforsyningsloven § 64](#)

Hvad er "boligen"? Husundersøgelsesbegrebets rækkevidde i § 2 forarbejder og praksis

Den mest præcise afgrænsning af grundlovsbegrebet findes i forarbejderne til retssikkerhedslovens § 1 (lovforslag nr. L 96 af 26. november 2003). Her fastslås det udtrykkeligt, at formuleringerne "husundersøgelse" og "undersøgelse eller beslaglæggelse af breve og andre papirer" i § 1, stk. 1 "sigter til visse af de indgreb, der er omfattet af grundlovens § 72". Om husundersøgelsesbegrebet hedder det:

»Husundersøgelse« i nr. 1 omfatter således undersøgelse af private lokaliteter, som anvendes til beboelse. Herudover omfatter bestemmelsen andre rum, der ikke er offentligt tilgængelige som f.eks. fabriks- og lagerlokaler, baglokaler til butikker mv., garager, stalde og lader.

Beskyttelsen rækker altså langt ud over den private bolig i snæver forstand og omfatter erhvervslokaler, birum og driftsbygninger, når blot de ikke er offentligt tilgængelige. Forarbejderne udstrækker den endda til befordringsmidler, "i det omfang de kan siges at være sidestillet med beboelsesrum, som f.eks. kahytsrum på et skib og soverum i lastbiler".

Omvendt afgrænses begrebet negativt:

Bestemmelsen omfatter ikke undersøgelse af lokaler, hvortil der er almindelig offentlig adgang (som f.eks. butiks- og restaurationslokaler). Uden for stk. 1 falder desuden indgreb i form af besigtigelse af udendørs lokaliteter som f.eks. marker, haver, gårdspladser og byggepladser.

Disse indgreb er ikke retsløse – de er blot henvist til det svagere spor i § 1, stk. 2 ("undersøgelse af andre lokaliteter", "undersøgelse eller beslaglæggelse af andre genstande", brud på meddelelseshemmeligheden og eftersyn af personer), hvor kun lovens kapitel 3 om forholdet til strafferetsplejen finder anvendelse. Forarbejderne bemærker om denne kategori, at "andre lokaliteter" bl.a. omfatter udendørsarealer og lokaler med almindelig offentlig adgang, mens "andre genstande" bl.a. omfatter transportmidler, herunder en bils bagagerum og lasten i et skib eller en lastbil.

Særligt om **institutionelle rum** er forarbejderne klare: § 1, stk. 1, finder ikke anvendelse i tilfælde, hvor "en institution inden for den offentlige forvaltning måtte have adgang til lokaler mv., der bebos af personer, som opholder sig på institutionen, eller f.eks. måtte have adgang til efter lovgivningen mv. på det pågældende område i visse situationer at åbne post, der modtages af institutionens beboere". Sådanne indgreb er alene omfattet af stk. 2 og dermed af kapitel 3.

Denne linje blev bekræftet i **BS-49689/2019-VLR – Vestre Landsrets dom af 2. december 2020**. Sagen angik rutinemæssige celle- og nøgenvisitationer af en indsat under skærpet sikkerhed. [Grundlovens § 72](#) var påberåbt, men landsretten fandt ikke bestemmelsen tilsidesat: et fængselsrum er ikke en "bolig" i grundlovens forstand. Sagen blev derimod afgjort på hjemmelsgrundlaget i **straffuldbyrdslovens § 60** – kendelsen om skærpet sikkerhed blev anset for ugyldig, og der blev tilkendt godtgørelse for de krænkende visitationer efter **erstatningsansvarslovens § 26**. Resultatet harmonerer præcist med forarbejdernes afgrænsning af retssikkerhedslovens anvendelsesområde, hvorefter "uden for strafferetsplejen" ikke omfatter sager, der har tilknytning til straffuldbyrdsloven: "indgreb, der er reguleret i straffuldbyrdsloven, [er] ikke omfattet af lovens anvendelsesområde".

Samme mønster ses i [BS-9354/2022-OLR](#) om visitation af en transkønnet kvinde i mandefængsel og i [BS-14420/2023-OLR](#): prøvelsen føres på den konkrete hjemmelsbestemmelse og på EMRK, ikke på grundlovens § 72.

LOV	Grundloven § 72	Retssikkerhedsloven § 1, stk. 1, 2	
PRAKSIS	Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation		24.05.2024
	Landsretten · Østre Landsrets dom om afsoningsvilkår og visitation af transkønnet kvinde i mandefængsel		24.05.2023
	Landsretten · Ugyldig kendelse om skærpet sikkerhed: Landsretten tilkender erstatning for krænkende nøgenvisitationer		02.12.2020

§ 3 Retssikkerhedslovens to spor og lovens afgrænsning i § 1

Retssikkerhedsloven – lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter, oprindelig lov nr. 442 af 9. juni 2004, nu LBK nr. 1121 af 12. november 2019 – bygger et gradueret system oven på grundlovens § 72. [§ 1](#) fastlægger tre anvendelsesområder:

Indgrebstype	Regelsæt
Husundersøgelse samt undersøgelse/beslaglæggelse af breve og andre papirer	Kapitel 2 (fremgangsmåde) og kapitel 3 (forholdet til strafferetsplejen)
Undersøgelse af andre lokaliteter og genstande, beslaglæggelse af andre genstande, brud på meddelelshemmeligheden, eftersyn af personer	Kun kapitel 3
Lovbestemte oplysningspligter over for forvaltningen	Kapitel 4 (selvinkriminering)

Justitsministeriets [vejledning om lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter](#) beskriver formålet præcist:

Ved lov nr. 442 af 9. juni 2004 om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter er der gennemført en samlet regulering af en række spørgsmål, der vedrører tilfælde, hvor en forvaltningsmyndighed har mulighed for uden for strafferetsplejen at foretage tvangsindgreb uden forudgående retskendelse, samt tilfælde, hvor borgere og virksomheder er forpligtet til at meddele oplysninger til en forvaltningsmyndighed.

Fire afgrænsninger er væsentlige i praksis:

- **"Tvangsmæssigt"** betyder efter forarbejderne, at myndigheden med hjemmel i lovgivningen beslutter at iværksætte indgrebet. Det er uden betydning, om borgeren samtykker eller undlader at protestere. Omvendt gælder, at hvis en myndighed "formløst anmoder en borger eller virksomhed om frivilligt at indsende oplysninger, som ville kunne fremskaffes ved anvendelse af tvangsindgreb, vil der ikke være tale om en beslutning om iværksættelse af tvangsindgreb", jf. [vejledningens pkt. 17](#).
- **"Uden for strafferetsplejen"** udelukker retsplejelovens efterforskningsindgreb – og efter forarbejderne tillige straffuldbyrdesområdet.
- **Retskendelse ophæver kapitel 2 og 3.** Foretages indgrebet efter indhentet retskendelse, finder kapitel 2 og 3 ikke anvendelse; selvinkrimineringsreglen i § 10 gælder derimod fortsat, også for myndigheder der kun kan handle efter retskendelse.

- **Forvaltningsloven gælder fuldt ud.** Efter § 3 finder forvaltningslovens §§ 3-9 a, 10-18 og 22-26 anvendelse ved beslutninger om iværksættelse af tvangsindgreb – herunder reglerne om habilitet, partsrepræsentation, aktindsigt og [begrundelse](#).

Sammenhængen mellem særlovens adgangshjemmel og retssikkerhedsloven beskrives instruktivt i [vejledningen til miljøvurderingsloven](#):

Bestemmelsen forudsættes anvendt under overholdelse af retssikkerhedsloven, som fastsætter regler om myndighedernes gennemførelse af tvangsindgreb. (...) Såfremt myndigheden mistænker, at den part, som er genstand for tilsynet, har begået en strafbar handling, skal myndigheden desuden iagttage retssikkerhedslovens regler om ret til ikke at inkriminere sig selv.

LOV

[Forvaltningsloven § 24](#)

[Retssikkerhedsloven § 1, stk. 1-5](#)

[Retssikkerhedsloven § 3](#)

§ 4 Proportionalitet, varsling, legitimation og rapport – kravene i §§ 2-8

Kapitel 2 opstiller en samlet fremgangsmådebeskyttelse for de grundlovsnære indgreb (husundersøgelse mv.).

Proportionalitet. § 2 er kort og kategorisk:

Tvangsindgreb må kun anvendes, hvis mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige, og hvis indgrebet står i rimeligt forhold til formålet med indgrebet.

Bestemmelsen kodificerer det almindelige proportionalitetsprincip og indeholder både et nødvendighedskrav og et forholdsmæssighedskrav. Se nærmere [proportionalitetsprincippet-forvaltning](#).

Notatpligt. Efter § 4 skal myndigheden snarest muligt gøre notat om oplysninger om sagens faktiske grundlag og eksterne faglige vurderinger af betydning for beslutningen samt om væsentlige sagsekspeditionsskridt.

Varsling. § 5 er kapitlets tyngdepunkt. Hovedreglen er skriftlig underretning **senest 14 dage før** indgrebet, med oplysning om tid og sted, retten til bisidder efter forvaltningslovens § 8, hovedformålet samt det faktiske og retlige grundlag. Parten kan fremsætte indsigelse, og fastholdes beslutningen, skal det begrundes skriftligt senest samtidig med gennemførelsen.

Undtagelserne i § 5, stk. 4, er udtømmende og omfatter fem situationer: at øjemedet ville forspildes, at hensynet til parten selv eller afgørende hensyn til andre private eller offentlige interesser taler for det, udenrigspolitiske eller udenrigsøkonomiske hensyn, at øjeblikkelig gennemførelse efter forholdets særlige karakter er påkrævet, eller at forudgående underretning viser sig umulig eller uforholdsmæssig vanskelig. Vejledningen nævner som eksempel på det sidste toldkontrol af varer, hvor det ofte ikke på forhånd kan fastlægges, hvilke varer kontrollen skal omfatte, jf. [vejledningens pkt. 56](#).

"Blandede" kontrolbesøg. Efter § 5, stk. 5, kan et samlet indgreb gennemføres uvarslet, hvis undtagelsesbetingelserne er opfyldt for "en ikke uvæsentlig del". Vejledningen præciserer i [pkt. 58](#):

I udtrykket ligger alene, at den del af et tvangsindgreb, der skal kunne danne grundlag for, at det samlede kontrolbesøg gennemføres uden forudgående varsling, ikke må udgøre en ganske underordnet og perifer del af det samlede tvangsindgreb. Myndighederne vil naturligvis ikke kunne søge at omgå kravet om forudgående varsling ved at lade

et kontrolbesøg mv. omfatte visse forhold, som kan henføres til en af de nævnte undtagelser, hvis der ikke er nogen rimelig og naturlig anledning til det.

Nye forhold under besøget. Bliver myndigheden opmærksom på forhold, der falder uden for den oprindelige beslutning, kan de om nødvendigt undersøges straks og uvarslet, hvis undtagelsesbetingelserne er opfyldt for netop disse forhold, jf. [pkt. 59](#).

Fælles kontrolbesøg giver ikke flere beføjelser. Vejledningens [pkt. 60](#) er utvetydig:

I tilfælde, hvor flere myndigheder indgår i et samarbejde om fælles kontrolbesøg mv., opnår de enkelte myndigheder ikke af denne grund øgede kontrolbeføjelser. (...) Vurderingen af, om der eventuelt er grundlag for f.eks. at undlade forudgående varsling, skal således ske separat for hver enkelt myndighed.

Legitimation, skånsomhed og rapport. § 6 kræver forevisning af legitimation ved indgreb uden for myndighedens embedssted. § 7 foreskriver, at indgrebet skal foretages "så skånsomt, som omstændighederne tillader" og uden at give anledning til unødigt opsigt. Efter § 8 skal myndigheden udfærdige og udlevere rapport, hvis den konstaterer, at reglerne er tilsidesat – og i andre tilfælde på partens begæring fremsat inden 14 dage.

LOV

Retssikkerhedsloven § 2

Retssikkerhedsloven § 4, stk. 1, 2

Retssikkerhedsloven § 5, stk. 1-7

Retssikkerhedsloven § 6, stk. 1, 2

Retssikkerhedsloven § 7

Retssikkerhedsloven § 8, stk. 1, 2

§ 5 Kernebestemmelsen: § 9 og grænsen mellem administrativt tilsyn og strafforfølgning

§ 9 er den bestemmelse, hvorom praksis i det væsentlige drejer sig. [Stk. 1](#) lyder:

Hvis en enkeltperson eller juridisk person med rimelig grund mistænkes for at have begået en strafbar lovovertrædelse, kan tvangsindgreb over for den mistænkte med henblik på at tilvejebringe oplysninger om det eller de forhold, som mistanken omfatter, alene gennemføres efter reglerne i retsplejeloven om strafferetsplejen.

Bestemmelsen trækker altså skillelinjen mellem forvaltningens kontrolbeføjelser og [retsplejelovens kapitel 73](#) og [kapitel 74](#) om ransagning og beslaglæggelse. Se nærmere [beslaglæggelse-og-ransagning](#).

Hvornår foreligger "rimelig grund til mistanke"? Forarbejderne til L 96 (2003-04) opstiller nogle stærke negative afgrænsninger:

Der skal således foreligge en mistanke om et strafbart forhold, som kan henføres til én eller flere bestemte personer. At der skal være »rimelig grund« til en sådan mistanke indebærer, at mistanken skal være baseret på fornødne konkrete, objektive oplysninger i den pågældende sag.

Er der tale om ren stikprøvekontrol, vil der selvsagt ikke foreligge en mistanke i bestemmelsens forstand. (...) En mere almindelig, erfaringsbaseret fornemmelse hos den pågældende myndighed om, at der kan være »noget galt«, indebærer således ikke, at der efter bestemmelsen foreligger mistanke om et strafbart forhold.

Om anmeldelser fra naboer, konkurrenter eller ansatte hedder det, at det beror på en konkret vurdering, hvor bl.a. anmeldelsens troværdighed og konkretiseringsgrad indgår – "[e]n anmeldelse vil således ikke i sig selv skabe

grundlag for en mistanke som angivet i bestemmelsen, hvis anmeldelsen ikke indeholder bl.a. tilstrækkeligt konkretiserede oplysninger om de pågældende forhold."

Mistanken spærrer kun for det mistanken angår. Forarbejderne illustrerer dette med et Arbejdstilsyns-eksempel: konstaterer tilsynet, at arbejdet ved én bestemt maskine ikke udføres sikkerhedsmæssigt forsvarligt, er tilsynet afskåret fra at undersøge netop dette forhold nærmere, men "vil være berettiget til at undersøge andre forhold, herunder f.eks. andre maskiner" – og vil normalt heller ikke være afskåret fra at gennemføre et nyt kontrolbesøg 14 dage senere for at påse, om forholdet er bragt i orden.

Myndigheden må afklare karakter og omfang. Forarbejderne afviser udtrykkeligt et resultat, hvor hverken forvaltningen eller politiet kan handle:

[B]estemmelsen [indebærer], at den pågældende myndighed også i de nævnte tilfælde er berettiget til at anvende sine beføjelser efter særlovgivningen med henblik på at fremskaffe oplysninger i det omfang, det må anses for nødvendigt for, at myndigheden kan vurdere, om der er tale om en sag, som bør overgives til politiet (...) Myndigheden vil derimod ikke tvangsmæssigt kunne skaffe sig oplysninger i et omfang, der rækker videre, end det nævnte hensyn nødvendiggør.

Undtagelsen i stk. 2 – formålspøven. § 9, stk. 2 bestemmer, at stk. 1 ikke gælder, hvis tvangsindgrebet gennemføres med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for behandlingen af **andre spørgsmål end fastsættelse af straf**. Forarbejderne opstiller den prøve, som Højesteret siden har anvendt:

Udtrykket »hvis et tvangsindgreb alene gennemføres med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for behandlingen af andre spørgsmål end fastsættelse af straf« skal derfor forstås således, at en myndighed efter lovforslagets § 9, stk. 2, vil kunne gennemføre et tvangsindgreb, hvis det kan lægges til grund, at det ville være et naturligt og sagligt begrundet led i sagens behandling også at gennemføre det pågældende tvangsindgreb, såfremt der ikke kunne blive tale om efterfølgende eventuelt (tillige) at forfølge spørgsmålet om fastsættelse af straf. At myndigheden muligvis samtidig er opmærksom på, at oplysningerne også vil kunne være relevante ved en eventuel senere straffesag, er i den forbindelse uden betydning.

Som eksempler nævnes fødevarermyndighedernes påbud om destruktion af sundhedsfarlige varer og Arbejdstilsynets påbud om sikkerhedsmæssigt forsvarlige arbejdsforhold efter en arbejdsulykke – begge dele lovlige, selv om der samtidig er rimelig grund til mistanke om et strafbart forhold.

Tredjemand og samtykke. Efter stk. 3 gælder samme begrænsninger, når indgrebet rettes mod andre end den mistænkte. Efter [stk. 4](#) kan den mistænkte give afkald på beskyttelsen ved et **skriftligt** samtykke meddelt på et frivilligt, specifikt og informeret grundlag, der til enhver tid kan tilbagekaldes. Forarbejderne understreger, at myndigheden bl.a. skal gøre den mistænkte bekendt med, "at de oplysninger, der vil blive tilvejebragt, senere kan komme til at indgå i en straffesag mod den pågældende".

Grænsedragningen er indarbejdet i myndighedernes egne retningslinjer. [Rigsadvokatmeddelelsen om opholds- og kontaktforbud til fremmedkrigere og andre terrordømte, pkt. 6.1.3](#) gengiver reglen og pålægger politiet at afklare behovet for forudgående retskendelse med anklagemyndigheden, hvis der forud for et planlagt tilsyn foreligger mistanke. Og [vejledningen om håndhævelse af naturbeskyttelsesloven, planloven og byggeloven, pkt. 2.2.3.6](#) formulerer formålet klart:

Reglerne er til for at sikre, at retsplejelovens regler om ransagning m.v. ikke bliver omgået ved, at tilsynsmyndighederne bruger administrative beføjelser i sager, der bør håndteres af politiet.

Højesterets dom af 3. september 2024: kontrolbesøg uden retskendelse som bevisgrundlag i straffesagen

Den centrale afgørelse om § 9-grænsen er Højesterets dom af 3. september 2024 i **Sag 9/2024** (SS-9/2024-HJR, AM2024.09.03H) – [Højesterets dom om anvendelse af beviser fra administrative kontrolbesøg i straffesag om dyrevelfærd](#).

Sagen udsprang af Fødevarestyrelsens kontrolbesøg i en besætning. Kontrollen skete uden retskendelse med hjemmel i [dyrevelfærdslovens § 50](#), og under besøget blev der optaget fotos og video. Materialet dannede efterfølgende grundlag for tiltale for uforsvarlig behandling af dyr efter [dyrevelfærdslovens § 58](#) (tidligere dyreværnslovens § 28). Tiltalte gjorde gældende, at beviserne var tilvejebragt i strid med [retssikkerhedslovens § 9, stk. 1](#), fordi der opstod mistanke om et strafbart forhold undervejs.

Højesteret stadfæstede domfældelsen og godkendte anvendelsen af materialet, jf. [§ 9, stk. 1 og 2](#). Afgørelsen er registreret i anklagemyndighedens vidensbase under titlen "[Højesteret stadfæster dom for uforsvarlig behandling af dyr og godkender beviser fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse](#)" og i domstolens registrering som [SS-9/2024-HJR](#).

Dommens betydning kan sammenfattes i tre punkter:

- Et kontrolbesøg uden retskendelse er lovligt, når det er **sagligt begrundet i myndighedens tilsyns- og kontrolopgaver**. Formålspøven i § 9, stk. 2, er opfyldt, når indgrebet ville have været et naturligt og sagligt led i sagens behandling, uanset spørgsmålet om straf.
- At der **opstår mistanke undervejs**, afskærer ikke i sig selv myndigheden fra at fortsætte kontrollen, så længe formålet ikke alene er strafforfølgning.
- Foto- og videomateriale indsamlet under sådanne omstændigheder kan **anvendes som bevis i den efterfølgende straffesag**.

Dommen skal ses sammen med Højesterets dom af 13. juni 2025 i **BS-46057/2023-HJR** – [Højesterets dom om anvendelse af beviser fundet under kontrolundersøgelse \("out of scope"\)](#). Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen havde under en kontrolundersøgelse hos ØnskeBørn A/S – foretaget efter retskendelse fra Retten i Glostrup – fundet materiale, der ikke vedrørte den oprindelige formodning om bindende videresalgspriser, men horisontal priskoordinering. Selskabet påberåbte sig et "out of scope"-princip og [retssikkerhedslovens § 5, stk. 2](#).

Højesteret fastslog, at **der ikke gælder et generelt "out of scope"-princip** for kontrolundersøgelser foretaget af de danske konkurrencemyndigheder på eget initiativ. De almindelige krav om saglighed og proportionalitet er tilstrækkelige. Retten lagde vægt på, at [konkurrencelovens § 17](#) og [§ 18](#) giver adgang til at indhente enhver oplysning, der skønnes nødvendig, at kendelsen ikke var begrænset til videresalgspriser, og at artikel 28 i forordning 1/2003 ikke finder anvendelse på rent nationale, egeninitierede undersøgelser. Styrelsen havde opfyldt sine forpligtelser efter retssikkerhedsloven og havde ikke handlet i strid med EMRK eller EU's Charter.

De to domme tegner tilsammen en linje, hvor **formålet og saglighedskravet** – ikke en formel scope-afgrænsning – er det bærende værn mod omgåelse af retsplejelovens regler.

[Konkurrenceloven § 17, stk. 1](#)

[Konkurrenceloven § 18, stk. 1](#)

[Retssikkerhedsloven § 5, stk. 2](#)

[Retssikkerhedsloven § 9, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om anvendelse af beviser fundet under kontrolundersøgelse ('out of scope')	13.06.2025
	Højesteret · Højesterets stadfæstelse af dom for uforsvarlig behandling af dyr og afklaring af regler for bevisindhentelse ved administrative kontrolbesøg	03.09.2024
	Højesteret · Højesteret stadfæster dom for uforsvarlig behandling af dyr og godkender beviser fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse	03.09.2024

§ 7 Selvinkrimineringsforbuddet i § 10 – kravet om konkret mistanke

Hvor § 9 regulerer fysiske indgreb, regulerer [§ 10](#) oplysningspligterne. Stk. 1 lyder:

Hvis der er konkret mistanke om, at en enkeltperson eller juridisk person har begået en lovovertrædelse, der kan medføre straf, gælder bestemmelser i lovgivningen m.v. om pligt til at meddele oplysninger til myndigheden ikke i forhold til den mistænkte, medmindre det kan udelukkes, at de oplysninger, som søges tilvejebragt, kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse.

Efter stk. 2 gælder oplysningspligter over for **andre end den mistænkte** kun, i det omfang oplysningerne søges tilvejebragt til brug for andre spørgsmål end fastsættelse af straf. Efter stk. 3 skal myndigheden **vejlede** den mistænkte om, at der ikke er pligt til at meddele oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse.

Bemærk tærskelforskellen: § 9 bruger udtrykket "med rimelig grund mistænkes", mens § 10 bruger "konkret mistanke". Praxis – navnlig på skatteområdet – er koncentreret om, hvornår mistanken er tilstrækkelig konkret.

Den klareste formulering findes i Landsskatterettens afgørelse af 11. marts 2025 i sagen om [køb og salg af biler \(22-0017759\)](#). Selskabet gjorde gældende, at § 10 var tilsidesat, fordi sagen blev behandlet i Skattestyrelsens kontor for momskarrusel- og kædesvig. Landsskatteretten afviste indsigelsen:

Forbuddet mod selvinkriminering forudsætter, at der på tidspunktet, hvor myndighederne indhenter oplysninger hos borgeren, foreligger en konkret mistanke om, at der er et strafbart forhold. Det har ikke i sig selv afgørende betydning for denne vurdering, hvor i Skattestyrelsens organisation sagen er behandlet.

Samme resultat i afgørelsen af 28. august 2023 om [isafgift og dækningsafgift \(20-0067898\)](#), hvor både §§ 9 og 10 var påberåbt, og i afgørelsen af 1. december 2023 om [nægtet fradrag for udokumenterede udgifter \(23-0017174\)](#).

Mønsteret i praksis kan sammenfattes:

Afgørelse	Spørgsmål	Udfald
08-00911 (2009)	Hævninger i selskab; § 10, stk. 2	Formalitetsindsigelsen førte ikke til ugyldighed
15-3181591 (2020)	Uregistreret el-installatørvirksomhed; § 10, stk. 1	Momsforhøjelse stadfæstet
20-0067898 (2023)	Isafgift; §§ 9 og 10	Forbuddet ikke tilsidesat
21-0083443 (2024)	Medarbejderaktier; § 10, stk. 1 og vejledningspligt	Ekstraordinær genoptagelse opretholdt

22-0017759 (2025)	Organisatorisk placering af sagen	Uden afgørende betydning
-------------------	-----------------------------------	--------------------------

Sammenhængen med den strafferetlige proces illustreres af Retten i Helsingørs kendelse af 15. november 2011 i [sagen om udsættelse af en straffesag om skatte- og afgiftsforhold \(SS-2591/2010-HEL\)](#). Anklagemyndigheden advarede netop mod, at tiltalte under en parallel civil sag kunne belaste sig selv, mens retten omvendt bemærkede, at tiltalte ikke havde pligt til at udtale sig under den civile sag, hvorfor fremme af straffesagen ikke uden videre krænkede EMRK art. 6. Retten udsatte alligevel straffesagen, indtil skatte- og afgiftspligten var endeligt fastslået administrativt og civilretligt.

Skatteforvaltningens egen fremstilling af regelsættet findes i [Den juridiske vejledning, afsnit A.C.1 Retssikkerhedsloven](#) og i det særlige afsnit om [konkret mistanke](#).

LOV	Retssikkerhedsloven § 9, stk. 4	Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1-4
PRAKSIS	Byretten · Kendelse om udsættelse af straffesag vedrørende skatte- og afgiftsforhold 15.11.2011 Landsskatteretten · Landsskatteretten: Forhøjelse af skattepligtig indkomst vedrørende køb og salg af biler samt nægtet fradrag for omkostninger 11.03.2025 Landsskatteretten · Manglende selvangivelse af aktiegevinster fra medarbejderaktier: Ekstraordinær genoptagelse og vejledningspligt 26.08.2024 Landsskatteretten · Stadfæstelse af nægtet fradrag for udokumenterede og uvedkommende udgifter 01.12.2023 Landsskatteretten · Stadfæstelse af afgørelse om isafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat 28.08.2023 Landsskatteretten · Stadfæstelse af momshævelse for uregistreret el-installatørvirksomhed trods indsigelse om selvinkriminering 26.03.2020 Landsskatteretten · Landsskatteretten om beskatning af hævninger i selskab og formalitetsspørgsmål vedrørende selvinkriminering 29.09.2009	

§ 8 Ombudsmandens praksis: mistankevurdering, vejledningspligt og god forvaltningsskik ved kontrol

Folketingets Ombudsmand har udviklet den mest detaljerede praksis om § 10 – navnlig i to store undersøgelser af SKATs sagsbehandling.

I [FOB 2018-30 om Panama Papers](#) undersøgte ombudsmanden 176 materialeindkaldelser og fastslog bl.a., at skattekontrollovens § 1, stk. 1, må anses for en oplysningspligt omfattet af [retssikkerhedslovens § 10, stk. 1](#).

I [FOB 2019-33 om SKATs indhentelse af oplysninger og mistankevurdering i et konkret sagskompleks](#) fulgte ombudsmanden op i en enkeltsg. Konklusionen om den konkrete materialeindkaldelse er central for forståelsen af § 10's rækkevidde:

Det er derfor min vurdering, at SKAT ikke var berettiget til ved materialeindkaldelsen af 6. februar 2017 at pålægge borgeren at indsende det nævnte materiale. SKAT kunne efter min opfattelse alene forespørge, om borgeren frivilligt ønskede at sende materialet, jf. retssikkerhedslovens § 10, stk. 3 (...). SKAT skulle i den forbindelse vejlede borgeren om, at han ikke havde pligt til at sende materialet.

Ombudsmanden fastslog samtidig, at den **organisatoriske indretning ikke kan flytte pligten**: at myndigheden vælger at lade en særlig straffesagsenhed foretage mistankevurderingen, indebærer ikke, at øvrige enheder kan pålægge borgeren oplysningspligt, så længe sagen ikke er oversendt dertil, jf. [FOB 2019-33, pkt. 2](#).

Skattestyrelsen bekræftede over for ombudsmanden, at mistankevurderingen "foretages således altid løbende i sagsbehandlingen".

Ombudsmanden tilsluttede sig i øvrigt generelt Skattestyrelsens synspunkter om vurderingsgrundlaget: det afgørende er, "om der foreligger konkrete oplysninger, der på et objektivt grundlag og med rimelighed kan tale for skatteyderens mulige skyld" – mens gentagne rykkere for materiale ikke i sig selv har betydning. Omvendt bemærkede ombudsmanden, at når manglende reaktion fra en borger tillægges bevismæssig betydning ved skatteansættelsen, må den efter omstændighederne også kunne indgå i mistankevurderingen efter § 10.

I en ældre, men principielt vigtig sag om [indhentelse af oplysninger efter skattekontrollovens § 8 D](#) (FOB 2014-10) blev det gjort gældende – og lagt til grund i sagens behandling – at [§ 10, stk. 2](#) afskærer myndigheden fra administrativt at pålægge tredjemand oplysningspligt under trussel om dagbøder, når den ekstraordinære skatteansættelse og straffespørgsmålet er indbyrdes forbundet; oplysningerne må i så fald skaffes gennem retsplejelovens procedure, der forudsætter retskendelse.

Om [god forvaltningsskik ved kontrolundersøgelser](#) er ombudsmandens udtalelse i sagen om [retten til dagpenge, officialprincippet og legalitetsprincippet](#) illustrativ. Ombudsmanden accepterede, at hensynet til ikke at forspilde øjemedet lovligt kan begrunde, at den, hvis forhold undersøges, ikke straks orienteres, men tilføjede:

Jeg finder det dog bedst stemmende med god forvaltningsskik at direktoratet under alle omstændigheder giver den pågældende underretning når de nævnte hensyn ikke (længere) er til stede og kan begrunde en hemmeligholdelse af undersøgelsen.

Ombudsmanden kritiserede, at underretning ikke blev givet på det tidspunkt, hvor hverken kontroløjemedet eller hensynet til at undgå unødigt ængstelse længere kunne begrunde hemmeligholdelse. Se videre [ombudsmandens udtalelser](#) og [officialprincippet-partens medvirken](#).

LOV

Forvaltningsloven § 7, stk. 1

Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1-3

Hjemmelskravet i særlovgivningen: hvad en adgangsbestemmelse § 9 ikke giver ret til

Selv om grundlovens forbehold åbner for lovhjemlede undtagelser, fortolkes de konkrete adgangshjemler indskrænkende. Tre begrænsninger går igen:

1. Adgang er ikke ransagning. [Vejledningen om håndhævelse af naturbeskyttelsesloven, planloven og bygge-loven, pkt. 2.2.3.6](#) formulerer det skarpt:

Tilsynsmyndigheden har ret til at skaffe sig adgang til ejendomme uden retskendelse. Denne ret giver dog ikke adgang til at ransage privat bopæl, sommerhuse, jagtthytter, bagagerum i biler eller lignende. Hvis tilsynsmyndigheden på baggrund af en konkret mistanke vurderer, at der er behov for at foretage ransagning, skal politiet tilkaldes, og ransagning foretages efter retsplejelovens regler.

2. Tilsynsmyndigheden har ingen magtbeføjelser. Samme vejledning, [pkt. 2.2.3.1](#):

Tilsynsmyndigheden har ingen magtbeføjelser, hvis ejer/bruger forhindrer adgangen til ejendommen. Hvis ejer/bruger nægter at give adgang til ejendommen eller optræder truende, skal tilsynsmedarbejderen således forlade

stedet og kontakte politiet. Besigtigelsen kan derefter gennemføres med politiets hjælp. Inden tilsynsmedarbejderen kontakter politiet bør tilsynsmyndigheden sikre, at der er foretaget korrekt varslings.

Tilsvarende bistandsregler findes i særlovgivningen, fx [vandforsyningslovens § 64](#) og [råstoflovens § 32](#).

3. Adgang til erhvervslokaler er ikke adgang til hjemmet. [Retssikkerhedsvejledningen](#) på det sociale område, [pkt. 192](#) fastslår om kommunal virksomhedskontrol:

Der skabes derfor ikke adgang for offentlige myndigheder til at foretage kontrol uden retskendelse i private hjem, heller ikke, hvis en borger har ansat »sort« rengøringshjælp eller får en VVS-mand til at ordne køkkenet uden kvittering. (...) Kontrollen kan dog ikke foretages på arbejdssteder i private hjem.

Er virksomheden placeret i hjemmet, gælder adgangen alene de lokaliteter, hvor virksomhedens relevante papirer og dokumenter er.

En parallel og lærerig begrænsning findes i Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af 6. januar 2025 i sagen [21/00402 om et undersøgelsespåbud vedrørende en rørledning](#). Kommunen havde pålagt en lodsejer at gennemføre TV-inspektion eller frilægning af en rørledning med hjemmel i [vandløbslovens § 58](#). Nævnet ophævede påbuddet:

Miljø- og Fødevareklagenævnet finder, at der ikke er hjemmel i vandløbslovens § 58 til at meddele påbud om fremskaffelse af oplysninger ved udgiftskrævende undersøgelser, hvorfor Vesthimmerlands Kommunes afgørelse lider af en væsentlig retlig mangel.

Nævnet fremhævede, at selv om officialprincippet forpligter myndigheden til at oplyse sagen, skal ethvert påbud til en borger hvile på et klart lovgrundlag, og at undersøgelsespåbud efter Højesterets praksis kræver en meget specifik og utvetydig lovhjemmel. Afgørelsen viser, at legalitetskravet ved indgreb i den private sfære ikke kan afhjælpes af hensynet til sagsoplysning.

Det skal omvendt bemærkes, at lovgiver fortsat udvider adgangshjemlerne. [Vejledningen om anvendelse af samlingsstedsforbudsloven](#) beskriver således en ordning, hvor politiet mod fremvisning af legitimation kan få adgang til ejendommen uden retskendelse og yde kommunalbestyrelsen bistand til samme.

LOV

[Råstofloven § 32, stk. 1-3](#)

[Vandforsyningsloven § 64](#)

[Vandløbsloven § 58](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse af undersøgelsespåbud vedrørende rørledning grundet manglende hjemmel i vandløbsloven 06.01.2025

Retsvirkninger af ulovlig adgang: bevisafskæring, ugyldighed og godtgørelse

Dansk ret har ingen automatisk udelukkelsesregel for ulovligt tilvejebragt bevis. Retsvirkningen af en tilsidesættelse af grundlovens § 72 eller retssikkerhedsloven afgøres derfor ad tre spor.

Bevisafskæring er undtagelsen. Højesterets dom af 3. september 2024 i [Sag 9/2024](#) og dommen af 13. juni 2025 i [BS-46057/2023-HJR](#) viser begge, at domstolene i første række prøver, om indgrebet var **sagligt og proportionalt** – og at materiale indsamlet inden for denne ramme kan anvendes, også når det viser sig at have strafferetlig relevans. Et selvstændigt "out of scope"-forbud blev udtrykkeligt afvist.

Ugyldighed efter konkret væsentlighedsvurdering. På forvaltningssiden behandles tilsidesættelse af varslings- og vejledningsreglerne som en sagsbehandlingsfejl, der kun fører til ugyldighed, hvis fejlen er konkret væsentlig. Landsskatterettens praksis om § 10 er illustrativ: indsigelser om manglende vejledning førte hverken i 20-0067898, 23-0017174 eller 22-0017759 til ugyldighed, fordi der ikke forelå konkret mistanke på indhentelsestidspunktet. Omvendt bekræfter FOB 2019-33, at et pålæg udstedt trods konkret mistanke er retsstridigt – myndigheden kunne alene have **forespurg**t, om borgeren frivilligt ville udlevere materialet.

Godtgørelse og erstatning. Hvor indgrebet er uhjemlet og krænkende, kan der tilkendes godtgørelse. I BS-49689/2019-VLR tilkendte Vestre Landsret godtgørelse efter **erstatningsansvarslovens § 26**, da kendelsen om skærpet sikkerhed var ugyldig, og de rutinemæssige nøgenvisitationer dermed savnede hjemmel i **straffuldbyrdeleslovens § 60**.

Tærsklen er dog høj, når indgrebet er kortvarigt eller har karakter af almindelig kontrol. I S-1804-00 afviste Østre Landsret tortgodtgørelse efter en kortvarig og resultatløs visitation: indgrebet var tilstrækkeligt indiceret og lovligt, og krænkelsen af begrænset omfang. Tilsvarende blev der i S-2311-21 nægtet erstatning, bl.a. fordi indgrebene var kortvarige eller havde administrativ karakter.

Tilsynets håndhævelsesspor. Hvor adgangen er lovlig, er retsvirkningen af det konstaterede typisk et påbud og efterfølgende strafansvar for manglende efterlevelse. Det illustreres af AM2024.02.28B, hvor Retten i Roskilde ved flere kommunale tilsyn konstaterede ulovlig beboelse i kælderrum. Ejeren blev idømt en bøde på 60.000 kr. for overtrædelse af **byggeovens § 16, stk. 1** og **§ 17, stk. 1**, fordi ledelsen ikke havde ført nogen kontrol med, om påbuddene blev efterlevet:

Retten finder på denne baggrund, at tiltalte ved grov uagtsomhed er ansvarlig for kælderrummenes retsstridige anvendelse af kælderrummene, samt at tiltalte ikke har efterkommet de af kommunen meddelte påbud.

Sagen viser samspillet i praksis: den lovhjemlede tilsyns adgang gør konstateringen mulig, **retssikkerhedslovens § 8** sikrer rapport ved konstateret regelbrud, og håndhævelsen sker gennem påbud og straf – ikke gennem indgreb, der ville kræve retskendelse.

LOV	Byggeoven § 16, stk. 1	Byggeoven § 17, stk. 1	Retssikkerhedsloven § 8, stk. 1
	Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1, 3		
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om anvendelse af beviser fundet under kontrolundersøgelse ('out of scope') 13.06.2025 Højesteret · Højesterets stadfæstelse af dom for uforsvarlig behandling af dyr og afklaring af regler for bevisindhentelse ved administrative kontrolbesøg 03.09.2024 Landsretten · Advokat nægtes erstatning for ulovlig visitation og langvarig sigtelsestid, da indgrebene var kortvarige eller administrative 26.08.2022 Landsretten · Ugyldig kendelse om skærpet sikkerhed: Landsretten tilkender erstatning for krænkende nøgenvisitationer 02.12.2020 Landsretten · Østre Landsret: Afslag på tortgodtgørelse efter kortvarig og resultatløs visitation 19.02.2001 Byretten · Ejers grov uagtsomhed for ulovlig beboelse i kælderrum og manglende efterlevelse af kommunalt påbud 28.02.2024 Landsskatteretten · Landsskatteretten: Forhøjelse af skattepligtig indkomst vedrørende køb og salg af biler samt nægtet fradrag for omkostninger 11.03.2025 Landsskatteretten · Stadfæstelse af nægtet fradrag for udokumenterede og uvedkommende udgifter 01.12.2023 Landsskatteretten · Stadfæstelse af afgørelse om isafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat 28.08.2023		

Sammenfatning: prøvelsesrækkefølgen ved forvaltningens adgang uden retskendelse

§ 11

Praksis på området lader sig sammenfatte i en fast prøvelsesrækkefølge, som både myndighed, forsvarer og domstol i realiteten følger.

Trin 1 – Er indgrebet omfattet af grundlovens § 72? Er der tale om husundersøgelse, beslaglæggelse/undersøgelse af breve og papirer eller brud på meddelelseshemmeligheden? Husundersøgelsesbegrebet dækker private boliger **og** ikke offentligt tilgængelige erhvervsrum – men ikke butik- og restaurationslokaler, marker, haver eller gårdspladser. Er svaret nej, gælder [§ 72](#) ikke, men [retssikkerhedslovens § 1, stk. 2](#) kan stadig aktivere kapitel 3.

Trin 2 – Findes der en "særegen undtagelse" i lov? Kravet om retskendelse viger kun for en lovhjemmel. Hjemlen skal være klar, og den fortolkes indskrænkende: den giver ikke ransagningsret, den omfatter typisk ikke bygninger, der udelukkende anvendes til privat beboelse, og den giver ingen magtbeføjelser over for en ejer, der nægter adgang.

Trin 3 – Er retssikkerhedslovens fremgangsmåde overholdt? Proportionalitet efter [§ 2](#), notat efter [§ 4](#), varsling efter [§ 5](#) (eller skriftligt begrundet fravigelse), legitimation efter [§ 6](#), skånsomhed efter [§ 7](#) og rapport efter [§ 8](#). Bemærk, at reglerne ikke gælder, hvis indgrebet foretages efter retskendelse, og at en formløs anmodning om frivillig udlevering slet ikke er et tvangsindgreb.

Trin 4 – Er § 9-grænsen respekteret? Foreligger der rimelig grund til mistanke om et strafbart forhold, spærrer [§ 9, stk. 1](#) for tvangsindgreb rettet mod netop det forhold – men kun mod det. [Stk. 2](#) åbner alligevel, hvis indgrebet ville have været et naturligt og sagligt begrundet led i sagens behandling uden hensyn til straf. Det er denne formålsprøve, Højesteret anvendte i [Sag 9/2024](#), da foto- og videomateriale fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg blev godkendt som bevis i straffesagen.

Trin 5 – Er oplysningspligterne håndteret korrekt? Ved konkret mistanke bortfalder oplysningspligten over for den mistænkte efter [§ 10, stk. 1](#), medmindre det kan udelukkes, at oplysningerne har betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse; myndigheden skal vejlede herom efter stk. 3 og kan alene forespørge, om materialet udleveres frivilligt.

Trin 6 – Hvad er retsvirkningen af en fejl? Bevisafskæring er undtagelsen; hovedreglen er en konkret væsentlighedsvurdering af sagsbehandlingsfejlen, eventuelt suppleret af godtgørelse, hvor indgrebet var uhjemlet og krænkende.

Samlet er billedet, at [grundlovens § 72](#) i dag primært virker som et **lovgivningspolitisk og fortolkningsmæssigt** værn – kravet om klar hjemmel, om tilbageholdenhed ved udformningen af kontrolbestemmelser og om at holde private boliger uden for, hvor det er muligt – mens den operative retssikkerhed leveres af retssikkerhedslovens fremgangsmåde- og mistankeregler. Den menneskeretlige dimension af boligbegrebet behandles selvstændigt under [emrk-artikel-8-privatliv-familieliv](#), og grundlovens ejendomsbeskyttelse under [grundlovsproeveelse-og-ejendomsbeskyttelse-73](#).

LOV

[Grundloven § 72](#)

[Retssikkerhedsloven § 1, stk. 1, 2](#)

[Retssikkerhedsloven § 2](#)

[Retssikkerhedsloven § 5, stk. 1-7](#)

[Retssikkerhedsloven § 9, stk. 1, 2](#)

Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1, 3

PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om anvendelse af beviser fundet under kontrolundersøgelse ('out of scope')	13.06.2025
	Højesteret · Højesterets stadfæstelse af dom for uforsvarlig behandling af dyr og afklaring af regler for bevisindhentelse ved administrative kontrolbesøg	03.09.2024
	Landsretten · Ugyldig kendelse om skærpet sikkerhed: Landsretten tilkender erstatning for krænkende nøgenvisitationer	02.12.2020

REFERENCE

Lovgrundlag

6 paragraffer

Grundloven § 72	Retssikkerhedsloven § 1	stk. 1-5
Retssikkerhedsloven § 2	Retssikkerhedsloven § 5	stk. 1-7
Retssikkerhedsloven § 9	Retssikkerhedsloven § 10	stk. 1-4

MATERIALE

Citerede afgørelser

18 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		3
13.06.2025	Højesterets dom om anvendelse af beviser fundet under kontrolundersøgelse ('out of scope')	46057-2023
03.09.2024	Højesterets stadfæstelse af dom for uforsvarlig behandling af dyr og afklaring af regler for bevisindhentelse ved administrative kontrolbesøg	6086-7290
03.09.2024	Højesteret stadfæster dom for uforsvarlig behandling af dyr og godkender beviser fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse	AM2024.09.03H
LANDSRET TEN · ANKEINSTANS		5
24.05.2024	Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	6593-7923
24.05.2023	Østre Landsrets dom om afsoningsvilkår og visitation af transkønnet kvinde i mandefængsel	3237-3860
26.08.2022	Advokat nægtes erstatning for ulovlig visitation og langvarig sigtelsestid, da indgrebene var kortvarige eller administrative	S-2311-21
02.12.2020	Ugyldig kendelse om skærpet sikkerhed: Landsretten tilkender erstatning for krænkende nøgenvisitationer	1594-1923
19.02.2001	Østre Landsret: Afslag på tortgodtgørelse efter kortvarig og resultatløs visitation	S-1804-00
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS		2
28.02.2024	Ejers grov uagtsomhed for ulovlig beboelse i kælderrum og manglende efterlevelse af kommunalt påbud	AM2024.02.28B
15.11.2011	Kendelse om udsættelse af straffesag vedrørende skatte- og afgiftsforhold	4356-5231

LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS			6
11.03.2025	Landsskatteretten: Forhøjelse af skattepligtig indkomst vedrørende køb og salg af biler samt nægtet fradrag for omkostninger		22-0017759
26.08.2024	Manglende selvangivelse af aktiegevinster fra medarbejderaktier: Ekstraordinær genoptagelse og vejledningspligt		21-0083443
01.12.2023	Stadfæstelse af nægtet fradrag for udokumenterede og uvedkommende udgifter		23-0017174
28.08.2023	Stadfæstelse af afgørelse om isaafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat		20-0067898
26.03.2020	Stadfæstelse af momshævelse for uregistreret el-installatørvirksomhed trods indsigelse om selvinkriminering		15-3181591
29.09.2009	Landsskatteretten om beskatning af hævninger i selskab og formalitetsspørgsmål vedrørende selvinkriminering		08-00911
MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS			1
06.01.2025	Ophævelse af undersøgelsespåbud vedrørende rørledning grundet manglende hjemmel i vandløbsloven		21/00402
PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS			1
22.11.2024	Annullering af kontrolafgift efter tastefejl i registreringsnummer ved digital betaling		park-3860

FORARBEJDE Betænkninger 1 reference

Betænkning om revision af auktionslederloven og lov om handel med brugte genstande samt pantelånevirkksomhed
nr. 1580 · 2022 · Justitsministeriet

02

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 10 (ytringsfrihed) i dansk retspraksis

Firetrinsprøvelsen som fortolkningsnorm for §§ 266 b, 267-269, 110 e og offentligt ansattes ytringer

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 24 afgørelser · 2012-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 10 gælder som dansk lov, jf. [inkorporeringsloven § 1](#), og udgør i praksis den materielle prøvelsesnorm for danske indgreb i ytringsfriheden – der hvor [grundlovens § 77](#) alene sikrer et formelt censurforbud. Artiklen virker først og fremmest som fortolkningsfaktor: straffelovens §§ 266 b, 267-269, 110 e og § 119 a skal alle anvendes inden for artikel 10's rammer, og strafansvar kan ikke pålægges, hvor det ville være konventionsstridigt. Praksis fra Højesteret, Pressenævnet og Folketingets Ombudsmand viser et gennemgående mønster: en konkret helhedsvurdering af ytringens indhold, form og navnlig kontekst, med en meget snæver skønsmargin for politiske ytringer og pressens vagthundefunktion og en bredere margin for kommercielt udtryk og moral-/religionsspørgsmål.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** EMRK artikel 10 gælder som dansk lov ved inkorporeringsloven og udgør den materielle beskyttelse, som grundlovens § 77 med sit rent formelle censurforbud ikke selv giver.
- 02** Straffelovens § 266 b skal fortolkes i lyset af artikel 10, og det afgørende er en konkret helhedsvurdering af kontekst – ikke ordlyden isoleret; Højesteret frifandt derfor i sag 48/2025 for grove vittigheder udbredt på jokehjemmesider.
- 03** Hensynet til ytringsfriheden afskærer ikke straf af politikere efter § 266 b, men indgreb i en folkevalgt politikers ytringsfrihed undergives en meget intensiv prøvelse ved EMD.
- 04** Journalister, der formidler andres strafbare udtalelser, er som udgangspunkt beskyttet (Jersild mod Danmark), men beskyttelsen bortfalder, hvis den pågældende gør udtalelserne til sine egne (U 2014.73V).
- 05** Ærekrænkelserreglerne blev ved 2018-reformen nyaffattet, så § 269 nu kodificerer artikel 10-afvejningen: rimelig anledning, tilstrækkeligt faktuel grundlag, god tro og anerkendelsesværdig interesse.
- 06** § 270, stk. 2, blev ikke videreført i 2018-reformen, netop fordi bestemmelsen efter forarbejderne allerede var ophørt med at være gældende ret som fortolket i lyset af artikel 10.

-
- 07** Bloggere og populære brugere af sociale medier kan efter omstændighederne sidestilles med den traditionelle presse som offentlighedens vagthund og nyde samme beskyttelse efter artikel 10 (Højesterets sag 92/2023).
-
- 08** Kildebeskyttelsen efter retsplejelovens § 172 kan brydes ved alvorlig kriminalitet, men kun når vidneførslen er af afgørende betydning og opklaringshensynet klart overstiger mediernes kildebeskyttelsesbehov.
-
- 09** Kilden mister beskyttelsen ved brud på tavshedspligt, hvis kilden ikke har villet afdække forhold af samfundsmæssig betydning – fx ved betalte oplysninger om kendtes privatliv (Højesterets sag 154/2014).
-
- 10** Blasfemibestemmelsen i straffelovens § 140 blev ophævet i 2017 som en unødvendig indskrænkning af ytringsfriheden; ren religionskritik er derfor ikke længere strafbar.
-
- 11** Straffelovens § 110 e, stk. 2, rammer kun fysisk utilbørlig behandling af religiøse skrifter – ikke verbale, skriftlige eller tegnede tilkendegivelser, og ikke mediers viderebringelse af andres handlinger.
-
- 12** Et kunstnerisk værk, hvor den utilbørlige behandling er den eneste eller centrale bestanddel, falder inden for § 110 e, stk. 2, mens behandling som mindre del af et værk falder udenfor.
-
- 13** Den kunstneriske ramme kan ikke bruges til at omgå loven: er rammen etableret med det formål at foretage en ellers utilbørlig behandling, er forholdet strafbart.
-
- 14** Der gælder et ulovbestemt parodiprincip i dansk ret, og pressens brug af et ophavsretligt beskyttet nationalsymbol i debatskabende sammenhæng kan bæres af artikel 10 (Den Lille Havfrue, BS-24506/2022-HJR).
-
- 15** Markedsføringsloven finder ikke anvendelse på pressens redaktionelle brug af materiale – redaktionelle medier bedømmes efter den almindelige straffelovgivning og nyder ytringsfrihedens beskyttelse.
-
- 16** Kommerciel udnyttelse af et varemærke kan ikke retfærdiggøres med kunstnerisk ytringsfrihed, når den kommercielle intensitet dominerer (Irmapien, BS-13282/2025-HJR).
-
- 17** Offentligt ansattes ytringsfrihed er pr. 1. juli 2025 lovfæstet i lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 2 uden ændring af gældende ret – grænserne fastlægges fortsat af rets- og ombudsmandspraksis.
-
- 18** Den ulovbestemte loyalitetspligt kan ikke begrunde yderligere begrænsninger i offentligt ansattes ytringsfrihed end de fire lovfæstede undtagelser.
-
- 19** Offentligt ansatte må kritisere deres arbejdsplads i skarpe, polemiske og sarkastiske vendinger og med en vis brug af overdrivelse, så længe ytringen ikke bliver urimeligt grov eller åbenbart urigtig.
-
- 20** Der kræves et særligt sikkert bevismæssigt grundlag, før følgevirkninger af en lovlig ytring – fx samarbejdsvanskeligheder – kan bære en negativ ledelsesreaktion.
-

- 21** Efter § 152 e kan videregivelse af fortrolige oplysninger være berettiget ved varetagelse af åbenbar almeninteresse, hvilket udgør kernen i offentligt ansattes meddeleret.
- 22** Pressenævnets afvejning efter medieansvarslovens § 34 spejler artikel 10-testen: skjult kamera kræver, at den samfundsmæssige interesse klart overstiger beskyttelseshensynet, og at dokumentationen vanskeligt kan skaffes på anden vis.
- 23** Ved udvidelsen af straffelovens § 119 a (i kraft 1. januar 2027) er artikel 10 indskrevet direkte i berettigelseskriteriet: en handling er berettiget, hvis den har karakter af en artikel 10-beskyttet ytring.

Artikel 10 som inkorporeret dansk ret ved siden af grundlovens formelle censurforbud

§ 1

Ytringsfriheden hviler i dansk ret på to søjler, der ikke dækker det samme. [Grundlovens § 77](#) fastslår, at »[e]nhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene«, og at »[c]ensur og andre forebyggende forholdsregler kan ingensinde påny indføres«. Bestemmelsen forbyder altså forudgående kontrol, men siger intet om, hvor langt det efterfølgende ansvar må gå. Den materielle grænse leveres af EMRK artikel 10, der gælder som dansk lov, jf. [inkorporeringsloven § 1](#), hvorefter konventionen af 4. november 1950 »gælder her i landet«.

Artiklen har to led. Efter [EMRK artikel 10, stk. 1](#) har

Enhver ... ret til ytringsfrihed. Denne ret omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker, uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser.

Og efter [artikel 10, stk. 2](#) kan udøvelsen

underkastes sådanne formaliteter, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden, for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder, for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger, eller for at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed.

Ytringsfrihedskommissionen beskrev i [betænkning nr. 1573/2020, Del 1, s. 16](#) netop dette forhold: en egentlig materiel beskyttelse mod statslige indgreb i ytringsfriheden kom først med Danmarks ratifikation af konventionen i 1953. Kommissionens samlede konklusion [s. 47](#) lyder:

Ytringsfriheden nyder i dag en bred beskyttelse i dansk ret, hvor den er beskyttet af både grundloven og navnlig Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Ytringsfriheden er samtidig ikke absolut, idet retten til at ytre sig i overensstemmelse med almindelige menneskeretlige principper kan begrænses af hensyn til legitime samfundsmæssige interesser ... Det følger udtrykkeligt af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10, stk. 2.

Kommissionen fremhævede samme sted, at dansk ret indeholder mange eksempler på sådanne begrænsninger – racistiske ytringer, injurielovgivningen, brud på tavshedspligt, tilskyndelse til forbrydelser og billigelse af terror – og at nogle af dem er ukontroversielle, mens andre, navnlig [straffelovens § 266 b](#) og den nu

ophævede blasfemibestemmelse, er omdiskuterede. Kommissionen anbefalede, at love, hvor en indskrænkning af ytringsfriheden undtagelsesvis har været nødvendig, evalueres grundigt efter 3-5 års virke.

Kommissionen var sammensat med tidl. nationalbankdirektør Nils Bernstein som formand og bl.a. professor Jens Elo Rytter, professor Rune Stubager, chefredaktør Jakob Nielsen og daværende direktør for Institut for Menneskerettigheder Jonas Christoffersen som medlemmer, jf. [betænkningens s. 9](#). Kommissoriet pålagde udtrykkeligt kommissionen at beskrive de retlige rammer »med inddragelse af praksis fra både de danske domstole og Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol«.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 1, 2](#)[Grundloven § 77](#)[Inkorporeringsloven § 1, stk. 1](#)[Straffeloven § 266b, stk. 1](#)

§ 2 Firetrinsprøvelsen, som anklagemyndigheden selv udlægger den

Rigsadvokaten har i to nyere afsnit af Rigsadvokatmeddelelsen givet en usædvanligt udførlig udlægning af artikel 10, som i praksis styrer anklagemyndighedens tiltalevurdering. Af [Rigsadvokatmeddelelsen om § 110 e, stk. 2, pkt. 4.4.1](#) fremgår:

EMRK artikel 10 omfatter udtrykkeligt såvel ytringer i form af oplysninger om faktiske forhold som tilkendegivelser af personlige meninger. Beskyttelsen omfatter dog ifølge praksis fra EMD ikke ytringer, der truer med eller tilskynder til vold, eller ytringer, der er udtryk for ekstremt had eller forhånelse af andre persongrupper.

Prosaen fastslår videre, at også handlinger med symbolværdi – fx afbrænding af flag eller ødelæggelse af statuer – i sig selv kan være ytringer, og at beskyttelsen ikke kun omfatter indholdet, men også formen, jf. **De Haes og Gijssels mod Belgien** (1997), pr. 48. Om selve prøvelsens tyngdepunkt hedder det:

Det centrale spørgsmål vil typisk være, om indgrebet kan anses for nødvendigt i et demokratisk samfund. Domstolen har i sin praksis slået fast, at der – i lyset af, at ytringsfriheden udgør en helt grundlæggende rettighed i et demokratisk samfund – skal være et presserende samfundsmæssigt behov for at anse betingelsen for opfyldt. Domstolen anlægger i den forbindelse en konkret helhedsvurdering af den pågældende sag, hvor ikke blot indholdet af de omhandlede ytringer, men også den kontekst, som de er fremsat i, og hvem de er fremsat overfor, tillægges betydning.

Marginens bredde varierer markant efter ytringstype. For politiske ytringer og spørgsmål af offentlig interesse er den snæver: i **Dickinson mod Tyrkiet** (2021) – collagekunstneren, der limede præsident Erdogans hoved på en hund i snor med amerikanske flagfarver – fandt EMD krænkelse og lagde vægt på, at artikel 10, stk. 2, »ikke giver meget plads til begrænsninger af ytringsfriheden inden for politiske ytringsområder eller spørgsmål af offentlig interesse«, jf. pr. 50. Domstolen tilføjede, at brug af vulgære ytringer ikke i sig selv er afgørende, da de kan have en »strengt stilistisk hensigt«, jf. pr. 54.

Omvendt er marginen bredere på moral- og religionsområdet. RM refererer, at staten efter EMD's praksis har en bredere skønsmargin, hvis ytringer kan karakteriseres som blasfemiske og unødigt krænkende over for andres religiøse overbevisning – illustreret ved **Wingrove mod Storbritannien** (1996) om filmen *Visions of Ecstasy* og **Müller m.fl. mod Schweiz** (1988) om beslaglagte malerier, hvor EMD i begge tilfælde accepterede indgrebet. Men grænsen er reel: i **Tagiyev og Huseynov mod Aserbajdsjan** (2019) fandt EMD krænkelse, fordi 3-4 års fængsel for en islamkritisk artikel var uforholdsmæssigt, og fastslog, at de nationale domstole er forpligtede til at overveje, om sammenhængen, den offentlige interesse og forfatterens hensigt berettiger »brug af en grad af

provokation eller overdrivelse«. Tilsvarende i **Yefimov og Youth Human Rights Group mod Rusland** (2021), hvor EMD i pr. 43 understregede, at det ikke er tilstrækkeligt, at handlingen falder inden for en bestemt kategori eller en generelt formuleret retlig regel – afgørende er, om indgrebet var nødvendigt *i det konkrete tilfælde*.

Samme metode gengives i [Rigsadvokatmeddelelsen om chikane mv., pkt. 4.1.2](#), med den vigtige tilføjelse, at

EMD har i sin praksis slået fast, at personer i offentlig tjeneste i deres hverv er underlagt vide rammer for acceptabel kritik og således må tåle mere end private, hvilket har sammenhæng med, at der i et demokratisk samfund skal være vide rammer for at kritisere myndighederne. Det bemærkes i den forbindelse, at EMRK artikel 10 efter EMDs praksis også omfatter ytringer, der fornærmer og chokerer samfundet eller dele heraf.

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 2

Straffeloven § 110e, stk. 2

Straffeloven § 119a, stk. 1

§ 3 Hadefulde ytringer: § 266 b's grovhedskriterium som indbygget artikel 10-ventil

[Straffelovens § 266 b, stk. 1](#) rammer den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter en udtalelse, ved hvilken en gruppe personer »trues, forhånes eller nedværdiges« på grund af race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse, tro, handicap eller gruppens seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk eller kønskarakteristika.

Allerede grovhedskriteriet fungerer som en artikel 10-ventil. Af [Rigsadvokatmeddelelsen om hadforbrydelser, pkt. 4.1.4](#) fremgår, at der på grundlag af forarbejderne kan opstilles tre generelle indskrænkninger i det strafbare område – forhold af mindre grovhed, videnskabeligt fremsatte teorier om racemæssige, nationale eller etniske forskelligheder, og udtalelser fremsat som led i en saglig debat – og at

Disse indskrænkninger i anvendelsesområdet har til formål at sikre, at der ved anvendelsen af straffelovens § 266 b tages fornødent hensyn til ytringsfriheden.

Rigsadvokaten fremhæver, at hensynet blev yderligere understreget, da udtrykket »gøres til genstand for nedsættende omtale« under folketingsbehandlingen blev ændret til »nedværdiges«.

Om artikel 10's selvstændige betydning hedder det i [pkt. 4.3.1](#):

Af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis vedrørende artikel 10 fremgår bl.a., at politikeres ret til ytringsfrihed tillægges meget stor betydning. ... Indgreb i en valgt politikers ytringsfrihed vil derfor blive undergivet en meget intensiv prøvelse af Domstolen ved vurderingen af, om indgrebet er nødvendigt i et demokratisk samfund.

Men – og det er pointen – »[h]ensynet til ytringsfriheden indebærer ikke, at f.eks. politikere ikke kan straffes for udtalelser omfattet af straffelovens § 266 b«. [Pkt. 4.3.2](#) opregner en række domme mod danske politikere: **U 2000.2234H** (stifter af politisk parti, i flere perioder folketingsmedlem), **U 2003.1947Ø**, **U 2003.2435V** (udtalelser på partiets landsmøde) og **U 2004.734H** (spidskandidat).

Samme sted er **Jersild mod Danmark** (23. september 1994) gjort til ankerpunktet for journalisters formidling af andres ytringer:

Domstolen fandt, at hensynet til ytringsfriheden i den foreliggende sag måtte veje tungere end hensynet til at beskytte medlemmerne af de befolkningsgrupper, som de »mere end krænkende« udtalelser rettede sig imod. Domstolen anførte i den forbindelse bl.a., at det var en afgørende omstændighed ved sagen, at journalisten ikke selv fremkom med de krænkende udtalelser.

Modsætningsvis: i **U 2014.73V** var det en overtrædelse af § 266 b som led i en debat om politik og religion i Mellemøsten i en blog at gengive en andens strafbare udtalelser, **som tiltalte i den forbindelse gjorde til sine egne**.

Helhedsvurderingen af kontekst kan føre til frifindelse, selv hvor ordlyden umiddelbart er omfattet. Det viste Højesteret i **48/2025** (dom af 23. januar 2026), hvor tiltalte blev frifundet for udbredelse af grove vittigheder på hjemmesider; sagen er sammefattet under overskriften **SS-48/2025-HJR** – vittigheder på jokehjemmesider falder uden for § 266 b efter en helhedsvurdering af konteksten. Afgørelsen er i sagens natur også en anvendelse af **grundlovens § 77**.

Endelig er det subjektive led en selvstændig spærre. I **Sag 228/2011** frifandt Højesteret en debattør, hvis privat fremsatte udtalelser om muslimer var blevet lagt på internettet af andre. Landsretten havde domfældt med den begrundelse, at han »burde have indset« udbredelsen, og Højesteret fastslog:

Landsretten har altså om Ts subjektive forhold udtrykkeligt fastslået, at han har handlet uagtsomt, ikke forsætlig. Der har ikke i det bevisresultat vedrørende Ts subjektive forhold, som fremgår af landsrettens præmisser, været grundlag for at dømme ham for at have handlet med forsæt til udbredelse af det udtalte til en videre kreds.

Processuelt er området omgærdet af garantier. Alle sager om § 266 b skal forelægges statsadvokaten, og efter **Rigsadvokatmeddelelsen om forelæggelse og indberetning, pkt. 3.3.4** har Højesteret i **U 1999.1731H** udtalt, at § 266 b-sager i almindelighed må anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse, hvorfor domsmænd konkret skal overvejes, jf. **retsplejelovens § 686, stk. 2**. Strafniveauet er efter **RM pkt. 5.1** bøde i førstegangstilfælde, mens propagandavirksomhed efter § 266 b, stk. 2, i almindelighed udløser påstand om frihedsstraf.

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 2

Grundloven § 77

Retsplejeloven § 686, stk. 2

Straffeloven § 266b, stk. 1, 2

PRAKSIS

Højesteret · Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst

23.01.2026

Højesteret · Højesterets frifindelse i sag om udtalelser om muslimer grundet manglende bevis for udbredelsesforsæt

20.04.2012

Ærekrænkelser: 2018-reformen som kodificering af artikel 10-afvejningen

§ 4

Freds- og ærekrænkelserreglerne blev nyaffattet ved **lov nr. 1719 af 27. december 2018** (Freds- og ærekrænkelser m.v.) med virkning fra 1. januar 2019. Reformen er interessant, fordi lovgiver eksplicit lagde til grund, at den *gældende* lovtekst allerede var overhalet af artikel 10.

Efter **straffelovens § 267** straffes den, der fremsætter eller udbreder en udtalelse eller foretager en handling, »der er egnet til at krænke nogens ære«, med bøde eller fængsel indtil 1 år, jf. dog §§ 268 og 269. Straffen kan efter

§ 268 stige til fængsel indtil 2 år, hvis en alvorlig beskyldning er usand, eller hvis beskyldningen er fremsat gennem et massemedie og er egnet til væsentligt at skade den forurettede.

Den egentlige artikel 10-bestemmelse er § 269:

Stk. 1. En ærekrænkelse er straffri, hvis den fremkom i en sammenhæng, hvor der var rimelig anledning til den.

Stk. 2. Ved vurderingen efter stk. 1 skal der bl.a. tages hensyn til, om sandheden af en beskyldning bevises, eller om der var et tilstrækkeligt faktisk grundlag for ærekrænkelsen, og om fremsættelsen eller udbredelsen heraf skete i god tro og til varetagelse af en anerkendelsesværdig interesse.

De fire momenter i § 269, stk. 2 – sandhedsbevis eller tilstrækkeligt faktisk grundlag, god tro og anerkendelsesværdig interesse – er en næsten ordret gengivelse af EMD's kriterier for afvejningen mellem artikel 10 og det artikel 8-beskyttede omdømme. Det bekræftes af forarbejderne. Af bemærkningerne til nyaffattelsen fremgår:

Bestemmelsen i § 270, stk. 2, videreføres ikke som et led i de nyaffattede bestemmelser. Dette indebærer imidlertid ikke nogen ændring i forhold til gældende ret, idet bestemmelsen heller ikke i dag kan anses for gældende ret som fortolket i lyset af EMRK artikel 10.

Og mere generelt:

Det bemærkes, at de nye bestemmelser i vidt omfang er formuleret væsentligt anderledes end de gældende, uden at der herved er tilsigtet nogen ændring i forhold til gældende ret. De gældende bestemmelsers formulering er i forvejen ikke nødvendigvis et udtryk for gældende ret som fortolket i overensstemmelse med EMRK artikel 10.

Det er en usædvanligt klar erkendelse fra lovgivers side: konventionen havde de facto sat dele af lovteksten ud af kraft, længe før den blev ændret. Reformen ophævede §§ 269-272 om sandhedsbevis mv. og erstattede dem i vidt omfang med den ene samlede bestemmelse i § 269, hævdede strafmaksimum i § 267 fra 4 måneder til 1 år, flyttede mortifikation til § 270 og indsatte en ny § 271 om sletningspålæg.

Det historiske spor er langt. Allerede i det oprindelige lovforslag til borgerlig straffelov (fremsat 11. oktober 1929) blev sondringen mellem sigtelser og ringeagtsytringer opretholdt, og §§ 267-269 gav »nærmere Regler om Adgangen til og Betydningen af, at der føres Bevis for Sandheden af den fremsatte Sigtelse«. Ved en ændring i 1939 udgik ordene »af almen Interesse eller« af stk. 1. Den nugældende affattelse vender i realiteten tilbage til almeninteressen – nu som en menneskeretligt forankret afvejning.

At afgrænsningen fortsat er levende, ses af, at Pressenævnet i **sag 2018-80-0080** (kendelse af 22. juni 2018) behandlede Fredericia Dagblads dækning af en afvist injuriersag mod tre lokalpolitikere – hvor politikerne omtalte retssagen som led i et »beskidt politisk spil«. Nævnet frifandt avisen, men understregede samtidig, at spørgsmål om overtrædelse af straffeloven henhører under domstolene og ikke Pressenævnet, jf. [medieansvarslovens § 43](#).

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10](#)

[Medieansvarsloven § 43](#)

[Straffeloven § 267, stk. 1, 2](#)

[Straffeloven § 268](#)

[Straffeloven § 269, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Pressenævnet · Fredericia Dagblad frifindes for brud på god presseskik i sag om afvist injuriersag

22.06.2018

Pressens vagthundefunktion – og bloggeren somigestillet med

§ 5 pressen

Den mest markante nyere danske anvendelse af artikel 10 som selvstændig prøvelsesnorm er Højesterets dom af 23. februar 2024, [SS-92/2023-HJR](#). En blogger havde offentliggjort et billede af en 47-årig kvinde med overskåret hals – offer for terrorangrebet i Notre-Dame-kirken i Nice den 29. oktober 2020 – og var tiltalt efter [straffelovens § 264 d, stk. 2, jf. stk. 1](#). Byretten frifandt, Vestre Landsret idømte 3 måneders betinget fængsel med 80 timers samfundstjeneste, og Højesteret frifandt.

Højesteret fastslog, at § 264 d skal fortolkes i overensstemmelse med [artikel 8](#) og [artikel 10](#), og at offentliggørelse kun er »uberrettiget«, hvis privatlivskrænkelsen overstiger hensynet til ytringsfriheden. Retten trak to EMD-afgørelser frem:

- **Bild GmbH og Co. mod Tyskland** (sag 9206/18), pr. 27-30, om afvejningskriterierne: bidrag til debat af offentlig interesse, den berørtes genkendelighed, forudgående adfærd, indhold, form og konsekvenser af offentliggørelsen samt – for journalister – oplysningernes tilvejebringelse og pålidelighed.
- **Magyar Helsinki Bizottság mod Ungarn** (sag 18030/11), pr. 164-168, hvorefter bloggere og populære brugere af sociale medier under visse omstændigheder kan sidestilles med traditionelle medier som »offentlighedens vagthund« og dermed nyde tilsvarende beskyttelse.

Højesteret lagde vægt på, at artiklen omhandlede islamistisk terrorisme – et emne af væsentlig samfundsmæssig interesse – at billedet havde dokumentarisk værdi ved at illustrere drabets bestialske karakter, og at kvindens ansigt delvist var dækket, så hun ikke umiddelbart var genkendelig for en bredere offentlighed. Bloggen kunne i denne sag sidestilles med de traditionelle mediers rolle og skulle bedømmes efter samme målestok. Konklusionen:

Under de anførte omstændigheder finder Højesteret, at hensynet til ytringsfriheden vejer tungere end hensynet til privatlivet. Videregivelsen af billedet kan herefter ikke anses for uberrettiget.

Afvejningen falder ikke altid ud til pressens fordel – men tærsklen for tortansvar er høj. I [BS-47189/2020-HJR](#) (dom af 24. januar 2022) afviste Højesteret et krav om tortgodtgørelse efter [erstatningsansvarslovens § 26, stk. 1](#) fra forældre og søskende til en afdød, hvis selvmord kortvarigt var omtalt i en tv-udsendelse. Retten fastslog først et principielt udgangspunkt:

Appellanterne kan således ikke kræve tortgodtgørelse på vegne af H, men alene hvis de selv har været udsat for en tortberettigende krænkelse af deres eget privatliv.

Og lagde derefter vægt på, at omtalen var begrænset, at oplysningerne allerede var offentligt tilgængelige via YouTube, lokalpressen og Facebook, og at tv-stationen efter dialog med familiens advokat havde udeladt dele af afskedsvideoen.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 8](#)[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10](#)[Erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1](#)[Straffeloven § 264d, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret frifinder blogger for offentliggørelse af billede af terroroffer med henvisning til ytringsfrihed

23.02.2024

Højesteret · Højesterets dom om tortgodtgørelse til efterladte ved medieomtale af selvmord

24.01.2022

§ 6 Kildebeskyttelse og forudgående indgreb mod medier

Kildebeskyttelsen er lovfæstet i [retsplejelovens § 172](#), hvorefter redaktører og redaktionelle medarbejdere som udgangspunkt ikke har pligt til at afgive vidneforklaring om, hvem der er kilde til en oplysning. Undtagelserne findes i [§ 172, stk. 5](#) – alvorlig kriminalitet med strafferamme på 4 år eller derover, hvor vidneførslen må antages at have afgørende betydning, og hvor opklaringshensynet **klart** overstiger mediernes kildebeskyttelsesbehov – og i [§ 172, stk. 6](#) om overtrædelser af [straffelovens §§ 152-152 c](#), der dog ikke gælder, »hvis det må antages, at forfatteren eller kilden har villet afdække forhold, hvis offentliggørelse er af samfundsmæssig betydning«.

Den ledende afgørelse er Højesterets kendelse af 8. januar 2015 i [Sag 154/2014](#) om beslaglæggelser hos Aller Media i Se & Hør-komplekset. Højesteret afviste først, at medieansvarslovens særlige ansvarsregler var i vejen:

Ingen af de tre forhold, der er omfattet af sigtelserne i den foreliggende sag, angår artiklernes indhold, men derimod strafbare forhold, som er fuldbyrdet inden en eventuel offentliggørelse af artikler i Se & Hør. Der er derfor tale om forhold, som ikke er omfattet af medieansvarslovens særlige ansvarsregler, men som skal bedømmes efter straffelovens almindelige regler.

I proportionalitetsafvejningen var det afgørende, hvad kilderne havde villet afdække:

Også i relation til forhold 2 er der tale om oplysninger, som mod vederlag fra Se & Hør er videregivet med henblik på offentliggørelse i dette blad til brug for underholdning om kendte personers privatliv. Det må således i hvert fald som altovervejende udgangspunkt antages, at kilden ikke har villet afdække forhold, hvis offentliggørelse er af samfundsmæssig betydning.

Højesteret fandt, at artikel 10 ikke førte til et andet resultat, med henvisning til **Tillack mod Belgien** (dom af 27. november 2007, sag 20477/05) samt **UfR 2002 s. 2503** og **UfR 2011 s. 1329**. Retten opstillede samtidig detaljerede retningslinjer for gennemsynet: materialet spejles hos NC3, den spejlede kopi må ikke bruges til efterforskning før frasortering af kildebeskyttede oplysninger, gennemsynet ledes af retten, og både anklagemyndighed og medie skal kunne være til stede og udtale sig.

Forudgående indgreb er den skarpeste form for begrænsning, og her flyttede Højesteret praksis i [Sag 57/2017](#) (kendelse af 2. november 2017) om PET's forbud mod bogen om Jakob Scharfs tid. Flertallet lagde vægt på [medieansvarslovens § 3, stk. 2](#) og hensynet til den redaktionelle frihed og opstillede en klar regel for fremtiden:

For så vidt angår forbud, der nedlægges efter afsigelsen af kendelsen i denne sag, følger det imidlertid af det foran anførte, at forbuddet skal rettes mod den ansvarshavende chefredaktør personligt, medmindre medieforetagendet som sådant er ansvarligt efter medieansvarslovens regler.

Mindretallet på to dommere ville have fastholdt, at undladelsespligten af hensyn til statens sikkerhed påhviler enhver fysisk eller juridisk person, jf. [retsplejelovens § 413](#). Det konkrete forbud blev opretholdt af retssikkerhedshensyn, men retningslinjen for fremtiden står tilbage som afgørelsens kerne.

LOV

[Medieansvarsloven § 3, stk. 2](#)
[Retsplejeloven § 172, stk. 5, 6](#)
[Retsplejeloven § 413](#)
[Straffeloven § 152, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets afklaring af rette adressat for forbud mod medieoffentliggørelse i PET-bog-sagen

02.11.2017

Højesteret · Højesteret opretholder beslaglæggelser hos Aller Media: Kildebeskyttelse viger for opklaring af alvorlig kriminalitet

08.01.2015

§ 7 Fra blasfemi til § 110 e, stk. 2: religionskritikkens skiftende grænse

Danmark har på ét årti bevæget sig i to modsatte retninger. [Straffelovens § 140](#) – blasfemibestemmelsen – blev ophævet ved **lov nr. 675 af 8. juni 2017**. Ophævelsen udsprang af et beslutningsforslag fra Enhedslisten (L 170, fremsat 28. marts 2017), hvis bemærkninger var korte og kategoriske:

Straffelovens blasfemibestemmelse er en unødvendig indskrænkning af ytringsfriheden. Forslagsstillerne mener, at lovgivning skal beskytte mennesker – ikke guder. ... Der bør ikke være særlige regler, der beskytter religioner og guder mod ytringer. Derimod er der god grund til at beskytte mennesker mod forhånelse og beskyldninger. Denne beskyttelse findes i henholdsvis injurie- og racismebestemmelsen.

Ren religionshån blev dermed straffri. Seks år senere gik lovgiver den anden vej. Ved **lov nr. 1554 af 12. december 2023** (L 65 af 27. oktober 2023) blev der indsat et nyt stk. 2 i [straffelovens § 110 e](#), med ikrafttræden 14. december 2023:

På samme måde straffes den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds gør sig skyldig i utilbørlig behandling af et skrift, der har væsentlig religiøs betydning for et anerkendt trossamfund, eller en genstand, der fremstår som et sådant skrift.

Bestemmelsen er placeret i straffelovens kapitel 12 om forbrydelser mod statens selvstændighed og sikkerhed, og påtale kræver efter § 110 f justitsministerens påbud, jf. [Rigsadvokatmeddelelsen om forelæggelse og indberetning, pkt. 3.3.1.1](#) – politiet skal orientere PET og statsadvokaterne allerede ved sagens oprettelse.

Bestemmelsens rækkevidde er snæver, og det er netop artikel 10, der har formet afgrænsningen. Af forarbejderne til § 110 e, stk. 2, fremgår:

Bestemmelsen vil alene omfatte fysisk utilbørlig behandling af fysiske skrifter. Bestemmelsen vil ikke omfatte verbale eller skriftlige tilkendegivelser, herunder tegninger, om religiøse skrifter og emner. Det samme gælder øvrige udtryksformer, som ikke indebærer, at skriftet fysisk behandles utilbørligt. Bestemmelsen vil således ikke omfatte religionskritik, der udtrykkes på anden måde end ved fysisk at behandle en skrift omfattet af bestemmelsen utilbørligt.

Og – vigtigt for pressen:

Bestemmelsen vil heller ikke omfatte viderebringelse af andre personers utilbørlige behandling af skrifter med væsentlig religiøs betydning. Bestemmelsen vil således eksempelvis ikke omfatte mediers og journalisters viderebringelse af andres utilbørlige behandling, f.eks. i forbindelse med et nyhedsindslag i tv, der viser en anden persons afbrænding af en koran.

Overliggeren er en udtrykkelig konventionsreservation:

Bestemmelsen vil skulle anvendes inden for rammerne af ytringsfrihedsbeskyttelsen efter EMRK artikel 10, og bestemmelsen vil således ikke finde anvendelse, hvis det vil være i strid med EMRK artikel 10. Dette gælder i relation til alle handlinger omfattet af den foreslåede bestemmelse, herunder også handlinger foretaget i kunstnerisk sammenhæng.

Vurderingen af, hvad der er »utilbørligt«, er efter [RM pkt. 4.1.2](#) objektiv og uafhængig af, hvilket trossamfund skriftet knytter sig til: at svøbe et religiøst skrift i bacon er utilbørligt uanset tilhørsforhold, mens indpakning i et regnbueflag ikke er det.

Strafniveauet fremgår af [RM pkt. 5.1](#):

Situation	Sanktion
Førstegangstilfælde	Vejledende bøde på 10.000 kr. (dagbøder)
Gentagelsestilfælde	Kortere fængselsstraf udmålt i dage
Adskillige førstegangsovertrædelser til samtidig pådømmelse	Som udgangspunkt kortere fængselsstraf i dage
Åbenlyst ingen hensigt om at forhåne eller nedværdige, fx kunstnerisk ytring	Formildende

Strafferammen er bøde eller fængsel indtil 2 år, jf. § 110 e, stk. 2, jf. stk. 1.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 2](#)[Straffeloven § 110e, stk. 1, 2](#)[Straffeloven § 140](#)

Kunstnerisk ytringsfrihed: parodiprincippet, den kunstneriske ramme og dens grænser

Artikel 10 omfatter kunstneriske udtryk, og beskyttelsen dækker efter [Rigsadvokatmeddelelsen om § 110 e, pkt. 4.4.1](#) også »informationer og ideer, der fornærmer, provokerer eller forstyrrer staten eller en hvilken som helst del af befolkningen«, jf. **Müller m.fl. mod Schweiz** (1988), pr. 33, og **Dickinson mod Tyrkiet** (2021), pr. 54.

Den centrale danske afgørelse er Højesterets dom af 17. maj 2023 i [BS-24506/2022-HJR](#) om Berlingskes brug af Den Lille Havfrue. Sagen angik to gengivelser: en karikaturtegning »Ondskaben i Danmark« fra 18. maj 2019 til en artikel om debatkulturen under valgkampen, og et fotografi fra 22. april 2020 af skulpturen iført mundbind til en artikel om coronasmittefrygt og politisk observans.

Højesteret fastslog for første gang, at der i dansk ret gælder et **ulovbestemt parodiprincip** med rod i fast tradition og forarbejderne til [ophavsretslovens § 3, stk. 2](#), og at princippet skal fortolkes EU-konformt, navnlig efter **C-201/13 (Deckmyn)**. Om tegningen:

Derved fremstår tegningen som en karikaturtegning, der med sine forskellige elementer har et formål, der er helt fremmed for det originale værk.

Tegningen var derfor et selvstændigt værk efter [ophavsretslovens § 4, stk. 2](#). Fotografiet var derimod ikke en parodi og måtte vurderes ved en konkret afvejning mellem ophavsretten og ytringsfriheden efter artikel 10. Højesteret lagde vægt på skulpturens nationale symbolværdi, at fotografiet indgik i pressens debatskabende dækning af coronapandemien, og at gengivelsen som kunstværk var af uvæsentlig betydning i konteksten:

Højesteret finder, at anvendelsen af fotografiet under disse omstændigheder ikke gik længere end det, som formålet med artiklen kunne begrunde, og at brugen af værket efter en samlet vurdering ikke indebærer nogen urimelig skade for arvingernes interesser.

Endelig fastslog Højesteret – trods Berlingskes kommercielle karakter – at **markedsføringsloven ikke finder anvendelse på pressens redaktionelle brug af materiale**; redaktionelle medier underkastes den almindelige straffelovgivning og nyder ytringsfrihedens beskyttelse, ikke markedsføringsretten.

Spørgsmålet havde tidligere været forsøgt bragt for Højesteret som 2. instans i [BS-26013/2018-HJR](#) (Femina/Interflora, »SIG DET MED BLOMSTER«), hvor Højesteret afviste anken, fordi afgørelsen beroede på en konkret vurdering i lyset af eksisterende dansk og EU-retlig praksis.

Grænsen går, hvor det kommercielle dominerer. I [BS-13282/2025-HJR](#) (Irmapien) havde Sø- og Handelsretten fundet, at kunstnerens mindst 35 motiver på plakater, krus og t-shirts udgjorde utilbørlig udnyttelse af varemærkets særpræg – og at ytringsfrihedshensynet, uanset at værkerne indeholdt politiske eller samfundsmæssige udsagn, ikke kunne bære brugen henset til den kommercielle intensitet. Parodiundtagelsen i [ophavsretslovens § 24 b](#) fandt ikke anvendelse, da motiverne ikke opfyldte kravene om humor eller latterliggørelse over for originalværket, men snarere havde karakter af »brandjacking«. Højesteret afviste anken den 12. september 2025 med den begrundelse, at afvejningen af ytringsfrihed over for immaterialretten i den konkrete sag ikke var af principiel karakter, jf. [retsplejelovens § 368, stk. 4](#).

At en kunstnerisk ramme ikke i sig selv neutraliserer strafansvar, illustreres af [SS-113/2023-HJR](#) (dom af 20. juni 2024, også refereret som [AM2024.06.20H](#)). Tiltalte havde limet et foto af sig selv på Asger Jorns »Den foruroligende ælling« og skrevet sit navn med tusch, og gjorde gældende, at handlingen var en kunstnerisk happening inspireret af Jorns egne metoder. Højesteret idømte 1 år og 6 måneders ubetinget fængsel og udtalte:

Højesteret finder, at det ved straffens fastsættelse i sager om hærværk må anses som en væsentligt skærpende omstændighed, at hærværket er rettet imod et offentligt udstillet betydningsfuldt maleri mv., der som kunstværk er uerstatteligt.

Det svarer til den linje, som [Rigsadvokatmeddelelsen om § 110 e, pkt. 4.3](#) trækker: »Det er altså ikke muligt at omgå loven ved at tilkendegive, at den utilbørlige behandling af et religiøst skrift er udtryk for en kunstnerisk fremstilling.«

LOV

[Markedsføringsloven § 3](#)
[Ophavsretsloven § 3, stk. 2](#)
[Ophavsretsloven § 4, stk. 2](#)
[Ophavsretsloven § 24b](#)
[Retsplejeloven § 368, stk. 4](#)
[Straffeloven § 291, stk. 2](#)
[Varemærkeloven § 4, stk. 2](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret afviser anke i sag om Irmapien-kunst: Kommerciel udnyttelse krænkede Coop Danmarks rettigheder	12.09.2025
Højesteret · Højesterets dom i sag om hærværk mod Asger Jorn-maleri	20.06.2024
Højesteret · Højesteretsdom for groft hærværk mod Asger Jorn-maleriet 'Den foruroligende ælling'	20.06.2024
Højesteret · Højesterets dom om Berlingskes brug af Den Lille Havfrue: Parodiprincippet og afvejning mellem ophavsret og ytringsfrihed	17.05.2023
Højesteret · Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om varemærkekrænkelser og redaktionel ytringsfrihed	18.12.2018

Domstolens autoritet: navneforbud og dørlukning som artikel 10-indgreb

§ 9

Artikel 10, stk. 2, nævner udtrykkeligt hensynet til »at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed« som et lovligt formål. Det er grundlaget for retsplejelovens regler om navneforbud og dørlukning, der begge er direkte indgreb i mediernes omtaleret.

Højesterets dom af 21. april 2026 i [82/2025](#) idømte en journalist bøde for overtrædelse af et navneforbud i en sag efter [straffelovens § 220](#). Afgørelsen trækker på [retsplejelovens § 31, stk. 1](#) og [§ 32 b, stk. 2](#) samt straffebestemmelsen i [§ 1017 b](#), og afvejer efter sin overskrift ytringsfriheden over for privatliv og uskyldsformodning. Sagen er en påmindelse om, at pressens vagthundefunktion ikke i sig selv suspenderer retsplejelovens offentlighedsbegrænsninger – også når emnet har offentlig interesse.

Dørlukning er den beslægtede figur. I [SS-112/2021-HJR](#) tog Højesteret stilling til dørlukning ved indenretligt forhør i en drabssag, jf. [retsplejelovens § 29, stk. 3](#) og [stk. 4](#) sammenholdt med [§ 747](#) – og med [grundlovens § 65](#) om offentlighed i retsplejen som baggrundsnorm.

Begge afgørelser hører sammen med [Sag 57/2017](#), hvor Højesteret opstillede reglen om, at midlertidige forbud mod medieoffentliggørelse fremover skal rettes mod den ansvarshavende chefredaktør personligt. Mønstrer er, at domstolene accepterer indgrebets legitime formål, men strammer op på **hvem** indgrebet må ramme og **hvordan** det gennemføres – snarere end at afskaffe det.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 2](#)[Retsplejeloven § 29, stk. 3, 4](#)[Retsplejeloven § 31, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 32b, stk. 2](#)[Retsplejeloven § 1017b](#)[Straffeloven § 220](#)

PRAKSIS	Højesteret · Journalist idømt bøde for overtrædelse af navneforbud i § 220-sag – ytringsfrihed versus privatliv og uskyldsformodning	21.04.2026
	Højesteret · Højesterets kendelse om dørlukning ved indenretligt forhør i drabssag	04.10.2022
	Højesteret · Højesterets afklaring af rette adressat for forbud mod medieoffentliggørelse i PET-bog-sagen	02.11.2017

Offentligt ansattes ytringsfrihed: fra ombudsmandspraksis til lov pr. 1. juli 2025

§ 10

Området har i årtier været reguleret af ulovbestemte principper udviklet af Folketingets Ombudsmand. Det ændrede sig med **lov om offentligt ansattes ytringsfrihed**, vedtaget 28. maj 2025 med ikrafttræden [1. juli 2025](#). Efter [§ 2, stk. 1](#) må offentligt ansatte »ikke mødes med negative ansættelsesretlige reaktioner på grund af ytringer, som fremsættes på egne vegne«, og de må heller ikke hindres eller forsøges hindret i at fremsætte dem. [§ 2, stk. 2](#) opregner udtømmende fire undtagelser:

Nr.	Undtagelse
1	Fortrolige oplysninger, som det er strafbart at videregive efter straffelovens tavshedspligtsregler, eller hvor anden lovgivning forbyder videregivelse
2	Freds- eller ærekrænkende ytringer
3	Ytringer i urimelig grov form eller åbenbart urigtige oplysninger om væsentlige forhold inden for eget arbejdsområde
4	Hensynet til myndighedens interne beslutningsproces og funktionsevne, i særlige tilfælde

Loven gælder for hele den offentlige forvaltning og desuden for selvejende institutioner, foreninger og fonde oprettet ved eller i henhold til lov, samt for privatretligt oprettede enheder, der udøver offentlig virksomhed af mere omfattende karakter under intensiv offentlig regulering, tilsyn og kontrol, jf. § 1.

Loven er ren kodifikation. Forarbejderne (L 144, fremsat 27. februar 2025) siger det utvetydigt:

Der er ikke med den foreslåede bestemmelse tilsigtet ændringer i offentligt ansattes ytringsfrihed i forhold til de rettigheder, offentligt ansatte har efter gældende ret. Grænserne for offentligt ansattes ytringsfrihed skal således fortsat fastlægges efter de kriterier, der er blevet udviklet gennem bl.a. retspraksis, praksis fra Folketingets Ombudsmand og praksis fra det fagretlige system.

Det betyder, at hele den eksisterende ombudsmandspraksis er intakt som fortolkningsbidrag. Den tilhørende [Vejledning om offentligt ansattes ytringsfrihed](#) fra 1. juli 2025 henviser da også direkte til både [grundlovens § 77](#) og EMRK artikel 10 som grundlag.

De faste holdepunkter fra ombudsmandspraksis er:

- **Loyalitetspligten kan ikke bruges til at stramme.** I [FOB 2017-1](#) fastslog ombudsmanden, at ledelsen ikke kan pålægge andre begrænsninger end de beskrevne, og at der »ikke under henvisning til en loyalitetsforpligtelse ... [kan] pålægges den ansatte yderligere begrænsninger i ytringsfriheden«. Samme punkt i [FOB 2018-8](#), hvor ombudsmanden fandt det **meget beklageligt**, at DR's fremgangsmåde var egnet til at efterlade indtryk af en klart urigtig opfattelse af gældende ret – hverken tillidshvervet eller loyalitetspligten indskrænkede den ansattes ytringsfrihed.
- **Skarpe og polemiske vendinger er tilladt.** I [FOB 2020-47](#) havde en lokomotivfører kaldt DSB's bestyrelse og ledelse »inkompetente« i en YouTube-video under en faglig konflikt. Ombudsmanden udtalte:

A's udtalelse om DSB's bestyrelse og ledelse må opfattes som polemisk og stærkt kritisk. Jeg er imidlertid ikke enig med DSB i, at udtalelsen er urimeligt grov og derved overskrider grænserne for offentligt ansattes ytringsfrihed.

- **Ledelsesreaktioner kræver særligt sikkert grundlag.** Vejledningens [pkt. 20](#) refererer FOB 01.552 om en afskediget chefpsykolog: følgevirkninger af lovlige ytringer, herunder mangel på tillid, kan danne grundlag for diskretionær afskedigelse, »men ... det kræver et særlig sikkert bevismæssigt grundlag«, og der »må udvises betydelig tilbageholdenhed«. I [FOB 2016-37](#) anså ombudsmanden en skoles tilsidesættelse af reglerne for **særdeles kritisable** – gymnasielæreren, der kaldte skolen »en synkende skude« over for Finansudvalget, var afskediget for »bevidst illoyal optræden«.
- **Signalvirkning er i sig selv kritisabel.** I [FOB 2016-31](#) var forsvarschefens udtalelser i en tale misvisende og egnede til at skabe usikkerhed; i [FOB 2019-2](#) og [FOB 2017-31](#) var det kommunens ansvar, at samtaler og møder foregik i fuld respekt for ytringsfriheden.

- **Åbenbart urigtige oplysninger.** Fra [FOB 95.381](#): den blotte omstændighed, at oplysninger til pressen ikke er fuldt korrekte, gør dem ikke retsstridige – ledelsen kan berigtige. Derimod er udtalelser, der bevidst eller ved grov uagtsomhed på væsentlige punkter har fået et ukorrekt indhold eller udtrykker en åbenbart uholdbar vurdering, retsstridige.

Grænsen for »på egne vegne« er den praktisk vanskeligste. Vejledningens [pkt. 9](#) refererer **Højesterets dom af 22. april 1998 (UfR 1998.894 H)**, hvor en præst deltog i en demonstration mod fri abort iført præstekjole og efter indskærpelse gjorde det igen. Kirkeministeriet meddelte irettesættelse efter [tjenestemandsløvens § 24](#), og Højesteret fandt, at præsten havde begået en tjensteforseelse – påbuddet forbød ikke deltagelse i demonstrationer, kun brug af præstekjole, fordi det fik ham til at fremstå som talende på kirkens vegne. Omvendt i **FOB 2009 20-1**, hvor brug af en arbejdsmailadresse ikke i sig selv gjorde ytringen til myndighedens, og i **FOB 2018-20**, hvor en politibetjent, der var citeret som »betjent i område Y« uden at markere, at han udtalte sig privat, ikke kunne beskytte sig mod en tjenstlig samtale.

Forarbejderne fastslår i øvrigt, at der »normalt ikke [vil] være behov for, at en offentligt ansat præciserer, at en ytring er fremsat på egne vegne, når ytringen fremsættes gennem den ansattes private profil på sociale medier«.

Lovfæstelsen har lange rødder. Både [betænkning nr. 1472/2006 om ytringsfrihed og meddeleret for offentligt ansatte](#) og [betænkning nr. 1553/2015 om offentligt ansattes ytringsfrihed og whistleblowerordninger](#), s. 226 havde overvejet netop en sådan overordnet lovbestemmelse og skitseret dens ordlyd – men fandt dengang, at den ikke ville give bedre vejledning end den daværende reguleringsform. Lovgiver traf i 2025 den modsatte vurdering.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10](#)[Grundloven § 77](#)[Lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 1, stk. 1-3](#)[Lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 2, stk. 1, 2](#)[Lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 3](#)[Tjenestemandsløven § 24](#)

Tavshedspligt, meddeleret og whistleblowing som artikel

§ 11 10-spørgsmål

Tavshedspligten er den kvantitativt vigtigste begrænsning i offentligt ansattes ytringsfrihed – og samtidig den, hvor artikel 10 og strafferetten støder hårdest sammen.

Hovedreglen er [straffelovens § 152](#), hvorefter kun **uberettiget** videregivelse af fortrolige oplysninger er strafbar. Undtagelsen findes i [§ 152 e](#):

Bestemmelserne i §§ 152-152 d omfatter ikke tilfælde, hvor den pågældende:

1. *er forpligtet til at videregive oplysningen eller*
2. *handler i berettiget varetagelse af åbenbar almeninteresse eller af eget eller andres tarv.*

Vejledningen om offentligt ansattes ytringsfrihed, [pkt. 12](#) udmønter dette som **meddeleretten**:

Offentligt ansatte har en såkaldt meddeleret. Det betyder, at offentligt ansatte har ret til at give pressen og andre eksterne parter oplysninger i tilfælde, hvor der kan være spørgsmål om ulovlig forvaltning eller anden uredelighed i den offentlige forvaltning – f.eks. åbenbart misbrug af offentlige midler.

Ikke-fortrolige oplysninger kan frit videregives. Fortrolige oplysninger kan kun videregives, hvis det varetager en åbenbar almen interesse eller eget eller andres tarv. Vejledningen understreger, at der **ikke** kan stilles krav om forudgående intern underretning, hvis den ikke kan forventes at få noget resultat – den ansatte kan da gå direkte til pressen, Folketingets Ombudsmand eller Rigsrevisionen. Til gengæld kan den, der henvender sig til en myndighed, ikke forvente anonymitet, hvis identiteten fremgår af sagen, fordi oplysningen som udgangspunkt er aktindsigtsbelagt.

Forarbejderne til lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 2, stk. 2, nr. 1, uddyber afvejningens karakter med henvisning til [betænkning nr. 998/1984 om tavshedspligt](#), s. 104: udtrykket »almeninteresse« henviser til samfundsmæssig interesse, og spørgsmålet afgøres efter en konkret vurdering, »hvor vigtigheden af formålet med videregivelsen afvejes mod den krænkelse, der er forbundet med videregivelsen af de fortrolige oplysninger«. Straffelovrådet havde i sin udtalelse af 13. maj 1985 anført, at det ikke ville være muligt i en lovtekst fuldstændigt at angive, hvilke forhold der kan gøre en videregivelse berettiget – derfor kræves fortsat udtrykket »uberettiget« i gerningsbeskrivelsen.

Vigtigt: oplysninger om **egne** ansættelsesforhold er normalt ikke fortrolige. Vejledningens [pkt. 7](#) formulerer det direkte: »Tværtimod indebærer offentligt ansattes ytringsfrihed, at de ansatte i vidt omfang er berettigede til at give udtryk for deres opfattelse af forholdene på arbejdspladsen, herunder deres egen arbejdssituation.«

Den skarpe ende af feltet er efterretningstjenesterne. **Højesterets kendelse af 2. marts 2023 i sag 106/2022** angik værnetinget i sagen om røbelse af statshemmeligheder, hvor den tiltalte var tiltalt i seks forhold efter [straffelovens § 109, stk. 1](#) og [§ 152, stk. 2](#) for videregivelse af fortrolige oplysninger fra FE – blandt modtagerne var journalister. Sagskomplekset illustrerer, hvordan § 152's »uberettiget«-kriterium og § 152 e's almeninteressekriterium bliver den kanal, hvorigennem artikel 10 må gøres gældende, når national sikkerhed er det påberåbte formål efter [artikel 10, stk. 2](#).

Ytringsfrihedskommissionen behandlede den bredere kontekst i [betænkning nr. 1573/2020, Del 2, kapitel 10 om ytringssikkerhed](#), s. 89:

Det er en grundlæggende forudsætning for ytringsfriheden, at vi som borgere kan udtale os frit og uden at frygte for egen sikkerhed.

Kommissionen pegede på en tendens til, at journalister, debattører, kunstnere og politikere af frygt for terror, vold og trusler holder sig tilbage i den offentlige debat – et forhold, der senere har fået strafferetlig genklang i [straffelovens § 266, stk. 2](#), indsat ved **lov nr. 2601 af 28. december 2021** med virkning fra 1. januar 2022. Efter denne bestemmelse er det en skærpende omstændighed, at en trussel har baggrund i forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat eller har til formål at forhindre forurettede i at gøre brug af sin ytringsfrihed, jf. [Rigsadvokatmeddelelsen om chikane mv., pkt. 4.1.8](#). Bestemmelsen fanger også de tilfælde, hvor truslen fremsættes *forud for* ytringen for at forhindre den. Artikel 10 optræder her i sin positive skikkelse: statens pligt til at beskytte den frie debat.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 2](#)[Straffeloven § 109, stk. 1](#)[Straffeloven § 152, stk. 1, 2](#)[Straffeloven § 152e](#)[Straffeloven § 266, stk. 2](#)

Pressenævnets presseetiske afvejning som artikel 10-testens spejlbillede

§ 12

Medieansvarslovens § 34, stk. 1 er kortfattet: »Massemediernes indhold og handlemåde skal være i overensstemmelse med god presseskik.« Klagefristen er 12 uger, jf. § 34, stk. 2. Nævnet kan ikke tage stilling til, om straffeloven er overtrådt, jf. § 43 – men dets afvejning følger reelt samme struktur som artikel 10-testen: legitimt formål, nødvendighed, mindstemiddel og proportionalitet.

Det ses tydeligst i skjult kamera-praksis, hvor testen er tostrengt: (1) er den samfundsmæssige interesse tilstrækkelig stor, og (2) kunne dokumentationen være skaffet på mindre indgribende vis?

Sag	Emne	Udfald	Afgørende moment
2019-80-0289	Opsøg på privatadresse hos datter til hovedmistænkt i Socialstyrelsessagen	Kritik	Høj offentlig interesse, men optagelserne bragte ikke afgørende nyt – nødvendigheden ikke godtgjort
2019-80-0390	Muldvarp med skjult kamera i københavnske daginstitutioner	Ikke kritik	Kommunen havde nægtet adgang med åbent kamera; dokumentationen kunne ikke skaffes på anden vis
2019-80-0374	Trailer med sløret pædagogmedhjælper	Ikke kritik	Optagelserne viste professionelt virke, ikke privatliv; sløring tilstrækkelig
2020-80-0453	DR's fiktive identitet hos alternativ kræftbehandler	Ikke kritik	Meget væsentlig samfundsmæssig interesse; alene professionelt virke

I [2019-80-0289](#) blev kritikken båret af, at optagelserne skete på privat grund fra en vinkel, hvor klageren ikke kunne se kameraet, at hun udtrykkeligt havde afvist at medvirke – og at nævnet fastslog, at »[o]ffentliggørelse af skjulte optagelser kræver, at den samfundsmæssige interesse klart overstiger beskyttelsen af privatlivet«. Det er en næsten ordret parallel til nødvendighedskriteriet i artikel 10, stk. 2.

Redigeringsretten er nævnets modstykke til den redaktionelle frihed, som Højesteret beskyttede i PET-bog-sagen. I [2022-80-0884](#) fandt nævnet, at det ligger inden for redaktørens ret at vælge vinkel og overskrift, så længe de har dækning i teksten og ikke forvansker kildens synspunkter. I [2024-12500](#) (afgørelse af 20. maj 2025) fastslog nævnet, at det ligger inden for redigeringsretten at bruge materiale, der sædvanligvis er underlagt restriktioner – her citerer fra en klage til Arbejdstilsynet – når omtalen har væsentlig samfundsmæssig interesse. Om souschefens sygemelding udtalte nævnet:

På denne baggrund finder nævnet efter en samlet vurdering, at den konkrete omtale af, at hun som souschef var sygemeldt fra en offentlig lederstilling, hvilket har været meldt ud i en bredere kreds, ikke udgør en tilsidesættelse af privatlivets fred.

Tilsvarende i [Dragør Nyt-sagen](#) (28. august 2025), hvor nævnet accepterede en avis' afvisning af et læserbrev, fordi klageren trods gentagne anmodninger ikke ville dokumentere centrale påstande og fastholdt en ordlyd, som modparten varslede injuriesag om – redigeringsretten omfatter altså retten til **ikke** at bringe.

Og i [genoptagelsessagen mod Berlingske](#) (21. november 2024) fastholdt nævnet, at en unøjagtighed om en ekspertkildes titel ikke rokkede ved troværdighedsvurderingen efter § 34.

Afgrænsningen af, hvad Pressenævnet må og ikke må, behandles nærmere under [/praksisoversigt/pressenaevnets-kompetence-og-klagebehandling](#), og selve presseetikken under [/praksisoversigt/god-presseskik](#).

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 2](#)[Medieansvarsloven § 34, stk. 1, 2](#)[Medieansvarsloven § 43](#)[Medieansvarsloven § 49](#)

PRAKSIS	Pressenævnet · Pressenævnets vurdering af god presseskik i forbindelse med dækning af lønkonflikt og selskabslukning	28.08.2025
	Pressenævnet · Presseetisk vurdering af medieomtale om hjemsendt tillidsrepræsentant og sygemeldt ledelse	03.06.2025
	Pressenævnet · Pressenævnet afviser genoptagelse af sag mod Berlingske om Økonomisk Ugebrevs aktieinteresser	10.12.2024
	Pressenævnet · Pressenævnets vurdering af redaktionel frihed og kildeaftaler i sag om personlig livshistorie	01.11.2022
	Pressenævnet · Pressenævnet frikender DR for brug af skjult kamera i undersøgelse af alternativ kræftbehandling	19.12.2020
	Pressenævnet · Pressenævnet frifinder TV 2 for brug af skjult kamera i dokumentar om daginstitutioner	09.06.2020
	Pressenævnet · TV 2 frifundet af Pressenævnet for brug af skjult kamera og muldvarp i daginstitutionsdokumentar	09.06.2020
	Pressenævnet · TV 2 får kritik for skjulte optagelser i sag om svindel i Socialstyrelsen	17.09.2019

Kommende ændring: artikel 10 skrives ind i § 119 a's

§ 13 berettigelseskrITERIUM pr. 1. januar 2027

Retsstillingen flytter sig. Ved **lov af 12. februar 2026** (L 83 af 27. november 2025) er [straffelovens § 119 a](#) om chikane mod personer i offentlig tjeneste eller hverv ændret på tre punkter med ikrafttræden **1. januar 2027**. Ændringerne er vedtaget, men endnu ikke konsolideret i lovbekendtgørelsen – praksisoversigten må derfor læses med dette forbehold.

1) Gerningsindholdet udvides. Ordene »krænker en af de i § 119 nævnte personers fred ved at kontakte, forfølge eller på anden måde chikanere den pågældende« erstattes af »uberettiget kontakter, forfølger eller på anden måde chikanerer de personer, der er nævnt i § 119«. Kravet om en samtidig fredskrænkelse bortfalder, og formålet er ifølge forarbejderne, at der »fremadrettet generelt vil gælde en lavere grænse for, hvad personer i offentlig tjeneste eller hverv bør tåle på sociale medier eller internettet i øvrigt«.

2) Strafniveauet skærpes 50 pct. Førstegangstilfælde: bøde på 15.000 kr.; grovere eller systematiske overtrædelser samt gentagelsestilfælde: kortere frihedsstraf. »Strafskærpelsen indebærer i den forbindelse, at en person, der i dag f.eks. ville blive idømt 20 dages fængsel, fremover vil skulle idømmes 30 dages fængsel.«

3) Sletningspålæg. Et nyt stk. 2 gør [straffelovens § 271](#) om sletningspålæg tilsvarende anvendelig ved dom for § 119 a, stk. 1.

Det interessante for artikel 10 er, at konventionen er skrevet direkte ind i »uberettiget«-kriteriet. Forarbejderne fastslår:

Det bemærkes i den forbindelse, at en handling bl.a. vil være berettiget, hvis den har karakter af en ytring, der er beskyttet af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10, sådan som denne bestemmelse fortolkes af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Der vil derfor som hidtil ikke i medfør af straffelovens § 119 a kunne pålægges strafansvar i tilfælde, hvor det vil være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10. Anklagemyndigheden og domstolene vil derfor i relevant omfang skulle foretage en konkret helhedsvurdering af, om hensynet til en vidtgående ytringsfrihed om navnlig emner af samfundsmæssig interesse bør føre til, at en handling er berettiget ... Ligesom det er tilfældet med straffesager om injurier, vil domstolene således skulle inddrage praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol om spørgsmålet.

Forarbejderne trækker desuden en klar sondring mellem tjeneste og fritid:

Herudover er der – også som følge af Danmarks internationale forpligtelser, navnlig Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 10 – vide rammer for at kritisere offentlige myndigheder og personer i offentlig tjeneste. Tålegrænsen vil derfor for en generel betragtning være højere, når den beskyttede person er i tjeneste.

Konkret betyder det bl.a., at det »i almindelighed ikke [vil] være en overtrædelse af den foreslåede bestemmelse at videofilme politibetjente, parkeringsvagter m.v. i forbindelse med deres arbejde i det offentlige rum«, mens **efterfølgende offentliggørelse** af optagelsen kan udgøre en selvstændig overtrædelse, medmindre den pågældende er sløret. Berettigelse kan efter omstændighederne følge af »dokumentation af embedsmisbrug, journalistisk dækning af forhold, der i almindelighed har offentlig interesse, eller mediernes gengivelse af den pågældende handling« – men altid efter en konkret helhedsvurdering af, om handlingen er **nødvendig** for at opnå formålet. Forarbejderne nævner udtrykkeligt, at det som udgangspunkt ikke er nødvendigt at dele en utilsløret optagelse af en sagsbehandler for at udtrykke utilfredshed med kommunens sagsbehandling – men at det efter omstændighederne kan være berettiget at offentliggøre en utilsløret optagelse, der dokumenterer, at den pågældende er ledelsesmæssigt ansvarlig for embedsmisbrug.

Denne konstruktion – hvor artikel 10 ikke blot er fortolkningsfaktor, men selve grænsedrageren i gerningsbeskrivelsen – er den samme som i § 110 e, stk. 2. Den tegner en udvikling, hvor lovgiver i stigende grad indbygger konventionsprøvelsen i lovteksten frem for at overlade den til retspraksis alene.

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10

Straffeloven § 110e, stk. 2

Straffeloven § 119a, stk. 1, 2

Straffeloven § 271, stk. 1, 2

Sammenfatning: kontekst slår ordlyd, og marginen følger ytringens

§ 14 type

Praksis efterlader et konsistent billede.

Artikel 10 er den materielle norm. Grundlovens § 77 giver et censurforbud; alt det materielle kommer fra konventionen, jf. **inkorporeringsloven § 1**. Det er ikke en teoretisk pointe: lovgiver har selv erkendt, at dele af injurielovgivningen var ophørt med at være gældende ret, før de blev ophævet i 2018, netop fordi de ikke kunne opretholdes i lyset af artikel 10.

Kontekst slår ordlyd. Uanset gerningsbeskrivelsen er testen den samme: en konkret helhedsvurdering, hvor ikke blot indholdet, men også konteksten, formen og adressaten tillægges vægt. Det er præcis den mekanik,

der bar frifindelsen i [48/2025](#), frifindelsen af bloggeren i [SS-92/2023-HJR](#) og Berlingskes frifindelse i [BS-24506/2022-HJR](#).

Marginen følger ytringens type.

Ytringstype	Skønsmargin	Dansk illustration
Politiske ytringer, folkevalgte	Meget snæver – intensiv EMD-prøvelse	Frifindelsen i 48/2025; men politikere straffes fortsat (U 2000.2234H, U 2004.734H)
Pressens vagthundefunktion, herunder bloggere	Snæver	SS-92/2023-HJR; PET-bog-sagen 57/2017
Kunstnerisk udtryk i debatskabende sammenhæng	Snæver	Den Lille Havfrue, BS-24506/2022-HJR
Kommercielt udtryk	Bredere	Irmapien, BS-13282/2025-HJR
Moral- og religionsspørgsmål	Bredere	§ 110 e, stk. 2; Wingrove, Müller
Underholdning om kendtes privatliv	Bredest	Aller Media, Sag 154/2014

Beskyttelsens grænse er ikke ordvalget, men funktionen. Jersild-linjen beskytter formidleren, ikke den, der gør udtalelserne til sine egne (U 2014.73V). Kildebeskyttelsen beskytter afdækning af samfundsmæssigt betydningsfulde forhold, ikke betalte oplysninger om kendtes privatliv. Parodiprincippet beskytter det, der udtrykker humor eller latterliggørelse over for originalværket, ikke brandjacking. Og den kunstneriske ramme beskytter kun, når den er ægte – ikke når den er etableret for at omgå forbuddet.

Lovgiver flytter prøvelsen ind i lovteksten. Med [§ 110 e, stk. 2](#) (2023) og [§ 119 a](#) (vedtaget 2026, i kraft 1. januar 2027) er artikel 10 ikke længere blot en fortolkningsfaktor, men indbygget i gerningsbeskrivelsen som en udtrykkelig konventionsreservation. Samme bevægelse ses i [lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 2](#), der kodificerer ombudsmandspraksis uden at ændre den. Det gør retsstillingen mere synlig, men flytter ikke tyngdepunktet: den konkrete helhedsvurdering står tilbage som den afgørende operation, og EMD's praksis skal fortsat inddrages i hver enkelt sag.

Beslægtede afgrænsninger behandles under [/praksisoversigt/hadforbrydelser](#), [/praksisoversigt/tavshedspligt](#), [/praksisoversigt/injurier-aerek-sociale-medier](#), [/praksisoversigt/emrk-artikel-8-privatliv-familieliv](#), [/praksisoversigt/emrk-artikel-6-retfaerdig-rettergang](#) og [/praksisoversigt/emrk-artikel-14-diskrimination](#).

LOV	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10, stk. 1, 2	Inkorporeringsloven § 1, stk. 1
	Lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 2, stk. 1, 2	Straffeloven § 110e, stk. 2
	Straffeloven § 119a, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst	23.01.2026
	Højesteret · Højesteret afviser anke i sag om Irmapien-kunst: Kommerciel udnyttelse krænkede Coop Danmarks rettigheder	12.09.2025
	Højesteret · Højesteret frifinder blogger for offentliggørelse af billede af terroroffer med henvisning til ytringsfrihed	23.02.2024
	Højesteret · Højesterets dom om Berlingskes brug af Den Lille Havfrue: Parodiprincippet og afvejning mellem ophavsret og ytringsfrihed	17.05.2023
	Højesteret · Højesterets afklaring af rette adressat for forbud mod medieoffentliggørelse i PET-bog-sagen	02.11.2017

Højesteret · Højesteret opretholder beslaglæggelser hos Aller Media: Kildebeskyttelse viger for opklaring af alvorlig kriminalitet

08.01.2015

REFERENCE Lovgrundlag

10 paragraffer

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 10	stk. 1, 2	Grundloven § 77	
Inkorporeringsloven § 1	stk. 1	Lov om offentligt ansattes ytringsfrihed § 2	stk. 1, 2
Medieansvarsloven § 34	stk. 1	Retsplejeloven § 172	stk. 5, 6
Straffeloven § 110e	stk. 2	Straffeloven § 152e	
Straffeloven § 266b	stk. 1	Straffeloven § 269	stk. 1, 2

MATERIALE Citerede afgørelser

23 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

14

21.04.2026	Journalist idømt bøde for overtrædelse af navneforbud i § 220-sag – ytringsfrihed versus privatliv og uskyldsformodning	82-2025
23.01.2026	Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst	10668-12646
12.09.2025	Højesteret afviser anke i sag om Irmapijen-kunst: Kommerciel udnyttelse krænkede Coop Danmarks rettigheder	10454-12310
20.06.2024	Højesteretsdom for groft hærværk mod Asger Jorn-maleriet 'Den foruroligende ælling'	AM2024.06.20H
20.06.2024	Højesterets dom i sag om hærværk mod Asger Jorn-maleri	5895-7043
23.02.2024	Højesteret frifinder blogger for offentliggørelse af billede af terroroffer med henvisning til ytringsfrihed	4781-5753
17.05.2023	Højesterets dom om Berlingskes brug af Den Lille Havfrue: Parodiprincippet og afvejning mellem ophavsret og ytringsfrihed	bs-24506-2022-hjr
02.03.2023	Højesterets afgørelse om værneting i sag om røbelse af statshemmeligheder	106-2022
04.10.2022	Højesterets kendelse om dørlukning ved indenretligt forhør i drabssag	2135-2550
24.01.2022	Højesterets dom om tortgodtgørelse til efterladte ved medieomtale af selvmord	bs-47189-2020-hjr
18.12.2018	Afvisning af direkte anke til Højesteret i sag om varemærkekrænkelser og redaktionel ytringsfrihed	bs-26013-2018-hjr
02.11.2017	Højesterets afklaring af rette adressat for forbud mod medieoffentliggørelse i PET-bog-sagen	57-2017

08.01.2015	Højesteret opretholder beslaglæggelser hos Aller Media: Kildebeskyttelse viger for opklaring af alvorlig kriminalitet	Sag 154/2014
20.04.2012	Højesterets frifindelse i sag om udtalelser om muslimer grundet manglende bevis for udbredelsesforsæt	Sag 228/2011

PRESSENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

9

28.08.2025	Pressenævnets vurdering af god presseskik i forbindelse med dækning af lønkonflikt og selskabslukning	W20250986825
03.06.2025	Presseetisk vurdering af medieomtale om hjemsendt tillidsrepræsentant og sygemeldt ledelse	W20250945225
10.12.2024	Pressenævnet afviser genoptagelse af sag mod Berlingske om Økonomisk Ugebrevs aktieinteresser	
01.11.2022	Pressenævnets vurdering af redaktionel frihed og kildeaftaler i sag om personlig livshistorie	2022-80-0884
19.12.2020	Pressenævnet frikender DR for brug af skjult kamera i undersøgelse af alternativ kræftbehandling	2020-80-0453
09.06.2020	Pressenævnet frifinder TV 2 for brug af skjult kamera i dokumentar om daginstitutioner	2019-80-0390
09.06.2020	TV 2 frifundet af Pressenævnet for brug af skjult kamera og muldvarp i daginstitutionsdokumentar	2019-80-0374
17.09.2019	TV 2 får kritik for skjulte optagelser i sag om svindel i Socialstyrelsen	2019-80-0289
22.06.2018	Fredericia Dagblad frifindes for brud på god presseskik i sag om afvist injuriersag	2018-80-0080

FORARBEJDE **Betænkninger**

4 referencer

Ytringsfrihed og meddeleret for offentligt ansatte

nr. 1472 · 2006 · Justitsministeriet

Betænkning om offentligt ansattes ytringsfrihed og whistleblowerordninger

nr. 1553 · 2015 · Justitsministeriet

Betænkning om ytringsfrihedens rammer og vilkår i Danmark (Betænkning nr. 1573, Del 1)

nr. 1573 · 2020 · Justitsministeriet

Ytringsfrihedens rammer og vilkår i Danmark – Betænkning nr. 1573, Del 2, afgivet af Ytringsfrihedskommissionen

nr. 1573 · 2020 · Justitsministeriet

03

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 14 (forbud mod diskrimination)

Diskriminationsforbuddet i konventionens artikel 14 – accessorisk karakter, firetrins-prøvelse og dansk retspraksis

Version 1 · Opdateret 6. jun. 2026 · 22 afgørelser · 1977-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 14 forbyder diskrimination i nydelsen af konventionens øvrige rettigheder og friheder. Bestemmelsen er accessorisk – den kan kun påberåbes sammen med en anden konventionsrettighed – men dækker et bredt spektrum af diskriminationsgrunde, herunder køn, race, religion, nationalitet og "ethvert andet forhold". Dansk retspraksis viser, at diskriminationsforbuddet håndhæves gennem et samspil mellem [EMRK art. 14](#), [EU's beskæftigelsesdirektiv \(2000/78/EF\)](#) og den nationale [forskelsbehandlingslov](#), med Ligebehandlingsnævnet som det altdominerende forum. Højesteret har i de seneste år taget principiel stilling til bl.a. religionsdiskrimination (håndtrykskravet), handicapdiskrimination (fleksjobsagerne) og kravet om konkret jobansøgning som betingelse for godtgørelse.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** EMRK artikel 14 er accessorisk – den kan kun påberåbes sammenholdt med en anden konventionsrettighed, men denne behøver ikke selv at være krænket; det er tilstrækkeligt, at forholdet falder inden for en anden artikels anvendelsesområde.
- 02** Strasbourg-praksis opstiller en firetrins-prøvelse: (1) faktum inden for en anden artikels ambit, (2) forskelsbehandling på grund af et beskyttet forhold, (3) sammenlignelig situation og (4) fravær af objektiv og rimelig begrundelse (legitimt formål + proportionalitet).
- 03** For suspect grounds – race, etnicitet, religion, nationalitet, køn, seksuel orientering og fødsel uden for ægteskab – har staten en snæver skønsmargin, og proportionalitetsprøvelsen skærpes markant.
- 04** Danmark har ikke ratificeret den 12. tillægsprotokol til EMRK, der indeholder et generelt diskriminationsforbud; dansk praksis er derfor fortsat bundet til den accessoriske art. 14-prøvelse.
- 05** Biao mod Danmark (Storkammer 2016) fastslog, at 28-års-reglen i udlændingelovens tilknytningskrav udgjorde indirekte etnisk diskrimination i strid med art. 14 sammenholdt med art. 8, fordi den ramte naturaliserede danskere af ikke-dansk oprindelse uforholdsmæssigt hårdt.

- 06** Ved indirekte forskelsbehandling på arbejdsmarkedet efter forskelsbehandlingsloven skal det tilsyneladende neutrale krav være objektivt begrundet i et sagligt formål, og midlerne til at opfylde det skal være både hensigtsmæssige og nødvendige.
- 07** Bevisbyrden er delt: klageren skal påvise faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode diskrimination, hvorefter det påhviler modparten at godtgøre, at ligebehandlingsprincippet ikke er krænket.
- 08** Godtgørelse efter forskelsbehandlingsloven for afskedigelse udmåles med udgangspunkt i den løn, den ansatte modtager fra arbejdsgiveren – for fleksjobbere på den nye ordning medregnes det kommunale fleksløntilskud ikke.
- 09** Godtgørelse ved ansættelsesdiskrimination forudsætter som udgangspunkt, at den pågældende faktisk har ansøgt om den konkrete stilling – en generel forespørgsel er ikke tilstrækkelig.
- 10** Arbejdsgiveren har en tilpasningsforpligtelse over for handicappede medarbejdere, men denne rækker kun så langt, at den ikke pålægger en uforholdsmæssig stor byrde under hensyn til virksomhedens størrelse, økonomi og karakter.
- 11** Hadforbrydelser – strafbare handlinger med helt eller delvis baggrund i ofrets etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering mv. – skærpes efter straffelovens § 81, nr. 6, og den nye § 81 f (2025).

EMRK artikel 14: ordlyd, accessorisk karakter og den 12. tillægsprotokol

§ 1

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 14 lyder:

Nydelsen af de i denne konvention anerkendte rettigheder og friheder skal sikres uden forskel på grund af køn, race, farve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, tilhørsforhold til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel eller ethvert andet forhold.

Bestemmelsen har ikke karakter af et generelt diskriminationsforbud. Den er **accessorisk** – den kan kun påberåbes i sammenhæng med en eller flere af konventionens øvrige rettigheder (eller tillægsprotokoller). Det er dog ikke et krav, at den samspilsartikel, art. 14 kobles med, selv er krænket; det er tilstrækkeligt, at den foreliggende situation falder inden for den anden artikels *anvendelsesområde* (ambit). Som [Vejledning om lov kvalitet, pkt. 5.2](#) formulerer det:

Artikel 14 er accessorisk til konventionens øvrige rettigheder, hvilket betyder, at den kun kan anvendes sammen med én eller flere af disse. Heri ligger intet krav om, at en anden rettighed skal være krænket, men alene et krav om, at den foreliggende situation skal ligge inden for rettighedens virkeområde.

Typiske samspilsartikler er art. 8 (privatliv og familieliv), art. 1 i 1. tillægsprotokol (ejendom og sociale ydelser), art. 6 (retfærdig rettergang) og art. 2 i 1. tillægsprotokol (uddannelse). Sundhedspleje er af EMD henført under art. 8's virkeområde, og sociale ydelser under ejendomsretten i 1. tillægsprotokol.

Den 12. tillægsprotokol indeholder et generelt og selvstændigt diskriminationsforbud, der ikke kræver sammenhæng med en anden konventionsrettighed. Danmark har imidlertid hverken undertegnet eller ratificeret denne protokol. [Betænkning nr. 1546/2014 om inkorporering mv. inden for menneskeretsområdet](#), kapitel 9, gennemgår fordele og ulemper ved en dansk ratifikation og konkluderer, at EU-Charterets art. 21 i vidt omfang allerede dækker behovet inden for EU-rettens anvendelsesområde. Dansk praksis er derfor fortsat bundet til den accessoriske art. 14-prøvelse.

Konventionen er inkorporeret i dansk ret ved [inkorporeringsloven](#) (lov om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention) og kan dermed påberåbes direkte for danske domstole og myndigheder.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 8](#)[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 14](#)PRAKSIS [Menneskerettighedsdomstolen](#) · Danske Militærnægteres Kontaktudvalg mod Danmark

07.03.1977

§ 2 Firetrins-prøvelsen og skærpet kontrol ved suspect grounds

Strasbourg-praksis har udviklet en fast firetrins-prøvelse for vurderingen af, om [art. 14](#) er krænket:

1. **Ambit:** Faktum skal ligge inden for en anden konventionsrettigheds anvendelsesområde.
2. **Forskelsbehandling:** Der skal foreligge en forskelsbehandling på grund af et i [art. 14](#) beskyttet forhold (den ikke-udtømmende opregning dækker "ethvert andet forhold").
3. **Sammenlignelighed:** De berørte personer eller grupper skal befinde sig i en *sammenlignelig situation* (analogous situation).
4. **Objektiv og rimelig begrundelse:** Forskelsbehandlingen skal savne et *legitimt formål* og/eller stå i et *uproportionalt forhold* til det forfulgte mål.

For såkaldte **suspect grounds** – race, etnicitet, religion, nationalitet, køn, seksuel orientering og fødsel uden for ægteskab – skærpes proportionalitetsprøvelsen markant, og staten har en *snæver skønsmargin*. Kun *very weighty reasons* kan retfærdiggøre forskelsbehandling på disse grunde.

I dansk kontekst illustrerede Menneskerettighedskommissionen allerede i [7565/76 \(Danske Militærnægteres Kontaktudvalg mod Danmark\)](#), at [art. 14](#) kun beskytter mod forskelsbehandling i udøvelsen af rettigheder, der *faktisk* er omfattet af konventionen – retten til løn eller militærnægtelse er det ikke. I [12601/86 \(dansk skattelovgivning om personfradrag for gifte/ugifte\)](#) fastslog Kommissionen, at gifte og ugifte samlevende ikke befinder sig i *sammenlignelige situationer*, idet ægteskabet fortsat er karakteriseret ved et korpus af rettigheder og forpligtelser, der markant adskiller det fra et samlivsforhold.

Uden for de rene konventionsspørgsmål suppleres [art. 14](#) i dansk ret af [FN's Konvention om Borgerlige og Politiske Rettigheder art. 26](#), der – i modsætning til [art. 14](#) – indeholder et *generelt* og selvstændigt diskriminationsforbud. [SP art. 26](#) er dog ikke inkorporeret i dansk ret og FN-Menneskerettighedskomiteéns udtalelser er ikke folkeretligt bindende.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 14](#)PRAKSIS [Menneskerettighedsdomstolen](#) · Skelen mellem gifte og ugifte par i skattelovgivningen vedrørende personfradrag

05.10.1987

§ 3 Biao mod Danmark – principiel dom om indirekte etnisk diskrimination

Biao mod Danmark (Storkammer 2016, sag 38590/10) er den helt centrale EMD-dom for dansk ret om [EMRK art. 14](#). Sagen drejede sig om den såkaldte 28-års-regel i udlændingelovens tilknytningskrav for familiesammenføring: en ægtefælle, der havde haft dansk statsborgerskab i mindst 28 år, var undtaget fra kravet om, at ægtefællernes samlede tilknytning til Danmark skulle være større end tilknytningen til et andet land.

Storkammeret fastslog med 12 stemmer mod 5, at reglen udgjorde *indirekte etnisk diskrimination* i strid med [art. 14](#) sammenholdt med [art. 8](#), fordi den i praksis ramte naturaliserede danskere af ikke-dansk etnisk oprindelse uforholdsmæssigt hårdt. Født-danskere ville typisk opfylde 28-års-kravet fra fødslen, mens personer med indvandringsbaggrund først kunne opnå undtagelsen i en relativt sen alder.

EMD lagde afgørende vægt på:

- At etnisk oprindelse er en *suspect ground*, der kræver *very weighty reasons*.
- At den danske regering ikke havde godtgjort, at reglen var nødvendig for at opnå de angivne formål (integration og indvandringsregulering).
- At statistiske data viste, at reglen reelt opretholdt en sondring baseret på den erhvervede statsborgerskabers tidspunkt – i praksis et proxy for etnisk oprindelse.

Dommen fik vidtrækkende konsekvenser for dansk lovgivning. 28-års-reglen blev ophævet, og tilknytningskravet blev omformuleret. Sagen illustrerer EMD's vilje til at prøve *indirekte* diskrimination, hvor et tilsyneladende neutralt kriterium har en disproportional effekt på en bestemt etnisk gruppe.

For den nærmere behandling af familiesammenføringsreglerne og udvisning efter art. 8 henvises til [familiesammenføring](#) og [udvisning-og-integration-paragraf-26](#).

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 8

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 14

§ 4 Det nationale lovgivningskompleks: forskelsbehandlingsloven, ligebehandlingsloven og lov om etnisk ligebehandling

I dansk ret suppleres EMRK art. 14 af et omfattende lovgivningskompleks, der gennemfører EU's beskæftigelsesdirektiv (2000/78/EF) og direktivet om etnisk ligebehandling (2000/43/EF):

- [Forskelsbehandlingsloven](#) forbyder forskelsbehandling på arbejdsmarkedet på grund af race, hudfarve, religion, politisk anskuelse, seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika, alder, handicap eller national, social eller etnisk oprindelse. Kriterierne er udtømmende.
- [Ligebehandlingsloven](#) regulerer kønsligebehandling i beskæftigelsen.
- [Ligestillingsloven](#) regulerer ligebehandling uden for beskæftigelsen.
-

[Lov om etnisk ligebehandling](#) forbyder etnisk forskelsbehandling i forbindelse med bl.a. social beskyttelse, sundhed og uddannelse.

[Vejledning om forskelsbehandlingsloven](#) definerer forskelsbehandlingsbegrebet og gennemgår den historiske udvikling: loven blev vedtaget i 1996 med henblik på ILO-konvention nr. 111 og FN's racediskriminationskonvention. I 2004 blev alder og handicap indsat som nye beskyttede kriterier ved gennemførelsen af EU-direktiverne. I 2008 oprettedes Ligebehandlingsnævnet som ét samlet klageforum.

[Forskelsbehandlingsloven § 1, stk. 3](#) definerer indirekte forskelsbehandling som en tilsyneladende neutral bestemmelse, et kriterium eller en praksis, der *vil stille* personer med et beskyttet kendetegn ringere end andre, **medmindre** bestemmelsen er objektivt begrundet i et sagligt formål, og midlerne til at opfylde det er hensigtsmæssige og *nødvendige*. Som [vejledningen](#) præciserer, indebærer nødvendighedskravet en toleddet test: kriteriet skal være egnet til at opnå formålet, og det må ikke gå videre end nødvendigt – det skal være det *mindst indgribende* middel.

Den delte bevisbyrde i [forskelsbehandlingslovens § 7 a](#) er en central processuel mekanisme: påviser klageren faktiske omstændigheder, der giver anledning til at formode diskrimination, overgår bevisbyrden til modparten, der skal godtgøre, at ligebehandlingsprincippet ikke er krænket.

LOV

[Forskelsbehandlingsloven § 1, stk. 3](#)[Forskelsbehandlingsloven § 7a](#)

§ 5 Religionsdiskrimination: håndtryk, sabbat, juletræsdans og uniformskrav

Religionsdiskrimination er et af de mest litigerede emner i dansk praksis. Højesteret og Ligebehandlingsnævnet har taget stilling til en række principielle sager om forholdet mellem religiøs praksis og arbejdsgiverens krav:

Håndtrykskravet (2026): I [BS-37715/2025-HJR](#) fastslog seks ud af syv højesteretsdommere, at en folkeskoles krav om håndtryk til alle uanset køn udgjorde *indirekte forskelsbehandling* af en muslimsk lærerpraktikant, der af religiøse årsager ikke ville give hånd til mænd. Skolen havde ikke i tilstrækkelig grad afsøgt alternative hilsemåder. Flertallet konstaterede, at ligebehandling kunne sikres ved en alternativ, respektfuld hilsen. Trods konstateringen af forskelsbehandling tilkendte Højesteret *ingen godtgørelse*, fordi praktikanten selv kunne have bidraget mere til at finde en løsning, og afbrydelsen fik begrænsede praktiske konsekvenser.

Sagen var forinden behandlet af Ligebehandlingsnævnet i [19-43314](#) og [19-43316](#), hvor nævnet tilkendte 25.000 kr. i godtgørelse.

Lørdagsarbejde (2022): I [BS-31220/2021-HJR](#) fandt Højesteret, at et gymnasiums krav om deltagelse i åbent hus-arrangement en lørdag *ikke* udgjorde ulovlig forskelsbehandling af en idrætslærer, der som syvendedagsadventist helligholder lørdagen. Kravet var nødvendigt, fordi læreren var den eneste fastansatte idrætsfaglærer, og skolen havde undersøgt alternativer.

Juletræsdans (2019): Ligebehandlingsnævnet fastslog i [18-46422](#), at afskedigelsen af en lærer, der som Jehovas Vidne nægtede at danse om juletræet, var i strid med forskelsbehandlingsloven. Skolen havde afvist alle alternative forslag og fritaget andre lærere for deltagelse pga. fysiske skader. Godtgørelsen blev sat til 485.000 kr. (ca. 12 måneders løn).

Uniformskrav (2024): I [21-25183](#) fandt Ligebehandlingsnævnet derimod, at afskedigelsen af en audiolog, der af religiøse årsager ikke ville bære kortærmet uniform, *ikke* var i strid med loven. Hospitalet havde foretaget en grundig 14-dages afprøvningsperiode med skåneærmer, som viste sig uforenelige med hygiejnekravene.

Mønsteret er klart: **nødvendighedskravet** er afgørende. Arbejdsgiveren skal dokumentere, at kravet ikke kan opnås med et mindre indgribende middel – men hvis alternativerne er udtømt, kan kravet opretholdes.

LOV

[Forskelbehandlingsloven § 1, stk. 3](#)[Forskelbehandlingsloven § 3, stk. 1, 2](#)[Forskelbehandlingsloven § 7, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Håndtrykskrav til muslimsk lærerpraktikant udgjorde indirekte religionsdiskrimination, men berettigede ikke til godtgørelse	13.05.2026
	Højesteret · Arbejdsgivers krav om lørdagsarbejde for en syvendedsadventist var ikke ulovlig indirekte forskelsbehandling	07.09.2022
	Ligebehandlingsnævnet · Ligebehandlingsnævnets afgørelse om religion og tro - afskedigelse - påklædning - ej medhold	17.12.2024
	Ligebehandlingsnævnet · Krav om håndtryk i lærerpraktik vurderet som ulovlig indirekte forskelsbehandling	13.01.2022
	Ligebehandlingsnævnet · Ligebehandlingsnævnet: Krav om håndtryk i praktikforløb udgjorde ulovlig forskelsbehandling af lærerstuderende	13.01.2022
	Ligebehandlingsnævnet · Afskedigelse af lærer efter nægtelse af juletræsdans grundet religiøs overbevisning	06.03.2019

Handicappediskrimination: fleksjob, tilpasningsforpligtelse og godtgørelsesberegning

§ 6

Handicappediskrimination udgør den anden store gruppe af principielle sager. Forskelbehandlingsloven gennemfører EU's beskæftigelsesdirektiv, der bl.a. pålægger arbejdsgiveren en *tilpasningsforpligtelse* efter [§ 2 a](#).

Fleksjob-godtgørelsessagerne (2024): Højesteret afgjorde i to parallelsager – [BS-45599/2023-HJR](#) og [BS-49177/2023-HJR](#) – at godtgørelse ved ulovlig afskedigelse af fleksjobbere på den nye ordning (efter 1. januar 2013) udmåles *alene* af arbejdsgiverens lønudbetaling, ikke af den samlede indkomst inkl. kommunalt fleksløn tilskud. Forskellen mellem de to ordninger udgør hverken direkte eller indirekte forskelsbehandling, da ordningerne er grundlæggende forskellige, og formålet – at gøre det mere attraktivt at ansætte personer med begrænset arbejdssevne – er sagligt.

Krav om konkret jobsøgning (2024): I [BS-62875/2023-HJR](#) fastslog Højesteret, at godtgørelse efter [forskelbehandlingslovens § 7, stk. 1](#) for diskrimination ved ansættelse *som udgangspunkt forudsætter*, at den pågældende har ansøgt om den konkrete stilling. En generel forespørgsel om, hvorfor en virksomhed ikke ansætter fleksjobbere, er ikke tilstrækkelig.

Tilpasningsforpligtelse (2022): I [BS-26753/2021-HJR](#) fandt Højesteret, at en idrætsforening med begrænset økonomi havde opfyldt sin tilpasningsforpligtelse over for en fleksjobansat, der ikke kunne tage livredderprøven og krævede en permanent kontaktperson. Under hensyn til foreningens karakter, størrelse og økonomi var det ikke muligt at imødekomme kravene.

Fleksjob og folkepensionsalder (2019): [BS-25958/2018-HJR](#) afgjorde, at opsigelse af en fleksjobber ved folkepensionsalderens indtræden og tilskudsophør ikke udgjorde ulovlig forskelsbehandling, da fleksjobordningen er en *positiv særforanstaltning*, jf. [forskelsbehandlingslovens § 9, stk. 2](#).

EU-Domstolens praksis er central for fortolkningen. I [C-270/16 \(Ruiz Conejero\)](#) fastslog Domstolen, at en national regel, der tillader afskedigelse ved hyppigt sygefravær, kan udgøre indirekte handicapdiskrimination, hvis fraværet skyldes handicapet.

LOV	Forskelsbehandlingsloven § 2a	Forskelsbehandlingsloven § 7, stk. 1
	Forskelsbehandlingsloven § 9, stk. 2	
PRAKSIS	Højesteret · Ingen godtgørelse for forskelsbehandling ved manglende konkret jobsøgning	12.06.2024
	Højesteret · Højesterets afgørelse om beregning af godtgørelse til fleksjobbere ved ulovlig forskelsbehandling	12.03.2024
	Højesteret · Højesterets afgørelse om beregning af godtgørelse efter forskelsbehandlingsloven for fleksjobansatte	12.03.2024
	Højesteret · Arbejdsgivers tilpasningsforpligtelse over for medarbejder i fleksjob med handicap	06.09.2022
	Højesteret · Højesteretsdom om ophør af fleksjob og løntilskud ved folkepensionsalderen	17.04.2019
	EU-Domstolen · Afskedigelse baseret på periodisk sygefravær forårsaget af handicap: Fortolkning af indirekte forskelsbehandling under direktiv 2000/78/EF	17.01.2018

§ 7 Ligebehandlingsnævnets rolle som primært klageforum

Ligebehandlingsnævnet er det altdominerende forum for diskriminationssager i Danmark. Nævnet behandler klager over forskelsbehandling på grund af samtlige beskyttede kriterier i forskelsbehandlingsloven samt køn, jf. [bekendtgørelse om forretningsorden for Ligebehandlingsnævnet § 1](#). Nævnet kan tilkende godtgørelse og har i de seneste år afgjort over 900 sager.

Nævnets afgørelser er administrativt endelige, men kan indbringes for domstolene – som det skete i håndtrykssagen, der gik fra nævnet via Østre Landsret til Højesteret.

Eksempler på nævnets praksis i etnisk diskrimination:

- I [7100039-13](#) fandt nævnet, at en virksomhed havde udøvet direkte etnisk forskelsbehandling ved at nægte en kvinde med udenlandsk navn et ansøgningsskema, mens en fiktiv "Tina" straks fik det tilsendt. Godtgørelse: 25.000 kr.
- I [21-54869](#) fandt nævnet derimod ikke grundlag for at konstatere forskelsbehandling, da et ministerium tillod et ramadanarrangement i sine lokaler, men ikke i personaleforeningens regi.
- I [2014-6810-31121](#) blev en virksomhed frifundet for påstået religiøs og etnisk diskrimination ved masseafskedigelse, fordi klageren ikke påviste faktiske omstændigheder, der skabte formodning for forskelsbehandling.

Mønsteret viser, at nævnets adgang til at prøve sagen afhænger af bevissituationen: kræver sagen mundtlige vidneforklaringer, vil nævnet typisk afvise den, og henvise til domstolene.

LOV	Forskelsbehandlingsloven § 7a	Forskelsbehandlingsloven § 7, stk. 1
PRAKSIS	Ligebehandlingsnævnet · Ministerium frifundet for diskrimination efter afslag på ramadanarrangement i personaleforeningsregi	11.05.2023

Ligebehandlingsnævnet · Etnisk forskelsbehandling ved anmodning om ansøgningsskema medfører godtgørelse	26.06.2015
Ligebehandlingsnævnet · Ligebehandlingsnævnets vurdering af påstået religiøs og etnisk diskrimination ved masseafskedigelse	17.04.2015

§ 8 EU-Domstolens og EMD's indflydelse på dansk ret

Dansk ret om diskrimination er i vid udstrækning formet af EU-Domstolens og EMD's praksis. Forskelsbehandlingsloven gennemfører EU's beskæftigelsesdirektiv (2000/78/EF), og danske domstole er forpligtet til EU-konform fortolkning.

EU-Domstolen om neutralitetspolitik og religion:

Tre EU-domme har haft direkte indflydelse på dansk praksis om religiøs forskelsbehandling, og indgik eksplicit i Højesterets begrundelse i håndtrykssagen:

Sag	Dato	Kernepointe
C-157/15 (G4S Secure Solutions)	14.3.2017	Privat arbejdsgivers forbud mod synlige religiøse symboler kan legitimeres af neutralitetshensyn, men skal begrænse sig til det strengt nødvendige
C-804/18 og C-341/19 (WABE og MH Müller Handel)	15.7.2021	Neutralitetspolitik skal forfølges sammenhængende og systematisk; nationale domstole skal foretage en nøje proportionalitetsprøvelse
C-148/22 (Commune d'Ans)	28.11.2023	Offentlige myndigheder har en skønsmargin til "eksklusiv neutralitetspolitik", men den skal være konsekvent, og foranstaltningens nødvendighed skal efterprøves

EMD's praksis om dansk ret:

Ud over Biao-dommen har EMD prøvet en række danske sager under art. 14. Historisk afviste Menneskerettighedskommissionen flere tidlige klager: i [238/56](#) (nægtelse af opholdstilladelse til tysk ægtefælle) fastslog Kommissionen, at art. 14 kun finder anvendelse i forbindelse med konventionens egne rettigheder, og at konventionen ikke indeholder en ret til ophold for udlændinge. I [7658/76](#) (faders ret til forældremyndighed over barn født uden for ægteskab) førte klagen til en dansk lovændring, der gav fædre ret til at indbringe spørgsmålet for domstolene.

EMD-praksis og EU-Domstolens praksis udgør tilsammen den retlige ramme, som danske domstole og Ligebehandlingsnævnet opererer inden for – med EU-retten som den primære kilde for beskæftigelsesretlig diskrimination og EMRK som den bredere menneskeretlige standard.

LOV	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 14	Forskelsbehandlingsloven § 1, stk. 3
PRAKSIS	Højesteret · Håndtrykskrav til muslimsk lærerpraktikant udgjorde indirekte religionsdiskrimination, men berettigede ikke til godtgørelse Menneskerettighedsdomstolen · N mod Danmark: Adgang til forældremyndighed for fædre til børn født uden for ægteskab	
		13.05.2026 05.12.1978

§ 9 Hadforbrydelser: den strafferetlige dimension af diskrimination

Diskrimination har også en strafferetlig dimension i dansk ret. [Straffelovens § 81, nr. 6](#) bestemmer, at det i almindelighed skal indgå som en *strafskærpende* omstændighed, at gerningen helt eller delvis har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende.

Ved lov nr. 201 af 25. februar 2025 indførtes den nye [straffelovens § 81 f](#), der giver mulighed for at forhøje straffen *indtil det halve*, hvis hadforbrydelsen er begået inden for en skærpet strafzone eller under en skærpet strafperiode.

[Rigsadvokatmeddelelsen om hadforbrydelser](#) opstiller detaljerede retningslinjer for politiets og anklagemyndighedens arbejde med hadforbrydelser, herunder:

- **Indikatorer for hadmotiv:** verbale tilkendegivelser, tilhørsforhold til racistiske/homofobiske organisationer, gerningsstedets karakter, mv.
- **Tiltalerejsning:** § 81, nr. 6, skal *citeres i anklageskriftet* når indikationer foreligger.
- **Indberetning:** Alle afgørelser, hvor § 81, nr. 6, er anvendt, skal indberettes til Vidensbasen.

Derudover kriminaliserer [lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race mv.](#)

(racediskriminationsloven) diskriminerende betjening eller ydelser i erhvervsmæssigt eller almennyttigt øjemed, jf. [Rigsadvokatmeddelelsen](#). [Straffelovens § 266 b](#) (hadtalebestemmelsen) supplerer med forbud mod offentlige ytringer, der truer, forhåner eller nedværdiger en gruppe af personer pga. race, tro, seksuel orientering mv.

LOV

[Straffeloven § 81](#)[Straffeloven § 266b](#)

§ 10 Godtgørelsesniveauer og udmålingsprincipper

Godtgørelse efter [forskelsbehandlingslovens § 7, stk. 1](#) fastsættes af domstolene under hensyn til sagens konkrete omstændigheder og med iagttagelse af beskæftigelsesdirektivets art. 17 om effektive, forholdsmæssige og afskrækkende sanktioner.

[Vejledning om forskelsbehandlingsloven](#) sammenfatter praksis:

- Udgangspunktet ved afskedigelse er løn svarende til **6-12 måneders løn**, med ansættelsesanciennitet som central faktor.
- Godtgørelsen kan afvige afhængigt af overtrædelsens grovhed, baggrund og krænkelsens karakter.
- For fleksjobbere på den nye ordning er beregningsgrundlaget alene arbejdsgiverens lønudbetaling.

Sag	Diskriminationsgrund	Godtgørelse
BS-45599/2023-HJR	Handicap (fleksjob)	66.278 kr. (9 mdr. løn)
BS-49177/2023-HJR	Handicap (fleksjob)	30.000 kr.
18-46422 (juletræsdans)	Religion	485.000 kr. (ca. 12 mdr. løn)
BS-37715/2025-HJR (håndtryk)	Religion	0 kr. (konstateret, men ikke udmålt)

BS-62875/2023-HJR	Handicap	0 kr. (ingen ansøgning)
-----------------------------------	----------	-------------------------

Håndtrykssagen illustrerer, at konstatering af indirekte forskelsbehandling ikke automatisk udløser godtgørelse. Højesteret lagde vægt på, at praktikanten selv kunne have bidraget til en løsning, og at afbrydelsen fik begrænsede praktiske konsekvenser. For aldersdiskrimination og handicapdiskrimination ved ansættelse gælder desuden, at der som udgangspunkt kræves en *konkret* jobansøgning.

LOV [Forskelsbehandlingsloven § 7, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Håndtrykskrav til muslimsk lærerpraktikant udgjorde indirekte religionsdiskrimination, men berettigede ikke til godtgørelse	13.05.2026
	Højesteret · Ingen godtgørelse for forskelsbehandling ved manglende konkret jobansøgning	12.06.2024
	Højesteret · Højesterets afgørelse om beregning af godtgørelse til fleksjobbere ved ulovlig forskelsbehandling	12.03.2024
	Højesteret · Højesterets afgørelse om beregning af godtgørelse efter forskelsbehandlingsloven for fleksjobansatte	12.03.2024
	Ligebehandlingsnævnet · Afskedigelse af lærer efter nægtelse af juletræsdans grundet religiøs overbevisning	06.03.2019

§ 11 Sammenfatning og afgrænsning

EMRK art. 14 og den danske anti-diskriminationslovgivning udgør tilsammen et finmasket retligt net mod forskelsbehandling. De centrale mønstre i praksis kan sammenfattes:

- **Accessoriteten** begrænser [art. 14's](#) rækkevidde: kun diskrimination i udøvelsen af konventionsrettigheder er omfattet. Inden for EU-rettens sfære – navnlig beskæftigelsen – er det derimod direktiverne og forskelsbehandlingsloven, der udgør det primære retlige grundlag.
- **Nødvendighedskravet** er det hyppigste stridspunkt: arbejdsgiverens neutrale krav (håndtryk, lørdagsarbejde, uniformer, dans) skal bestå en proportionalitetstest, der kræver dokumentation for, at alternative, mindre indgribende midler er afsøgt.
- **Suspect grounds** udløser skærpet kontrol: race, etnicitet, religion og seksuel orientering kræver *very weighty reasons* for forskelsbehandling – både ved EMD og EU-Domstolen.
- **Bevisbyrden** er delt: klageren skal kun skabe en *formodning*, hvorefter arbejdsgiveren/staten skal godtgøre, at ligebehandlingen er overholdt.
- **Godtgørelse** forudsætter konkret krænkelse – og kan i sjældne tilfælde udelades, selv når forskelsbehandling konstateres.

For beslægtede emner henvises til:

- [ligebehandling-koen](#) om ren kønsligebehandling
- [aldersdiskrimination-arbejde](#) om aldersdiskrimination
- [emrk-artikel-8-privatliv-familieliv](#) om privatlivsbeskyttelsen
- [emrk-artikel-6-retfærdig-rettergang](#) om retfærdig rettergang
- [emrk-artikel-10-ytringsfrihed](#) om ytringsfrihed

LOV [Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 14](#) [Forskelsbehandlingsloven § 1, stk. 3](#) ☐

[Forskelsbehandlingsloven § 7a](#)

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 14	Forskelsbehandlingsloven § 1	stk. 3
Forskelsbehandlingsloven § 7a	Forskelsbehandlingsloven § 7	stk. 1
Lov om etnisk ligebehandling § 3	Straffeloven § 81	

MATERIALE Citerede afgørelser

22 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

8

13.05.2026	Håndtrykskrav til muslimsk lærerpraktikant udgjorde indirekte religionsdiskrimination, men berettigede ikke til godtgørelse	37715-2025
12.06.2024	Ingen godtgørelse for forskelsbehandling ved manglende konkret jobansøgning	bs-62875-2023-hjr
12.03.2024	Højesterets afgørelse om beregning af godtgørelse til fleksjobbere ved ulovlig forskelsbehandling	4830-5818
12.03.2024	Højesterets afgørelse om beregning af godtgørelse efter forskelsbehandlingsloven for fleksjobansatte	bs-49177-2023-hjr
07.09.2022	Arbejdsgivers krav om lørdagsarbejde for en syvendedagsadventist var ikke ulovlig indirekte forskelsbehandling	bs-31220-2021-hjr
06.09.2022	Arbejdsgivers tilpasningsforpligtelse over for medarbejder i fleksjob med handicap	bs-26753-2021-hjr
11.08.2020	Krænkelser af EMRK ved lang sagsbehandling og manglende resocialiseringsstilbud for udvist forvaringsdømt	142-2019
17.04.2019	Højesteretsdom om ophør af fleksjob og løntilskud ved folkepensionsalderen	bs-25958-2018-hjr

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL

1

17.01.2018	Afskedigelse baseret på periodisk sygefravær forårsaget af handicap: Fortolkning af indirekte forskelsbehandling under direktiv 2000/78/EF	C-270/16
------------	--	----------

MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL

4

04.07.1990	B. mod Danmark: Påstand om diskrimination i sag om forældremyndighed	14456/88
05.10.1987	Skellen mellem gifte og ugifte par i skattelovgivningen vedrørende personfradrag	12601/86
05.12.1978	N mod Danmark: Adgang til forældremyndighed for fædre til børn født uden for ægteskab	7658/76
07.03.1977	Danske Militærnægteres Kontaktudvalg mod Danmark	7565/76

LANDSRETTE · ANKEINSTANS

1

28.05.2025	Erstatningssag mod Udlændinge- og Integrationsministeriet om forsinket dansk indfødsret til statsløse palæstinensere	9757-11395
------------	--	------------

LIGEBEHANDLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

8

17.12.2024	Ligebehandlingsnævnets afgørelse om religion og tro - afskedigelse - påklædning - ej medhold	21-25183
11.05.2023	Ministerium frifundet for diskrimination efter afslag på ramadanarrangement i personaleforeningsregi	21-54869
13.01.2022	Krav om håndtryk i lærerpraktik vurderet som ulovlig indirekte forskelsbehandling	19-43314
13.01.2022	Ligebehandlingsnævnet: Krav om håndtryk i praktikforløb udgjorde ulovlig forskelsbehandling af lærerstuderende	19-43316
10.09.2019	Genoptagelse af sag om religiøs forskelsbehandling og justering af tidspunkt for procesrente	19-13655
06.03.2019	Afskedigelse af lærer efter nægtelse af juletræsdans grundet religiøs overbevisning	18-46422
26.06.2015	Etnisk forskelsbehandling ved anmodning om ansøgningsskema medfører godtgørelse	7100039-13
17.04.2015	Ligebehandlingsnævnets vurdering af påstået religiøs og etnisk diskrimination ved masseafskedigelse	2500093-11

FORARBEJDE **Betænkninger**

1 reference

Betænkning om inkorporering mv. inden for menneskeretsområdet

nr. 1546 · 2014 · Justitsministeriet

04

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 3 (umenneskelig behandling)

Alvorstærskel, streng nødvendighed og statens positive og procedurelle pligter

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 27 afgørelser · 2008-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 3 indeholder et absolut og undtagelsesfrit forbud mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, men bestemmelsen aktiveres først, når en behandling overstiger en høj alvorstærskel. Dansk praksis viser et konsekvent mønster: over for personer under myndighedernes fulde kontrol – frihedsberøvede, tvangsindlagte og detentionsanbragte – skal enhver fysisk magtanvendelse være *strengt nødvendig*, og tvang må hvile på en konkret, aktuel og påviselig fare, ikke på en latent risiko. Ved udlevering og udsendelse kræves konkrete, individuelle og troværdige garantier eller en ekstraordinært kvalificeret helbredsrisiko, før forbuddet spærrer. Krænkelser kompenseres med godtgørelse efter erstatningsansvarslovens § 26 udmålt med udgangspunkt i Menneskerettighedsdomstolens niveau.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Forbuddet i EMRK artikel 3 er absolut og undtagelsesfrit – offerets egen adfærd er irrelevant ved bedømmelsen af, om der foreligger en krænkelse.
- 02** Behandlingen skal overstige et minimum af intensitet; vurderingen beror på de samlede virkninger, herunder varighed, fysiske og psykiske følger samt offerets køn, alder og helbredstilstand.
- 03** Artikel 3 omfatter kun lidelse, der rummer mere end det element af smerte og ydmygelse, som er en uundgåelig følge af lovlig anholdelse, fængsling eller afsoning.
- 04** Enhver fysisk magtanvendelse over for en frihedsberøvet, som ikke er strengt nødvendiggjort af den pågældendes egen adfærd, reducerer den menneskelige værdighed og er i princippet en krænkelse af artikel 3 (Bouyid-standard).
- 05** Straffuldbyrdeleseslovens § 62 er ved lov nr. 727 af 20. juni 2025 ændret fra 'nødvendigt' til 'strengt nødvendigt' netop for at ensrette ordlyden med Menneskerettighedsdomstolens praksis i *El-Asmar mod Danmark*.

- 06 Peberspray er ifølge lovgiver et magtmiddel med særlig farlighed, og strengt nødvendig anvendelse forudsætter som udgangspunkt en forudgående advarsel og at anvendelsen ikke kunne være undgået ved bedre planlægning.
- 07 Danmark blev i El-Asmar mod Danmark dømt for krænkelse af artikel 3, fordi efterforskningen af fængselsbetjentes pebersprayanvendelse i en observationscelle var ineffektiv – den procedurelle pligt er selvstændig.
- 08 Tvangsfiksering efter psykiatrilovens § 14 kræver en konkret, aktuel og påviselig fare; det kræves ikke, at faren har manifesteret sig i en skadevoldende handling, men en latent risiko er ikke tilstrækkelig.
- 09 Tvangsfiksering må kun anvendes kortvarigt og kan kun undtagelsesvis udstrækkes ud over nogle få timer, når hensynet til liv, førlighed eller sikkerhed tilsiger det – med skærpede eksterne lægelige efterprøvelser efter 24 og 48 timer.
- 10 Nøgenvisitation af en detentionsanbragt uden tilstrækkeligt konkrete grunde krænker artikel 3, og Højesteret fastslog dette ved dom af 22. maj 2025.
- 11 Godtgørelse for artikel 3-krænkelser ydes efter erstatningsansvarslovens § 26 sammenholdt med EMRK artikel 13 og udmåles skønsmæssigt under hensyn til Menneskerettighedsdomstolens praksis efter artikel 41.
- 12 Udløsning er udelukket efter udløsningslovens § 6, stk. 2, hvis der er fare for tortur eller umenneskelig eller nedværdigende behandling – og diplomatiske garantier er ikke i sig selv tilstrækkelige, når pålidelige kilder rapporterer om en udbredt myndighedspraksis i strid med artikel 3.
- 13 Garantier skal være så konkrete og individuelle, at de reelt eliminerer risikoen; garantier, der ikke sikrer, at den pågældende aldrig er alene i modtagerstatens politis varetægt, er utilstrækkelige.
- 14 Udsendelse af alvorligt syge rammes kun i helt ekstraordinære tilfælde – konventionen kan dog finde anvendelse, selv hvor udsendelsen ikke medfører en umiddelbar dødsstrassel, hvis den udsætter den pågældende for meget betydelig lidelse og alvorlig forringelse af levetiden.
- 15 Artikel 3 og artikel 8 har forskellige tærskler: i Savran mod Danmark fandt EMD krænkelse af artikel 8, men enstemmigt ingen krænkelse af artikel 3, da der ikke var konkrete og dokumenterede holdepunkter for systematisk mishandling eller behandlingssvigt i modtagerstaten.
- 16 En artikel 3-klage om udsendelsesrisiko afvises, hvis nationale retsmidler ikke er udtømt – asylsagen skal være færdigbehandlet i Flygtningenævnet først.
- 17 Staten har positive forpligtelser til at beskytte sårbare mod mishandling fra private, men ansvaret indtræder kun, hvor myndigheden vidste eller burde have vidst om en reel og umiddelbar risiko – danske domstole har i flere sager frifundet kommuner trods kendskab til vold i hjemmet.
- 18 Børn udgør efter Menneskerettighedsdomstolens praksis en særlig sårbar gruppe ved vurderingen af, om artikel 3 er krænket.

19 Ved generelle opholds- og afsoningsforhold er det den samlede virkning af begrænsningerne – herunder varigheden – der er afgørende, og ombudsmanden har ikke kunnet afvise, at forholdene for personer på tålt ophold med tiden kan blive konventionsstridige.

20 Myndighederne skal ex officio inddrage EMRK i konkrete afgørelser; en myndighed kan ikke afvise at medinddrage konventionen med henvisning til, at loven må formodes at være i overensstemmelse med gældende ret.

§ 1 Det absolutte forbud og den høje alvorstærskel

EMRK artikel 3 er kortfattet og kategorisk:

Ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Bestemmelsen er inkorporeret i dansk ret og indeholder ingen undtagelses- eller afvejningsklausul. Folketingets Ombudsmand har gentagne gange sammenfattet retstilstanden, senest i [2024-14 om tilsynsbesøg på Udrejsecenter Kærshovedgård](#):

Der foreligger en betydelig praksis fra bl.a. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol om anvendelsen af artikel 3, men der kan ikke af denne praksis udledes et entydigt kriterium for, hvornår en behandling eller straf er omfattet af artikel 3, herunder som "nedværdigende". Svaret beror på en bedømmelse af de samlede virkninger af de omstændigheder, hvorunder behandlingen eller straffen har fundet sted, herunder dens tidsmæssige udstrækning og konsekvenser, og på den person, som udsættes for behandlingen eller straffen.

Det absolutte forbud kombineres altså med en **relativ tærskel**. To præciseringer er gennemgående i ombudsmandens udtalelser, jf. [2018-18 om Udrejsecenter Kærshovedgård](#):

- Behandlingen skal overstige **et vist minimum af intensitet**. En person kan således behandles på en ubehagelig, unødigt krænkende eller endog efter national ret ulovlig måde, uden at dette er tilstrækkelig alvorligt til at være omfattet af bestemmelsen.
- Behandlingen anses kun for omfattet, hvis den rummer **mere end det element af smerte, lidelse og ydmygelse, som er en uundgåelig følge af lovlig behandling eller straf**, f.eks. i forbindelse med anholdelse, fængsling eller afsoning af frihedsstraf.

I [2019-6 om danske politibetjentes forpligtelser under tvangsudsendelse](#) redegør ombudsmanden for de bærende elementer: i vurderingen indgår behandlingens varighed, de fysiske og psykiske indvirkninger på offeret og eventuelt tillige offerets køn, alder og helbredstilstand, jf. **Bouyid mod Belgien** (dom af 28. september 2015), præmis 86. Absoluthedens praktiske konsekvens beskrives samme sted:

Forbuddet i artikel 3 er absolut. Det indebærer bl.a., at offerets adfærd er irrelevant ved bedømmelsen under artikel 3, jf. f.eks. dom af 15. november 1996, Chahal mod Storbritannien, præmis 79.

Artikel 3 rummer desuden en **positiv forpligtelse**: sammenholdt med EMRK artikel 1 har staten pligt til at træffe foranstaltninger med henblik på at sikre, at personer under statens jurisdiktion ikke udsættes for tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling. Endelig gælder, at forvaltningen **ex officio** skal inddrage de menneskeretlige forpligtelser ved retsanvendelsen i konkrete sager; ombudsmanden har fastslået, at det

er uforeneligt med forvaltningens almindelige forpligtelser, hvis et nævn generelt anser sig for ubundet af at medinddrage konventionen, jf. [Myndighedens pligt til at inddrage menneskeretlige bestemmelser](#).

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3

§ 2 Tvangsfiksering i psykiatrien: kravet om konkret, aktuel og påviselig fare

Tvang i psykiatrien er den mest intensive fredstidsudøvelse af statslig magt over for en sårbar person, og regelsættet er bygget op om artikel 3-lignende garantier. [Psykiatrilovens § 2](#) fastslår som formål, at tvangsanvendelse skal udføres "med respekt for patienten og dennes værdighed", og at **tvang aldrig må erstatte omsorg, behandling og pleje**. Mindste middels princip i [§ 4](#) kræver, at tvang ikke benyttes, før alt er gjort for at opnå frivillig medvirken, at indgrebet står i rimeligt forhold til formålet, og at tvang udøves "så skånsomt som muligt".

[Psykiatrilovens § 14](#) opregner udtømmende midlerne – bælte, hånd- og fodremme samt handsker – og betingelserne:

Tvangsfiksering må kun anvendes kortvarigt og i det omfang, det er nødvendigt for at afværge, at en patient 1) udsætter sig selv eller andre for nærliggende fare for at lide skade på legeme og helbred, 2) forfølger eller på anden måde groft forulemper medpatienter eller 3) øver hærværk af ikke ubetydeligt omfang.

Det afgørende fortolkningsbidrag ligger i **de oprindelige lovforarbejder** til bestemmelsen, der præcist afgrænser farekriteriet:

Der er tale om et farekriterium. For at faren kan anses som nærliggende, skal der være tale om en konkret, aktuel og påviselig fare. Det kræves derimod ikke, at faren allerede skal have manifesteret sig i en skadevoldende handling, før der kan gribes ind.

Heri ligger praksis' tyngdepunkt: en **latent eller generel farlighed er ikke nok**. [Vejledning om anvendelse af tvang m.v. i psykiatrien, afsnit 4](#) viderefører kravet ordret og tilføjer to nuancer, der ofte er stridspunktet i konkrete sager:

Kriteriet om nærliggende fare kan være opfyldt selvom patientens adfærd, for eksempel på grund af tvangsfiksering, fremstår rolig. Derfor er det altid en konkret faglig vurdering, hvorvidt kriterierne er opfyldt.

Samtidig understreges det, at det "kan indgå i vurderingen, men ikke stå alene", om der kort forinden har været en forudgående skadevoldende handling, og at det skal tillægges betydning, om yderligere fare kan forebygges med andre foranstaltninger.

Varigheden er selvstændigt reguleret. Hovedreglen er kortvarighed; § 14, stk. 3, tillader kun fiksering ud over nogle få timer, "når hensynet til patientens eller andres liv, førlighed eller sikkerhed tilsiger dette" – af vejledningen betegnet som en **undtagelse**, der kræver væsentlige grunde. Jo længere fikseringen varer, desto tættere kontrol kræver [§ 21](#):

Varighed	Krav til efterprøvelse

Løbende	Forny et lægelig vurdering mindst 3 gange i døgnet, jævnt fordelt; første vurdering senest 4 timer efter beslutningen, derefter højst 10 timers mellemrum
Over 24 timer	Vurdering ved ekstern speciallæge i psykiatri uden ansvar for behandlingen og uden underordningsforhold til den behandlende læge
Over 48 timer	Forny et ekstern vurdering efter 48 timer og igen på fjerdedagen
Herefter	Gentagelse af de eksterne vurderinger én gang om ugen , så længe fikseringen pågår

Unighed mellem de to læger afgøres af den behandlende læge, men skal mundtligt og skriftligt oplyses over for patienten. Kravene er udmøntet i [bekendtgørelse om anvendelse af anden tvang end frihedsberøvelse på psykiatriske afdelinger § 13](#), hvorefter det er en forudsætning for ordinationen, at overlægen på grundlag af patientens **aktuelle** tilstand har vurderet nødvendigheden, og at andre midler – f.eks. øget tilsyn – har vist sig utilstrækkelige eller uigennemførlige. [§ 16](#) slutter med en vigtig sikkerhedsventil:

Det tilkommer dog til enhver tid plejepersonalet at bringe en tvangsfiksering til ophør, når der ikke længere er behov for at opretholde denne.

Dokumentationskravene er ikke formalia, men bevismæssig infrastruktur for artikel 3-prøvelsen: [bekendtgørelse om tvangsprotokoller § 5](#) kræver tilførsel af begrundelsen, tidspunkterne for iværksættelse og ophør samt navn og tidspunkt for hver enkelt fornyet og ekstern lægelig vurdering.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3](#)[Psykiatriloven § 2](#)[Psykiatriloven § 4, stk. 1-4](#)[Psykiatriloven § 14, stk. 2-3](#)[Psykiatriloven § 21, stk. 4-7](#)

Isolation og aflåsning: § 18 a, § 18 f og den kommende § 3 kamerakig-hjemmel

Ved siden af fikseringen regulerer psykiatriloven de isolationslignende indgreb, der ofte påberåbes under artikel 3.

[Psykiatrilovens § 18 a](#) hjemler **aflåsning af patientstue** – men kun over for patienter anbragt i Sikringsafdelingen under Retspsykiatrisk afdeling, Region Sjælland. Indgrebet kan anvendes behandlingsmæssigt for at etablere nødvendige faste rammer eller skærme patienten mod for mange stimuli, og i øvrigt i det omfang, det er nødvendigt at afværge nærliggende fare for andre, grov forulempelse af medpatienter eller ikke ubetydeligt hærværk. Beslutningen træffes af en læge.

[§ 18 f](#) angår derimod **aflåsning af døre i afdelingen** – udtrykkeligt ikke døre til patientstuer – over for frihedsberøvede patienter og patienter med risiko for utilsigtet at udsætte sig selv for væsentlig fare. Alle patienter skal straks underrettes om beslutningen. Sondringen er væsentlig: aflåsning af selve patientstuen er reserveret Sikringsafdelingen, mens den generelle afdelingsaflåsning har et bredere, men mindre indgribende anvendelsesområde.

Den mest indgribende foranstaltning, **oppegående tvangsfiksering** efter [§ 18 c](#), er omgærdet af en særlig kontrolarkitektur: et særlig sagkyndigt råd indstiller, en af rådets speciallæger skal have tilset patienten, Styrelsen for Patientsikkerhed og rådet aflægger årligt besøg på Sikringsafdelingen, og styrelsen kan ophæve

fikseringen **med øjeblikkelig virkning**. Efter § 21 skal den behandlingsansvarlige overlæge mindst en gang om måneden foretage fornyet vurdering, og beslutningen skal indgå i behandlingsplanen.

Området er i bevægelse. Der er vedtaget en **endnu ikke konsolideret ændring** af § 18 a: ved [lov nr. 305 af 24. februar 2026](#) indsættes et nyt stk. 5, der giver hjemmel til **kamerakig på patientstuer i Sikringsafdelingen** for at afværge meget alvorlig eller livstruende selvskade. Ændringen trådte i kraft **1. marts 2026** og indgår således i gældende ret, selv om den ikke er indarbejdet i den senest konsoliderede lovtekst. Retsanvendere bør være opmærksomme på, at kameraovervågning af en aflåst patientstue rejser selvstændige spørgsmål under både artikel 3 og artikel 8.

At proportionalitetskravet ved langvarige psykiatriske indgreb har reelle tænder, illustreres af **SS-45/2025-SER**, hvor Sermersooq Kredsret trods både Kriminalforsorgens og den behandlende læges anbefaling om opretholdelse ophævede en foranstaltning fra 2014, jf. **SS-45/2025-SER**. Retten lagde vægt på karakteren af de underliggende lovovertrædelser og fandt det ikke proportionalt at forlænge yderligere – og understregede, at behovet for behandling ikke i sig selv begrunder en så langvarig foranstaltning.

LOV

Psykiatriloven § 18a

Psykiatriloven § 18c

Psykiatriloven § 18f

Psykiatriloven § 21, stk. 8

PRAKSIS **Byretten** · Ophævelse af psykiatrisk foranstaltning på grund af manglende proportionalitet – Sermersooq Kredsret 2025

17.03.2025

§ 4 Magtanvendelse mod frihedsberøvede: fra "nødvendigt" til "strengt nødvendigt" efter El-Asmar

Den mest markante udvikling i dansk artikel 3-ret de senere år er sket på straffuldbyrdelsesområdet – og den er drevet direkte af en dansk domfældelse i Strasbourg.

Udgangspunktet er [straffuldbyrdelseslovens § 62](#), der udtømmende opregner både betingelserne og midlerne. Magt kan anvendes for at afværge truende vold, overvinde voldsom modstand, hindre selvmord eller selvbeskadigelse, hindre undvigelse eller gennemtvinge en påbudt foranstaltning, og magtanvendelse "kan ske ved greb, skjold, stav, peberspray og tåregas". Hertil kommer proportionalitetskravet i stk. 3 og skånsomhedskravet i stk. 4 med pligt til lægetilsyn ved mistanke om tilskadekomst. At opregningen er udtømmende har konkret betydning: ombudsmanden har fastslået, at **skub ikke er et lovligt magtmiddel** efter bestemmelsen, jf. [2016-52](#).

Peberspray blev indført gradvist: først som en 1-årig **forsøgsordning** i 2009, derefter permanent i 2011 på grundlag af direktoratets evalueringsrapport, og i 2017 blev bemyndigelsen udvidet, så peberspray kunne indgå i fængselsbetjentes almindelige personlige udrustning i lukkede fængsler og arresthuse.

Denne udvikling blev bremsset af Menneskerettighedsdomstolen. Ved **lov nr. 727 af 20. juni 2025** blev § 62, stk. 1, ændret fra "hvis det er nødvendigt" til "hvis det er **strengt nødvendigt**", med ikrafttræden 1. juli 2025. Lovforarbejderne til [lov nr. 727 af 20. juni 2025](#) angiver baggrunden utvetydigt:

Menneskerettighedsdomstolen fandt, at Danmark har krænket EMRK artikel 3 om bl.a. umenneskelig eller nedværdigende behandling ved, at myndighederne havde foretaget en ineffektiv efterforskning af fængselsbetjentenes brug af peberspray i en observationscelle uden en forudgående advarsel, og det derved ikke kunne påvises, at anvendelsen af peberspray i den konkrete situation havde været strengt nødvendigt.

Dommen er **El-Asmar mod Danmark** (sag nr. 27753/19), der angik fængselsbetjentes brug af peberspray mod en indsat i en observationscelle i Enner Mark Fængsel. Lovgiver betegner ændringen som "af sproglig karakter", der ikke ændrer retstilstanden – kravet om streng nødvendighed gjaldt allerede – men forarbejderne opstiller samtidig en operativ standard for peberspray, der er central for praksis:

Det bemærkes dog, at peberspray – i overensstemmelse med Menneskerettighedsdomstolens udtalelser i bl.a. dommen El-Asmar mod Danmark – er et magtmiddel med en særlig farlighed. Et magtmiddels farlighed har betydning for vurderingen af, hvornår en magtanvendelse kan anses for at have været strengt nødvendig. Derfor er kravene til, hvornår anvendelse af peberspray er strengt nødvendig, skærpet i forhold til andre magtmidler, der ikke har samme farlighed.

Og videre om advarselskravet:

En strengt nødvendig anvendelse af peberspray vil desuden som udgangspunkt forudsætte, at der er givet en forudgående advarsel, og at anvendelsen ikke kunne have været undgået ved bedre forberedelse og planlægning. I en akut situation vil anvendelse af peberspray fortsat kunne være strengt nødvendigt uden forudgående advarsel, hvis en farlig situation tilsiger det.

Standarden svarer til den generelle **Bouyid-doktrin**, som ombudsmanden gengiver i 2019-6:

[E]nhver anvendelse af fysisk magt over for en person, der er frihedsberøvet – eller mere generelt kommer i kontakt med retshåndhævende myndighedspersoner – og som ikke er strengt nødvendiggjort af dennes egen adfærd, reducerer den menneskelige værdighed og er, i princippet, en krænkelse af artikel 3.

Domstolen lagde i Bouyid navnlig vægt på, at frihedsberøvede er underlagt myndighedernes kontrol og samtidig befinder sig i en **sårbar position**. Da slagene kun havde medført begrænsede fysiske skader, var der ikke tale om tortur eller umenneskelig behandling, men om **nedværdigende behandling** – en illustration af, at graduering inden for artikel 3 sker efter intensitet, ikke efter om tærsklen overhovedet er nået.

De samme principper gælder varetægtsarrestanter, jf. [Varetægtsvejledningen pkt. 216-217](#), og ved sikringsmidler skal skånsomhedshensynet efter [straffuldbyrdslovens § 65, stk. 3](#) indgå i valget mellem f.eks. håndjern og håndjernstransportbælte, jf. [Vejledning om anvendelse af sikringsmidler i institutioner under Danmarks Fængsler](#).

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3

Straffuldbyrdsloven § 62, stk. 1-5

Straffuldbyrdsloven § 65, stk. 3

Nøgenvisitation under magtanvendelse: Højesterets dom af 22. maj 2025

§ 5

Den klareste danske domstolsafgørelse om materiel artikel 3-krænkelser under fuld myndighedskontrol angår en detentionsanbringelse. Sagen er refereret i [BS-35404/2025-FRB](#).

En mand blev den 31. maj 2021 anholdt efter [retsplejelovens § 750](#), fordi han ikke oplyste korrekt identitet. Efter identifikation blev anholdelsen ændret til administrativ frihedsberøvelse efter [politilovens § 11, stk. 4](#), og han blev anbragt i detentionsanbringelsen kl. 19.55 og løsladt kl. 21.05. I forbindelse med anbringelsen foretog politiet en nøgenvisitation – fire betjente holdt ham nede og afførte ham alt tøj.

Sagen gennemløb alle tre instanser:

Instans	Sagsnummer	Afgørelsesdato
Retten på Frederiksberg	BS-27934/2021-FRB	16. februar 2023
Østre Landsret	BS-14420/2023	21. juni 2024
Højesteret	BS-46114/2024-HJR	22. maj 2025

Højesteret fandt frihedsberøvelsen lovlig frem til kl. 20.10, men ulovlig derefter – og fastslog, at **nøgenvisitationen krænkede [EMRK artikel 3](#)**:

Højesteret finder, at politiet ikke har oplyst tilstrækkeligt konkrete grunde, der gav anledning til at antage, at det var nødvendigt at visitere Klager nogen for at sikre, at han ikke var i besiddelse af genstande, som var til fare for ham selv.

Højesteret understregede, at det **konkret måtte have formodningen imod sig**, at han skjulte stoffer til eget forbrug i sine underbukser. Dommen er en præcis anvendelse af den standard, der også bærer El-Asmar: bevisbyrden for, at et intensivt indgreb mod en person under fuld kontrol var nødvendigt, påhviler myndigheden og skal løftes med **konkrete grunde** – en generel sikkerhedsbetragtning eller en rutinemæssig procedure er ikke nok.

Dommen viser tillige samspillet mellem artikel 3 og de mildere prøvelser: den administrative frihedsberøvelse i sig selv blev kun delvist underkendt, mens visitationsmåden – ikke frihedsberøvelsen – udgjorde artikel 3-krænkelsen. Det er **modaliteten**, ikke indgrebets art, der tipper vurderingen.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3](#)[Politiloven § 11, stk. 4](#)[Retsplejeloven § 750](#)

PRAKSIS **Byretten** · Godtgørelse for ulovlig nøgenvisitation under magtanvendelse – Retten på Frederiksberg 23.04.2026
tilkender 50.000 kr. for EMRK artikel 3-krænkelser

§ 6 Den procedurelle pligt: staten skal effektivt efterforske påstande om mishandling

Artikel 3 rummer en **selvstændig procedurel forpligtelse**. Det var netop denne, der udløste domfældelsen i **El-Asmar mod Danmark**: krænkelsen bestod ifølge forarbejderne til [lov nr. 727 af 20. juni 2025](#) i, at myndighederne havde foretaget "en ineffektiv efterforskning" af pebersprayanvendelsen – hvorved det ikke kunne påvises, at magtanvendelsen havde været strengt nødvendig. Den procedurelle svigt gør altså den materielle vurdering umulig og bliver dermed selv krænkelsen.

Ombudsmanden havde identificeret problemet år forinden. I [2016-52, Magtanvendelse i en arrest utilstrækkeligt undersøgt](#), tog ombudsmanden af egen drift en sag op, hvor indsatte under et tilsynsbesøg fortalte, at en fængselsbetjent havde skubbet en indsat flere gange. Arrestledelsen kendte ikke til hændelsen og havde derfor ikke undersøgt den. Ombudsmanden fandt flere forhold **kritisable**:

- Myndighederne undersøgte først sagen nærmere, **efter videomaterialet var blevet slettet** (30-dages-sletning), og materialet var kun gennemset af de involverede betjente selv.
- Myndighederne forsøgte først at indhente forklaringer fra øvrige indsatte, der overværede hændelsen, **over fire måneder** efter hændelsen – hvorefter flere var løsladt og ikke længere kunne findes.
- Magtanvendelsen blev først indberettet en måned efter, at den fandt sted, i strid med magtanvendelsesbekendtgørelsens krav om rapport "så hurtigt som muligt".

Ombudsmanden henviste udtrykkeligt til **undersøgelsesprincippet (officialmaksimen)** og til "internationale normer og standarder vedrørende undersøgelse af oplysninger om mishandling af frihedsberøvede personer", og rejste et strukturelt spørgsmål:

Sagerne giver efter min opfattelse anledning til overvejelser om, hvorvidt der i kriminalforsorgens regelsæt bør indføres bestemmelser, der sikrer, at sager, hvor en indsat klager over at være blevet udsat for sådanne overgreb, behandles i overensstemmelse med de ovenfor nævnte internationale normer og standarder.

Den dokumentationsmæssige side er behandlet i [2017-18, Væsentlige dokumentationsfejl ved langvarig anbringelse i sikringscelle](#). Regelsættet kræver notat om tilsyn **mindst hvert kvarter**, mens en indsat er fikseret i sikringscelle, og ved anbringelse over tre døgn eller fiksering over 24 timer skal der **straks** ske indberetning til Direktoratet for Kriminalforsorgen med nærmere begrundelse og kopi af rapport og observationsskema.

Mønsteret på tværs af kilderne er entydigt: **den procedurelle pligt er ikke opfyldt ved en intern rapport skrevet af den involverede betjent**. Der kræves rettidig indberetning, sikring af objektive beviser (video), uafhængige forklaringer fra vidner, mens de er tilgængelige, og en undersøgelse, der er egnet til at afklare, om magtanvendelsen var strengt nødvendig. Uden dette bliver den materielle beskyttelse illusorisk.

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3

Straffuldbyrddelsesloven § 62, stk. 1

Godtgørelse for artikel 3-krænkelser: § 26 udmålt efter

§ 7 Strasbourg-niveau

Konstateres en krænkelse, er retsvirkningen godtgørelse. Hjemlen findes i [erstatningsansvarslovens § 26](#) om tort for retsstridig krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person – sammenholdt med [EMRK artikel 13](#) om adgang til effektive retsmidler.

I [BS-35404/2025-FRB](#) blev udmålingsmetoden præciseret. Retten lagde til grund, at Højesterets dom af 22. maj 2025 endeligt havde fastslået krænkelsen, hvorefter klageren havde krav på godtgørelse efter § 26 sammenholdt med artikel 13. Godtgørelsen fastsættes

efter et skøn over sagens samlede omstændigheder og under hensyntagen til EMD's praksis, jf. konventionens artikel 41

Det dobbelte ankerpunkt – dansk tortpraksis **og** Strasbourgs niveau – går tilbage til **U.2011.2695H**, hvorefter danske domstole konsekvent har imødekommet velbegrundede påstande om godtgørelse for EMRK-krænkelser.

Under sagen blev EMD's referenceniveau for artikel 3-sager fremlagt:

Beløbstype	EUR	DKK (ca.)
Mindstebeløb	10.000 EUR	75.000 kr.
Referencebeløb	40.000 EUR	300.000 kr.
Maksimumbeløb	80.000 EUR	600.000 kr.

Sammenlignelige EMD-sager om afklædning og magtanvendelse indgik i vurderingen:

- **Iwańczuk mod Polen** (25196/94): 30.000 PLN (ca. 53.000 kr.) for afklædning foran fire betjente som betingelse for at stemme til valg.
- **Wiktorko mod Polen** (14612/02): 7.000 EUR for tvangsafklædning ved ankomst til et afrusningscenter.
- **Darraj mod Frankrig** (34588/07): nationale myndigheder tilkendte 5.000 EUR, som EMD forhøjede til 15.000 EUR for voldsom magtanvendelse ved identitetskontrol.

Klageren påstod 100.000 kr. og anførte, at de polske domme var af ældre dato, og at leveomkostningerne i Danmark er væsentlig højere. Københavns Politi gjorde gældende, at en **enkelstående** visitation efter praksis skulle udløse et betydeligt lavere beløb. Retten landede på **50.000 kr.** med procesrente fra den 19. juli 2021.

Afgørelsen giver et brugbart pejlemærke: en enkeltstående, kortvarig – men klart konstateret – materiel artikel 3-krænkelse i form af tvangsafklædning under magtanvendelse udløser i dansk praksis en godtgørelse i størrelsesordenen **50.000 kr.**, dvs. under EMD's mindstebeløb på ca. 75.000 kr., men markant over det almindelige danske tortniveau.

Modsat viser **BS-13152/2021-KBH**, at en indsat ikke fik medhold i et krav om godtgørelse for krænkelse af menneskerettighederne under afsoning – påberåbelse af konventionen i sig selv er ikke tilstrækkelig; tærsklen skal være nået, og krænkelsen dokumenteret.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3](#)
[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 13](#)
[Erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1](#)

PRAKSIS **Byretten** · Godtgørelse for ulovlig nøgenvisitation under magtanvendelse – Retten på Frederiksberg 23.04.2026
tilkender 50.000 kr. for EMRK artikel 3-krænkelse

Byretten · Indsat fik ikke medhold i krav om godtgørelse for krænkelse af menneskerettigheder under afsoning 28.06.2022

§ 8 Udlevering: kravet om konkrete, individuelle og troværdige garantier

Udleveringslovens § 6, stk. 2 er den nationale udmøntning af artikel 3's **non-refoulement-dimension**:

Udlevering kan endvidere ikke finde sted, hvis der er fare for, at den pågældende efter udleveringen vil blive udsat for tortur eller anden umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf.

Hertil kommer § 6, stk. 3, hvorefter udlevering ikke kan ske, hvis det i øvrigt strider mod Danmarks internationale forpligtelser, og § 6, stk. 1 om forfølgelsesrisiko. Specialitetsprincippet i § 10 supplerer med et vilkårskrav om, at den udleverede ikke må drages til ansvar for andre forhold end det, der er udleveret for.

Den ledende danske afgørelse om **garantiers utilstrækkelighed** er [SS-3356/2023-HIL](#) (Retten i Hillerød, 29. august 2024) om Indiens anmodning om udlevering af en dansk statsborger for våbenedkastningen over Purulia-distriktet i 1995. Sagen er lærerig, fordi anklagemyndigheden havde forhandlet **14 vilkår** på plads med de indiske myndigheder – usædvanligt vidtgående garantier:

- Kun strafforfølgning for våbenedkastningssagen, intet videreudlevering til tredjeland.
- Almindelig domstol, ikke særdomstol; dødsstraf omsat til livsvarigt fængsel.
- Overførsel til Danmark til afsoning senest tre uger efter endelig dom.
- Anbringelse i et særligt udpeget arresthus som **eneste indsatte**, under **døgnobservation af danske politibetjente** i arresthuset, under transport og i retten.
- Uhindret adgang til lægebehandling og kontakt til den danske ambassade.

Alligevel nægtede retten udlevering:

Retten finder, at der fortsat består en reel risiko for, at Sagens person ved udlevering til Indien vil blive udsat for en behandling i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 3. Dette skyldes, at pålidelige kilder fortsat har rapporteret om en udbredt myndighedspraksis, der strider mod konventionens principper. De yderligere diplomatiske garantier, som de indiske myndigheder har stillet, herunder om placering i et særligt arresthus med danske observatører og adgang til lægebehandling, giver ikke tilstrækkelig sikkerhed.

Det afgørende var, at **garantierne efter deres indhold ikke sikrede, at den pågældende aldrig ville befinde sig alene i indisk politis eller sikkerhedsstyrkers varetægt** – han ville i op til 15 dage være i CBI's varetægt, før indsættelse i arresthuset. Retten fandt det herefter unødvendigt at tage stilling til indsigelser om forældelse, dobbelt strafbarhed og bevisgrundlag: artikel 3 er absolut og afgør sagen alene. Afgørelsen ligger i forlængelse af Østre Landsrets kendelse af 30. juni 2011 i samme sagskompleks, hvor landsretten fandt, at pålidelige kilder rapporterede om udbredt og systematisk brug af tortur i indisk politis og fængsels varetægt, og at **diplomatiske garantier ikke i sig selv kunne anses for tilstrækkelige**.

Heraf kan udledes to kumulative krav: garantier skal være (i) **konkrete og individuelle** – ikke generelle løfter – og (ii) **effektive i praksis**, dvs. dække hele risikoperioden uden huller. En garanti med et tidsmæssigt eller institutionelt hul er ingen garanti.

Modsæt viser Moldova-sagskomplekset, at en artikel 3-indsigelse ikke automatisk fører til afslag. Ved [SS-2681/2023-FRB](#) af 20. september 2023 nægtede Retten på Frederiksberg udlevering til Moldova under henvisning til risiko for umenneskelig behandling, jf. [udleveringslovens § 6, stk. 2 og 3](#). Anklagemyndigheden kærede, og **Østre Landsret omgjorde ved kendelse af 6. november 2023** og bestemte, at udlevering skulle ske. Højesteret tillagde kæretilladelser opsættende virkning, og forløbet fremgår af [SS-2682/2024-FRB](#), hvor den pågældende – efter at have været efterlyst siden landsrettens afgørelse – blev antruffet og varetægtsfængslet efter [udleveringslovens § 53, stk. 1](#), jf. [§ 32, stk. 2](#). Forskellen mellem Indien- og Moldova-sagen ligger i **landerisikoens karakter**: hvor der ikke foreligger dokumentation for en udbredt og systematisk myndighedspraksis i strid med artikel 3, kan garantier bære udleveringen igennem.

At udleveringssager tillige rejser selvstændige spørgsmål om frihedsberøvelsens varighed, illustreres af [SS-6850/2010-ROS](#), hvor Retten i Roskilde efter næsten to års varetægtsfængsling i en udleveringssag

vedrørende folkedrab i Rwanda ikke længere fandt fortsat kollusionsarrest forenelig med EMRK artikel 5, stk. 3, og artikel 8 "henset til det uforudsigelige i sagens videre forløb", og i stedet pålagde surrogatforanstaltninger efter [retsplejelovens § 765, stk. 2](#).

LOV	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3	Udleveringsloven § 6, stk. 1-3
	Udleveringsloven § 10, stk. 1	Udleveringsloven § 35, stk. 1
PRAKSIS	Byretten · Udlevering til Indien nægtet grundet risiko for umenneskelig behandling 29.08.2024 Byretten · Kendelse om varetægtsfængsling i udleveringssag 19.04.2024 Byretten · Anmodning om udlevering af Fængslede til Moldova ikke taget til følge grundet risiko for umenneskelig behandling 20.09.2023 Byretten · Kendelse om fristforlængelse og surrogatfængsling i udleveringssag 29.11.2012	

§ 9 Udsendelse af alvorligt syge: Paposhvili-tærsklen

Udsendelse af alvorligt syge er kun forbudt i **helt ekstraordinære tilfælde**. Den ledende afgørelse er Storkammerets dom i **Paposhvili mod Belgien**, jf. [41738/10](#) af 13. december 2016. Sagen angik en georgisk statsborger med et progressivt og kritisk sygdomsforløb, som var idømt fængsel i 3 år for organiseret økonomisk kriminalitet og udvist. Klageren afgik ved døden inden dommen, men Domstolen fastholdt behandlingen af hensyn til retssikkerheden og de efterladte.

Storkammeret udviklede sin praksis ved at fastslå, at

konventionen kan finde anvendelse, selv hvor udvisningen ikke medfører en umiddelbar dødstrussel, men derimod vil udsætte den pågældende for meget betydeligt lidende og alvorlig forringelse af levetiden på grund af manglede behandling og omsorg.

Dette er kernen i **Paposhvili-tærsklen**: det er ikke længere et krav, at døden er nært forestående. Det afgørende er, om fraværet af behandling i modtagerstaten vil medføre en alvorlig, hurtig og uoprettelig forværring med intens lidelse eller væsentligt forkortet levetid til følge. Domstolen lagde vægt på klagerens ekstreme fysiske og psykiske sårbarhed og hans fulde afhængighed af familiens omsorg og støttenetværk – og på, at de nationale myndigheder ikke havde vurderet denne **afhængighedsgrad**, hvilket blev anset for en væsentlig svaghed i den nationale procedure.

Den procedurelle lære er central for dansk retsanvendelse: myndighederne skal **faktisk foretage vurderingen** af behandlingstilgængelighed og afhængighed. Det er ikke tilstrækkeligt at konstatere, at behandling formelt findes i modtagerlandet.

At tærsklen ikke desto mindre er meget høj, viser **Savran mod Danmark**, jf. [57467/15](#) af 7. december 2021. Klageren var indrejst som seksårig, havde ca. 23 års lovligt ophold, talte ikke tyrkisk, var dømt for legemsangreb med døden til følge efter [straffelovens § 245](#) og [§ 246](#), men fundet uegnet til straf og tildelt en anbringelsesdom, senere omlagt til behandlingsdom. Udvisningen blev opretholdt efter [udlændingelovens § 50 a, stk. 1](#). EMD fandt **krænkelser af artikel 8**, men **enstemmigt ingen krænkelser af artikel 3**: udsendelsen nåede ikke den høje tærskel for umenneskelig eller nedværdigende behandling, da der ikke var anført konkrete og dokumenterede omstændigheder, der talte for systematisk mishandling eller forsømmelse af behandling i Tyrkiet.

Efterprøvelsesmekanismen findes i [udlændingelovens § 50 a](#). Efter stk. 1 skal retten – når en udlænding er dømt til forvaring eller anbringelse efter [straffelovens §§ 68-70](#) – i forbindelse med en afgørelse efter [straffelovens](#)

§ 72 om ændring af foranstaltningen samtidig ophæve udvisningen, **hvis udlændingens helbredsmæssige tilstand afgørende taler imod, at udsendelse finder sted**. Efter stk. 2 skal anklagemyndigheden i øvrige tilfælde af strafferetlig frihedsberøvende retsfølge indbringe spørgsmålet om ophævelse for retten i forbindelse med udskrivning fra hospital. Bestemmelsen kobler dermed helbedsvurderingen sammen med en vurdering af, om der er indtrådt væsentlige ændringer i udlændingens forhold, jf. [udlændingelovens § 26](#).

Endelig gælder et **udtømmelseskrav**. I **Payam mod Danmark**, jf. [32739/21](#), påberåbte klageren sig artikel 3 med henvisning til risiko for liv og lem ved tvangsreturnering til Afghanistan. Domstolen afviste klagen under henvisning til udtømmelsesprincippet: spørgsmålet var under behandling hos udlændingemyndighederne, og klageren skulle først appellere til Flygtningenævnet. Artikel 3-klager om udsendelsesrisiko skal altså gennem det nationale asylsystem først – se hertil [flygtningenævnets asylpraksis](#).

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3

Udlændingeloven § 26

Udlændingeloven § 50a, stk. 1-2

PRAKSIS	Menneskerettighedsdomstolen · Payam mod Danmark: EMD afviser klage over udvisning efter grov våbenkriminalitet som åbenbart grundløs	15.02.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · Krænkelser af EMRK artikel 8 ved opretholdelse af udvisning af psykisk syg 'settled migrant' fra Tyrkiet	07.12.2021
	Menneskerettighedsdomstolen · Udvist person med alvorlig sygdom: Krænkelser af retten til privatliv og familieliv (EMRK artikel 8)	13.12.2016

§ 10 Artikel 3 og artikel 8 ved udvisning: to forskellige tærskler

Udvisningssager rejser næsten altid begge bestemmelser, og praksis viser en skarp asymmetri: **artikel 8 bærer resultatet, artikel 3 gør det næsten aldrig**. Denne oversigt behandler kun artikel 3-siden; selve proportionalitetsvurderingen efter artikel 8 er behandlet i [praksisoversigten om EMRK artikel 8](#).

Savran mod Danmark, jf. [57467/15](#), er den paradigmatiske illustration: samme faktum, to udfald. Under artikel 8 var det afgørende, at

når der er tale om en psykisk syg person, der er uegnet til straf, kan karakteren og grovheden af den begåede kriminalitet alene tillægges begrænset vægt i den samlede proportionalitetsafvejning

– hvilket førte til krænkelser. Under artikel 3 var samme sygdom og sårbarhed **ikke tilstrækkelig**, fordi den høje tærskel kræver konkrete og dokumenterede holdepunkter for mishandling eller behandlingssvigt i modtagerstaten.

Mønsteret går igen i den øvrige praksis om psykisk syge og sårbare udlændinge, hvor sygdommen behandles som et **vægtmoment under artikel 8**, ikke som en artikel 3-spærring:

Sag	Sygdom/sårbarhed	Udfald
8757/20 (Azzaoui mod Holland)	Alvorlig psykisk sygdom, 20 års TBS-behandling, nedsat skyldevne	Krænkelser af art. 8 – manglende skyldvurdering og behandlingsprognose
5056/10 (Emre mod Schweiz nr. 2)	Psykiske lidelser, selvmordsforsøg	Krænkelser af art. 8 – 10-årigt indrejseforbud for strengt
2852/24 (Miari mod Danmark)	Markant forværring af mentalt helbred, omsorgsperson for syg mor	Krænkelser af art. 8 – helbred og omsorgsansvar undervurderet

21783/08 (Anam mod Storbritannien)	Psykisk sygdom, afhængighed af familie	Ingen krænkelse – bevaret tilknytning til hjemlandet
------------------------------------	--	--

I Anam-sagen formulerede Domstolen den grænse, der adskiller de to bestemmelser:

Selvom domstolen anerkendte, at en genetablering af klagers liv i nationalitetsstaten var vanskeliggjort end hos en gennemsnitsperson, var udvisning ikke uproportionalt af hensyn til beskyttelse af den offentlige orden.

At en genetablering er **vanskeligere end for en gennemsnitsperson** rammer altså hverken artikel 8- eller artikel 3-tærsklen. Der kræves under artikel 3 en kvalificeret, dokumenteret risiko i modtagerstaten.

De generelle udvisningskriterier – fastlagt i **Maslov mod Østrig**, jf. 1638/03, med bl.a. kriminalitetens art og grovhed, opholdets varighed, tiden efter kriminaliteten, familiesituationen og de sociale, kulturelle og familiemæssige bånd – hører hjemme under artikel 8. I den righoldige danske EMD-praksis om udvisning efter grov kriminalitet er artikel 3 gennemgående enten ikke påberåbt eller afvist: se f.eks. 21783/22 (forsøg på manddrab), 11093/22 (ladt pistol på offentligt sted), 54157/21 (gentagne røverier), 35740/21 (våben og narkotika), 18646/22 (røveri i prøvetiden), 9588/21 og 14171/23 (grov vold) samt 16711/15 (gentagen kriminalitet efter betinget udvisning).

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3

Udlændingeloven § 22

Udlændingeloven § 50a, stk. 1

PRAKSIS	Menneskerettighedsdomstolen · Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol finder krænkelse af artikel 8 ved udvisning af statsløs palæstinenser	15.07.2025
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD: Udvisning af syrisk statsborger efter grov kriminalitet krænker ikke EMRK artikel 8	12.11.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · Udvisning af irakisk statsborger for grov vold var ikke i strid med retten til privat- og familieliv	12.11.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · Cakmak mod Danmark – Udvisning efter forsøg på manddrab (EMD)	15.02.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD afviser klage over udvisning af langvarigt bosiddende efter dom for våbenbesiddelse	15.02.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD-afgørelse om udvisning af svensk statsborger efter gentagen personfarlig kriminalitet	15.02.2024
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD afviser klage over permanent udvisning af irakisk statsborger trods langvarigt ophold og familieband i Danmark	05.09.2023
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD afgør: Permanent udvisning af langvarigt bosat person efter røveri i prøvetiden krænker ikke EMRK artikel 8	05.09.2023
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD finder krænkelse af retten til privatliv ved udvisning af psykisk syg mand efter 35 års ophold	30.05.2023
	Menneskerettighedsdomstolen · Krænkelser af EMRK artikel 8 ved opretholdelse af udvisning af psykisk syg 'settled migrant' fra Tyrkiet	07.12.2021
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD: Udvisning af ung kriminel efter røveri og gentagen kriminalitet afvises som åbenbart grundløs (EMRK Artikel 8)	20.11.2018
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD: Krænkelser af EMRK artikel 8 ved udvisning af kriminel efter utilstrækkelig hensyntagen til langvarig tilknytning og psykisk sygdom	11.10.2011
	Menneskerettighedsdomstolen · EMD: Udvisning af person med psykisk sygdom efter dom for røveri var ikke i strid med EMRK artikel 8	07.06.2011
	Menneskerettighedsdomstolen · Maslov mod Østrig: EMD-afgørelse om proportionalitet ved udvisning og retten til privatliv	23.06.2008

Positive forpligtelser over for sårbare: kravet om viden om en reel og umiddelbar risiko

§ 11

Artikel 3 forpligter ikke kun staten til at afholde sig fra mishandling, men til aktivt at **beskytte** personer under dens jurisdiktion – også mod overgreb fra private. Ombudsmanden formulerer grundlaget i [2019-6](#):

Det følger af EMRK artikel 3 sammenholdt med EMRK artikel 1, at staten har en positiv pligt til at træffe foranstaltninger med henblik på at sikre, at personer, der er under statens jurisdiktion, ikke udsættes for tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling, jf. f.eks. dom af 23. september 1998, A mod Storbritannien, præmis 22.

Forpligtelsen er skærpet over for **børn**, som efter Domstolens praksis "udgør en særlig sårbar gruppe i forbindelse med vurderingen af, om der er sket en krænkelse af artikel 3", jf. ombudsmandens redegørelse i [2018-39 om Udrejsecenter Sjælsmark](#).

Ansaret er imidlertid ikke objektivi. Danske domstole har i flere sager om kommunalt omsorgssvigt afvist godtgørelseskrav baseret på artikel 3:

- I [BS-5826/2023-HJO](#) (30. september 2024) frifandt Retten i Hjørring en kommune for et godtgørelseskrav rejst efter påstået omsorgssvigt og overtrædelse af artikel 3. Sagen involverede tillige [forældelseslovens § 3, stk. 5](#) og [straffelovens § 244](#).
- I [BS-45745/2024-HRS](#) (4. maj 2026) blev en kommune frifundet for et godtgørelseskrav om krænkelse af artikel 3 **trods kendskab til vold og omsorgssvigt i hjemmet**, med [erstatningsansvarslovens § 26](#) som påberåbt hjemmel.

Disse afgørelser markerer, hvor tærsklen for statsansvar for **private** overgreb ligger: kendskab til vold og omsorgssvigt i et hjem er i sig selv ikke tilstrækkeligt til at pådrage kommunen ansvar under artikel 3. Der kræves, at myndigheden vidste eller burde have vidst om en **reel og umiddelbar risiko**, og at den undlod at træffe foranstaltninger, som med rimelighed kunne forventes. Dette er en væsentligt højere barriere end den, der gælder for myndighedens **egen** magtanvendelse, hvor Bouyid-standarder gør enhver ikke-strengt-nødvendig magt principielt krænkende.

Asymmetrien er central for retsanvendelsen: over for personer, staten selv har taget i sin varetægt – indsatte, tvangsindlagte, detentionsanbragte – er beskyttelsen nær-absolut og bevisbyrden vendt. Over for personer, staten blot fører tilsyn med, kræves kvalificeret viden om en konkret, aktuel risiko.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3](#)[Erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1](#)

PRAKSIS

Byretten · Kommune frifundet for godtgørelseskrav om krænkelse af EMRK artikel 3 trods kendskab til vold og omsorgssvigt i hjemmet 04.05.2026

Byretten · Hjørring Ret frifinder kommune for godtgørelseskrav efter påstået omsorgssvigt og overtrædelse af EMRK artikel 3 30.09.2024

Generelle opholds- og afsoningsforhold: den samlede virkning over tid

§ 12

Hvor de foregående sektioner angår enkeltstående indgreb, rejser **generelle livsvilkår** et andet spørgsmål: kan summen af lovlige begrænsninger over tid blive konventionsstridig?

Ombudsmandens tilsynsvirksomhed er den primære kilde. I [2014-42 om Center Sandholm](#) og [2018-18 om Udrejsecenter Kærshovedgård](#) vurderede ombudsmanden forholdene for personer på tålt ophold og fandt ikke grundlag for at anse dem for stridende mod FN's Torturkonvention eller artikel 3. Der blev lagt vægt på, at der i nødvendigt omfang var adgang til indkvartering, beklædning, bespisning og grundlæggende sundhedsydelser, visse muligheder for aktivering og for at bevæge sig ud af centret, samt at der tildeles omsorgsplads til personer med behov ud over det almindelige.

Afgørende er dog forbeholdet, som ombudsmanden gentager i [sammenfatningen](#):

Jeg kan omvendt ikke afvise, at den samlede virkning af de begrænsninger, som personer på tålt ophold i Center Sandholm er underlagt, med tiden i konkrete tilfælde kan føre til, at forholdene må anses for en krænkelse af konventionerne.

Heri ligger to lærdomme. For det første er vurderingen **kumulativ og dynamisk** – den samlede virkning, herunder den tidsmæssige udstrækning, er afgørende, ikke hvert enkelt vilkår isoleret. For det andet skelner ombudsmanden mellem en **generel** vurdering af forholdene og en vurdering af, om **enkeltpersoner** i lyset af varigheden af deres ophold kan have været udsat for en krænkelse – en sontring, der er væsentlig, fordi generel lovlighed ikke udelukker individuelle krænkelse.

Ombudsmanden supplerer med et bedømmelsesgrundlag, der rækker ud over gældende ret – "almenmenneskelige og humanitære synspunkter", jf. [2014-42](#) – og formulerede her et princip, der har bred rækkevidde for alle indgribende ordninger:

Det må efter min opfattelse også være et grundlæggende udgangspunkt, at de pågældendes livsvilkår ikke bør være mere belastende og begrænsende, end de relevante hensyn på området faktisk nødvendiggør.

På afsoningsområdet viser [BS-13152/2021-KBH](#), at en indsat ikke fik medhold i et krav om godtgørelse for krænkelse af menneskerettigheder under afsoning – i overensstemmelse med udgangspunktet om, at artikel 3 kun rammer lidelse ud over det, der er en uundgåelig følge af lovlig afsoning.

Endelig bør det bemærkes, at proportionalitetsprøvelsen af **frihedsberøvelsens varighed** normalt føres under andre bestemmelser end artikel 3 – typisk [retsplejelovens § 762, stk. 3](#) og EMRK artikel 5. Se f.eks. [SS-1399/2024-RAN](#), hvor Højesteret fandt varetægtsfængsling på grund af gentagelsesfare forenelig med proportionalitetsprincippet. Isolationsspørgsmål under varetægt behandles i [praksisoversigten om isolation under varetægt](#).

LOV	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3	Retsplejeloven § 762, stk. 3
PRAKSIS	Byretten · Højesteret: Varetægtsfængsling på grund af gentagelsesfare var ikke i strid med proportionalitetsprincippet	04.12.2024
	Byretten · Indsat fik ikke medhold i krav om godtgørelse for krænkelse af menneskerettigheder under afsoning	28.06.2022

§ 13 Sammenfatning: fem bærende linjer i dansk artikel 3-praksis

Materialet tegner fem linjer, der går igen på tværs af psykiatri, straffuldbyrdelse, udlevering og udsendelse.

1. Absolutthed møder høj tærskel. Artikel 3 kan ikke fraviges, og offerets adfærd er irrelevant. Men bestemmelsen aktiveres først, når behandlingen overstiger et minimum af intensitet og rummer mere end den lidelse, der uundgåeligt følger af lovlig anholdelse, fængsling eller afsoning. Konsekvensen er, at langt de fleste klager over ubehagelig eller endog ulovlig myndighedsadfærd afgøres uden for artikel 3.

2. Kontrol vender bevisbyrden. Over for personer under myndighedernes fulde kontrol gælder Bouyid-standard: enhver fysisk magt, som ikke er **strengt nødvendiggjort af den pågældendes egen adfærd**, er principielt en krænkelse. Denne standard er nu skrevet ind i [straffuldbyrdeleslovens § 62, stk. 1](#) ved [lov nr. 727 af 20. juni 2025](#) som direkte respons på **El-Asmar mod Danmark**. Højesteret anvendte den samme logik ved nøgenvisitation i [BS-35404/2025-FRB](#): myndigheden skal fremlægge **konkrete grunde**, ikke generelle sikkerhedsbetragtninger.

3. Nødvendighed skal være konkret og aktuel – ikke latent. Kravet i [psykiatrilovens § 14](#) om "nærliggende fare" er i forarbejderne defineret som en **konkret, aktuel og påviselig fare**. Fiksering må kun anvendes kortvarigt, og udstrækkelser ud over nogle få timer er en undtagelse, der udløser eskalerende krav om eksterne lægelige vurderinger efter 24 og 48 timer og derefter ugentligt, jf. [§ 21](#). Jo længere varighed, desto tungere begrundelsesbyrde – og desto tættere kommer indgrebet på artikel 3.

4. Den procedurelle pligt er selvstændig. Danmark blev i **El-Asmar** dømt for **efterforskningens** utilstrækkelighed. Ombudsmanden havde allerede i [2016-52](#) kritiseret, at videomateriale blev slettet før undersøgelsen, og at vidneforklaringer først blev søgt indhentet efter fire måneder. En intern rapport skrevet af den involverede betjent opfylder ikke pligten.

5. Ved overførsel til andre stater kræves enten dokumenteret landerisiko eller hulfri garantier. Efter [udleveringslovens § 6, stk. 2](#) spærrer artikel 3 absolut, når pålidelige kilder rapporterer om en udbredt myndighedspraksis i strid med konventionen – og selv 14 vilkår med døgnobservation af danske betjente var utilstrækkelige i [SS-3356/2023-HIL](#), fordi garantierne ikke dækkede hele varetægtsperioden. Ved udsendelse af syge gælder **Paposhvili-tærsklen**, jf. [41738/10](#) – men **Savran mod Danmark**, jf. [57467/15](#), viser, at selv alvorlig psykisk sygdom og total mangel på tilknytning til modtagerstaten kan udløse krænkelse af artikel 8 uden at nå artikel 3.

Retsvirkningen af en konstateret krænkelse er godtgørelse efter [erstatningsansvarslovens § 26](#) sammenholdt med [artikel 13](#), udmålt skønsmæssigt under hensyn til Menneskerettighedsdomstolens niveau efter artikel 41 – i praksis ca. 50.000 kr. for en enkeltstående materiel krænkelse af begrænset varighed.

LOV	Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3	Erstatningsansvarsloven § 26, stk. 1
	Psykiatriloven § 14, stk. 2	Straffuldbyrdelesloven § 62, stk. 1 Udleveringsloven § 6, stk. 2
PRAKSIS	Byretten · Godtgørelse for ulovlig nøgenvisitation under magtanvendelse – Retten på Frederiksberg tilkender 50.000 kr. for EMRK artikel 3-krænkelse 23.04.2026	
	Byretten · Udlevering til Indien nægtet grundet risiko for umenneskelig behandling 29.08.2024	
	Menneskerettighedsdomstolen · Krænkelse af EMRK artikel 8 ved opretholdelse af udvisning af psykisk syg 'settled migrant' fra Tyrkiet 07.12.2021	
	Menneskerettighedsdomstolen · Udvist person med alvorlig sygdom: Krænkelse af retten til privatliv og familieliv (EMRK artikel 8) 13.12.2016	

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 3		Erstatningsansvarsloven § 26	stk. 1
Psykiatriloven § 14	stk. 2	Straffuldbyrdelesesloven § 62	stk. 1
Udleveringsloven § 6	stk. 2	Udlændingeloven § 50a	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

27 afgørelser

BYRETTE · FØRSTE INSTANS

10

04.05.2026	Kommune frifundet for godtgørelseskrav om krænkelse af EMRK artikel 3 trods kendskab til vold og omsorgssvigt i hjemmet	10875-13981
23.04.2026	Godtgørelse for ulovlig nøgenvisitation under magtanvendelse – Retten på Frederiksberg tilkender 50.000 kr. for EMRK artikel 3-krænkelser	10618-12557
17.03.2025	Ophævelse af psykiatrisk foranstaltning på grund af manglende proportionalitet – Sermersooq Kredsret 2025	10650-12611
04.12.2024	Højesteret: Varetægtsfængsling på grund af gentagelsesfare var ikke i strid med proportionalitetsprincippet	10115-11866
30.09.2024	Hjørring Ret frifinder kommune for godtgørelseskrav efter påstået omsorgssvigt og overtrædelse af EMRK artikel 3	6381-7657
29.08.2024	Udlevering til Indien nægtet grundet risiko for umenneskelig behandling	6187-7417
19.04.2024	Kendelse om varetægtsfængsling i udleveringssag	5794-6920
20.09.2023	Anmodning om udlevering af Fængslede til Moldova ikke taget til følge grundet risiko for umenneskelig behandling	6056-7243
28.06.2022	Indsat fik ikke medhold i krav om godtgørelse for krænkelse af menneskerettigheder under afsoning	5314-6379
29.11.2012	Kendelse om fristforlængelse og surrogatfængsling i udleveringssag	1223-1479

MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · SPECIALRET

16

15.07.2025	Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol finder krænkelse af artikel 8 ved udvisning af statsløs palæstinenser	2852/24
12.11.2024	EMD: Udvisning af syrisk statsborger efter grov kriminalitet krænker ikke EMRK artikel 8	9588/21
12.11.2024	Udvisning af irakisk statsborger for grov vold var ikke i strid med retten til privat- og familieliv	14171/23
15.02.2024	Cakmak mod Danmark – Udvisning efter forsøg på manddrab (EMD)	21783/22
15.02.2024	EMD-afgørelse om udvisning af svensk statsborger efter gentagen personfarlig kriminalitet	54157/21

15.02.2024	EMD afviser klage over udvisning af langvarigt bosiddende efter dom for våbenbesiddelse	11093/22
15.02.2024	Payam mod Danmark: EMD afviser klage over udvisning efter grov våbenkriminalitet som åbenbart grundløs	32739/21
05.09.2023	EMD afviser klage over permanent udvisning af irakisk statsborger trods langvarigt ophold og familiebånd i Danmark	35740/21
05.09.2023	EMD afgør: Permanent udvisning af langvarigt bosat person efter røveri i prøvetiden krænker ikke EMRK artikel 8	18646/22
30.05.2023	EMD finder krænkelse af retten til privatliv ved udvisning af psykisk syg mand efter 35 års ophold	8757/20
07.12.2021	Krænkelser af EMRK artikel 8 ved opretholdelse af udvisning af psykisk syg 'settled migrant' fra Tyrkiet	57467/15
20.11.2018	EMD: Udvisning af ung kriminel efter røveri og gentagen kriminalitet afvises som åbenbart grundløs (EMRK Artikel 8)	16711/15
13.12.2016	Udvist person med alvorlig sygdom: Krænkelser af retten til privatliv og familieliv (EMRK artikel 8)	41738/10
11.10.2011	EMD: Krænkelser af EMRK artikel 8 ved udvisning af kriminel efter utilstrækkelig hensyntagen til langvarig tilknytning og psykisk sygdom	5056/10
07.06.2011	EMD: Udvisning af person med psykisk sygdom efter dom for røveri var ikke i strid med EMRK artikel 8	21783/08
23.06.2008	Maslov mod Østrig: EMD-afgørelse om proportionalitet ved udvisning og retten til privatliv	1638/03
PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
16.12.2022	Uenighed om synligheden af parkeringsbåse markeret med brosten og metaltoppe på Domkirkepladsen	park-1479

05

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 5 (frihedsberøvelse)

Retten til frihed og personlig sikkerhed – konventionens krav til varetægtsfængsling, psykiatrisk frihedsberøvelse, domstolsprøvelse og compensation

Version 1 · Opdateret 6. jun. 2026 · 8 afgørelser · 2013–2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 5 beskytter retten til frihed og personlig sikkerhed og opstiller udtømmende betingelser for, hvornår en person lovligt kan frihedsberøves. Bestemmelsen er inkorporeret i dansk ret ved [inkorporeringsloven](#) og supplerer [grundlovens § 71](#) om den personlige frihed. I dansk praksis aktualiseres artikel 5 navnlig i sager om varetægtsfængsling (herunder langvarige fængslinger og isolation), psykiatrisk frihedsberøvelse (tvangsindlæggelse og tvangstilbageholdelse), administrativ frihedsberøvelse af udlændinge samt ved prøvelse af forvaringsdomme. Retspraksis fra EMD og danske domstole viser, at proportionalitetskravet, retten til hurtig domstolsprøvelse og kravet om tilstrækkelig begrundelse er de mest centrale prøvelsestemaer.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Frihedsberøvelse efter EMRK artikel 5, stk. 1, er kun lovlig i de udtømmende opregnede tilfælde (litra a-f) og skal ske i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde.
- 02** Enhver anholdt skal efter artikel 5, stk. 2, snarest muligt og på et forståeligt sprog underrettes om grundene til anholdelsen og enhver sigtelse.
- 03** Varetægtsfængsling kræver efter artikel 5, stk. 3, at den anholdte ufortøvet stilles for en dommer og er berettiget til dom inden rimelig frist eller løsladelse under rettergangen.
- 04** Enhver frihedsberøvet har efter artikel 5, stk. 4, ret til at indbringe frihedsberøvelsen for en domstol, der hurtigt skal træffe afgørelse om lovligheden – dette prøvelseskrav gælder også under psykiatrisk frihedsberøvelse og forvaring.
- 05** Domstolsprøvelsen af psykiatrisk frihedsberøvelse kan efter Højesterets praksis omfatte perioder både før og efter en administrativ klagenævnsafgørelse, når grundlovens § 71, stk. 6, og EMRK artikel 5, stk. 4, tilsiger det.
- 06** Ved tidsubestemte foranstaltninger (forvaring, psykiatrisk anbringelse) kræver artikel 5, stk. 4, prøvelse med rimelige intervaller – en sagsbehandlingstid på over 6 år kan udgøre en krænkelse.

- 07** Varetægtsfængsling i Danmark er tidsmæssigt begrænset af retsplejelovens § 768a – fra 2027 strammes fristerne yderligere med 5/10 måneder for voksne og 3/6 måneder for unge under 18 år.
- 08** Proportionalitetskravet i retsplejelovens § 762, stk. 3, afspejler artikel 5-kravet: frihedsberøvelsen må ikke stå i misforhold til sagens betydning og den forventede retsfølge.
- 09** Varetægtsfængsling i isolation skal opfylde skærpede krav om konkret begrundelse, og forlængelse ud over de almindelige grænser i retsplejelovens § 770c kræver Rigsadvokatens godkendelse.
- 10** Konventionsstridig frihedsberøvelse udløser ret til erstatning efter artikel 5, stk. 5 – i dansk ret gennemført via retsplejelovens § 469 og erstatningsansvarslovens § 26.
- 11** Frihedsberøvelse af sindslidende (artikel 5, stk. 1, litra e) forudsætter, at vedkommende er sindssyg, og at frihedsberøvelsen er strengt nødvendig – ressourcemangel kan ikke retfærdiggøre mere indgribende foranstaltninger end nødvendigt.
- 12** Administrative frihedsberøvelser af udlændinge efter hjemrejselovens § 14 og udlændingelovens §§ 36-37 skal opfylde kravene i artikel 5, stk. 1, litra f, herunder om effektiv udsendelsesproces.

§ 1 EMRK artikel 5 – bestemmelsens opbygning og indhold

EMRK artikel 5 er inkorporeret i dansk ret ved [Inkorporeringsloven](#) og supplerer den grundlovssikrede beskyttelse af den personlige frihed i [Grundlovens § 71](#). Bestemmelsen har fem stykker, der tilsammen danner en udtømmende ramme for lovlig frihedsberøvelse:

- **Stk. 1** fastslår, at enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed, og opregnede udtømmende de tilfælde, hvor frihedsberøvelse er lovlig:
 - **Litra a:** frihedsberøvelse efter domfældelse af en kompetent domstol
 - **Litra b:** anholdelse for at sikre opfyldelsen af en ved lov foreskrevet forpligtelse
 - **Litra c:** anholdelse ved begrundet mistanke om en forbrydelse (varetægtsfængsling)
 - **Litra d:** frihedsberøvelse af mindreårige med henblik på opdragelsestilsyn
 - **Litra e:** frihedsberøvelse af sindssyge, alkoholikere, narkomaner og vagabonder
 - **Litra f:** frihedsberøvelse med henblik på udvisning eller udlevering
- **Stk. 2** sikrer, at enhver anholdt snarest muligt underrettes om grundene til anholdelsen på et sprog, vedkommende forstår.
- **Stk. 3** kræver, at den varetægtsfængslede (litra c) ufortøvet stilles for en dommer og er berettiget til dom inden rimelig frist eller løsladelse.
- **Stk. 4** giver enhver frihedsberøvet ret til at indbringe frihedsberøvelsen for en domstol, der hurtigt skal træffe afgørelse om lovligheden (*habeas corpus*-princippet).
- **Stk. 5** sikrer ret til erstatning, når frihedsberøvelsen er sket i strid med bestemmelsen.

Der gælder et dobbelt hjemmelskrav: frihedsberøvelsen skal både følge den ved lov foreskrevne fremgangsmåde og falde inden for en af de udtømmende grunde i stk. 1. EMD stiller desuden kvalitative krav til den nationale lovgivning – reglerne skal være tilgængelige, tilstrækkeligt klare og forudsigelige.

LOV

Grundloven § 71

Inkorporeringsloven § Bilag 1

§ 2 Grundlovens § 71 og det danske frihedsberøvelsessystem

Grundlovens § 71 regulerer den personlige frihed i dansk ret og opstiller en grundlæggende sondring mellem frihedsberøvelse inden for og uden for strafferetsplejen:

- **Inden for strafferetsplejen** (§ 71, stk. 3): enhver anholdt skal inden 24 timer stilles for en dommer, som ved begrundet kendelse senest inden tre dage afgør, om vedkommende skal varetægtsfængsles. Dette grundlovsforhør gennemføres efter Retsplejelovens § 764.
- **Uden for strafferetsplejen** (§ 71, stk. 6): lovligheden af en administrativ frihedsberøvelse kan på begæring prøves af de almindelige domstole efter Retsplejelovens §§ 468-472.
- **Varetægtsfængsel** (§ 71, stk. 5): ingen kan underkastes varetægtsfængsel for en forseelse, som kun kan medføre straf af bøde eller hæfte.

Grundlovens § 71 og EMRK artikel 5 supplerer hinanden. EMRK artikel 5, stk. 4, går dog videre end grundloven ved at stille krav om *hurtig* domstolsprøvelse – et krav, der har fået selvstændig betydning navnlig ved psykiatrisk frihedsberøvelse og forvaring, hvor sagsbehandlingstiden kan blive kritisk.

Som Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling udtrykker det:

Reglerne om varetægtsfængsling skal endvidere ses i lyset af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), der er inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992, herunder navnlig konventionens artikel 5.

LOV

Grundloven § 71, stk. 3, 6

Retsplejeloven § 468

Retsplejeloven § 764

§ 3 Varetægtsfængsling – materielle betingelser og EMRK-krav (artikel 5, stk. 1, litra c)

Varetægtsfængsling i dansk ret reguleres af Retsplejelovens § 762, der afspejler kravene i EMRK artikel 5, stk. 1, litra c, og artikel 5, stk. 3. Bestemmelsen stiller tre kumulative grundbetingelser:

1. **Kriminalitetskravet:** lovovertrædelsen skal kunne medføre fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover (§ 762, stk. 1).
2. **Mistankekravet:** der skal foreligge begrundet mistanke (stk. 1) eller særligt bestyrket mistanke (stk. 2).
3. **Indikationskravet** (fængslingsgrundene): mindst én af tre grunde skal foreligge:
 - Unddragelsesrisiko (§ 762, stk. 1, nr. 1)
 - Gentagelsesrisiko (§ 762, stk. 1, nr. 2)

- Påvirkningsrisiko/kollusion (§ 762, stk. 1, nr. 3)

Dertil kommer **retshåndhævelsesarrest** (§ 762, stk. 2) ved grove forbrydelser med strafferamme på 6 år eller derover.

I [Sag 37/2020](#) tog Højesteret stilling til varetægtsfængsling af en person sigtet for gentagne overtrædelser af meldepligt. Tiltalte argumenterede for, at varetægtsfængsling for denne type forseelser var i strid med EMRK og udgjorde ulovlig indirekte diskrimination. Højesteret fandt, at fængslingen var proportional henset til gentagelsesrisikoen og femtegangstilfældet.

Proportionalitetskravet i [Retsplejelovens § 762, stk. 3](#) implementerer artikel 5-kravet direkte:

Varetægtsfængsling kan ikke anvendes, hvis lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af bøde eller fængsel i højst 30 dage, eller hvis frihedsberøvelsen vil stå i misforhold til den herved forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig.

[Rigsadvokatmeddelelsen om grundlovsforhør og varetægtsfængsling](#) præciserer, at anklageren ved vurderingen af den forventede retsfølge som udgangspunkt skal tage hensyn til normal prøveløsladelsestid efter [straffelovens § 38, stk. 1](#).

LOV

[Retsplejeloven § 762, stk. 1, 2, 3](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesterets kendelse om varetægtsfængsling for overtrædelse af meldepligt: Proportionalitet og EMRK

20.11.2020

§ 4 Langvarige varetægtsfængslinger og tidsmæssige grænser

[EMRK artikel 5, stk. 3](#), kræver, at varetægtsfængsling ikke udstrækkes ud over rimelig tid. I dansk ret gennemføres dette krav via [Retsplejelovens § 768a](#), der fastsætter absolutte tidsgrænser for varetægtsfængsling inden hovedforhandlingens begyndelse i 1. instans:

Gældende frister (2025):

Arrestant	Strafferamme under 6 år	Strafferamme 6 år+
Over 18 år	6 måneder	1 år
Under 18 år	4 måneder	8 måneder

Kommende ændringer pr. 1. januar 2027:

Ved [lov nr. 263 af 11. februar 2026](#) (gennemførelse af dele af strafreformaftalen 2026-2030) strammes fristerne:

Arrestant	Strafferamme under 6 år	Strafferamme 6 år+
Over 18 år	5 måneder	10 måneder
Under 18 år	3 måneder	6 måneder

Fristerne kan kun fraviges, når retten finder, at der foreligger **særlige omstændigheder** (voksne) eller **helt særlige omstændigheder** (unge under 18 år). [Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige varetægtsfængslinger](#) beskriver den skærpede vurdering, der skal foretages:

- Anklagemyndigheden skal løbende overveje, om fængslingen fortsat er nødvendig.
- Varetægtsfængsling over 3 måneder anses for langvarig og indgår i statsadvokaternes tilsyn.
- Ved fængsling efter [§ 762, stk. 1, nr. 3](#) (påvirkningsrisiko), svækkes grundlaget i takt med, at efterforskningen skrider frem – efter afslutning af efterforskningen kræves en "betydelig påvirkningsrisiko af afgørende betydning".

[Retsplejelovens § 768, 2. pkt.](#), fastsætter det generelle princip, at retten skal ophæve fængslingen, hvis undersøgelsen ikke fremmes med den fornødne hurtighed, og fortsat frihedsberøvelse ikke længere er rimelig.

LOV

[Retsplejeloven § 768a, stk. 1, 2](#)[Retsplejeloven § 768](#)

§ 5 Varetægtsfængsling i isolation – skærpede krav under EMRK

Varetægtsfængsling i isolation udgør det mest indgribende tvangsindgreb under strafferetsplejen og er reguleret i [Retsplejelovens §§ 770a–770e](#). Isolation rejser spørgsmål under både EMRK artikel 5 (lovlighed og proportionalitet) og artikel 3 (forbud mod umenneskelig behandling).

[Rigsadvokatmeddelelsen om varetægtsfængsling i isolation](#) opstiller de grundlæggende betingelser:

- **Kriminalitetskrav:** sigtelsen skal angå en lovovertrædelse med strafferamme på fængsel i 4 år eller derover.
- **Mistankekrav:** særligt bestyrket mistanke.
- **Indikationskrav:** afgørende hensyn til efterforskningen kræver isolation – det er *ikke* tilstrækkeligt blot at henvise til "sagens karakter".
- **Proportionalitetskrav** ([§ 770b, stk. 1](#)): isolation skal være strengt nødvendig.

Der gælder tidsmæssige grænser i [Retsplejelovens § 770c](#), og forlængelse ud over de almindelige grænser kræver **Rigsadvokatens godkendelse** ([§ 770d, stk. 3](#)).

Anmodninger om isolationsfængsling skal altid begrundes konkret, og forlængelsesansøgninger skal være **skriftlige**. Indikationskravet specificerer, at der skal foreligge oplysninger om faktiske forsøg på påvirkning, tilknytning til kriminelt miljø eller lignende – en abstrakt henvisning til kriminalitetens art er utilstrækkelig.

Danmark har historisk været kritiseret af bl.a. FN's Torturkomité og Europarådets Torturforebyggelseskomité (CPT) for udstrakt brug af isolationsfængsling, hvilket har ført til de nuværende stramme lovreguleringer.

LOV

[Retsplejeloven § 770a](#)[Retsplejeloven § 770b, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 770c](#)[Retsplejeloven § 770d, stk. 3](#)

§ 6 Psykiatrisk frihedsberøvelse – artikel 5, stk. 1, litra e, og domstolsprøvelse

Frihedsberøvelse af sindslidende falder under [EMRK artikel 5, stk. 1, litra e](#), der tillader lovlig frihedsberøvelse af "sindssyge". I dansk ret reguleres dette af [Psykiatrilovens § 5](#), der opstiller betingelserne for tvangsindlæggelse og tvangstilbageholdelse. EMD har i sin praksis opstillet tre hovedkrav (Winterwerp-kriterierne):

1. Der skal foreligge en objektiv lægelig konstatering af sindslidelse.
2. Sindslidelsen skal være af en art og grad, der berettiger frihedsberøvelse.
3. Fortsat frihedsberøvelse forudsætter, at sindslidelsen vedvarer.

I [BS-28185/2021-HJR](#) fastslog Højesteret vigtige principper for domstolsprøvelsens omfang ved psykiatrisk frihedsberøvelse. En kvinde blev tvangsindlagt i oktober 2019 og tvangstilbageholdt til februar 2020. Spørgsmålet var, om domstolene kunne prøve perioder ud over dem, Det Psykiatriske Patientklagenævn specifikt havde taget stilling til. Højesteret fastslog:

Domstolsprøvelsen af psykiatrisk frihedsberøvelse kan omfatte perioder både før og efter en administrativ klagenævnsafgørelse, når retssikkerhedshensyn og grundlovlige krav til effektiv prøvelse tilsiger det.

Højesteret lagde vægt på, at [Grundlovens § 71, stk. 6](#) og [EMRK artikel 5, stk. 4](#), giver patienten ret til *enkel, effektiv og hurtig* domstolsprøvelse.

I [BS-2308/2020-HJR](#) fastslog Højesteret, at ni måneders sengeliggende bæltefiksering på en almindelig retspsykiatrisk afdeling krænkede [EMRK artikel 3](#). Patienten skulle have været anbragt på Sikringsafdelingen, der råder over mindre indgribende alternativer som aflåsning og oppegående fiksering. Pladsmangel kunne ikke retfærdiggøre det mere indgribende middel. Godtgørelsen blev fastsat til 250.000 kr.

Ombudsmanden har i [2025-16](#) påpeget, at Det Psykiatriske Patientklagenævns sagsbehandlingstider kan have betydning for [EMRK artikel 5, stk. 4](#). Hvis prøvelsen tager så lang tid, at frihedsberøvelsen ophører, inden der træffes afgørelse, kan prøvelsen anses for ineffektiv.

LOV

[Grundloven § 71, stk. 6](#)[Psykiatriloven § 5](#)[Psykiatriloven § 14](#)

PRAKSIS

Højesteret · Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse 01.12.2022

Højesteret · Langvarig tvangsfiksering af sindssyg patient i ni måneder udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 3 03.02.2021

Forvaring og tidsubestemte foranstaltninger – krav om periodisk prøvelse

Ved tidsubestemte strafferetlige foranstaltninger som forvaring og psykiatrisk anbringelse stiller [EMRK artikel 5, stk. 4](#), krav om, at den dømte med rimelige intervaller kan få prøvet, om grundlaget for den fortsatte frihedsberøvelse fortsat er til stede.

I [Sag 142/2019](#) (Højesterets dom af 11. august 2020) fandt Højesteret, at en sagsbehandlingstid på over 6 år fra anmodning om foranstaltningsændring til endelig afgørelse udgjorde en krænkelse af [EMRK](#). Sagen omhandlede en forvaringsdømt, der var udvist til Rumænien, og som ikke havde modtaget resocialiseringstilbud, fordi Kriminalforsorgen afventede en overførselssag. Højesteret bemærkede:

Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 4, kræver hurtig domstolsprøvelse af frihedsberøvelsens lovlighed.

I [SS-65/2014-HJR](#) (Højesterets kendelse af 4. september 2014) tog retten stilling til, om den gældende procedure for psykiatriske erklæringer ved foranstaltningsændring opfyldte kravene i artikel 5. Domfældte

havde anmodet om en uvildig erklæring fra en sagkyndig uden tilknytning til den anbringende institution. Højesteret fastslog:

Afgørelsen om ændring eller ophævelse af en idømt foranstaltning træffes af retten ubundet af institutionens indstilling. Sagen kan, hvis retten finder behov for det, forelægges for Retslægerådet. Denne ordning sikrer mod vilkårlighed i afgørelser om fortsat frihedsberøvelse i overensstemmelse med de krav, der følger af artikel 5 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Ombudsmandens udtalelse i [2018-35](#) vedrørte en administrativ genindsættelse til afsoning efter prøveløsladelse, der ikke var forelagt domstolene "uden unødigt ophold". Ombudsmanden understregede, at en afgørelse om genindsættelse indebærer en administrativ frihedsberøvelse, og at kravene til hurtig domstolsprøvelse dermed finder anvendelse.

LOV	Straffeloven § 68	Straffeloven § 72	
PRAKSIS	Højesteret · Krænkelser af EMRK ved lang sagsbehandling og manglende resocialiseringsstilbud for udvist forvaringsdømt		11.08.2020
	Højesteret · Kendelse om indhentelse af uvildig psykiatrisk erklæring vedrørende foranstaltningsændring		04.09.2014

Administrativ frihedsberøvelse af udlændinge – artikel 5, stk. 1, litra

§ 8 f

Frihedsberøvelse af udlændinge med henblik på udvisning eller udsendelse er lovlig efter [artikel 5, stk. 1, litra f](#), men kun så længe udsendelsesprocessen faktisk forfølges med fornøden hurtighed. I dansk ret kan frihedsberøvelse af udlændinge ske efter:

- **Retsplejelovens almindelige regler** om varetægtsfængsling ([§ 762 ff.](#))
- **Hjemrejselovens § 14, stk. 1** – en særlig fængslingshjemmel som supplement til retsplejeloven, navnlig når strafferammekravet i [§ 762, stk. 1](#), ikke er opfyldt
- **Udlændingelovens §§ 36-37** – administrativ frihedsberøvelse med henblik på udsendelse

Som [Rigsadvokatmeddelelsen om udvisning ved dom](#) beskriver, skal anklagemyndigheden i sager, hvor en udlænding ikke udvises ved dom, overveje, om vedkommende skal frihedsberøves administrativt med henblik på administrativ udvisning. Spørgsmålet om frihedsberøvelse bør forelægges retten i det samme retsmøde.

Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse af udlændinge sker efter [Retsplejelovens §§ 468-472](#), der gennemfører [grundlovens § 71, stk. 6](#). Forelæggelsen for retten skal ske inden 5 søgnedage.

Ombudsmanden har i [2021-11](#) fremhævet, at kontrol- og bevægelsesrestriktioner for udlændinge på tålt ophold kan have karakter af frihedsberøvelse og dermed aktualisere [artikel 5](#). EMD har i bl.a. Riener mod Bulgarien (2006) fastslået, at myndighederne skal foretage periodisk revurdering af sådanne indgreb.

EMD har desuden fastslået, at [artikel 5, stk. 1, litra f](#), ikke kræver, at frihedsberøvelsen er "nødvendig" i samme forstand som litra c, men at der skal være en realistisk udsigt til udsendelse, og at myndighederne skal handle med fornøden hurtighed.

LOV	Retsplejeloven § 469	Udlændingeloven § 36	Udlændingeloven § 37
-----	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

§ 9 Domstolsprøvelse og habeas corpus – artikel 5, stk. 4

EMRK artikel 5, stk. 4, garanterer en ret til *habeas corpus* – dvs. at enhver frihedsberøvet kan indbringe frihedsberøvelsen for en domstol, der **hurtigt** skal træffe afgørelse om lovligheden. I dansk ret gennemføres dette krav på tre niveauer:

1. Inden for strafferetsplejen: [Grundlovens § 71, stk. 3](#) kræver fremstilling for en dommer inden 24 timer. [Retsplejeloens § 764](#) regulerer grundlovsforhøret, herunder krav om forsvarerbeskikkelse og begrundet kendelse.

2. Psykiatrisk frihedsberøvelse: Prøvelse sker først ved Det Psykiatriske Patientklagenævn og derefter ved domstolene efter [Retsplejeloens §§ 468-472](#). Højesteret har i [BS-28185/2021-HJR](#) fastslået, at domstolsprøvelsen kan omfatte hele forløbet – også perioder, som klagenævnet ikke specifikt har behandlet – for at sikre overensstemmelse med artikel 5, stk. 4.

3. Forvaring og tidsubestemte foranstaltninger: Prøvelse sker efter [Straffelovens § 72](#), og EMD kræver, at prøvelse kan ske med rimelige intervaller.

EMD har i sin praksis præciseret kravene til "hurtig" prøvelse. Som anført i den juridiske litteratur begynder den relevante periode på det tidspunkt, hvor spørgsmålet om frihedsberøvelsens lovlighed indbringes for prøvelsesorganet. Hvis domstolsprøvelse er betinget af forudgående administrativ behandling, løber perioden allerede fra indbringelsen for den administrative myndighed.

I [M.H. mod Storbritannien](#) (EMD, 22. oktober 2013) fastslog Domstolen, at en person med nedsat retlig handleevne, der var administrativt frihedsberøvet (tvangsindlagt), havde ret til effektiv domstolsprøvelse efter artikel 5, stk. 4. Blokering af den pårørendes udskrivningsordre uden automatisk domstolsprøvelse udgjorde en krænkelse.

Kravet om **hurtig** afgørelse er ikke til hinder for, at prøvelsen indbefatter en vis sagsbehandling, men sagsbehandlingstiden skal stå i rimeligt forhold til sagens kompleksitet. Ombudsmandens udtalelse i [2025-16](#) understreger dette: hvis prøvelsen tager så lang tid, at frihedsberøvelsen ophører, inden der træffes afgørelse, kan bestemmelsen være krænkelse.

LOV

[Retsplejeloens § 469](#)[Retsplejeloens § 764](#)[Straffeloven § 72](#)

PRAKSIS

Højesteret · Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse

01.12.2022

Menneskerettighedsdomstolen · M.H. mod Storbritannien: Manglende adgang til domstolsprøvelse for person med nedsat retlig handleevne under administrativ frihedsberøvelse

22.10.2013

§ 10 Erstatning og compensation ved konventionsstridig frihedsberøvelse – artikel 5, stk. 5

EMRK artikel 5, stk. 5, sikrer enhver, der har været udsat for frihedsberøvelse i strid med bestemmelsen, ret til erstatning. I dansk ret gennemføres dette via flere regelsæt:

- **Retsplejeloens §§ 1018a-1018i** (erstatning i anledning af strafferetlig forfølgning): giver ret til erstatning og godtgørelse ved uberettiget varetægtsfængsling.

- **Retsplejelovens § 469, stk. 8** (erstatning for ulovlig administrativ frihedsberøvelse): krav om erstatning kan pådømmes under sagen om frihedsberøvelsens lovlighed.
- **Erstatningsansvarslovens § 26**: godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved retsstridige frihedsberøvelser.

I [BS-2308/2020-HJR](#) tilkendte Højesteret 250.000 kr. i godtgørelse for ni måneders ulovlig bæltefiksering i strid med EMRK artikel 3. Retten fastsatte godtgørelsen under hensyn til, at patienten også på Sikringsafdelingen ville have været underlagt visse tvangsforanstaltninger, men i mindre omfang.

EMD tilkender selv erstatning efter EMRK artikel 41 (billig erstatning) i sager, hvor den nationale ret ikke har ydet tilstrækkelig kompensation. EMD's kompensationsniveauer varierer betydeligt, men udgør typisk 1.000-15.000 EUR for krænkelse af artikel 5.

LOV

[Erstatningsansvarsloven § 26](#)[Retsplejeloven § 469](#)

PRAKSIS

Højesteret · Langvarig tvangsfiksering af sindssyg patient i ni måneder udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 3

03.02.2021

§ 11 EMD-praksis om artikel 5 med relevans for dansk ret

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har afsagt en omfattende praksis om artikel 5, der er bindende for danske domstole via [inkorporeringsloven](#). Flere EMD-domme mod Danmark har direkte påvirket dansk praksis:

Makki mod Danmark ([10297/23](#), dom af 31. marts 2026): EMD fandt, at 11 dages bæltefiksering af en paranoid skizofren patient krænkede artikel 3. Dommen illustrerer sammenhængen mellem artikel 5 (lovlig ved frihedsberøvelsen) og artikel 3 (forbud mod umenneskelig behandling) – de to bestemmelser supplerer hinanden i sager om psykiatrisk tvang.

Savran mod Danmark (Storkammeret, 7. december 2021): Omhandlede udvisning af en straffri forvaringsdømt og belyste forholdet mellem artikel 3, artikel 8 og den foranstaltning, der lå til grund for frihedsberøvelsen. Dommen er relevant for vurderingen af proportionalitet ved udvisning af personer i tidsubestemte foranstaltninger.

EMD har i sin generelle praksis fastslået flere centrale principper:

- **Winterwerp mod Nederlandene** (1979): Grundlæggende Winterwerp-kriterier for frihedsberøvelse af sindslidende – krav om objektiv lægelig konstatering, tilstrækkelig alvorlighed og vedvarende sindslidelse.
- **Brogan m.fl. mod Storbritannien** (1988): Varetægtsfængslinger på 4-7 dage uden fremstilling for dommer krænkede [artikel 5, stk. 3](#).
- **Kalashnikov mod Rusland** (2002): Langvarig varetægtsfængsling kan krænke [artikel 5, stk. 3](#), hvis myndighederne ikke fremmer sagen med fornøden hurtighed.

Efter [inkorporeringsloven](#) har danske domstole pligt til "så vidt muligt at lægge EMRK og den praksis, som knytter sig hertil, til grund ved fortolkningen af dansk ret" – også praksis vedrørende andre stater.

LOV

[Inkorporeringsloven § Bilag 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteretsdom om anbringelse af mentalt retarderet for vold og afpresning samt tidsbegrænset udvisning

12.01.2023

Menneskerettighedsdomstolen · Makki mod Danmark: 11-dages bæltefiksering af paranoid skizofren patient på psykiatrisk hospital krænker artikel 3

31.03.2026

§ 12 Sammenfatning og retspolitiske perspektiver

EMRK artikel 5 udgør et fundamentalt retssikkerhedsværn i dansk ret og aktualiseres dagligt i sager om varetægtsfængsling, psykiatrisk tvang, forvaring og administrativ frihedsberøvelse af udlændinge. De centrale mønstre i praksis kan sammenfattes således:

- **Proportionalitetsprøvelsen** er det hyppigste stridspunkt: danske domstole skal i hver enkelt fængslingssag afveje indgrebets nødvendighed mod den forstyrrelse, det påfører den frihedsberøvede. Anklagemyndigheden bærer en aktiv pligt til løbende at overveje løsladelse.
- **Domstolsprøvelsen** skal være effektiv og hurtig. For varetægtsfængsling sikres dette via grundlovsforhørets 24-timers frist og den løbende fristforlængelsesordning. For psykiatrisk frihedsberøvelse har Højesteret udvidet domstolsprøvelsens rækkevidde til at omfatte hele frihedsberøvelsesforløbet.
- **Tidsmæssige grænser** for varetægtsfængsling strammes løbende. Pr. 1. januar 2027 nedsættes de maksimale frister yderligere som led i strafreformen 2026-2030.
- **Isolation** undergives skærpet kontrol med krav om Rigsadvokatens godkendelse ved forlængelse ud over de almindelige grænser.
- **Kompensation** ved konventionsstridig frihedsberøvelse er sikret både via EMRK artikel 5, stk. 5, og dansk erstatningslovgivning. Godtgørelsesniveauerne varierer fra beskedne beløb ved kortvarig uberettiget frihedsberøvelse til 250.000 kr. ved ni måneders ulovlig bæltefiksering.

Retspolitisk er der fortsat opmærksomhed på balancen mellem effektiv kriminalitetsbekæmpelse og frihedsrettighederne. Den stående reform af varetægtsfængslingsreglerne og den løbende tilpasning til EMD's praksis afspejler, at artikel 5 forbliver en dynamisk og central konventionsbestemmelse i dansk ret.

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Grundloven § 71	Inkorporeringsloven § Bilag 1
Psykiatriloven § 5	Retsplejeloven § 469
Retsplejeloven § 762	Retsplejeloven § 768a

MATERIALE Citerede afgørelser

8 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

6

12.01.2023	Højesteretsdom om anbringelse af mentalt retarderet for vold og afpresning samt tidsbegrænset udvisning	S-0484-21
01.12.2022	Omfanget af domstolsprøvelse ved tvang i psykiatrien og lovligheden af frihedsberøvelse	bs-28185-2021-hjr

03.02.2021	Langvarig tvangsfiksering af sindssyg patient i ni måneder udgjorde en krænkelse af EMRK artikel 3	bs-2308-2020-hjr
20.11.2020	Højesterets kendelse om varetægtsfængsling for overtrædelse af meldepligt: Proportionalitet og EMRK	37-2020
11.08.2020	Krænkelser af EMRK ved lang sagsbehandling og manglende resocialiseringstilbud for udvist forvaringsdømt	142-2019
04.09.2014	Kendelse om indhentelse af uvildig psykiatrisk erklæring vedrørende foranstaltningsændring	5767-6886
MENNESKERETTIGHEDSDOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		2
31.03.2026	Makki mod Danmark: 11-dages bæltefiksering af paranoid skizofren patient på psykiatrisk hospital krænker artikel 3	10297/23
22.10.2013	M.H. mod Storbritannien: Manglende adgang til domstolsprøvelse for person med nedsat retlig handleevne under administrativ frihedsberøvelse	11577/06

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet

nr. 1551 · 2015 · Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold

06

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 6 (retfærdig rettergang)

Konventionsforpligtelsen som fortolkningsbidrag i dansk straffe- og civilproces

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 61 afgørelser · 2008-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 6 sikrer enhver ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, og opregner i stk. 3 en række minimumsgarantier for den anklagede. Bestemmelsen er inkorporeret i dansk ret, men anvendes af domstolene ikke som selvstændig hjemmel – den fungerer som et fortolkningsbidrag, der udfylder og afgrænser retsplejelovens og straffelovens regler. Praksis fra Højesteret viser et gennemgående mønster: konventionen sætter rammen for hvor langt en indskrænkning i tiltaltes rettigheder må gå, kompensation for krænkelse sker gennem strafudmåling og omkostningsfordeling frem for frifindelse, og enhver fravigelse af offentlighed, aktindsigt eller vidneførsel kræver en konkret og dokumenteret begrundelse. Oversigten dækker art. 6 på tværs af retsområder – fra dommerinhabilitet og dørlukning til forsvarerbeskikkelse, aktindsigt, anonyme vidner og tolkebistand.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** EMRK artikel 6 er inkorporeret i dansk ret, men anvendes som fortolkningsbidrag til retsplejelovens bestemmelser – ikke som selvstændig hjemmel til at tilsidesætte national ret.
- 02** Retsplejelovens § 61 om dommerinhabilitet skal fortolkes i lyset af art. 6, stk. 1, men fører ikke til inhabilitet i videre omfang end konventionen kræver.
- 03** Inhabilitetsvurderingen hviler på et tillidshensyn og en objektiv målestok – dommerens manglende subjektive kendskab til de inhabiliterende omstændigheder er uden betydning.
- 04** En dommer er inhabil i en efterfølgende erstatningssag, hvis de omstændigheder, der skal afgøres, i det væsentlige er de samme, som dommeren lagde til grund ved varetægtsfængslingen.
- 05** Sagsbehandlingstidens rimelighed vurderes efter tre kriterier: sagens kompleksitet, parternes adfærd og myndighedernes adfærd – med en samlet helhedsbedømmelse.
- 06** Straffelovens § 82, nr. 13, om lang sagsbehandlingstid blev ophævet pr. 1. januar 2022; reglen ligger nu i § 82, stk. 2, og gælder kun i det omfang EMRK artikel 6 kræver det.

- 07** Kompensation for krænkelse af retten til rettergang inden rimelig frist sker ved strafnedsættelse, bødenedsættelse eller strafbortfald efter §§ 82, stk. 2, og 83 – samt ved omkostningsfordeling – men aldrig ved frifindelse.
- 08** Trafiksikkerhedsmæssige hensyn bag førerretsfrakendelse vejer så tungt, at frakendelsen ikke bortfalder eller forkortes som følge af lang sagsbehandlingstid, selv om bøden nedsættes.
- 09** En omkostningsafgørelse kan kæres selvstændigt, når den alene anfægtes ud fra lang sagsbehandlingstid, da anfægtelsen da er uafhængig af sagens udfald.
- 10** Berømmelse af en omfattende ankesag flere år ude i fremtiden er ikke i sig selv en aktuel krænkelse af art. 6 – men landsretten har pligt til løbende at vurdere mulighed for fremrykning, og spørgsmålet afgøres endeligt ved hovedforhandlingen.
- 11** Utilstrækkelige ressourcer og strukturelle forhold hos myndigheden er subjektivt undskyldende momenter, men kan ikke forlænge den tid, der objektivt må anses for acceptabel.
- 12** Dørlukning efter art. 6, stk. 1, kræver en konkret og dokumenteret begrundelse – generelle og overordnede henvisninger til statens sikkerhed eller fremmede magter udelukker den domstolsprøvelse, konventionen forudsætter.
- 13** Retten har pligt til på eget initiativ at afbeskikke en forsvarer, når det er nødvendigt for at sikre et effektivt forsvar, jf. art. 6, stk. 3, litra c – også mod tiltaltes ønske.
- 14** Anonym vidneførsel efter retsplejelovens § 856 forudsætter en samlet vurdering, hvor vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og sagens karakter indgår, og hvor forsvarerens fulde kendskab til identiteten virker som modvægt.
- 15** Retten må ikke pålægge anklagemyndigheden at oplyse forsvareren om eksistensen af materiale, der er undtaget fra aktindsigt efter § 729 c – heller ikke oplysningen om at materiale ikke findes.
- 16** EMRK artikel 6 finder ikke anvendelse på udleveringssager, da disse hverken angår borgerlige rettigheder eller en anklage for en forbrydelse.
- 17** Kontradiktionsprincippet gælder også i civile kæresager uanset retsplejelovens ordlyd, jf. art. 6 – men en part, der har haft reel mulighed for at reagere og undlader det, kan ikke påberåbe sig rettergangsfejl.

Konventionsgrundlaget: artikel 6 som fortolkningsbidrag, ikke som selvstændig hjemmel

§ 1

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention gælder her i landet, og artikel 6 er gengivet i [inkorporeringslovens bilag 1](#). Bestemmelsens stk. 1 fastslår:

Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse.

Hertil kommer uskyldsformodningen i stk. 2 og de fem minimumsgarantier i stk. 3: underretning om sigtelsen på et sprog man forstår (litra a), tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede forsvaret (litra b), forsvar personligt eller ved forsvarer (litra c), adgang til at afhøre vidner på samme betingelser som anklagemyndigheden (litra d) og vederlagsfri tolkebistand (litra e).

Den danske anvendelse af artikel 6 er kendetegnet ved, at bestemmelsen **ikke** påberåbes som selvstændigt hjemmelsgrundlag. Den anvendes som fortolkningsbidrag, der udfylder retsplejelovens og straffelovens bestemmelser. Formuleringen går igen i praksis – i **SS-104/2023-HJR (6636)** hedder det:

Enhver har ret til rettergang for en upartisk domstol, jf. artikel 6, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, og § 61 skal fortolkes i lyset heraf.

At fortolkningsbidraget virker i begge retninger – det fastlægger både et minimum og et loft for, hvor langt den nationale regel skal strækkes – fremgår udtrykkeligt af **Sag 51/2020**:

Under disse omstændigheder kan det ikke antages at være i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 6, at Jens Røn har deltaget i landsrettens behandling af den foreliggende sag. Der er ikke grundlag for at forstå retsplejelovens § 61 således, at bestemmelsen i tilfælde som det foreliggende fører til inhabilitet i videre omfang, end hvad der følger af artikel 6.

Denne teknik har en konkret historisk baggrund. Efter Menneskerettighedsdomstolens dom af 24. maj 1989 i **Hauschildt mod Danmark** fastslog Højesteret ved kendelse af 1. november 1989 (**UFR 1990.13**), at de dagældende regler om dommerinhabilitet måtte fortolkes i overensstemmelse med dommens principper. Lovgiver fulgte op med en nyaffattelse af inhabilitetsreglerne ved ændringsloven af 13. juni 1990 om dommeres habilitet, SSP-samarbejdet og advokatselskaber m.v. Af de almindelige bemærkninger fremgår formålet utvetydigt:

Lovforslaget har til formål at bringe retsplejelovens regler om dommeres inhabilitet i overensstemmelse med den fortolkning af Menneskerettighedskonventionens artikel 6, stk. 1, om rettergang ved en upartisk domstol, som kom til udtryk ved Den europæiske Menneskerettighedsdomstols afgørelse af 24. maj 1989 i Hauschildt-sagen.

Justitsministeriet tilføjede, at reglerne burde udformes, "således at der ikke fremover kan rejses tvivl om, at Danmark opfylder kravet i Menneskerettighedskonventionen om rettergang ved en upartisk domstol". Hauschildt-sagen er dermed skolebogseksemplet på mønstret: konventionen fortolkes af Strasbourg, Højesteret fortolker den nationale regel konventionskonformt, og lovgiver kodificerer resultatet.

LOV

Inkorporeringsloven § bilag-1-article-6

Retsplejeloven § 61

PRAKSIS

Højesteret · Dommer inhabilitet ved behandling af erstatningskrav efter tidligere deltagelse i varetægtsfængsling

04.06.2024

Højesteret · Højesterets afgørelse om dommerinhabilitet og erstatning for varetægtsfængsling ved egen skyld

15.06.2021

§ 2 Rimelig frist: de tre kriterier og de danske retsmidler mod lang sagsbehandlingstid

Vurderingen af, om sagsbehandlingstiden er "rimelig", er altid konkret. Rigsadvokatmeddelelsen om straffens fastsættelse sammenfatter [Menneskerettighedsdomstolens praksis](#) i tre kriterier:

- **sagens kompleksitet,**
- **parternes adfærd og**
- **de relevante myndigheders adfærd, herunder navnlig domstolenes.**

Ved vurderingen af myndighedernes adfærd lægges der vægt på sagens betydning for den sigtede, og der foretages til slut en samlet helhedsbedømmelse.

Periodens begyndelse og afslutning. Fristen løber fra der foreligger en "anklage" – defineret som en officiel tilkendegivelse fra en kompetent myndighed om, at vedkommende har begået en strafbar handling. I praksis fra anholdelse, afhøring som sigtet eller senest tiltalerejsning (**Simeonovi mod Bulgarien**, præmis 111; **Abboud mod Belgien**, præmis 40). Perioden slutter ved endelig afgørelse eller når strafforfølgningen afbrydes (- **Kalashnikov mod Rusland**, præmis 124; **Schumacher mod Luxembourg**, præmis 28).

Vejledende tidsrammer. Rigsadvokatmeddelelsen angiver følgende pejlemærker fra Strasbourg-praksis:

Tidsforbrug	Vurdering
1 år pr. instans	Grov tommelfingerregel (Hutchison Reid mod Storbritannien , præmis 79; Khudoyorov mod Rusland , præmis 193)
1 år og 6 måneder i én instans	Ikke i sig selv uforholdsmæssigt (Satakunnan Markkinapörssi Oy og Satamedia Oy mod Finland , præmis 210)
Væsentligt mere end 5 år i to instanser	Som udgangspunkt problematisk – men kan retfærdiggøres konkret

Meddelelsen understreger, at der "ikke [kan] opstilles faste grænser", og at der findes sager af kortere varighed med krænkelse og længere varighed uden.

Nationale retsmidler. Dansk ret indeholder to selvstændige mekanismer, som skal bruges *før* compensationsspørgsmålet opstår. Efter [retsplejelovens § 152 a](#) kan en part forlange, at retten fastsætter tidspunktet for hovedforhandlingen, "hvis det er nødvendigt på grund af kravet i artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention om behandling af sagen inden for en rimelig frist". Efter [§ 718 b, stk. 1](#) kan sigtede indbringe spørgsmålet om sagsbehandlingstiden for retten, hvis tiltalerspørgsmålet ikke er afgjort senest 1 år og 6 måneder efter, at sigtelsen blev meddelt; retten kan da undtagelsesvis fastsætte en frist på mellem 3 måneder og 1 år, jf. [Rigsadvokatmeddelelsen om langvarige sigtelser](#).

Rettens egen fremdriftspligt. Efter [retsplejelovens § 843 a](#) skal retten fremme enhver sag med den hurtighed, dens beskaffenhed kræver og tillader, og hovedforhandlingen skal gennemføres hurtigst muligt, hvis sigtede er varetægtsfængslet. Bestemmelsen finder tilsvarende anvendelse i ankesager, jf. [§ 917](#). Forarbejderne fastslår, at

spørgsmålet om, hvad der må anses for »inden rimelig tid«, således ikke kan besvares generelt med angivelse af absolutte frister. Det skyldes bl.a., at der er meget store forskelle med hensyn til sagernes omfang, antallet af tiltalte m.v.

Aktuel retstilstand – vær opmærksom. § 843 a er ændret ved lov af 12. februar 2026 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om fuldbyrdelse af straf m.v. og forskellige andre love ([L 83, 2025-26](#)) med ikrafttræden **15. februar 2026**. Ændringen er endnu ikke indarbejdet i den konsoliderede lovbekendtgørelse

af 15. november 2025. Efter ændringen skal hovedforhandlingen "begynde og gennemføres hurtigst muligt efter anklagemyndighedens indlevering af anklageskrift til retten", og forarbejderne forudsætter en målsætning om **4 uger** fra anklageskriftets indlevering, når sigtede er varetægtsfængslet. Fristen kan overskrides bl.a. ved mentalundersøgelser, flere tiltalte eller når retten er ekstraordinært belastet – men "[h]vis hovedforhandlingen ikke begynder inden 4 uger [...], bør årsagen til fristoverskridelsen anføres i retsbogen".

LOV

Retsplejeloven § 152a

Retsplejeloven § 718b, stk. 1

Retsplejeloven § 843a, stk. 1, 2

Retsplejeloven § 917

Strukturelle forhold og ressourcemangel fritager ikke

§ 3 myndighederne for ansvaret

Et gennemgående træk i praksis er, at forsinkelser, der udspringer af myndighedernes egne organisatoriske og ressourcemæssige forhold, ikke uden videre kan lægges borgeren til last. Folketingets Ombudsmand har formuleret princippet skarpest – i [FOB 2022-14](#) om Arbejdsmarkedets Erhvervssikrings sagsbehandlingstid hedder det:

Ved vurderingen af den generelt acceptable sagsbehandlingstid på et område kan der ikke tages hensyn til myndighedernes subjektive forhold, idet vurderingen må hvile på et objektivi grundlag. At myndigheden har utilstrækkelige ressourcer, eller at der på et sagsområde kommer flere sager end forventet, er nok subjektivt undskyldende momenter, men kan ikke bevirke en forlængelse af den tid, som man må anse for en i almindelighed acceptabel sagsbehandlingstid. Sådanne forhold kan kun under særlige omstændigheder tillægges betydning for bedømmelsen af myndighedens sagsbehandlingstid.

Ombudsmanden anerkender dog en snæver overgangsmargin ved større omstruktureringer. I [FOB 2020-13](#) om alt for lange sagsbehandlingstider flere år efter en udflytning af nævn udtales:

I forbindelse med større omorganiseringer og omstruktureringer – eksempelvis som led i en udflytning af arbejdspladsen – vil det efter omstændighederne kunne accepteres, at der går en vis, begrænset tid, før sagsbehandlingstiden når et normalt og acceptabelt niveau.

Marginen er altså **begrænset i tid** – den legitimerer ikke en varig forlængelse. Ombudsmanden tilføjer, at prioriteringen mellem sagsområder skal være forsvarlig og ikke må medføre, at nedprioriterede områders sagsbehandlingstider "væsentligt overskrider, hvad der under hensyn til sagernes karakter [...] er rimeligt".

På det strafferetlige felt trækker [FOB 2020-34](#) om skattemyndighedernes sagsbehandlingstid i skattestrafesager forbindelsen til strafforfølgningens egen logik:

For de involverede i en straffesag vil belastningen ved sagen i almindelighed være større, jo længere tid sagen trækker ud. Hertil kommer, at selve formålet med at gennemføre strafforfølgning og iværksætte straf kan siges at tabe i betydning, jo længere tid der går mellem den strafbare handling (eller dens opdagelse) og straffuldbyrdelsen. Endelig kan langvarige tidsforløb endvidere have den bevismæssige ulempe, at de dele af bevisgrundlaget, som består i vidneforklaringer mv., svækkes.

Ombudsmanden henviser her udtrykkeligt til hensynene bag [retsplejelovens § 96, stk. 2](#), hvorefter de offentlige anklagere skal fremme enhver sag med den hurtighed, sagens beskaffenhed tillader.

Domstolspraksis følger samme spor uden for straffesagerne. I **SS-103/2022-HJR (3698)** løslod Højesteret en frihedsberøvet udlænding, fordi udsendelsessagen ikke blev fremmet med fornøden omhu – myndighederne havde ventet over to år på en afgørelse uden at fremlægge dokumentation for reel fremdrift:

Højesteret finder efter en samlet vurdering, at det ikke er godtgjort, at udsendelsessagen fremmes med fornødne omhu, og at der ikke er reel udsigt til, at Tiltalte kan udsendes inden for rimelig tid.

Der er dog en reel spænding i materialet, som læseren bør kende. Forarbejderne til den nye 4-ugersmålsætning i § 843 a accepterer udtrykkeligt, at fristen kan overskrides, "hvis den konkrete ret er ekstraordinært belastet i et omfang, som gør, at de nødvendige ekstraaktiviteter for at overholde fristen vil medføre, at den samlede sagsbehandlingstid vil blive markant længere". Denne accept angår imidlertid den **nationale målsætning**, ikke konventionsforpligtelsen: at en dansk berammelsesfrist lovligt overskrides, afgør ikke om art. 6 er krænket. Det spørgsmål følger sit eget spor efter de tre kriterier.

LOV

Retsplejeloven § 96, stk. 2

Retsplejeloven § 843a, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret løslader udvist statsløs palæstinenser grundet manglende fremdrift i udsendelsessagen

13.04.2023

§ 4 Kompensationsformen: strafnedsættelse, bødebortfald og omkostningsfordeling – ikke frifindelse

Konstateres en krænkelse af retten til rettergang inden rimelig frist, følger der en kompensationsforpligtelse af **EMRK artikel 13** om effektive retsmidler. Rigsadvokatmeddelelsen sammenfatter:

EMD har fastslået, at der i forbindelse med en krænkelse af artikel 6, stk. 1, som følge af lang sagsbehandlingstid skal være adgang til et effektivt retsmiddel, jf. EMRK artikel 13. I de straffesager, hvor der i forbindelse med domsafsigelsen konstateres en krænkelse af EMRK artikel 6 som følge af lang sagsbehandlingstid, er medlemsstaterne således forpligtede til at kompensere for krænkelsen, bl.a. i forbindelse med straffens udmåling.

Kompensationen sker altså gennem **strafudmålingen og omkostningsfordelingen** – ikke ved frifindelse. Skyldspørgsmålet berøres ikke.

Vigtig ændring pr. 1. januar 2022. Retsgrundlaget er flyttet. Ved **lov nr. 2601 af 28. december 2021 (L 14, 2021-22)** blev den dagældende **§ 82, nr. 13** – hvorefter det "i almindelighed" skulle indgå som formildende omstændighed, at straffesagen ikke var afgjort inden rimelig tid – **ophævet**. Indholdet flyttede til **straffelovens § 82, stk. 2**, nu med en udtrykkelig begrænsning i 2. pkt.:

Ved straffens fastsættelse kan det endvidere indgå som formildende omstændighed, at straffesagen mod gerningsmanden ikke er afgjort inden for en rimelig tid, uden at det kan bebrejdes gerningsmanden. Sagsbehandlingstiden kommer dog kun i betragtning som formildende omstændighed, hvis dette er nødvendigt på grund af kravet i artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention om behandling af sagen inden for en rimelig frist.

En tilsvarende begrænsning blev indsat som 3. pkt. i **straffelovens § 83** om nedsættelse under strafferammen og strafbortfald. Forarbejderne angiver formålet direkte: "at begrænse anvendelsen af strafnedsættelse grundet lang sagsbehandlingstid mest muligt inden for rammerne af EMRK".

Pas på forvekslingen. Den nuværende § 82, stk. 1, nr. 13 er en *anden* regel: at der er gået så lang tid, siden den strafbare handling blev foretaget, at anvendelse af den sædvanlige straf er unødvendig. Den angår tidsforløbet siden gerningen – ikke sagsbehandlingstiden.

Samspillet med retsmidlerne. Forarbejderne til § 82, stk. 2, gør retsmidlerne til en forudsætning:

Anvendelsesområdet for det foreslåede § 82, stk. 2, i straffeloven kan således navnlig være situationer, hvor den sigtede eller tiltalte har benyttet retsplejelovens retsmidler mod lang sagsbehandlingstid i § 152 a og § 718 b, men hvor disse desuagtet ikke har været effektive mod at sikre, at sagen blev behandlet inden rimelig tid.

Anklagemyndighedens linje. Rigsadvokatmeddelelsen instruerer anklagerne i **at protestere** mod strafnedsættelse for lang sagsbehandlingstid, "medmindre sagsbehandlingstiden klart er i strid med tiltaltes ret til behandling af sagen inden for en rimelig frist efter EMRK artikel 6", og at overveje anke af domme med strafnedsættelse, "hvis det ikke er åbenbart, at sagsbehandlingstiden indebærer en krænkelse af EMRK artikel 6".

Praksis. I **S-3324-22 (190a59fe)** – fire færdselsforseelser med ca. 21 måneders stilstand efter sigtelsen – nedsatte Østre Landsret bøden fra takstmæssige 11.500 kr. til 3.000 kr.:

Efter sagens karakter findes den samlede sagsbehandlingstid imidlertid i så væsentligt omfang at have oversteget det rimelige, uden at dette skyldes tiltaltes forhold, at tiltalte bør kompenseres herfor i medfør af straffelovens § 82, nr. 13, og dagældende straffelovens § 83 samt princippet i disse bestemmelser.

(Forholdene var begået 2019-2022, og de dagældende regler fandt derfor anvendelse.) Landsretten lod tillige statskassen betale sagens omkostninger for landsretten som følge af sagsbehandlingstiden – men frakendelsen af førerretten bortfaldt **ikke**:

I betragtning af de hensyn, som begrundet færdselslovens regler om frakendelse af førerretten, findes der heller ikke grundlag for at lade frakendelsen helt eller delvist bortfalde eller forkorte frakendelsestiden som følge af den lange sagsbehandlingstid.

Samme resultat i **S-913-22 (9247d65c)**. Kompensationen rammer altså **bøden og omkostningerne**, mens den trafikikkerhedsmæssigt begrundede retsfølge består. I **SS-1365/2010-OLR (4674)** blev straffen tilsvarende nedsat i en varemærkesag.

Omkostningssporet er selvstændigt. Højesteret fastslog i **SS-84/2025-HJR (12500)** og **84/2025**, at når en domfældt alene anfægter omkostningsafgørelsen med henvisning til lang sagsbehandlingstid, er anfægtelsen **uafhængig af sagens udfald**. Kæreadgangen efter § 1013, stk. 1, 3. pkt., jf. § 968, stk. 3, er dermed åben, og rimelighedsvurderingen efter § 1008, stk. 4 skal foretages. Landsrettens afvisning blev ophævet og sagen hjemvist.

LOV

Retsplejeloven § 968, stk. 3

Retsplejeloven § 1008, stk. 4

Retsplejeloven § 1013, stk. 1

Straffeloven § 82, stk. 1, 2

Straffeloven § 83

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret: Omkostningsafgørelse ved lang sagsbehandlingstid kan kæres uafhængigt af straffesagens udfald

30.01.2026

Landsretten · Ubetinget førerretsfrakendelse og bødenedsættelse efter lang sagsbehandlingstid i færdselslovssag

16.12.2024

Landsretten · Ubetinget frakendelse af førerretten for gentagne færdselsforseelser trods lang sagsbehandlingstid

26.06.2023

§ 5 Berømmelse flere år ude i fremtiden: ingen aktuel krænkelse, men løbende monitoreringspligt

En markant og helt aktuel praksislinje er opstået i 2026 om berømmelse af omfattende ankesager. Landsretternes kapacitetspres har ført til berømmelser 2-2½ år efter byretsdommen, og tiltalte har forsøgt at få prøvet, om selve berømmelsen udgør en krænkelse af art. 6.

Højesteret afviste at tage stilling *på forhånd*. I **AM2026.02.12H** ([e16de6e2](#)), **SS-70/2025-HJR** ([12623](#)) og **70/2025** blev linjen lagt, og den blev gentaget i **11/2026** ([11-2026](#)) og **SS-11/2026-HJR** ([13995](#)):

Der er ikke grundlag for allerede nu at tage stilling til, om en gennemførelse af ankesagen i henhold til berømmelsen vil indebære en krænkelse af retten til en rettergang inden en rimelig frist efter Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, og hvad konsekvensen heraf i givet fald skal være. Dette må afgøres i forbindelse med hovedforhandlingen i ankesagen.

Berømmelsen er en **procesledende beslutning**, der kan omgøres. Derfor pålægger Højesteret landsretten en positiv, løbende pligt:

I den foreliggende sag, hvor den berammede hovedforhandling på berømmelsestidspunktet lå langt ude i fremtiden, og hvor den tiltalte er varetægtsfængslet frem til dom i ankesagen, bør landsretten løbende vurdere, om det vil være muligt at fremrykke hovedforhandlingen.

I **11/2026** var T frihedsberøvet fra 19. marts 2023, idømt fængsel på livstid ved Københavns Byret 23. juni 2025 og ankesagen berømmet til 27 retsdage i september-december 2027 – ved domsafsigelsen ville han have siddet varetægtsfængslet i **mere end 4 år og 8 måneder**, heraf ca. 2 år og 6 måneder alene som følge af landsrettens sagsbehandlingstid. Højesteret stadfæstede alligevel, idet landsretten havde berømmet "hurtigst muligt efter forholdene på berømmelsestidspunktet" i en nævningesag med 9 tiltalte.

Tiltalte påberåbte sig i den sag netop de EMD-tommelfingerregler, der gengives ovenfor – **Hutchison Reid mod Storbritannien** og **Khudoyorov mod Rusland** om ét år pr. instans – samt **Q og R mod Slovenien** om, at jo mere indgribende en sag er, desto hurtigere bør den behandles. Argumenterne førte ikke til en aktuel stillingtagen.

Proportionalitetssporet er adskilt. I **Sag 66/2025** og **AM2026.02.12H2** ([de2c737d](#)) var ankesagen berømmet ca. 1 år og 9 måneder efter byretsdommen – af Højesteret betegnet som "usædvanlig lang". Alligevel var varetægtsfængslingen ikke uproportional efter [§ 762, stk. 3](#), fordi den forventede samlede fængslingstid (2 år og 2 måneder) lå **under** tidspunktet for normal prøveløsladelse efter 2/3 (2 år og 4 måneder). Art. 6-spørgsmålet og konsekvensen heraf, fx strafreduktion, blev udsat til hovedforhandlingen. Samme mønster i **SS-787/2025-OLR** ([11697](#)), hvor Østre Landsret havde oplyst, at der ikke var tidligere tider hverken ved bitingsstedet eller hovedtingsstedet.

At proportionalitetsgrænsen ikke er absolut, viser **SS-99/2023-HJR** ([5673](#)): varetægt ud over 2/3 af straffetiden kan opretholdes, når det er åbenbart, at prøveløsladelse ville være utilrådelig, jf. [straffelovens § 38, stk. 4](#).

Retlig interesse. I **SS-74/2025-HJR (12510)** frafaldt tiltalte anken, inden Højesteret kunne tage stilling til berømmelsen. Et flertal på 4 dommere afviste kæremålet på grund af manglende retlig interesse; dommer Søren Højgaard Mørup dissenterede.

LOV	Retsplejeloven § 762, stk. 3	Retsplejeloven § 769, stk. 4	Retsplejeloven § 843a, stk. 1
	Straffeloven § 38, stk. 4		
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret stadfæster berømmelse af bandedrabssag til december 2027 og varetægtsfængsling frem til dom – EMRK art. 6 ikke aktuelt krænkelse		26.06.2026
	Højesteret · Højesteret: Berømmelse af bandedrabssag til 2027 krænker ikke EMRK artikel 6 – AM2026.02.12H		12.02.2026
	Højesteret · Højesteret: Landsrettens berømmelse af bandekonflikt-ankesag til april 2027 er ikke en aktuel krænkelse af EMRK artikel 6		12.02.2026
	Højesteret · Varetægtsfængsling under anke trods lang berømmelsestid i landsretten		12.02.2026
	Højesteret · Højesteret stadfæster varetægtsfængsling frem til dom i ankesag om voldtægt og grov vold – spørgsmål om krænkelse af EMK artikel 6 udsat		12.02.2026
	Højesteret · Højesteret afviser kæremål om berømmelse i narkosag – manglende retlig interesse efter frafaldet anke		12.02.2026
	Højesteret · Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden		15.02.2024
	Landsretten · Østre Landsret forlænger varetægtsfængsling indtil dom i ankesag trods lang sagsbehandlingstid		04.06.2025

§ 6 Dommerinhabilitet efter § 61: tillidshensynet og den objektive målestok

Retsplejelovent § 61 lyder efter nyaffattelsen i 1990:

Ingen må handle som dommer i en sag, når der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed.

Højesteret beskriver konsekvent bestemmelsens **dobbelte formål**: dels at undgå reel risiko for, at afgørelsen påvirkes af uvedkommende hensyn, dels at undgå, at der hos parter eller i omverdenen opstår mistillid til dommerens upartiskhed. Tvivlen skal være rimeligt begrundet i **objektive** omstændigheder.

Tillidshensynet slår subjektiv viden. Den skarpeste illustration er **SS-90/2024-HJR / AM2025.06.24H (11473, 679968d3)**. Under en straffesag i Københavns Byret verserede ved samme ret en civil sag, hvor tiltaltes mor havde rejst et erstatningskrav på ca. 34 mio. kr. mod bl.a. byretsdommerens søster. Dommeren oplyste skriftligt til Højesteret, at hun ikke var bekendt med den civile sag. Et flertal på fire dommere fandt hende alligevel inhabil: vurderingen sker efter en **objektiv målestok**, og dommerens manglende kendskab er uden betydning, fordi habilitetsreglerne skal sikre tilliden til systemet uafhængigt af den enkelte dommers viden. Byrettens og landsrettens domme blev ophævet og sagen hjemvist; statskassen betalte omkostningerne for alle tre instanser.

Dommer Lars Apostoli dissenterede: uden viden om den civile sag forelå der efter hans opfattelse ikke objektive omstændigheder, der kunne give *rimeligt begrundet* tvivl, og tiltalte havde først rejst indsigelsen ca. et år senere.

Kriteriet ved tidligere straffeprocessuelle afgørelser. Deltagelse i en afgørelse om varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1 medfører ikke i sig selv inhabilitet, jf. **UfR 2000.186**. Det afgørende formuleres i **SS-104/2023-HJR / AM2024.06.04H (6636, 63f264ae)** således:

Det afgørende er, om dommeren reelt har taget stilling til tvistens genstand på et tidligere tidspunkt, herunder om spørgsmålene i sagerne er de samme, eller om der i øvrigt er en direkte indholdsmæssig forbindelse mellem spørgsmålene.

I den sag havde dommeren varetægtsfængslet fire personer for bl.a. **straffelovens § 192 a, stk. 1, nr. 1**, deltaget som retsformand i den frifindende straffesag og derefter behandlet deres erstatningssag. Anklagemyndighedens argument mod erstatning – egen skyld ved tilstedeværelse på gerningsstedet – var i det væsentlige de samme omstændigheder, dommeren havde lagt til grund ved fængslingen:

De omstændigheder, som anklagemyndigheden har anført som begrundelse for at nægte erstatningerne, er i det væsentlige de samme omstændigheder, som indgik i Dommers begrundelser for varetægtsfængsling af de erstatningssøgende. På den baggrund tiltræder Højesteret, at der ved erstatningssagens behandling forelå omstændigheder, som var egnede til at rejse tvivl om hendes fuldstændige upartiskhed.

Grænsen nedad. **Sag 51/2020** viser, at tidligere ansættelse i anklagemyndigheden ikke automatisk smitter. Landsdommer Jens Røn havde været statsadvokat og chef for Rigsadvokatens Kvalitetsafdeling, mens erstatningssagerne hørte under Retsafdelingen med en anden chef. Under henvisning til bl.a. **Piersack mod Belgien** (8692/79) og **Paunovic mod Serbien** (54574/07) fandt Højesteret ham habil: der kræves konkret berøring med sagen eller hierarkisk ansvar for den.

Princippet rækker ud over dommere. I **BS-33979/2024-HJR (8449)** fandt Højesteret, at princippet i § 61 – fortolket i lyset af art. 6, stk. 1 – også gælder Retslægerådets medlemmer og sagkyndige, når rådet afgiver udtalelser til domstolene, henset til rådets centrale funktion og den vægt, domstolene tillægger udtalelserne. En professor, der var koordinerende lægekonsulent i Ankestyrelsen, var derfor inhabil i en sag, hvor Ankestyrelsen var part:

I hvert fald under disse omstændigheder tiltræder Højesteret, at han på grund af sin tilknytning til Ankestyrelsen var inhabil ved behandlingen af Retslægerådets sag, selv om han ikke havde deltaget i Ankestyrelsens forudgående behandling af arbejdsskadesagen.

For en uddybende behandling af inhabilitet som selvstændigt emne, se [praksisoversigten om dommerinhabilitet](#).

LOV

[Forvaltningsloven § 3, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 60](#)[Retsplejeloven § 61](#)[Retsplejeloven § 762, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelse Grundet Dommers Inhabilitet	24.06.2025
	Højesteret · Højesteret: Byretsdommers inhabilitet fører til hjemvisning af straffesag om vold og blufærdighedskrænkelse	24.06.2025
	Højesteret · Højesteret stadfæster inhabilitet for lægekonsulent i Retslægerådet grundet ansættelse i Ankestyrelsen	10.01.2025
	Højesteret · Dommer inhabilitet ved behandling af erstatningskrav efter tidligere deltagelse i varetægtsfængsling	04.06.2024
	Højesteret · Dommerinhabilitet i erstatningssag efter varetægtsfængsling i skyderisag	04.06.2024

Højesteret · Højesterets afgørelse om dommerinhabilitet og erstatning for varetægtsfængsling ved egen skyld 15.06.2021

§ 7 Offentlighedsprincippet og dørlukning: kravet om konkret og dokumenteret begrundelse

Art. 6, stk. 1, tillader, at pressen og offentligheden udelukkes af hensyn til bl.a. "den nationale sikkerhed i et demokratisk samfund" – men kun "i det efter rettens mening strengt nødvendige omfang". Sammen med [grundlovens § 65, stk. 1](#) sætter dette rammen for [retsplejelovens § 29](#).

Ledeafgørelsen er [SS-19/2023-HJR \(4155\)](#) om en tidligere PET-medarbejder tiltalt for groft brud på tavshedspligt efter [straffelovens § 152, stk. 2](#). Anklagemyndigheden og PET begærede fuld dørlukning efter [§ 29, stk. 1, nr. 2](#) med henvisning til arbejdsmetoder, kapaciteter, kilder og tredjemands sikkerhed. Et flertal på fire dommere afviste:

Vi finder imidlertid, at anklagemyndighedens og PET's redegørelse for disse omstændigheder er af så generel og overordnet karakter, at den efterprøvelse fra domstolenes side, som retsplejeloven og Menneskerettighedskonventionen forudsætter, ikke er mulig.

Flertallet henviste til **Nikolova og Vandova mod Bulgarien** (20688/04) og **Yam mod Storbritannien** (31295/11) og fastslog, at klassificering i sig selv ikke begrunder lukkethed. Det var ikke konkretiseret, *hvilke* personers sikkerhed der var i fare, eller *hvilke* skadevirkninger en åben rettergang ville fremkalde. Dommer Poul Dahl Jensen dissenterede og fandt en opdeling upraktisk i en kortvarig tilståelsessag.

Afgørelsen er ikke et forbud, men et **dokumentationskrav**: Højesteret bemærkede udtrykkeligt, at afslaget ikke er endeligt, hvis anklagemyndigheden indsender en fornyet begæring med tilstrækkelig konkret redegørelse. Netop det ses i den efterfølgende FE-sagskompleks-praksis, hvor Højesteret nåede frem til **delvis** dørlukning: [SS-95/2023-HJR \(5079\)](#), [Sag 95/2023](#) og [Sag 94/2023](#).

Hvor konkretiseringen lykkes, går dørlukningen igennem. I [SS-1/2024-HJR \(11038\)](#) stadfæstede Højesteret både dørlukning under selve retsmødet efter [§ 29, stk. 1, nr. 2](#), og "dobbeltlukkede døre" under forhandlingen om dørlukning efter [§ 29 c, stk. 1, 2. pkt.](#) af hensyn til fremmede magter. Tilsvarende i [Sag 155/2012](#).

Pressens kæreadgang er en selvstændig garanti for reel offentlighed. I [SS-1/2024-HJR](#) fastslog Højesteret to ting af principiel betydning. For det første er journalisters særlige kæreadgang efter [§ 393, stk. 2](#) ikke afskåret af den generelle kærebegrænsning i [§ 389 a](#):

... en fri adgang for journalister til at kære rettens afgørelse om dørlukning kan ikke anses for at stride mod hovedsigtet med [§ 389 a](#), hvormod det vil være i modstrid med de hensyn, der førte til indførelsen af [§ 393, stk. 2](#), at kræve, at journalister skal søge om procesbevilling, hver gang de vil kære en afgørelse om dørlukning.

For det andet kan en journalist, der blev udelukket ved afgørelsen om dobbeltlukkede døre, alligevel kære selve dørlukningen – landsrettens modsatte afvisning var en fejl. Højesteret støttede sig på forarbejderne til lov nr. 362 af 2. juni 1999, bygget på **betænkning nr. 1330/1997** om samarbejdet mellem retterne og pressen, hvor udvalget fremhævede, at "massemediernes omtale af, hvad der foregår i retssalene, er en forudsætning for reel offentlighed i retsplejen".

Kravet om konkretisering gælder også aktindsigt. I [SS-40/2025-HJR / AM2025.12.09H \(12417-7d0509e7\)](#) ophævede Højesteret et blankt afslag på Ekstra Bladets aktindsigt i retsbøger og kendelser efter

§ 41 b og § 41 h. Anklagemyndighedens redegørelse var "for generisk og overordnet". Retningslinjerne ved den fornyede behandling: anklagemyndigheden skal konkretisere *hvorfor* aktindsigt vil skade statens sikkerhed, udgangspunktet er at der gives aktindsigt, og et helt dokument må kun undtages, hvis ekstrahering ikke er tilstrækkelig. Hverken FE-undersøgelseskommissionen eller det forhold, at dele var undtaget fra forsvarerens aktindsigt efter § 729 c, begrunder på forhånd afslag over for pressen.

LOV	Grundloven § 65, stk. 1	Retsplejeloven § 29, stk. 1	Retsplejeloven § 29c, stk. 1
	Retsplejeloven § 41b, stk. 1, 3	Retsplejeloven § 389a	Retsplejeloven § 393, stk. 2
PRAKSIS	Højesteret · Ekstra Bladet får aktindsigt i PET-efterforskningssag hjemvist til fornyet behandling – Højesteret ophæver blankt afslag 09.12.2025 Højesteret · Højesterets afgørelse om aktindsigt i retsbøger og kendelser vedrørende tvangsindgreb i FE-sagen 09.12.2025 Højesteret · Højesterets kendelse om dørlukning i sag om frihedsberøvelse af udlænding 21.03.2025 Højesteret · Højesterets kendelse om dørlukning i sag om lækage af statshemmeligheder 27.10.2023 Højesteret · Højesterets afgørelse om delvis dørlukning i sag om røbelse af statshemmeligheder (FE-sagen) 27.10.2023 Højesteret · Højesterets afslag på dørlukning i sag om PET-medarbejders brud på tavshedspligt 27.06.2023 Højesteret · Stadfæstelse af dobbelt dørlukning i spionagesag af hensyn til fremmede magter 28.06.2012		

§ 8 Forsvarerbeskikkelse og "equality of arms" – artikel 6, stk. 3, litra c

Art. 6, stk. 3, litra c, giver den anklagede ret til at forsvare sig personligt eller ved en forsvarer, og – hvis midlerne mangler – til vederlagsfri juridisk bistand, "når dette kræves i retfærdighedens interesse". Højesteret har udmøntet garantien i flere retninger.

Rettens pligt til at gribe ind ved ineffektivt forsvar. I [Sag 199/2015](#) og [Sag 200/2015 \(Od557247\)](#) afbrød Vestre Landsret en hovedforhandling og afbeskikkede forsvareren. Kritikken i retsbogen omfattede manglende og illoyal dokumentation af en erklæring fra Retslægerådet, ufuldstændige forehold under vidneafhøringer, procedure om irrelevante temaer med personlige angreb på retten og anklageren, samt bemærkninger, der måtte forstås som en opfordring til at straffe hårdest muligt som principiel protest mod en bevisafskæring. Tiltalte var **selv tilfreds** med forsvaret og modsatte sig afbeskikkelsen. Højesteret stadfæstede:

Ifølge retsplejelovens § 736, stk. 1, 1. led, kan beskikkelsen af en offentlig forsvarer tilbagekaldes, når det findes nødvendigt i forsvarets interesse. Højesteret finder, at tilbagekaldelse efter denne bestemmelse kan ske uden anmodning fra tiltalte, hvis det er nødvendigt for som led i en retfærdig rettergang at sikre den tiltalte et effektivt forsvar, og mindre indgribende foranstaltninger end afbeskikkelse ikke findes at være tilstrækkelige, jf. herved også artikel 6, stk. 3, litra c, i den europæiske menneskerettighedskonvention.

Garantien er altså ikke kun en ret, tiltalte kan disponere over – den er en **pligt for retten**. Forsvareren blev tillige nægtet salær for det udførte arbejde, fordi sagen skulle gå om med nye dommere, domsmænd og forsvarer, hvorved arbejdet var uden betydning for forsvaret. Bemærk, at forarbejderne til den nye 4-ugersmålsætning i § 843 a forudsætter en beslægtet – men modsatrettet – anvendelse af afbeskikkelse: retten skal "i fornødent omfang og af egen drift" anvende [§ 735, stk. 3, nr. 2](#) over for forsvarere, hvis medvirken væsentligt forsinker sagen, dog altid efter en konkret afvejning over for hensynet til sigtedes frie forsvarervalg.

Equality of arms ved ekstraordinært omfang. I AM2025.10.07H (072672b2) – bedrageri for ca. 9,5 mia. kr. med en ekstrakt på ca. 235.000 sider – havde Østre Landsret afslået en medforsvarer under anken. Tiltalte påberåbte sig *equality of arms* efter art. 6, da anklagemyndigheden ville møde med 2-3 anklagere. Anklagemyndigheden anførte, at art. 6 ikke indeholder et absolut retskrav på flere forsvarere. Højesteret hjemviste med henblik på beskikkelse efter § 738, stk. 1, 2. pkt. og lagde vægt på sagens ekstraordinære karakter, omfang og kompleksitet, at anken gik til frifindelse (fuldstændig ny hovedforhandling) og at tiltalte allerede havde haft to beskikkede forsvarere i byretten. Beskikkelse af flere forsvarere forbliver dog en **undtagelse**, der kræver konkret vurdering.

Tidlig beskikkelse. I SS-35/2025-HJR (11825) fastslog Højesteret retten til tidlig forsvarerbeskikkelse efter § 732, stk. 1 i en sag om drabsforsøg – litra b's krav om "tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit forsvar" har en tidsdimension, der begynder tidligt.

Grænserne. Garantien giver ikke tiltalte ubetinget krav på enhver ordning. I SS-209/2017-HJR (4766) opretholdt Højesteret et begrænset rejseforbehold, og hverken det forhold, at anklagemyndigheden havde anket en frifindende dom, eller at forbehold var ophævet for andre tiltalte i samme sagskompleks, kunne føre til andet resultat. I AM2023.11.21H (ca92b85e) blev afslag på stedfortræder stadfæstet, og i 64/2025 fandt Højesteret, at tre fængselsbesøg af normal varighed var tilstrækkeligt til at sikre et forsvarligt forsvar i en forvaringssag, og at gennemgang af en 575 siders transskription lå inden for almindelig forberedelse dækket af hovedforhandlingssalæret.

Kæreadgang til salærspørgsmål. I SS-81/2024-HJR (11160) fastslog Højesteret, at afslag på acontosalær kan kæres uden Procesbevillingsnævnets tilladelse, idet § 968, stk. 4 efter forarbejderne primært sigter på endeligt salær.

LOV

Retsplejelovent § 732, stk. 1

Retsplejelovent § 736, stk. 1

Retsplejelovent § 738, stk. 1

Retsplejelovent § 741, stk. 1

Retsplejelovent § 968, stk. 4

PRAKSIS	Højesteret · Fastsættelse af salær til beskikket forsvarer i straffesag om forvaring	26.01.2026
	Højesteret · Højesteret beskikker yderligere forsvarer i sag om økonomisk kriminalitet af ekstraordinært omfang (cirka 9,5 mia. kr.)	07.10.2025
	Højesteret · Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg	15.09.2025
	Højesteret · Kære af afslag på acontosalær til beskikket forsvarer	09.05.2025
	Højesteret · Højesterets kendelse om personlig mødepligt for beskikket forsvarer ved medsigtedes hovedforhandling	21.11.2023
	Højesteret · Højesterets kendelse om rejseforbehold for beskikket forsvarer	19.02.2018
	Højesteret · Afbeskikkelse af forsvarer grundet ineffektivt forsvar og efterfølgende nægtelse af salær	06.04.2016
	Højesteret · Højesteret stadfæster afbeskikkelse af forsvarer og nægter salær grundet groft utilstrækkeligt forsvar	06.04.2016

Forsvarets aktindsigt: §§ 729 a-c og grænserne for domstolens oplysningspligt

§ 9

Forsvarerens adgang til sagens materiale er en kerne i art. 6, stk. 3, litra b. Fravigelser reguleres af [retsplejelovens § 729 c](#), som opregner seks hensyn (fremmede magter, statens sikkerhed, sagens opklaring, tredjemands liv eller helbred, efterforskning af anden alvorlig sag, og beskyttelse af fortrolige oplysninger om politiets efterforskningsmetoder) og opstiller tre modvægte:

- **Betænkelighedsspærringen** i [stk. 2](#): afgørelse kan ikke træffes, "hvis det giver anledning til væsentlige betænkeligheder for varetagelsen af sigtedes forsvar".
- **Ekstraheringspligten** i [stk. 3](#): gør hensynene sig kun gældende for en del af materialet, skal forsvareren gøres bekendt med resten.
- **Kendelseskravet** i [stk. 4](#): "I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, der begrundet en fravigelse" – samme konkretiseringskrav som ved dørlukning.

Hertil kommer den **særlige advokat** efter [stk. 5-6](#), som beskikkes fra en særlig kreds, skal underrettes om alle retsmøder og har fuld adgang til det materiale, der ønskes undtaget. Denne konstruktion er selve legitimeringen af ordningen: kontradiktionen udøves stedfortrædende. Østre Landsret formulerede afvejningen i [SS-3250/2011-OLR \(3616\)](#) og fastslog samtidig en vigtig tidsmæssig grænse:

Landsretten er derfor enig med byretten i, at begrænsningen i forsvarerens adgang til aktindsigt ikke kan udstrækkes til at gælde materiale, der fremkommer efter rettens afgørelse herom.

Politiet må dog "i et kortere tidsrum" udsætte udleveringen, indtil spørgsmålet med passende mellemrum kan forelægges retten. Rullende, generelle undtagelser er altså udelukket – hver ny portion materiale kræver ny domstolsprøvelse.

Grænsen for hvad retten må røbe. En central linje angår, om domstolen selv må oplyse forsvareren om, at der *ikke* findes yderligere materiale. I [Sag 107/2021 / SS-107/2021-HJR \(3253\)](#) havde Østre Landsret i en terrorsag konkluderet, at der ikke forefandtes yderligere materiale hos PET. Højesteret fandt, at selv denne negation er beskyttet:

Højesteret finder, at hensynet til PET's virke tilsiger, at også en oplysning om, at PET ikke har yderligere oplysninger, kun kan videregives til forsvareren, såfremt forsvareren har krav på dette efter retsplejelovens § 729 a, stk. 3, 1. pkt.

Landsretten burde i stedet alene have bestemt, at forsvareren havde modtaget det materiale, politiet havde tilvejebragt til brug for den sag, sigtelsen angik. Baggrunden er [PET-lovens §§ 12-13](#), hvis forarbejder fremhæver, at selv en oplysning om fravær af registrering kan afsløre tjenestens arbejdsmetoder, kilder og prioriteringer.

Denne linje er ført videre i [SS-50/2025-HJR \(2025\)](#) – den såkaldte "fakturasag" om skatte- og momssvig, hvor forsvarerne mistænkte, at et centralt vidne havde ageret civil agent. Østre Landsret havde pålagt anklagemyndigheden at fremsende en redegørelse om, hvorvidt der forelå lydfiler undtaget efter § 729 c, og efterfølgende bestemt, at redegørelsen skulle udleveres til forsvarerne, idet den blotte oplysning om at undtaget materiale eksisterede ikke fandtes at stride mod hensynene i § 729 c. Højesteret fandt, at dette var i strid med retsplejelovens ordning for undtaget materiale: retten må **ikke** pålægge anklagemyndigheden at oplyse forsvarerne om undtaget materiale i medfør af § 729 c. Sondringen mellem redegørelsespligten efter [§ 746, stk. 2](#) og den materielle ordning i § 729 c er afgørende – redegørelsen er til **retten**, ikke til forsvareren.

Modvægten går den anden vej ved indgreb i forsvarerens virke. I [45/2023](#) og [Sag 44/2023](#) ophævede Højesteret pålæg til forsvarere om ikke at udlevere retsbøger til tiltalte i en spionagesag. Adgangen til retsbøger er en central procesret:

Højesteret finder, at der ikke er fremlagt konkrete oplysninger, som giver grundlag for at befrugte, at retsbøgerne vil blive benyttet på retsstridig måde.

At tiltalte ikke var sikkerhedsgodkendt og derfor ikke kunne opbevare materialet efter sikkerhedscirkulæret, var ikke i sig selv en konkret grund til at frygte retsstridig anvendelse. Til sammenligning blev et forsvarerpålæg efter § 729 a, stk. 4 opretholdt i **SS-516/2022-OLR (3900)**.

LOV

Retsplejeloven § 729c, stk. 1-6

Retsplejeloven § 729a, stk. 3, 4

Retsplejeloven § 746, stk. 2

PRAKSIS	Højesteret · Aktindsigtstvist i stor straffesag: Højesteret fastslår brud på Retsplejelovens ordning for undtaget materiale (§ 729 c)	13.10.2025
	Højesteret · Højesteret ophæver pålæg til forsvarere om forbud mod udlevering af retsbøger til tiltalt i spionage-sag	12.10.2023
	Højesteret · Højesterets afgørelse om grænser for krav til forsvareres håndtering af klassificerede oplysninger	12.10.2023
	Højesteret · Grænser for domstoles oplysningspligt om PET-materiale i sager om forsvarerens aktindsigt	23.01.2023
	Landsretten · Stadfæstelse af kendelse om forsvarerpålæg	28.03.2022
	Landsretten · Kendelse om aktindsigt i straffesag under efterforskning	08.11.2011

§ 10 Anonym vidneførsel efter § 856 – artikel 6, stk. 3, litra d

Art. 6, stk. 3, litra d, giver den anklagede ret til "at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner". Anonymitet er derfor et principielt følsomt indgreb, og [retsplejelovens § 856](#) opstiller en snæver, trinvis ordning.

Efter [§ 856, stk. 2, nr. 2](#) kan retten bestemme, at et vidnes navn, stilling og bopæl ikke må oplyses for tiltalte, "hvis afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør det påkrævet" – men kun "hvis det må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar". Vurderingskriterierne følger af [stk. 3](#):

Afgørelse efter stk. 2 træffes på grundlag af en samlet vurdering af sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter.

Efter [stk. 4](#) kan retten yderligere bestemme, at tiltalte skal forlade retslokalet, og efter [stk. 10](#) skal tiltalte ved sin tilbagevenden underrettes om forklaringens indhold, for så vidt den angår ham – dog uden identitetsoplysningerne. [Stk. 11](#) gentager konkretiseringskravet: "I kendelsen anføres de konkrete omstændigheder i sagen, hvorpå det støttes, at betingelserne for hemmeligholdelse er opfyldt."

Højesterets anvendelse. I [Sag 9/2018](#) – banderelateret våbenbesiddelse efter [straffelovens § 192 a, stk. 1](#) – fandt Højesteret anonym vidneførsel efter § 856 forenelig med art. 6. De bærende momenter var, at **vidnets kendskab til tiltalte var overfladisk**, at der forelå en **konkret sikkerhedsrisiko**, og at **forsvareren havde fuld adgang til vidnets identitet** som modvægt. Alle tre momenter genfindes i lovens systematik: det første i stk. 3's kriterium om forudgående tilknytning, det andet i stk. 2, nr. 2's krav om "afgørende hensyn", det tredje i den omstændighed, at anonymiteten kun gælder over for tiltalte – ikke over for forsvareren og retten.

Den historiske baggrund forklarer, hvorfor netop disse momenter er afgørende. [Betænkning nr. 1056/1985 om anonyme vidner m.v.](#) blev afgivet af Retsplejerådet efter Højesterets dom i **U 1984.81 H**, hvor et flertal på fem mod to dommere undtagelsesvis tillod anonym vidneførsel i en heroinsag. Rådet var delt. Et flertal ville forbyde ordningen med henvisning til, at hensynet til retshåndhævelsens effektivitet måtte vige for "de generelle retsplejeprincipper, der skal sikre, at de tiltalte i straffesager har reelle muligheder for at forsvare sig mod det, der fremføres mod dem, (retten til "fair trial")" ([s. 36](#)).

Rådet identificerede allerede dengang præcis det kriterium, Højesteret anvendte i 2018 – sondringen efter vidnets forudgående kendskab til tiltalte (s. 32):

Selv en meget stærk begrænsning af referatet af vidnets forklaring vil i nogle tilfælde ikke hindre tiltalte i at blive klar over, hvem vidnet er, specielt hvis vidnet er en person, som tiltalte kender. [...] Hvis tiltalte ikke i forvejen har kendskab til den person, som ønskes ført som vidne, vil der være bedre mulighed for [at bevare anonymiteten].

Og om den afgørende modvægt (s. 33):

De betænkeligheder mod anvendelse af anonyme vidner, som skyldes hensynet til tiltaltes forsvar, vil afsvækkes betydeligt, hvis tiltalte uanset vidnets anonymitet får fuldt kendskab til forklaringens indhold.

Betænkningen dokumenterer også modargumenterne, som fortsat sætter grænsen: at forsvarerens kendskab ikke giver "absolut sikkerhed for, at relevante oplysninger om vidnets troværdighed m.v. kommer frem", fordi forsvareren og tiltalte er afskåret fra indbyrdes at drøfte vidnets person, og at anonymitet kan belaste tillidsforholdet mellem tiltalte og forsvarer (s. 31). Landsforeningen af beneficerede advokater havde over for Retsudvalget karakteriseret praksis som "eklatant i modstrid med bestemmelserne om »fair trial« i artikel 6 i den europæiske menneskerettighedskonvention" (s. 51).

Den gældende § 856 er resultatet af denne afvejning: anonymitet er tilladt, men kun ved overfladisk tilknytning, konkret sikkerhedsrisiko og med forsvareren som fuldt informeret modvægt.

Bevisumiddelbarheden som grænse den anden vej. Litra d beskytter ikke enhver bevisførelsesform, forsvaret måtte ønske. I **S-2208-22 (64f16526)** afviste Østre Landsret at lade forsvareren afspille 30 minutter af en lydoptagelse fra en politiafhøring, da forurettede selv skulle afgive forklaring og kunne foreholdes uoverensstemmelserne, jf. § 174 og princippet om umiddelbar bevisførelse.

LOV

Retsplejeloven § 174

Retsplejeloven § 856, stk. 1-11

Straffeloven § 192a, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Anonym vidneførsel i sag om banderelateret våbenbesiddelse

10.04.2018

Landsretten · Østre Landsrets afslag på afspilning af lydoptagelse fra politiafhøring under straffesag

28.11.2022

Tolkebistand efter § 149 – artikel 6, stk. 3, litra e, og § 11 formodningsreglen

Art. 6, stk. 3, litra e, giver den anklagede ret til "vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten". Nationalt udmøntes garantien i [retsplejelovens § 149, stk. 1](#), hvorefter forhandling med og afhøring af personer, der ikke er det danske sprog mægtig, så vidt muligt skal ske ved hjælp af en uddannet tolk.

Spørgsmålet om, hvilken **retsvirkning** utilstrækkelig tolkning har for en allerede afsagt dom, blev afklaret i 2026. Forløbet fremgår detaljeret af Procesbevillingsnævnets [kæretilladelse j.nr. 25/25448](#): en somalisk-talende mand blev i november 2024 dømt for vold ved byretten efter en hovedforhandling med tolk, hvor han ved retsmødets begyndelse **bekræftede, at han og tolken forstod hinanden sprogligt**. Under ankesagen medvirkede samme tolk, og der opstod tvivl om, hvorvidt der blev tolket fyldestgørende.

Landsretten delte spørgsmålet i to. Ankesagen blev **udsat** med henblik på ny hovedforhandling med en anden tolk, fordi forsvarer og anklager var enige om at afbryde, og fordi tolken – uanset egne tilkendegivelser – havde

efterladt "det klare indtryk", at han ikke havde foretaget fuldstændig oversættelse af tekstpassager. Derimod nægtede landsretten at ophæve byrettens dom:

Landsretten lagde i den forbindelse vægt på, at den tiltalte i begyndelsen af retsmødet havde bekræftet, at han og tolken forstod hinanden sprogligt, og at der ikke forelå oplysninger i sagen om sproglige problemer i forbindelse med tolkningen under byretssagen, eller om at tolkebistanden i øvrigt var utilstrækkelig for byretten.

Højesteret stadfæstede ved kendelse af 20. februar 2026 – **SS-93/2025-HJR (13850)**, 93/2025 og **Sag 93/2025**. Tvivl om tolkningen i **landsretten** medførte altså ikke ophævelse og hjemvisning af **byretsdommen**.

Retsstillingen kan sammenfattes således: utilstrækkelig tolkning skaber en **formodning** for, at fejlen kan have haft betydning for sagens udfald, jf. art. 6, stk. 3, litra e – men formodningen kan **afkræftes konkret**. Afkræftelsen skete her, fordi tvivlen om tolkens kvalifikationer først opstod i ankeinstansen, tiltalte selv havde bekræftet den sproglige forståelse ved byrettens retsmøde, og der forelå ingen holdepunkter for sproglige problemer netop under byretssagen. Sagen var i øvrigt behandlet som tilståelsessag efter § 925, stk. 1 vedrørende **straffelovens § 244, stk. 1**.

Praktisk konsekvens: den bekræftelse, retsformanden indhenter ved retsmødets begyndelse om, at tiltalte og tolken forstår hinanden, har reel retlig vægt. Vil forsvaret senere gøre gældende, at tolkningen var mangelfuld, må der peges på konkrete holdepunkter fra netop det retsmøde, dommen angår.

LOV

Retsplejelovent § 149, stk. 1

Retsplejelovent § 925, stk. 1

Retsplejelovent § 968a, stk. 1

Straffeloven § 244, stk. 1

PRAKSIS **Højesteret** · Højesteret stadfæster: Tvivl om tolkning i landsretten medførte ikke ophævelse og hjemvisning af byretsdom i voldssag 20.02.2026

Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: Kæretilladelse om mangelfuld tolkebistand og hjemvisning i somali-talende voldssag 30.10.2025

§ 12 Anvendelsesområdet: hvad artikel 6 ikke dækker

Art. 6, stk. 1, har et **dobbelt, men afgrænset** anvendelsesområde: "en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser" eller "en mod ham rettet anklage for en forbrydelse". Falder en sagstype uden for begge kategorier, finder bestemmelsen ikke anvendelse.

Udleveringssager. Den vigtigste danske afgrænsning angår udlevering til strafforfølgning i udlandet. I 95/2022 tog Højesteret stilling til, om domstolene kunne fastsætte frister for anklagemyndighedens undersøgelser i en udleveringssag ved analog anvendelse af **retsplejelovens §§ 718 a og 718 b**. Der var ikke hjemmel hertil i **udleveringsloven**. Art. 6 kunne ikke fylde hullet ud: en udleveringssag afgør hverken en strid om borgerlige rettigheder eller en anklage mod den pågældende – den afgør, om han skal overgives til en anden stats strafforfølgning. Det er i den modtagende stat, art. 6-garantierne skal indfries.

Afgørelsen illustrerer det overordnede punkt: art. 6 er et **fortolkningsbidrag inden for sit anvendelsesområde**, ikke en almen retssikkerhedsgeneralklausul, der kan skabe processuelle beføjelser, lovgiver ikke har givet.

Afgrænsningen mod artikel 5. Frihedsberøvelse prøves efter [EMRK artikel 5](#), ikke artikel 6 – også når prøvelsen indeholder kontradiktoriske elementer, der minder om art. 6. I **SS-329/2008-HJR (4106)** om administrativ frihedsberøvelse af en udlænding anset for en fare for statens sikkerhed formulerede Højesteret prøvelsesstandarden under henvisning til art. 5, stk. 4:

Der må kræves en rimelig sandsynliggørelse af, at der har været et sådant faktisk grundlag for farevurderingen, at frihedsberøvelsen ikke kan anses for uhjemlet eller ubegrundet, jf. herved også menneskerettighedskonventionens artikel 5, stk. 4. Denne sandsynliggørelse må ske ved, at myndighederne for retten fremlægger de i så henseende fornødne oplysninger med passende adgang til kontradiktion.

Kravet er altså "rimelig sandsynliggørelse" med "passende adgang til kontradiktion" – ikke fuld bevisførelse som i en straffesag.

Omkostningsregimet. I **SS-58/2022-HJR (3451)** påberåbte tre domfældte sig art. 6 mod at bære landsrettens omkostninger, efter at de havde kontraanket til frifindelse mod anklagemyndighedens udmålingsanke. Højesteret fastslog, at en tiltalt, der kontraanker til bevisprøvelse, herved selv har foranlediget udgifterne, jf. [§ 1008, stk. 3](#), og at art. 6-argumentet ikke kunne ændre det nationale omkostningsregime i den sammenhæng. Det udelukker naturligvis ikke, at omkostningsfordelingen kan blive kompensationsmekanisme ved en *konstateret* fristkrænkelse, jf. afsnittet ovenfor.

LOV

[Retsplejelovent § 718a, stk. 1](#)[Retsplejelovent § 718b, stk. 1](#)[Retsplejelovent § 1008, stk. 3](#)[Udleveringslovent § 32, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Domstolens manglende hjemmel til at fastsætte frister for anklagemyndighedens undersøgelser i udleveringssager	13.04.2023
	Højesteret · Højesterets afgørelse om betaling af sagsomkostninger ved kontraanke i straffesager	01.02.2023
	Højesteret · Højesteret stadfæster frihedsberøvelse af udlænding anset for en fare for statens sikkerhed	19.11.2008

§ 13 Artikel 6 på den civile side: kontradiktion og "borgerlige rettigheder"

Art. 6 er ikke forbeholdt straffesager. Den gælder også i "en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser", og her har konventionen navnlig sat sig igennem som en **kontradiktionsgaranti**, der udfylder retsplejelovens ordlyd.

Den centrale afgørelse er **BS-49705/2020-HJR (bs-49705-2020-hjr)** om en kæresag vedrørende midlertidigt forbud. Østre Landsret havde afsagt kendelse tre hverdage efter modtagelsen af kæresvarskriftet, uden at kærrende havde fået lejlighed til at kommentere. Højesteret fastslog en almindelig grundsætning **på trods af** lovens ordlyd:

Højesteret finder, at der trods ordlyden af retsplejelovens § 397, stk. 1, gælder et princip om kontradiktion, som indebærer, at en part i en kæresag skal have mulighed for at kommentere modpartens skriftlige indlæg, jf. herved også Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6.

Det er teknikken i renkultur: art. 6 skaber ikke selv retten, men bærer en udvidende fortolkning af [§ 397, stk. 1](#), som ordlyden ikke i sig selv rummer.

Garantien er dog **ikke** en beskyttelse mod egen passivitet. Højesteret stadfæstede landsretten, fordi kærrende faktisk havde haft to hele hverdage til at reagere eller bede om fristforlængelse:

I den foreliggende sag havde Spatz Medical mulighed for i en periode på to hele hverdage den 9. og 10. september 2020 at indgive et skriftligt indlæg med bemærkninger til de indkæredes kæresvarskrift eller alternativt at anmode landsretten om en ny frist for indgivelse af et sådant indlæg. På den baggrund finder Højesteret, at landsretten ikke har begået rettergangsfejl ved at afsige kendelse som sket.

Dette svarer strukturelt til § 82, stk. 2's forudsætning om, at retsmidlerne i §§ 152 a og 718 b skal være forsøgt: **art. 6 beskytter den, der bruger de midler, retsplejeloven stiller til rådighed** – ikke den, der lader dem stå ubenyttede.

Kontradiktion i straffeprocessens randområder. Samme princip slog igennem i [Sag 41/2024](#), hvor Højesteret ophævede en landsretskendelse om navneforbud efter [§ 31, stk. 1](#) på grund af manglende kontradiktion.

Berammelsesretsmidlet er civilt forankret. Det er værd at bemærke, at [retsplejelovens § 152 a](#) – partens ret til at forlange hovedforhandlingen berammet, når art. 6 kræver det – er placeret i lovens almindelige del og dermed gælder på tværs af civile sager og straffesager. Det er den mest direkte kodificering af art. 6, stk. 1, i dansk procesret.

Ankeretten og udeblivelse. I [Sag 205/2017](#) fastslog Højesteret, at en tiltaltes udeblivelse uden lovligt forfald ikke medfører, at også en subsidier **udmålingsanke** afvises. [§ 920, stk. 2](#) giver kun hjemmel til at afvise bevisanken, mens [§ 921, stk. 2](#) tillader behandling af anker, der ikke omfatter skyldsbeviserne, når forsvareren er mødt. Retten til at få prøvet straffens længde og udvisningen går altså ikke tabt.

Forkyndelse som adgangsbetingelse. I [SS-59/2023-HJR \(10928\)](#) om 28 frifundne russiske søfolk fik anklagemyndighedens for sene forkyndelse af ankemeddelelserne processuel konsekvens – fristreglerne beskytter den frifundnes indrettelseshensyn. Og i [SS-906/2021-GLO \(5453\)](#) måtte byretten udsætte hovedforhandlingen i en bedragerisag, fordi tiltalte ikke var udleveret – tiltaltes tilstedeværelse er en forudsætning for en retfærdig rettergang, som ikke kan omgås af hensyn til sagens fremme.

LOV	Retsplejeloven § 31, stk. 1	Retsplejeloven § 152a	Retsplejeloven § 397, stk. 1
	Retsplejeloven § 920, stk. 2	Retsplejeloven § 921, stk. 2	
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets afgørelse om for sen forkyndelse i sag om overtrædelse af udlændingelovgivningen 20.03.2025 Højesteret · Højesterets ophævelse af landsretskendelse om navneforbud grundet manglende kontradiktion 25.10.2024 Højesteret · Højesterets vurdering af kontradiktion og sagsbehandlingstid i kæresager om midlertidige forbud 04.05.2021 Højesteret · Højesterets afgørelse om afvisning af anke ved tiltaltes udeblivelse: Sondring mellem bevisbedømmelse og strafudmåling 13.02.2018 Byretten · Udsættelse af hovedforhandling i sag om groft bedrageri grundet manglende udlevering af tiltalt 02.10.2023		

Sammenfatning: fem gennemgående mønstre i den danske anvendelse af artikel 6

§ 14

På tværs af de behandlede sagsgrupper tegner der sig fem mønstre, som en praktiker kan navigere efter.

1. Konventionen virker gennem den nationale regel – aldrig ved siden af den. Højesteret afgør aldrig en sag "efter art. 6". Retten fortolker [§ 61](#), [§ 736](#), [§ 856](#), [§ 729 c](#), [§ 149](#) eller [§ 397](#) "i lyset af" artikel 6. Hvor den nationale

regel mangler, skaber konventionen den ikke – jf. [95/2022](#) om udleveringssager. Og hvor den nationale regel allerede opfylder konventionen, strækkes den ikke videre, jf. [Sag 51/2020](#). Et procesindlæg, der påberåber sig art. 6 uden at forankre argumentet i en konkret dansk bestemmelse, har derfor sjældent gennemslagskraft.

2. Konkretiseringskravet er den gennemgående operative test. Hver gang en rettighed efter art. 6 skal fraviges, forlanger loven og Højesteret, at *de konkrete omstændigheder anføres i kendelsen* – det gælder dørlukning ([SS-19/2023-HJR](#)), aktindsigtsfravigelse ([§ 729 c, stk. 4](#)), anonym vidneførsel ([§ 856, stk. 11](#)), pålæg til forsvarere ([45/2023](#)) og aktindsigt for pressen ([SS-40/2025-HJR](#)). Generelle og overordnede redegørelser umuliggør den domstolsprøvelse, konventionen forudsætter, og fører til afslag – men afslaget er som regel ikke endeligt, hvis myndigheden vender tilbage med konkretiseringen.

3. Kompensation, ikke annulation. En krænkelse af retten til rettergang inden rimelig frist fører aldrig til frifindelse. Den fører til strafnedsættelse eller bødenedsættelse efter [§ 82, stk. 2](#), til nedsættelse under strafferammen eller strafbortfald efter [§ 83](#), eller til at statskassen bærer omkostningerne. Trafiksikkerhedsmæssigt begrundede retsfølger som førerretsfrakendelse består uændret. Efter reformen pr. 1. januar 2022 er kompensationsadgangen udtrykkeligt **begrænset til det, EMRK kræver** – og forudsætter i praksis, at retsmidlerne i [§ 152 a](#) og [§ 718 b](#) er forsøgt.

4. Fremtidige krænkelse prøves ikke på forhånd – men skaber en handlepligt. Berammelseslinjen fra 2026 viser konstruktionen: Højesteret afviser at tage stilling til, om en fremtidig hovedforhandling vil krænke art. 6, men pålægger samtidig landsretten en løbende monitoreringspligt, og henviser det endelige spørgsmål – og konsekvensen heraf – til hovedforhandlingen. Forsvareren bør derfor både protestere ved berammelsen (for at bevare argumentet og udløse monitoreringspligten) og rejse kompensationspåstanden ved hovedforhandlingen.

5. Objektiv målestok, subjektiv viden er uden betydning. Både inhabilitetsvurderingen ([SS-90/2024-HJR](#)) og vurderingen af myndighedernes sagsbehandlingstid ([FOB 2022-14](#)) hviler på et objektivt grundlag. Dommerens manglende kendskab til de inhabiliterende omstændigheder frelser ikke afgørelsen, og myndighedens ressourcemangel forlænger ikke den acceptable sagsbehandlingstid. Begge steder er begrundelsen den samme: art. 6 beskytter ikke kun den konkrete part, men tilliden til retssystemet som sådan.

Beslægtede oversigter. Lang sagsbehandlingstid som selvstændigt strafudmålingstema behandles i [praksisoversigten om lang sagsbehandlingstid](#), dommerinhabilitet i [praksisoversigten om dommerinhabilitet](#), kæreadgang og 3.-instansbevilling i [praksisoversigten om kæreadgang](#), og de øvrige konventionsbestemmelser i oversigterne om [artikel 8 om privatliv og familieliv](#) og [artikel 3 om umenneskelig behandling](#).

LOV	Retsplejeloven § 61	Retsplejeloven § 152a	Retsplejeloven § 729c, stk. 4
	Retsplejeloven § 856, stk. 11	Straffeloven § 82, stk. 2	Straffeloven § 83
PRAKSIS	Højesteret · Ekstra Bladet får aktindsigt i PET-efterforskningssag hjemvist til fornyet behandling – Højesteret ophæver blankt afslag		
	Højesteret · Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelser Grundet Dommers Inhabilitet		
	Højesteret · Højesteret ophæver pålæg til forsvarere om forbud mod udlevering af retsbøger til tiltalt i spionage-sag		
	Højesteret · Højesterets afslag på dørlukning i sag om PET-medarbejders brud på tavshedspligt		
	Højesteret · Domstolens manglende hjemmel til at fastsætte frister for anklagemyndighedens undersøgelser i udleveringssager		
	Højesteret · Højesterets afgørelse om dommerinhabilitet og erstatning for varetægtsfængsling ved egen skyld		

REFERENCE Lovgrundlag

9 paragraffer

Inkorporeringsloven § bilag-1-article-6	Retsplejeloven § 61
Retsplejeloven § 149	Retsplejeloven § 152a
Retsplejeloven § 729c	Retsplejeloven § 843a stk. 1
Retsplejeloven § 856 stk. 2	Straffeloven § 82 stk. 2
Straffeloven § 83	

MATERIALE Citerede afgørelser

54 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

44

26.06.2026	Højesteret stadfæster berømmelse af bandedrabssag til december 2027 og varetægtsfængsling frem til dom – EMRK art. 6 ikke aktuelt krænkelse	11-2026
20.02.2026	Højesteret stadfæster: Tvivl om tolkning i landsretten medførte ikke ophævelse og hjemvisning af byretsdom i voldssag	10792-13850
12.02.2026	Højesteret afviser kæremål om berømmelse i narkosag – manglende retlig interesse efter frafaldet anke	10590-12510
12.02.2026	Højesteret: Landsrettens berømmelse af bandekonflikt-ankesag til april 2027 er ikke en aktuel krænkelse af EMRK artikel 6	10657-12623
12.02.2026	Varetægtsfængsling under anke trods lang berømmelsestid i landsretten	66-2025
12.02.2026	Højesteret stadfæster varetægtsfængsling frem til dom i ankesag om voldtægt og grov vold – spørgsmål om krænkelse af EMK artikel 6 udsat	AM2026.02.12H2
12.02.2026	Højesteret: Berømmelse af bandedrabssag til 2027 krænkelse af EMRK artikel 6 – AM2026.02.12H	AM2026.02.12H
30.01.2026	Højesteret: Omkostningsafgørelse ved lang sagsbehandlingstid kan kæres uafhængigt af straffesagens udfald	10585-12500
26.01.2026	Fastsættelse af salær til beskikket forsvarer i straffesag om forvaring	64-2025
09.12.2025	Ekstra Bladet får aktindsigt i PET-efterforskningssag hjemvist til fornyet behandling – Højesteret ophæver blankt afslag	10530-12417
09.12.2025	Højesterets afgørelse om aktindsigt i retsbøger og kendelser vedrørende tvangsindgreb i FE-sagen	AM2025.12.09H
13.10.2025	Aktindsigtstvist i stor straffesag: Højesteret fastslår brud på Retsplejelovens ordning for undtaget materiale (§ 729 c)	10184-11953

07.10.2025	Højesteret beskikker yderligere forsvarer i sag om økonomisk kriminalitet af ekstraordinært omfang (cirka 9,5 mia. kr.)	AM2025.10.07H
15.09.2025	Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg	10089-11825
24.06.2025	Højesteret Hjemviser Sag om Blufærdighedskrænkelser Grundet Dommers Inhabilitet	9814-11473
24.06.2025	Højesteret: Byretsdommers inhabilitet fører til hjemvisning af straffesag om vold og blufærdighedskrænkelser	AM2025.06.24H
09.05.2025	Kære af afslag på acontosalær til beskikket forsvarer	9576-11160
21.03.2025	Højesterets kendelse om dørlukning i sag om frihedsberøvelse af udlænding	9483-11038
20.03.2025	Højesterets afgørelse om for sen forkyndelse i sag om overtrædelse af udlændingelovgivningen	5887-10928
10.01.2025	Højesteret stadfæster inhabilitet for lægekonsulent i Retslægerådet grundet ansættelse i Ankestyrelsen	7031-8449
17.12.2024	Højesteret ændrer kendelse om varetægtsfængsling; utilstrækkeligt grundlag for kollusionsfare, Retsplejeloven § 762, stk. 1, nr. 3	7005-8408
25.10.2024	Højesterets ophævelse af landsretskendelse om navneforbud grundet manglende kontradiktion	41-2024
04.06.2024	Dommerinhabilitet i erstatningssag efter varetægtsfængsling i skyderisag	AM2024.06.04H
04.06.2024	Dommer inhabilitet ved behandling af erstatningskrav efter tidligere deltagelse i varetægtsfængsling	5542-6636
15.02.2024	Højesterets kendelse om forlængelse af varetægtsfængsling ud over to tredjedele af straffetiden	4712-5673
21.11.2023	Højesterets kendelse om personlig mødepligt for beskikket forsvarer ved medsigtedes hovedforhandling	AM2023.11.21H
27.10.2023	Højesterets kendelse om dørlukning i sag om lækage af statshemmeligheder	4241-5079
27.10.2023	Højesterets afgørelse om delvis dørlukning i sag om røbelse af statshemmeligheder (FE-sagen)	94-2023
12.10.2023	Højesterets afgørelse om grænser for krav til forsvareres håndtering af klassificerede oplysninger	44-2023
12.10.2023	Højesteret ophæver pålæg til forsvarere om forbud mod udlevering af retsbøger til tiltalt i spionage-sag	45/2023
27.06.2023	Højesterets afslag på dørlukning i sag om PET-medarbejders brud på tavshedspligt	3490-4155
13.04.2023	Højesteret løslader udvist statsløs palæstinenser grundet manglende fremdrift i udsendelsessagen	3110-3698
13.04.2023	Domstolens manglende hjemmel til at fastsætte frister for anklagemyndighedens undersøgelser i udleveringssager	95/2022
01.02.2023	Højesterets afgørelse om betaling af sagsomkostninger ved kontraanke i straffesager	2913-3451

23.01.2023	Grænser for domstoles oplysningspligt om PET-materiale i sager om forsvarerens aktindsigt	107-2021
15.06.2021	Højesterets afgørelse om dommerinhabilitet og erstatning for varetægtsfængsling ved egen skyld	51-2020
04.05.2021	Højesterets vurdering af kontradiktion og sagsbehandlingstid i kæresager om midlertidige forbud	bs-49705-2020-hjr
10.04.2018	Anonym vidneførsel i sag om banderelateret våbenbesiddelse	9-2018
19.02.2018	Højesterets kendelse om rejseforbehold for beskikket forsvarer	3952-4766
13.02.2018	Højesterets afgørelse om afvisning af anke ved tiltaltes udeblivelse: Sondring mellem bevisbedømmelse og strafudmåling	205-2017
06.04.2016	Højesteret stadfæster afbeskikkelse af forsvarer og nægter salær grundet groft utilstrækkeligt forsvar	Sag 199/2015
06.04.2016	Afbeskikkelse af forsvarer grundet ineffektivt forsvar og efterfølgende nægtelse af salær	199-2015-- og-200-2015
28.06.2012	Stadfæstelse af dobbelt dørlukning i spionagesag af hensyn til fremmede magter	155-2012
19.11.2008	Højesteret stadfæster frihedsberøvelse af udlænding anset for en fare for statens sikkerhed	3447-4106

LANDSRET TEN · ANKEINSTANS

7

04.06.2025	Østre Landsret forlænger varetægtsfængsling indtil dom i ankesag trods lang sagsbehandlingstid	9998-11697
16.12.2024	Ubetinget førerretsfrakendelse og bødenedsættelse efter lang sagsbehandlingstid i færdselslovssag	S-3324-22
26.06.2023	Ubetinget frakendelse af førerretten for gentagne færdselsforseelser trods lang sagsbehandlingstid	S-913-22
28.11.2022	Østre Landsrets afslag på afspilning af lydoptagelse fra politiafhøring under straffesag	S-2208-22
28.03.2022	Stadfæstelse af kendelse om forsvarerpålæg	3273-3900
08.11.2011	Kendelse om aktindsigt i straffesag under efterforskning	3059-3616
26.08.2010	Dom om varemærkekrænkelse og strafnedsættelse pga. lang sagsbehandlingstid	3870-4674

BYRET TEN · FØRSTE INSTANS

1

02.10.2023	Udsættelse af hovedforhandling i sag om groft bedrageri grundet manglende udlevering af tiltalt	4546-5453
------------	---	-----------

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

1

08.05.2025	Ugyldig kontrolafgift grundet tvist om aflæsning af elektronisk p-skive og betydningen af blitz-genskær	park-8449
------------	---	-----------

PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

1

30.10.2025 Procesbevillingsnævnet: Kæretilladelse om mangelfuld tolkebistand og hjemvisning i somali-talende voldssag 25/25448

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om anonyme vidner m.v.

nr. 1056 · 1985 · Justitsministeriet

07

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over EMRK artikel 8 (privatliv og familieliv)

Fra tvangsadoption og samværsfuldbyrdelse til advokatfortrolighed og skjult overvågning

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 49 afgørelser · 2014-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

EMRK artikel 8 – retten til respekt for privatliv, familieliv, hjem og korrespondance – er den menneskeretlige bestemmelse, danske domstole oftest tager stilling til. Den virker på to måder: som konform fortolkningsfaktor for danske love (adoptionsloven § 9, forældreansvarsloven §§ 4 og 20 a, børneloven § 24, retsplejelovens fuldbyrdelses- og efterforskningsregler) og som selvstændig prøvelsesnorm, hvor domstolene direkte efterprøver, om et indgreb har hjemmel, forfølger et lovligt formål og er proportionalt. Praksis 2019-2026 viser tre tydelige linjer: adoption uden samtykke kræver "helt særlige omstændigheder" og en høj grad af sandsynlighed for varig manglende forældreevne; myndighederne har en positiv forpligtelse til reelt at afveje de biologiske forældres interesser og til at håndhæve samværsafgørelser; og legalitetskravet i artikel 8, stk. 2, er et selvstændigt krav, som proportionalitet ikke kan reparere.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Artikel 8-prøvelsen er firleddet: (1) foreligger der et indgreb af en vis intensitet, (2) har det hjemmel, (3) forfølger det et af de udtømmende formål i stk. 2, og (4) er det nødvendigt i et demokratisk samfund (proportionalt).
- 02** Kravene til retsgrundlagets klarhed stiger i takt med indgrebets intensitet – legalitetskravet er selvstændigt og kan ikke repareres af, at indgrebet i øvrigt var proportionalt.
- 03** Adoption uden samtykke efter adoptionsloven § 9, stk. 2-4, forudsætter en prognosevurdering med høj grad af sandsynlighed for, at forældrene varigt – uanset støtteforanstaltninger – vil være ude af stand til at varetage omsorgen.
- 04** Adoption uden samtykke er kun forenelig med artikel 8, hvis der foreligger "helt særlige omstændigheder" og "tungtvejende hensyn til barnets bedste" – en formel, landsretterne gengiver næsten ordret i 2025-2026-praksis.
- 05** Alternativet til adoption er ikke status quo, men en livslang professionel plejeanbringelse med indbygget usikkerhed – hensynet til kontinuitet og stabilitet vejer derfor tungt for adoption.

-
- 06 Kravet om "helt særlige tilfælde" udgik af forældreansvarsloven § 20 a ved lovændringen i 2019; myndighederne må ikke i realiteten genindføre det gennem praksis.
-
- 07 I sager efter § 20 a skal der tilvejebringes et oplysningsgrundlag, der gør det muligt at afgøre sagen i overensstemmelse med både § 20 a og artikel 8 – typisk en børnesagkyndig erklæring og sagkyndige erklæringer om de biologiske forældre efter retsplejeloven § 450 a.
-
- 08 Ved vurderingen efter § 20 a skal der ud over barnets bedste også tages hensyn til de biologiske forældres interesser, i det omfang det kan ske uden skade for barnets helbred og udvikling (Højesteret 2025, 4-1).
-
- 09 Myndighederne må ikke nøjes med at fokusere på barnets interesser, men skal forsøge at kombinere barnets og familiens interesser – "fair balance" efter Abdi Ibrahim mod Norge.
-
- 10 Hensynet til, at barnet får mulighed for at kende sine rødder, skal indgå selvstændigt i helhedsvurderingen efter § 20 a.
-
- 11 Spørgsmålet om samvær efter en adoption bør afgøres i så nær tidsmæssig tilknytning til adoptionen som muligt – men manglende samværsafgørelse ugyldiggør ikke i sig selv adoptionen.
-
- 12 Midlertidig placering hos de kommende adoptanter efter adoptionsloven § 32 a er forenelig med artikel 8, fordi den ikke begrænser den efterfølgende domstolsprøvelse af adoptionens berettigelse.
-
- 13 Bedsteforældres forhold til børnebørn nyder efter EMD's praksis i almindelighed en mindre grad af beskyttelse end forældre-barn-forholdet – men proceskravene til sagsoplysningen gælder alligevel.
-
- 14 Fuldbyrddelse af samvær kan kun ske under hensyn til barnet og skal varetage barnets bedste, jf. retsplejeloven § 456 p – men en forælders vedholdende modvilje fritager ikke myndighederne for at handle.
-
- 15 Afhentning af barnet efter retsplejeloven § 456 r, stk. 5, er sidste udvej: udgangspunktet er tilbageholdelse af den modsættende forælder et andet sted end barnets opholdssted.
-
- 16 Kendelser om tvangsfuldbyrddelse af samvær appelleres efter reglerne om fogedrettens afgørelser og er ikke omfattet af kærebegrænsningen i retsplejeloven § 389 a.
-
- 17 Artikel 8 kan ikke bære en samværsret, der mangler hjemmel i forældreansvarsloven – analogianvendelse af § 20 afvises, når barnet bor hos begge biologiske forældre.
-
- 18 Ved genoptagelse af faderskab efter børneloven § 24 vejer barnets bedste og den etablerede sociale faderrelation tungere end den genetiske sandhed, selv ved DNA-bevis på over 99,99 %.
-
- 19 En frihedsberøvet telefonsamtale med sin forsvarer må ikke optages, påhøres eller aflyttes – beskyttelsen er absolut efter straffuldbyrddelsesloven § 57, stk. 6, og rækker også til advokatfuldmægtigen.
-
- 20 Videoovervågning af et frit tilgængeligt sted falder uden for observationsreglerne i retsplejeloven § 791 a og kræver derfor ikke retskendelse – herunder en privatejet parkeringskælder med offentlig adgang.
-

- 21** En krænkelse af artikel 8's legalitetskrav medfører ikke automatisk bevisafskæring; afgørende er, om rettergangen som helhed har været fair efter artikel 6.
- 22** Artikel 8 giver ikke en familie ret til frit at vælge, i hvilket land familielivet skal udøves – kan familielivet udøves i et andet land eller ved besøgsophold, er afslag som udgangspunkt proportionalt.
- 23** Forvaltningen har pligt til af egen drift at inddrage artikel 8 i skønsudøvelsen og skal vægte hensynet til privat- og familieliv med høj prioritet.

Artikel 8's struktur: fire beskyttede sfærer og den firleddede

§ 1 indgrebstest

EMRK er inkorporeret i dansk ret, og konventionsteksten er optaget som bilag 1 til [inkorporeringsloven](#). Artikel 8 lyder:

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.

Bestemmelsen rummer fire selvstændige, men overlappende rettigheder. Folketingets Ombudsmand har i [FOB 2010 20-7](#) om en kommunes besøgsrestriktioner for pårørende til en plejehjemsbeboer beskrevet forholdet mellem dem:

Artikel 8, stk. 1, rummer fire rettigheder som bestemmelsen beskytter, nemlig privatlivet, familielivet, hjem og kommunikation. (...) Begrebet privatliv skal forstås bredt og fungerer i praksis som et overbegreb for de forskellige elementer i artikel 8. Rettens selvstændige indhold i forhold til familieliv, hjem og korrespondance er vanskelig at drage og ofte mindre afgørende da det væsentlige i praksis vil være om artikel 8 som helhed er anvendelig eller ej.

Afgrænsningen har praktisk betydning: »privatliv« kan omfatte relationer mellem familiemedlemmer, hvor der ikke foreligger et »familieliv« i konventionens forstand – fx forholdet mellem forældre og voksne børn.

Selve prøvelsen forløber i fire trin, som Ombudsmanden opregner sådan:

- **Foreligger der et indgreb?** Der skal være tale om »et egentligt indgreb som berører individet med en vis intensitet«. Er foranstaltningen bagatelagtig, eller er der givet et gyldigt samtykke, er der ikke tale om et indgreb i artikel 8's forstand.
- **Har indgrebet hjemmel?** Ombudsmanden fremhæver, at »[k]ravene til retsgrundlagets klarhed øges i takt med indgrebets intensitet«, og henviser til [Khan mod Storbritannien](#), hvor politiets aflytning alene hvilede på ikke-bindende ministerielle retningslinjer – betingelsen om, at indgrebet skulle ske »i overensstemmelse med loven«, var derfor ikke opfyldt.
- **Forfølger indgrebet et lovligt formål?** Artikel 8, stk. 2, »opregner udtømmende de hensyn der kan begrunde indgreb i privat- og familielivet mv.«
- **Er indgrebet nødvendigt i et demokratisk samfund?** »Heri ligger et krav om proportionalitet.«

Bevisbyrden er statens. Ombudsmanden formulerede det i [FOB 2017-12](#) om PET's kopiering og arkivering af en forfatters dagbøger:

I det omfang der i en konkret sag er foretaget et indgreb i en persons privatliv, skal staten påvise, at betingelserne for indgrebet er opfyldt, jf. artikel 8, stk. 2. Indgrebet skal således have hjemmel i national ret, varetage et af de i bestemmelsen opregnede formål samt være nødvendigt i et demokratisk samfund.

Artikel 8 er ikke kun en afværgerettighed. Som Ombudsmanden opsummerer i [FOB 2017-10](#) om den ulovlige instruks om adskilt indkvartering af mindreårige asylansøgere, omfatter retten til familieliv både »retten til at opretholde et eksisterende familieliv« og »i visse situationer statens positive forpligtelse til at tilvejebringe de nødvendige forudsætninger for at udøve et familieliv«. Samme udtalelse redegør for familiebegrebet: udgangspunktet er kernefamilien, mens der for ugifte samlevende skal foretages en konkret vurdering med vægt på samliv, forholdets varighed og fælles børn. Endelig har staterne en skønsmargin, der »fastlægges konkret fra sag til sag og beror bl.a. på indgrebets baggrund, karakter og intensitet«.

Denne struktur er ikke ny i dansk ret. Allerede **betænkning nr. 1303/1995** om udenlandske kvinders integration og retsstilling gengav artikel 8 ordret og fastslog, at konventionen ikke i sig selv indeholder regler om ret til ophold, men at afslag på opholdstilladelse »efter omstændighederne [kan] rejse spørgsmål om krænkelse af konventionens artikel 8«.

LOV

Inkorporeringsloven § bilag-1-article-8

§ 2 Adoption uden samtykke: prognosekravet og formelen om "helt særlige omstændigheder"

Adoption uden samtykke er det mest indgribende familieretlige indgreb dansk ret kender, og det er her artikel 8 prøves hyppigst. Retsgrundlaget er [adoptionsloven § 9, stk. 2](#):

Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det.

To udmøntende regler bærer praksis. [§ 9, stk. 3](#) tillader adoption, når betingelserne for anbringelse uden for hjemmet er opfyldt, og »det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet«. [§ 9, stk. 4](#) tillader plejeforældreadoption, når »barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning«.

Prognosevurderingen. Domstolene henviser konsekvent til **UfR 2019.1565H** som standarden for den fremadrettede vurdering af forældreevnen. Kravet er ikke blot, at forældreevnen aktuelt er utilstrækkelig, men at der er en *høj grad af sandsynlighed* for, at den varigt vil være det – uanset støtteforanstaltninger. I [BS-41118/2020-HJR](#) stadfæstede Højesteret adoption på grundlag af omfattende forældreevneundersøgelser og henviste udtrykkeligt både til UfR 2019.1565H og til EMD's storkammerdom i **Strand Lobben m.fl. mod Norge**. Retten fandt, at der forelå »de af konventionen krævede helt særlige omstændigheder og tungtvægtende hensyn til barnets bedste«. Samme resultat i [BS-4139/2021-HJR](#).

Samvær udelukker ikke adoption. I [Sag 106/2018](#) havde forældrene haft støttet samvær og gjorde gældende, at relationen kunne styrkes, og at myndighederne havde en snævrere skønsmargin ved adoption end ved anbringelse. Højesteret tiltrådte alligevel adoptionen:

Barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst.

Retten understregede, at samvær ikke automatisk fraråder adoption, når tilknytningen til plejefamilien er afgørende, og at afgørelsen ikke var begrundet i forældrenes handicap, men i barnets tilknytning og risikoen for skade ved et brud.

Alternativet er ikke status quo. Et gennemgående ræsonnement er, at afvejningen ikke står mellem adoption og hjemgivelse, men mellem adoption og en livslang professionel plejeanbringelse. Østre Landsret formulerede det i [BS-53321/2024-OLR](#): alternativet var, »at barnet skulle tilbringe hele barndommen i professionel pleje med usikkerhed omkring opsigelser«.

Landsretspraksis 2025-2026 er bemærkelsesværdigt ensartet. Formlen gengives næsten ordret – Vestre Landsret i [BS-63271/2024-VLR](#):

sådanne helt særlige omstændigheder og tungtvejende hensyn til hendes bedste, at adoption uden samtykke er forenelig med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8.

Afgørelse	Dato	Anbringende	Udfald
BS-34851/2024-OLR	24.01.2025	Positiv udvikling i samværet	Adoption stadfæstet
BS-56582/2024-VLR	01.04.2025	Mors indsigelse	Adoption stadfæstet
BS-63271/2024-VLR	22.04.2025	ADHD-diagnose og medicinering; barnets skrøbelighed	Adoption stadfæstet
BS-63441/2024-VLR	01.05.2025	Varig omsorgsevne bestridt	Adoption stadfæstet
BS-53321/2024-OLR	13.06.2025	Krav om ny forældrekompetenceundersøgelse	Adoption stadfæstet
BS-28497/2025-OLR	27.01.2026	Krav om supplerende samspilsobservationer	Adoption stadfæstet
BS-50494/2025-VLR	31.03.2026	Spædbarnsadoption	Adoption stadfæstet

Mønsteret er, at nye oplysninger om forældrenes egen udvikling – diagnose, medicinering, ophørt misbrug, forbedret arbejdssituation – sjældent rykker prognosevurderingen, når den hviler på en forældrekompetenceundersøgelse og en samspilsvurdering. Omvendt bliver *manglende* sagsoplysning den hyppigste ophævelsesgrund, jf. sektionen om § 20 a nedenfor.

LOV

[Adoptionsloven § 9, stk. 2-4](#)
[Barnets lov § 47, stk. 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Adoption uden samtykke og overholdelse af Menneskerettighedskonventionens artikel 8	23.08.2021
Højesteret · Adoption uden samtykke og midlertidig placering af barn hos adoptanter i forhold til EMRK	08.03.2021
Højesteret · Højesterets stadfæstelse af bortadoption uden samtykke af hensyn til barnets tarv og tilknytning til plejefamilie	18.02.2019
Landsretten · Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	31.03.2026

Landsretten · Stadfæstelse af tvangsadoption – biologiske forældre fik ikke medhold i krav om supplerende samspilsobservationer	27.01.2026
Landsretten · Østre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	13.06.2025
Landsretten · Landsretten stadfæster tvangsadoption uden samtykke: Forældre varigt ude af stand til omsorg	01.05.2025
Landsretten · Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption uden forældrenes samtykke	22.04.2025
Landsretten · Vestre Landsret stadfæster dom om adoption uden biologisk mors samtykke	01.04.2025
Landsretten · Landsretten stadfæster adoption uden samtykke trods positiv udvikling i samvær mellem mor og barn	24.01.2025

§ 3 Samvær efter bortadoption: fra "helt særlige tilfælde" til fair balance

[Forældreansvarsloven § 20 a, stk. 1](#) er den bestemmelse, hvor artikel 8's krav om reel afvejning har haft størst gennemslag:

Er barnet adopteret, kan der efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsættes samvær eller anden form for kontakt med disse, navnlig hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v.

Bestemmelsens udvikling. Da § 20 a blev indsat i 2009, var udgangspunktet snævert. Af forarbejderne fremgår: »Udgangspunktet vil fortsat være, at der ikke fastsættes samvær eller anden kontakt med et barn efter adoptionen. I helt særlige tilfælde vil der dog kunne fastsættes samvær eller anden form for kontakt efter adoptionen, hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden kontakt med den oprindelige slægt.« Ved lovændringen i 2015 blev ordet »navnlig« indsat, så forudgående kontakt ikke længere var en absolut betingelse – forarbejderne fremhæver, at det derefter blev muligt at fastsætte samvær »mellem et helt lille barn og de oprindelige slægtninge efter bortadoption af barnet, selvom der ikke har været kontakt forud for adoptionen«. Østre Landsret opsummerer det afgørende skridt i [BS-29045/2024-OLR](#):

Bestemmelsen i § 20 a fik sin nuværende ordlyd ved lov nr. 497 af 1. maj 2019, hvor kravet om »helt særlige tilfælde« blev fjernet.

Samme dom citerer forarbejderne til lovændringen: »Det centrale i vurderingen af barnets bedste vil være barnets ret til samvær eller anden form for kontakt, hvis det er bedst for barnet, ikke de oprindelige slægtninges ret.«

Højesterets første korrektion (2023). I [BS-25683/2022-HJR](#) (UfR 2023.2114H) ophævede Højesteret familierettens og landsrettens domme og hjemviste. Samme dag i oktober 2023 fulgte to parallelle hjemvisninger – [BS-18800/2023-HJR](#) om de biologiske forældre og [BS-17016/2023-HJR](#) om bedsteforældrene. Højesteret fastslog i BS-18800/2023-HJR, at § 20 a skal fortolkes i lyset af EMD's praksis, og at:

Det må således bl.a. sikres, at muligheden for samvær eller anden form for kontakt mellem barnet og de biologiske forældre ikke i realiteten fortsat forbeholdes »helt særlige tilfælde«, og at hensynet til, at barnet får mulighed for at kende sine rødder, indgår i den samlede helhedsvurdering efter § 20 a.

Det er en usædvanligt direkte instruks: lovgiver havde fjernet tærsklen, og domstolene måtte ikke genindføre den ad bagvejen.

Proceskravet. Højesteret opstillede samtidig et konkret krav til sagsoplysningen:

Der i sager efter forældreansvarslovens § 20 a må tilvejebringes et oplysningsgrundlag, som gør det muligt at træffe afgørelse i overensstemmelse med såvel § 20 a som Menneskerettighedskonventionens artikel 8. (...) I tilfælde, hvor det efter disse oplysninger ikke på forhånd kan afvises, at der er grundlag for at fastsætte samvær eller anden form for kontakt, kan det bl.a. være relevant at tilvejebringe en børnesagkyndig erklæring og en sagkyndig erklæring om de biologiske forældre, jf. [retsplejelovens § 450 a](#), 1. pkt., herunder at indkalde den børnesagkyndige til at afgive forklaring.

I de tidligere instanser – [BS-40628/2021-VLR](#) og [BS-41002/2021-VLR](#) – var afgørelserne truffet på grundlag af forklaringer og en forældrekompetenceundersøgelse fra 2018, altså 3½ år gamle oplysninger. Det var ikke nok.

Bedsteforældre. I [BS-17016/2023-HJR](#) præciserede Højesteret med henvisning til bl.a. **Kruškić mod Kroatien, T.S. og J.J. mod Norge, Bogonosovy mod Rusland og Q og R mod Slovenien**:

Domstolen har udtalt, at forholdet mellem bedsteforældre og børnebørn efter sin natur er anderledes end forholdet mellem forældre og børn, således at det førstnævnte forhold i almindelighed nyder en mindre grad af beskyttelse.

Den svagere materielle beskyttelse fritog dog ikke for proceskravet: også her skulle der indhentes børnesagkyndig erklæring, og retten skulle konkret belyse, om *andre kontaktformer* end fysisk samvær – fotos, breve, video – kunne afpasses barnets alder og situation.

LOV

[Forældreansvarsloven § 4, stk. 1](#)[Forældreansvarsloven § 20a, stk. 1](#)[Forældreansvarsloven § 22](#)[Retsplejeloven § 450a](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesterets hjemvisning af sag om samvær efter tvangs bortadoption grundet utilstrækkelig sagsoplysning	26.10.2023
	Højesteret · Højesterets hjemvisning af sag om biologiske bedsteforældres samvær med bortadopteret barnebarn	26.10.2023
	Højesteret · Hjemvisning af sag om samvær efter tvangsadoption grundet utilstrækkeligt oplysningsgrundlag og EMRK artikel 8	21.02.2023
	Landsretten · Landsretten afviser samvær og kontakt mellem biologiske forældre og tvangsadopteret barn	20.08.2024
	Landsretten · Landsretten stadfæster afgørelse om intet samvær mellem adopteret barn og biologiske forældre	16.06.2022
	Landsretten · Afgørelse om samvær mellem adopteret barn og biologiske bedsteforældre	16.06.2022

§ 4 Højesteret 2025: forældrenes interesser skal med i afvejningen – også når barnets bedste dominerer

Den principielt vigtigste danske artikel 8-afgørelse i perioden er [BS-59289/2024-HJR](#) af 3. april 2025. Det er anden gang, samme sag når Højesteret – den samme sag, der blev hjemvist ved UfR 2023.2114H, og som Østre Landsret på ny havde afvist i [BS-29045/2024-OLR](#).

Faktum. Barnet blev anbragt ca. 2 uger gammelt, frigivet til adoption efter ca. 3½ måned og placeret hos adoptanterne som 5 måneder gammelt. Før adoptionen havde der været fire samvær à 1½ time. Efter hjemvisningen indhentede familieretten sagkyndige erklæring om begge forældre og en børnesagkyndig erklæring om barnet. Psykologen fandt, at forældrene var i stand til at optræde hensigtsmæssigt i en

samværssituation – ingen af de alvorlige bekymringsfaktorer var til stede – men konkluderede alligevel, at kontakt ikke var til barnets bedste, fordi han var »i skrøbelig udvikling og særligt sensitiv overfor stressorer«, og at han »husker ikke sine biologiske forældre«, hvorfor der »ikke psykologisk set [er] tale om opretholdelse eller genetablering af kontakt«.

Moderen indsnævrede derefter sit krav markant: ét årligt fotografi og adgang til at se barnet på en legeplads *uden interaktion*.

Flertallets ræsonnement (4 dommere). Højesteret henviste til EMD's storkammerdom i **Abdi Ibrahim mod Norge** (sag nr. 15379/16):

The Court reiterates that an adoption will as a rule entail the severance of family ties to a degree that, according to its case-law, is permissible only in very exceptional circumstances and could only be justified if motivated by an overriding requirement pertaining to the child's best interests (præmis 149).

[T]he domestic authorities did not attempt to perform a genuine balancing exercise between the interests of the child and those of his biological family, but focused on the child's interests instead of trying to combine both sets of interests (præmis 151).

Det er netop denne kritik, flertallet overførte på den danske sagsbehandling:

Vi finder, at selv om der ved vurderingen af spørgsmål om samvær eller anden kontakt skal lægges særlig vægt på hensynet til barnets bedste, skal der ved vurderingen af sådanne spørgsmål efter Menneskerettighedsdomstolens praksis også tages hensyn til de biologiske forældres interesser, i det omfang det kan ske uden skade for barnets helbred og udvikling.

Flertallet lagde vægt på, at den sagkyndige psykolog ikke havde forholdt sig *konkret* til forslaget om legepladsobservation uden interaktion, at vurderingen af hensynet til barnets rødder var generel snarere end konkret, og at daginstitutionens udtalelse tegnede et andet billede end erklæringen (»Vi oplever at han har en alderssvarende udvikling og er i en god trivsel«). Resultatet: moderen fik ret til både fotografier og legepladsobservation, og sagen blev hjemvist til fastsættelse af vilkår samt til fornyet stillingtagen til begrænset samvær – med en ny børnesagkyndig erklæring, hvis opdrag udtrykkeligt skulle afspejle *både* barnets og moderens interesser.

Dissensen. Dommer Lars Hjortnæs ville stadfæste og nægte al kontakt:

Efter min opfattelse ... må det indebære, at hvis det efter en konkret fagligt baseret vurdering ... må antages for tiden at være til barnets bedste helt at undgå samvær eller anden kontakt med de biologiske forældre, er der ikke pligt til alene på grund af de biologiske forældres interesse ... alligevel at fastsætte samvær eller anden kontakt i et nærmere reguleret – mere begrænset – omfang.

Dissensen rammer det reelle stridspunkt: er »fair balance« en pligt til at *forsøge* at kombinere interesserne, eller kun en pligt til at afveje dem? Flertallet valgte det første.

Praktisk lære. Afgørelsen viser, at artikel 8 i § 20 a-sager først og fremmest virker som et *proceskrav*: den sagkyndige opdragsformulering, spørgsmålet om hvorvidt der er taget stilling til de mindst indgribende kontaktformer, og om barnets rødder er vurderet konkret. Det er sjældent selve resultatet, men vejen dertil, der ophæves. Den samme dynamik ses i landsretspraksis, hvor eksponering i medierne og barnets manglende erindring om de biologiske forældre kan bære et afslag, jf. BS-29045/2024-OLR.

LOV	Forældreansvarsloven § 20a, stk. 1	Forældreansvarsloven § 22	Retsplejeloven § 450a
PRAKSIS	Højesteret · Ret til kontakt efter bortadoption: Højesterets prøvelse af Forældreansvarslovens § 20 a og EMRK artikel 8 03.04.2025 Højesteret · Hjemvisning af sag om samvær efter tvangsadoption grundet utilstrækkeligt oplysningsgrundlag og EMRK artikel 8 21.02.2023 Landsretten · Landsretten afviser samvær og kontakt mellem biologiske forældre og tvangsadopteret barn 20.08.2024		

§ 5 Midlertidig placering og kravet om at afklare samværet i nær tidsmæssig tilknytning

Efter [adoptionsloven § 32 a, stk. 1](#) placeres barnet hos den udvalgte adoptant, allerede når Ankestyrelsen har truffet afgørelse om adoption – altså *før* domstolsprøvelsen er afsluttet. Under placeringen har ansøgeren forældremyndigheden, jf. [§ 32 a, stk. 2](#).

Ordningen blev prøvet mod artikel 8 og artikel 6 i [BS-41118/2020-HJR](#). Forældrene gjorde gældende, at flytningen fra den oprindelige plejefamilie før endelig dom afskar dem fra en fair rettergang og krænkede familielivet. Højesteret afviste:

Bestemmelsen medfører ikke nogen begrænsning af muligheden for ved en efterfølgende domstolsprøvelse at ophæve en afgørelse om adoption, hvis betingelserne for afgørelsen ikke er opfyldt.

Begrundelsen er hensynet til at undgå, at barnet placeres i en uhensigtsmæssig venteposition under en lang domstolsbehandling.

Samværsforsinkelsen. Et markant forhold i sagen var, at der 13 måneder efter placeringen hos adoptanterne fortsat ikke var truffet afgørelse om samvær efter [forældreansvarsloven § 20 a](#). Højesteret anerkendte, at afgørelser om kontakt bør træffes i så nær tidsmæssig tilknytning til adoptionen som muligt – men fandt, at forsinkelsen ikke kunne føre til ophævelse af selve adoptionen. Retten præciserede formålet: samvær efter adoptionen har til formål at bevare en relation, hvis det er bedst for barnet, ikke at udvikle forældreene med henblik på hjemgivelse.

Lovgiver havde allerede søgt at lukke hullet: ved nyaffattelsen af § 20 a i 2019 blev der indsat et [stk. 2](#), hvorefter stk. 1 »også [gælder] ved midlertidig placering efter § 32 a i adoptionsloven«. Af forarbejderne fremgår begrundelsen direkte:

Forslaget om at give mulighed for fastsættelse af samvær eller anden kontakt under den midlertidige placering er begrundet i, at der bør være samme adgang til at få fastsat samvær og anden kontakt for barnets oprindelige slægtninge under den midlertidige placering som efter adoptionen. Der vil ellers kunne opstå den uhensigtsmæssige situation, at barnets oprindelige slægtninge har samvær med barnet efter bestemmelserne i serviceloven forud for Ankestyrelsens afgørelse og efter § 20 a i forældreansvarsloven efter adoptionens gennemførelse, mens der ikke er samvær eller anden kontakt under den midlertidige placering.

Currency-advarsel. Den konsoliderede adoptionslov stammer fra 2019, og der er fem vedtagne, endnu ikke konsoliderede ændringer til § 9. Den vigtigste er indsat ved [lov nr. 753 af 13. juni 2023](#) med virkning fra 1. januar 2024: et nyt § 9, stk. 3, 2. pkt., der tillader, at afgørelse om adoption uden samtykke træffes **inden barnets fødsel**. Forarbejderne markerer selv, hvor tæt på artikel 8's grænse det ligger:

Der vil dog skulle tages højde for, at der er tale om en meget indgribende afgørelse, der i helt særlige tilfælde træffes på et ikke fuldstændigt oplyst grundlag, da der i sagens natur hverken foreligger oplysninger om barnet eller om forholdet mellem barnet og forældrene, ligesom myndighederne ved afgørelsen om at frigive barnet til adoption inden fødslen reelt aldrig har arbejdet for genforening mellem barnet og forældrene. Dette vil indebære, at der vil blive stillet meget store krav til grundlaget for afgørelsen, og det vil skulle sikres, at Danmarks forpligtelser i forhold til barnets bedste og retten til familieliv efter FN's konvention om barnets rettigheder og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention er overholdt.

Og videre: adgangen kan »kun ... træffes, når der foreligger helt ekstraordinære omstændigheder, der klart er begrundet i tungtvejende hensyn til barnets bedste«, navnlig hvor forældrene på grund af svære kroniske psykiske lidelser, svære personlighedsforstyrrelser eller mental retardering har så begrænset forældreevne, at varig manglende omsorgsevne er sandsynliggjort. Samtidig ændrede [lov nr. 753 af 13. juni 2023](#) henvisningerne fra servicelovens § 58 til [barnets lov § 47](#) – en ren konsekvensændring uden materiel betydning, men den forklarer, hvorfor landsretspraksis fra 2025 citerer barnets lov, mens den konsoliderede adoptionslov stadig henviser til serviceloven.

LOV

[Adoptionsloven § 9, stk. 3](#)[Adoptionsloven § 32a, stk. 1, 2](#)[Barnets lov § 47, stk. 1](#)[Forældreansvarsloven § 20a, stk. 2](#)

PRAKSIS	Højesteret · Adoption uden samtykke og midlertidig placering af barn hos adoptanter i forhold til EMRK	08.03.2021
	Landsretten · Østre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	13.06.2025
	Landsretten · Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption uden forældrenes samtykke	22.04.2025

Statens positive forpligtelse: tvangsfuldbyrdelse af

§ 6 samværsafgørelser

En samværsafgørelse, der ikke kan håndhæves, er ingen afgørelse. Artikel 8 pålægger derfor myndighederne en positiv forpligtelse til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at fuldbyrde samvær – men forpligtelsen er modificeret af, at fuldbyrdelsen retter sig mod et barn.

Rammen er [retsplejeloven § 456 p](#), indsat ved Familieretshusreformen med virkning fra 1. april 2019:

Fuldbyrdelse efter reglerne i dette kapitel kan kun ske under hensyn til barnet og skal varetage barnets bedste. Fuldbyrdelse kan endvidere kun ske, hvis der ikke er behov for af hensyn til barnet at henvise sagen til Familieretshuset til vurdering af, om den aftale eller afgørelse, der søges fuldbyrdet, skal ændres eller ophæves.

[Forældreansvarsvejledningen](#) beskriver midlerne og deres rangorden:

Hvis der skal anvendes umiddelbar magt, er det efter retsplejelovens § 456 r, stk. 5, udgangspunktet, at det skal ske ved tilbageholdelse af den forælder, der har barnet, et andet sted end barnets opholdssted. Hvis dette ikke er muligt, skal familieretten vurdere, om der er grundlag for at gennemføre fuldbyrdelsen ved afhentning af barnet. Hvis dette undtagelsesvist er tilfældet i den konkrete sag, skal der deltage en børnesagkyndig fra Børneenheden og en repræsentant fra kommunen til at varetage barnets interesser, medmindre der foreligger ganske særlige omstændigheder.

Og om selve valget:

Familieretten skal også ved valget af fuldbyrdelsesmiddel sikre, at det er til barnets bedste. Efter proportionalitetsprincippet bør familieretten anvende det mindst muligt indgribende middel, som må antages at kunne påvirke den tilbageholdende forælders adfærd.

Tvangsbøder fastsættes som daglige eller ugentlige bøder, der løber, indtil barnet udleveres, jf. § 456 r, stk. 3, og skal fastlægges i forhold til indkomsten hos den forælder, der har barnet – minimum 1.500 kr.

Højesteret 2025. I [BS-21907/2025-HJR](#) af 22. september 2025 nåede Højesteret det yderste fuldbyrdelsesmiddel: sagen blev fremmet ved **afhentning af barnet** som følge af forælders vedholdende modvilje, jf. [retsplejeloven § 456 r](#) sammenholdt med [§ 456 p](#) og [§ 456 q, stk. 2](#). Afgørelsen illustrerer den centrale pointe: en forælders retsstridige modstand kan ikke i sig selv gøre fuldbyrdelsen umulig og dermed udhule den anden forælders og barnets rettigheder efter artikel 8. Men vejen dertil er lang – de mindre indgribende midler skal være udtømt, og barnets bedste skal fortsat bære afgørelsen efter [forældreansvarsloven § 4](#).

Adgangen til prøvelse. I [BS-46450/2020-HJR](#) havde Østre Landsret afvist et kæremål om tvangsfuldbyrdelse med henvisning til kærebegrænsningen i [retsplejeloven § 389 a](#), fordi kendelsen var afsagt samtidig med en afgørelse under samværssagens forberedelse. Højesteret ophævede:

Kendelser afsagt af familieretten i tvangsfuldbyrdelsessager appelleres efter reglerne i retsplejelovens kapitel 53 (§§ 584-587) om appel af fogedrettens afgørelser, jf. lovens § 456 q, stk. 1, 3. pkt. Der er ikke holdepunkter i hverken ordlyden af § 584 eller § 456 q eller forarbejderne hertil for at anvende kærebegrænsningsreglen i § 389 a i forhold til kære af familierettens afgørelser om tvangsfuldbyrdelse.

Det forhold, at byrettens kendelser om henholdsvis tvangsfuldbyrdelse og afslag på suspension af samvær er truffet samtidig og i det væsentlige bygger på de samme faktiske oplysninger, kan ikke føre til, at afgørelsen om tvangsfuldbyrdelse i forhold til § 389 a kan anses for truffet under forberedelse af hovedforhandlingen i samværssagen.

Det er en artikel 8- og artikel 13-venlig fortolkning: adgangen til prøvelse af et fuldbyrdelsesindgreb må ikke tilfældigt afhænge af, at to sager blev behandlet på samme retsmøde. Modsat gælder ankebegrænsningen i [retsplejeloven § 453, stk. 1, 2. pkt.](#) for selve samværsafgørelsen – og Højesteret præciserede i [BS-32576/2025-HJR](#) af 15. januar 2026, at begrænsningen også gælder, når familieretten tillige har afgjort spørgsmål om »anden kontakt« efter [forældreansvarsloven § 22](#).

Grænsen for artikel 8 som hjemmelsgrundlag. Fuldbyrdelse forudsætter en gyldig afgørelse. I [Sag 137/2014](#) havde Statsforvaltningen fastsat samvær for en social far ved analogi fra [forældreansvarsloven § 20](#), efter at barnets biologiske far var trådt ind i barnets liv. Højesteret afviste:

Højesteret finder endvidere, at der i et tilfælde, som det foreliggende, hvor C bor sammen med begge sine biologiske forældre, ikke har været grundlag for at fastsætte samvær for B efter en analogi af forældreansvarslovens § 20.

Uden hjemmel intet fuldbyrdelsesgrundlag – artikel 8 kan ikke i sig selv skabe en samværsret uden for lovens ordlyd.

LOV

[Forældreansvarsloven § 4](#)[Forældreansvarsloven § 20](#)[Retsplejeloven § 389a](#)[Retsplejeloven § 453, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 456p](#)[Retsplejeloven § 456q, stk. 1, 2](#)

Retsplejeloven § 456r, stk. 3, 5

PRAKSIS	Højesteret · Afvisning af anke i sag om samvær og anden kontakt uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet	15.01.2026
	Højesteret · Tvangsfuldbyrdelse af samvær ved afhentning af barn grundet forælders vedholdende modvilje	22.09.2025
	Højesteret · Kære af kendelse om tvangsfuldbyrdelse af samvær krævede ikke tilladelse fra Procesbevillingsnævnet	17.02.2021
	Højesteret · Ingen hjemmel til samvær med social far efter forældreansvarslovens § 20, når barnet bor hos begge biologiske forældre	12.12.2014

Samvær i det almindelige familieliv: weekender, samarbejdschikane og tredjemands kontakt

Artikel 8 påberåbes rutinemæssigt i almindelige samværssager, men slår sjældent igennem som selvstændig norm – den absorberes i stedet i barnets bedste efter [forældreansvarsloven § 4](#).

Samværrets placering. I [BS-52869/2022-HJR](#) gjorde bopælsforælderen gældende, at en ordning, hvor samværsforælderen havde barnet hver weekend, stred mod [§§ 1, 4 og 19](#) samt artikel 8. Højesteret afviste den kategoriske indsigelse, men opstillede en begrænsning:

Der er ikke i forældreansvarsloven nogen begrænsning med hensyn til, hvilken samværsordning der kan fastsættes, så længe samværsordningen efter en konkret og individuel vurdering er bedst for barnet, og det fastsatte samvær ikke overstiger den tid, som barnet opholder sig hos bopælsforælderen.

Højesteret finder imidlertid, at en sådan samværsordning, der indebærer, at barnet ikke vil have nogen hele weekender sammen med bopælsforælderen, må forudsætte, at forældrene er enige herom, eller at der foreligger særlige grunde hertil.

Retten fastslog samtidig, at bopælsforælders ret til at holde ferie med barnet medfører, at det løbende samvær bortfalder, uden at der skal søges om det hos Familieretshuset.

Samarbejdschikane. [Forældreansvarsloven § 4, stk. 2](#) forpligter nu Familieretshuset og familieretten til at inddrage »barnets ret til begge forældre og i den forbindelse samarbejdschikane, herunder forældrefremmedgørelse, som er kommet til udtryk ved barnets adfærd«, og til at tillægge chikanen konsekvenser, hvis det er til barnets bedste. Bestemmelsen er den nationale udmøntning af artikel 8's positive forpligtelse, men praksis viser, at den ikke er mekanisk:

- I [BS-11547/2024-HJR](#) tog Højesteret stilling til forældremyndighed og bopæl i en sag om samværschikane.
- I [BS-2041/2025-HJR](#) af 5. september 2025 tildelte Højesteret forældremyndigheden til moderen **trods** konstateret samarbejdschikane, fordi barnet var flyttet til udlandet med moderen, og stedfaren ikke var biologisk forælder. Chikane er altså en faktor, ikke en sanktion.
- Omvendt i [BS-58675/2023-HJR](#), hvor forældremyndigheden blev overført til faren under hensyn til barnets trivsel og modvilje mod samvær med moren.

Samvær med andre end forældre. [Forældreansvarsloven § 20](#) og [§ 20 a](#) fortolkes begge i overensstemmelse med artikel 8. I [BS-25774/2023-HJR](#) om samvær efter en *frivillig* stedbarns adoption fandt Højesteret, at betingelserne for begrænset kontakt sandsynligvis var opfyldt, men betingede fremtidigt samvær af, at

faren fuldstændig undlod at inddrage barnet i konflikten mellem de voksne – og ophævede dommene med hjemvisning. Bestemmelsen er altså ikke begrænset til tvangsadoptioner; forarbejderne fastslår udtrykkeligt, at »der også ved frivillige bortadoptioner – herunder stedbarnsadoptioner – er mulighed for at bevare kontakten med barnet efter adoptionen«. Se også [BS-50809/2022-OLR](#) om samvær i en regnbuefamilie.

Den biologiske far uden retligt faderskab. I [BS-59797/2025-HJR](#) af 24. marts 2026 fastslog Højesteret, at den familieretlige lovgivning bygger på, at et barn kun kan have to retlige forældre, og at en biologisk far uden retligt faderskab alene kan søge samvær som nærmeste pårørende efter [§ 20, stk. 2](#). Bestemmelsen skal fortolkes i overensstemmelse med artikel 8 – med henvisning til EMD's domme i **Anayo mod Tyskland** (2010) og **Schneider mod Tyskland** (2011) – hvilket indebærer, at myndighederne ikke uden videre kan afslå samvær for en biologisk far uden en konkret interessevurdering. Men loven ligestiller ikke andre pårørende med retlige forældre: tilstedeværelsen af en biologisk far med samvær vil normalt kun indskrænke den retlige fars samvær i meget begrænset omfang.

LOV

[Forældreansvarsloven § 4, stk. 1, 2](#)
[Forældreansvarsloven § 19, stk. 1](#)
[Forældreansvarsloven § 20, stk. 2](#)
[Forældreansvarsloven § 20a, stk. 1](#)
[Forældreansvarsloven § 21, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Samvær med retlig far kan ikke begrænses af biologisk fars samværsanmodning – Højesteret 2026	24.03.2026
	Højesteret · Højesterets afgørelse om forældremyndighed og samvær ved bopæl i udlandet samt betydningen af samarbejdsskikane	05.09.2025
	Højesteret · Højesterets dom om forældremyndighed og bopæl i sag om samværschikane	16.08.2024
	Højesteret · Overførsel af forældremyndighed til faren under hensyn til barnets trivsel og modvilje mod samvær med moren	25.04.2024
	Højesteret · Samvær efter stedbarnsadoption - Forældreansvarsloven § 20 a	03.10.2023
	Højesteret · Højesterets afgørelse om samvær i alle weekender og bopælsforælderen ret til ferie	20.04.2023
	Landsretten · Stadfæstelse af byretsdom i sag om samvær i regnbuefamilie	09.02.2023

Retten til at kende sit ophav: genoptagelse af faderskab efter § 8 børneloven § 24

Retten til at kende sit biologiske ophav er beskyttet af artikel 8 – men den kolliderer med den etablerede sociale families interesser, og dansk praksis lader stabiliteten vinde.

[BS-23819/2024-HJR](#) af 8. oktober 2024 er den centrale afgørelse. Moderen havde kort efter samlivsophævelsen haft samleje med en anden mand, genoptaget forholdet til den senere registrerede far og underskrevet en ansvars- og omsorgserklæring. En privat DNA-test viste med over 99,9999 % sandsynlighed, at den anden mand var biologisk far.

Højesteret fastslog, at genoptagelse efter [børneloven § 24](#) beror på et samlet skøn over de hensyn, der er opregnet i [stk. 2](#), og at bestemmelsen skal fortolkes i lyset af artikel 8. Retten henviste til EMD's praksis om, at både genoptagelse og afslag herpå kan udgøre et indgreb i privat- og familielivet, og at hensynet til barnet indgår med afgørende vægt – jf. bl.a. **Vagdalt mod Ungarn** (7. marts 2024, sag 9525/19) og **Kautzor mod Tyskland** (22. marts 2012, sag 23338/09).

I afvejningen indgik:

- Barnets interesse i at få fastslået sit genetiske ophav.
- At den registrerede far havde behandlet barnet som sit eget, og at moderen havde ladet det ske.
- At den registrerede far siden fødslen havde haft en sammenhængende og stabil relation som barnets juridiske og sociale far.
- At moderen ventede 8 måneder med at bede om genoptagelse.
- At der gik næsten 2 år, fra den biologiske far fik kendskab til muligheden, til han anmodede om genoptagelse.

Konklusionen:

*Efter en samlet afvejning finder Højesteret ligesom landsretten, at faderskabssagen ikke skal genoptages. Højesteret har lagt afgørende vægt på, hvad der må antages at være bedst for **Barn**, herunder hans mulighed for at bevare tilknytningen til Mulig far 2.*

Højesteret tilføjede, at undladelsen af at inddrage den biologiske far i den tidligere sag ikke kunne føre til et andet resultat, da hensynet til barnets bedste kræver, at man lægger de *nuværende* omstændigheder til grund. Det er en vigtig pointe: tidsforløbet arbejder mod den biologiske far, også når forsinkelsen delvis skyldes myndighedernes egne fejl.

Sammenholdt med [BS-59797/2025-HJR](#) – hvor Højesteret afviste at udsætte samværssagen med den retlige far på en verserende EMD-sag – tegner der sig et konsistent billede: den genetiske sandhed giver hverken retligt faderskab eller forrang i samværet, når en stabil retlig og social faderrelation allerede findes.

LOV	Børneloven § 24, stk. 1, 2	Retsplejeloven § 456e, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Samvær med retlig far kan ikke begrænses af biologisk fars samværsanmodning – Højesteret 2026		24.03.2026
	Højesteret · Højesteret stadfæster afslag på genoptagelse af faderskabssag trods dokumenteret biologisk faderskab		08.10.2024

§ 9 Korrespondance: den frihedsberøvedes fortrolige samtaler med sin advokat

Artikel 8's fjerde led – korrespondance – har sin skarpeste danske udmøntning i beskyttelsen af den frihedsberøvedes kommunikation med sin forsvarer.

Den absolutte kerne. [Straffuldbyrdsloven § 56, stk. 1](#) giver den indsatte ret til ukontrolleret brevveksling med bl.a. justitsministeren, domstolene, anklagemyndigheden, Folketingets Ombudsmand, Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, Den Europæiske Torturkomité – og »den advokat, der har været beskikket for eller valgt af den pågældende som forsvarer i den straffesag, der har ført til indsættelse i institutionen, eller i en verserende straffesag«.

[Straffuldbyrdsloven § 57, stk. 6](#) overfører beskyttelsen til telefonsamtaler i en absolut formulering:

Telefonsamtaler med de i § 56, stk. 1, nævnte personer og myndigheder m.v. optages, påhøres eller aflyttes ikke.

Det er værd at bemærke kontrasten til hovedreglen i [§ 57, stk. 3](#), hvorefter telefonsamtaler i lukkede institutioner som udgangspunkt »optages, påhøres eller aflyttes uden retskendelse«, og til [stk. 4](#), hvorefter samtaler til og fra

indsatte med ledende eller koordinerende roller i organiseret kriminalitet **skal** optages. Advokatundtagelsen er netop en undtagelse fra en meget bred kontroladgang.

Udmøntningen findes i [telefonbekendtgørelsen § 4](#) og [§ 6](#), der afslutningsvis fastslår: »De indsatte telefonsamtaler med en person, der er nævnt i § 4, optages, påhøres eller aflyttes ikke.« Samme regel gentages i [§ 10](#), og for varetægtsarrestanter i [varetægtsbekendtgørelsen § 73](#):

En varetægtsarrestants telefonsamtaler med forsvareren optages, påhøres eller aflyttes ikke.

Højesteret 2024. I [BS-60316/2023-HJR](#) af 21. august 2024 fastslog Højesteret, at kriminalforsorgens optagelse af en indsats telefonsamtaler med en **advokatfuldmægtig** var ulovlig, og tilkendte godtgørelse efter [erstatningsansvarsloven § 26](#). Afgørelsen har to selvstændige pointer:

- **Beskyttelsen følger funktionen, ikke titlen.** At samtalepartneren var advokatfuldmægtig og ikke beskikket forsvarer i egen person, kunne ikke bære en indskrænkende fortolkning. Det svarer til Advokatrådets tilsynsområde, der efter [Rigsadvokatmeddelelsen](#) netop omfatter »advokaterne og deres autoriserede fuldmægtige«.
- **Rutinemæssig optagelse er ikke et bagatelindgreb.** Netop fordi [§ 57, stk. 3-5](#), gør automatisk optagelse til systemets udgangspunkt, er der en indbygget risiko for, at den fortrolige samtale fanges med. Ansvar for at holde advokatsamtalen ude af optagelsessystemet ligger hos myndigheden.

At godtgørelse blev tilkendt efter [erstatningsansvarsloven § 26](#) – og ikke blot konstateret som en krænkelse – signalerer, at fortrolighedsbeskyttelsen ikke er en ordensforskrift. Sammenholdt med Ombudsmandens firleddede test i [FOB 2010 20-7](#) er logikken klar: jo mere intensivt indgrebet er i kernen af artikel 8, jo klarere skal hjemlen være – og her *er* hjemlen klar, men den peger den anden vej.

LOV

[Erstatningsansvarsloven § 26](#)[Straffuldbyrdelesloven § 56, stk. 1](#)[Straffuldbyrdelesloven § 57, stk. 3-6](#)

PRAKSIS **Højesteret** · Højesterets dom om ulovlig optagelse af indsatte telefonsamtaler med advokatfuldmægtig 21.08.2024 og vurdering af afsoningsforhold

Overvågning og hjem: legalitetskravet som selvstændig prøvelsesnorm

På overvågningsområdet er artikel 8's andet trin – kravet om hjemmel – det, der reelt afgør sagerne. Proportionalitet kan ikke reparere manglende hjemmel.

Frit tilgængeligt sted falder uden for observationsreglerne. [Retsplejeloven § 791 a, stk. 1](#) definerer observation som fotografering eller iagttagelse ved hjælp af apparat »af personer, der befinder sig på et **ikke frit tilgængeligt sted**«. Er stedet frit tilgængeligt, er bestemmelsen ikke anvendelig – og der kræves derfor ingen retskendelse. Højesteret anvendte grænsedragningen i [Sag 69/2020](#) af 7. januar 2021: videoovervågning i en **privatejet** parkeringskælder med offentlig adgang krævede ikke retskendelse efter [§ 791 a, stk. 2](#). Det er *adgangen*, ikke ejerforholdet, der er afgørende.

Tærsklerne i [§ 791 a](#) er trinvist skærpede, og systematikken viser, at lovgiver har graderet efter indgrebets intensitet:

Indgreb	Sted	Kriminalitetskrav
§ 791 a, stk. 1 – manuel observation	Ikke frit tilgængeligt sted	Lovovertrædelse med fængselsstraf
§ 791 a, stk. 2 – automatisk/fjernbetjent kamera	Ikke frit tilgængeligt sted	Fængsel i 1 år og 6 måneder eller derover
§ 791 a, stk. 3 – kamera i bolig/husrum	Bolig eller husrum	Fængsel i 6 år eller derover m.v., og fare for liv, velfærd eller betydelige samfundsværdier

Uanset trin gælder proportionalitetsreglen i [§ 791 a, stk. 7](#): observation må ikke foretages, hvis det ville være uforholdsmæssigt efter indgrebets formål, sagens betydning og den krænkelse, det forvolder.

Når hjemlen mangler. Højesterets kendelse af **14. maj 2024** ([sagen om infiltration i fængsel](#)) er den skarpeste illustration. Politiet havde i en uopklaret drabssag indsat en agent i samme fængsler som den sigtede og anvendt både retsgodkendt rumaflytning og **personbåren** lyd- og videooptagelse. Højesteret tiltrådte landsrettens vurdering af, at den personbårne aflytning manglede klar hjemmel i dansk ret, og at legalitetskravet i **artikel 8, stk. 2**, dermed var tilsidesat.

Men – og det er afgørende – konventionskrænkelsen medførte ikke bevisafskæring. Højesteret bekræftede, at en krænkelse af artikel 8 ikke i sig selv er tilstrækkelig til at udelukke beviset, når rettergangen som helhed opfylder artikel 6. Retten lagde vægt på, at samtalerne foregik frivilligt uden utilbørligt pres, at den tiltalte ikke fremstod særligt sårbar, og at forsvaret fuldt ud kunne anfægte optagelsernes ægthed, troværdighed og bevismæssige vægt under hovedforhandlingen. Artikel 8 og artikel 6 er altså adskilte spor: hjemmelsmanglen konstateres, men sanktioneres ikke gennem bevisretten.

Opbevaring af oplysninger. Selve *opbevaringen* af personoplysninger kan være et artikel 8-indgreb. Ombudsmanden redegjorde i [FOB 2017-12](#) for EMD's praksis herom med henvisning til **Leander mod Sverige** (1987, præmis 48) og **Amann mod Schweiz** (2000, præmis 65), og fremhævede, at Domstolen ved bedømmelsen af national lovgivning lægger vægt på, om der findes tilstrækkelige retssikkerhedsgarantier – »safe guards« – jf. **Weber og Saravia mod Tyskland**, **Rotaru mod Rumænien**, **Uzun mod Tyskland** og **S. og Marper mod Storbritannien**. Konkret havde Ombudsmanden ikke grundlag for at tilsidesætte myndighedernes vurdering af, at bevaring af dagbogskopierne i deres fulde udstrækning var forenelig med artikel 8, bl.a. fordi arkivlovgivningens tilgængelighedsfrister betød, at oplysningerne som altovervejende hovedregel ikke bliver offentligt tilgængelige i de berørtes levetid.

Hjemmet. Proportionalitetskravet ved indgreb i hjemmet er kodificeret i [retsplejeloven § 797, stk. 1](#) og [§ 798, stk. 1](#) (skånsomhedskravet). I [Sag 71/2019](#) sparkede politiet en hoveddør ind for at anholde en person, der var undveget fra varetægtsfængsling i surrogat, og som holdt fast i dørhåndtaget indefra. Højesteret fandt indgrebet forholdsmæssigt:

Højesteret finder, at det var Ds adfærd, der gav anledning til, at ransagningen ikke kunne foretages uden ødelæggelse, og at politiets beslutning om at sparke døren ind ikke kan anses for et uforholdsmæssigt indgreb.

Det illustrerer et gennemgående mønster: når hjemlen er klar, prøves proportionaliteten reelt, men med en betydelig margin til myndigheden.

LOV

[Retsplejeloven § 752, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 754a](#)[Retsplejeloven § 791a, stk. 1-3](#)[Retsplejeloven § 797, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 798, stk. 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Tilsidesættelse af bevisafskæring efter infiltration i fængsel: Afgørelse om brug af hemmelige lyd- og videooptagelser i drabssag	14.05.2024
Højesteret · Videoovervågning i privatejet parkeringskælder med offentlig adgang kræver ikke retskendelse	07.01.2021
Højesteret · Højesteret afviser erstatning til udlejer for skader på dør forvoldt under politiets anholdelse af eftersøgt	03.10.2019

§ 11 Privatlivets fred i private relationer: tv-overvågning og videregivelse

Artikel 8 forpligter primært staten, men beskyttelsesinteressen er den samme, når private overvåger private. I dansk ret varetages den gennem tv-overvågningsloven og databeskyttelsesretten, og Datatilsynet er den centrale praksisskaber. Rene GDPR-spørgsmål behandles i [praksisoversigten om GDPR og persondata](#) – her aftegnes kun det privatlivsretlige mønster.

Overvågning af medarbejdere er lovlig, men skal være gennemsigtig. I [j.nr. 2020-431-0115](#) om Fitness Worlds tv-overvågning fandt Datatilsynet ikke grundlag for at tilsidesætte virksomhedens vurdering af, at overvågningen kunne ske efter interesseafvejningsreglen – formålene var kriminalitetsforebyggelse, tryghed og at kunne gøre retskrav gældende. Afgørende var, at medarbejderne ved ansættelsen var oplyst om overvågningen og dens formål, **herunder at formålet bl.a. var at kunne gøre retskrav gældende over for dem.** Det er kontrolformålet, der skal oplyses – ikke bare overvågningens eksistens. Derimod fik virksomheden alvorlig kritik for behandlingssikkerheden, fordi lægeerklæringer, opsigelser og advarsler var gemt på en fælles computer:

Det er i den forbindelse Datatilsynets vurdering, at en fælles computer, som benyttes af både medarbejdere til daglig brug, og af ledere til håndtering af oplysninger om opsigelser, kontrakter, skriftlige advarsler, lægeerklæringer m.v., udgør en nærliggende risiko for de registreredes – i dette tilfælde medarbejdernes – rettigheder.

Samme resultat i [j.nr. 2025-832-0031](#) om DSB Service & Retail, hvor overvågningen var berettiget af hensyn til sikkerhed.

Automatiseret registrering i det offentlige rum. [J.nr. 2025-31-1798](#) om strækningsbaseret hastighedsmåling på Storebæltsbroen viser legalitetskravets praktiske betydning: klageren bestred ikke selve tv-overvågningen, men at der var hjemmel til at *måle hastigheder* og anmelde overtrædelser. Datatilsynet fandt hjemlen i §§ 3 og 17 i lov om Sund og Bælt Holding A/S og lagde vægt på, at målingerne primært tjener trafiksikkerhed, ikke politimæssig kontrol, samt at der kun videregives nummerplade, billede, tidspunkt og hastighed – uden at selskabet tilgår førerens identitet. Dataminimering fungerer her som det, der gør indgrebet proportionalt.

Videregivelse skal være minimal. I [j.nr. 2023-832-0081](#) havde en købmand mundtligt oplyst en nabobutiks chef, at en person var bortvist på grund af »berigelseskriminalitet«. Datatilsynet udtalte alvorlig kritik:

Datatilsynet finder, at beskrivelsen af det strafbare forhold, som var årsagen til klagers bortvisning, ikke var nødvendig for at varetage virksomhedens legitime interesse, hvorfor videregivelsen af denne oplysning ikke kunne ske med hjemmel i databeskyttelseslovens § 8, stk. 4.

En neutral meddelelse om bortvisning ville have været tilstrækkelig. Det er proportionalitetsprincippet i renkultur: ikke om der måtte oplyses noget, men *hvor meget*.

Indsigt må ikke tømmes for indhold. I [j.nr. 2023-31-0053](#) slettede en natklub de omstridte optagelser, mens klagen over indsigtsafslaget var under behandling. Datatilsynet udtalte alvorlig kritik:

Det er Datatilsynets opfattelse, at det er i strid med princippet om lovlighed, rimelighed og gennemsigtighed i databeskyttelsesforordningens artikel 5, stk. 1, litra a, hvis den dataansvarlige sletter oplysninger om den registrerede i nær tilknytning til, at den registreredes anmodning om indsigt afslås, idet den dataansvarlige derved uretmæssigt afskærer den registrerede muligheden for at få efterprøvet, om den registrerede har ret til at få indsigt i oplysningerne, ved Datatilsynet og domstolene.

Parallellen til artikel 13 er tydelig: en rettighed uden effektivt retsmiddel er ingen rettighed.

LOV

Databeskyttelsesloven § 8, stk. 3, 4

Databeskyttelsesloven § 22, stk. 1, 2

TV-overvågningsloven § 4c, stk. 1

PRAKSIS	Datatilsynet · Lovlighed af sektionskontrol og automatisk hastighedsmåling på Storebæltsbroen	09.10.2025
	Datatilsynet · Alvorlig kritik af natklub for manglende indsigt i og sletning af tv-overvågning	24.06.2024
	Datatilsynet · Købmand i Meny får alvorlig kritik for ulovlig videregivelse af oplysninger om strafbare forhold	05.09.2023
	Datatilsynet · Alvorlig kritik af sikkerheden ved ellers lovlig tv-overvågning af medarbejdere	08.08.2022

§ 12 Opholdsnægtelse: artikel 8 giver ikke ret til at vælge land

På udlændingeområdet virker artikel 8 primært gennem [udlændingeloven § 9 c, stk. 1](#) (»ganske særlige grunde, herunder hensynet til familiens enhed«). Den specifikke proportionalitetsvurdering ved udvisning af voksne straffedømte behandles i [praksisoversigten om udvisning og integration efter § 26](#), udvisning af mindreårige i [praksisoversigten om udvisning af mindreårige](#), og familiesammenføring som selvstændigt emne i [praksisoversigten om familiesammenføring](#). Her aftegnes kun det artikel 8-mønster, der går på tværs.

Grundsætningen. Udlændingenævnet formulerede den præcist i [afgørelsen af 7. marts 2017](#) om nægtet forlængelse efter overskredet danskprøvefrist: afgørelsen var ikke i strid med artikel 8, »da konventionen ikke giver familien ret til frit at vælge, i hvilket land de vil udøve deres familieliv«. Materielle betingelser – selvforsørgelse, bolig, danskprøve, frister – kan derfor som udgangspunkt opretholdes uden krænkelse, hvis familielivet kan udøves andetsteds. Se tilsvarende [afgørelsen af 11. april 2025](#) (FAM/2024/130) om afvisning af en ansøgning indgivet under en fastsat udrejsefrist, og [afgørelsen af 24. december 2015](#) om manglende overholdelse af et indrejseforbud.

Besøgsophold som tilstrækkelig udøvelse. [FAM/2024/120](#) af 10. april 2025 er illustrativ.

Udlændingestyrelsen *anerkendte*, at der forelå et beskyttelsesværdigt familieliv mellem den nordmakedonske mor og hendes søn i Danmark – men fandt, at det ikke kunne bære en opholdstilladelse. Nævnet stadfæstede:

Henset herved den geografiske afstand fra Nordmakedonien og reglerne om visumfritagelse sammenholdt med omfanget af samværet, kan det ikke anses for uproportionalt at henvise ansøgeren til at udøve samværet gennem besøgsophold.

Nævnet tilføjede, at § 9 c, stk. 1, ikke giver grundlag for opholdstilladelse med henblik på at **etablere eller udvide** samvær. Samme logik i [afgørelsen af 25. januar 2022](#), hvor familielivet »fortsat kan udøves gennem besøgsophold som hidtil«.

Familiebegrebets afgrænsning. Praksis viser, at nævnet tager artikel 8's familiebegreb alvorligt i begge retninger:

- **Anerkendt uden formelt ægteskab:** I [afgørelsen af 14. februar 2023](#) anerkendtes et beskyttelsesværdigt familieliv trods manglende retsgyldigt ægteskab og samliv. Tilsvarende omgørelser i [afgørelsen af 20. februar 2023](#) og [afgørelsen af 12. marts 2023](#), hvor fællesbarnet var udslagsgivende.
- **Afvist uden for kernefamilien:** I [afgørelsen af 12. marts 2015](#) om søskende fandt nævnet, at der ikke forelå »en helt særlig familiemæssig tilknytning ... der rakte ud over, hvad der normalt følger af et søskendeforhold«. I [afgørelsen af 14. februar 2020](#) kunne en 67-årig mors livslange samliv med sin voksne datter ikke bære en tilladelse, da hun var rask og kunne tage vare på sig selv.

Det svarer nøjagtigt til den afgrænsning, Ombudsmanden beskriver i [FOB 2017-10](#): kernefamilien er udgangspunktet, mens øvrige relationer kræver en konkret vurdering – og for voksne slægtninge typisk et kvalificeret afhængighedsforhold.

Barnets selvstændige tilknytning. [BS-50453/2024-HJR](#) af 7. maj 2025 (3-2) angik en dreng født i Danmark i 2011, hvis familie mistede opholdsgrundlaget i 2018. Flertallet fastslog, at »ganske særlige grunde« i [§ 9 c, stk. 1](#) ikke er begrænset til tilfælde, hvor internationale forpligtelser kræver det, og at nævnets konkrete afvejning af begrebet »formative år« ikke kunne tilsidesættes. Mindretallet henviste til EMD's domme i [Külekci mod Østrig](#) og [Pormes mod Nederlandene](#) og fandt, at nævnet urigtigt havde set bort fra drengens første to leveår, hvor forældrene havde lovligt ophold. Dissensen viser, at afgrænsningen af de formative år er reelt omstridt – men flertallets linje er, at domstolene ikke sætter deres skøn i myndighedens sted, når afvejningen er foretaget.

LOV	Udlændingeloven § 9c, stk. 1	Udlændingeloven § 9, stk. 1	Udlændingeloven § 26, stk. 1
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets prøvelse af opholdstilladelse baseret på barnets selvstændige tilknytning og formative år Udlændingenævnet · Afvisning af ansøgning om ægtefællesammenføring indgivet under en fastsat udrejsefrist Udlændingenævnet · Afslag på opholdstilladelse til nordmakedonsk mor for familiesammenføring med barn i Danmark Udlændingenævnet · Opholdstilladelse til eritreisk ægtefælle anerkendt på baggrund af fællesbarn og familieliv efter EMRK artikel 8 Udlændingenævnet · Omgørelse af afslag på ægtefællesammenføring for eritreisk kvinde grundet beskyttelsesværdigt familieliv Udlændingenævnet · Anerkendelse af beskyttelsesværdigt familieliv trods manglende retsgyldigt ægteskab og samliv Udlændingenævnet · Afslag på familiesammenføring til forælder grundet tvivl om reel opløsning af ægteskab med herboende far Udlændingenævnet · Afslag på opholdstilladelse til mor som medfølgende familiemedlem til datter med erhvervsophold Udlændingenævnet · Nægtelse af forlængelse af opholdstilladelse grundet manglende overholdelse af frist for danskprøve Udlændingenævnet · Stadfæstelse af afslag på familiesammenføring til herboende barn som følge af manglende overholdelse af indrejseforbud Udlændingenævnet · Afslag på familiesammenføring til søskende pga. manglende tilknytning og eksisterende omsorgspersoner i hjemlandet		
			07.05.2025 11.04.2025 10.04.2025 12.03.2023 20.02.2023 14.02.2023 25.01.2022 14.02.2020 07.03.2017 24.12.2015 12.03.2015

§ 13 Forvaltningens pligt til af egen drift at inddrage artikel 8

Ombudsmandens praksis udgør et selvstændigt lag i artikel 8-håndhævelsen: den retter sig mod myndigheder, der slet ikke *ser* artikel 8-spørgsmålet.

Pligten til at inddrage. I [FOB 2010 20-7](#) fastslog Ombudsmanden – i en sag, hvor en kommune havde pålagt besøgsrestriktioner for pårørende til en plejehjemsbeboer uden at behandle det som en afgørelse:

Der gælder en pligt for forvaltningsmyndighederne til ved udøvelsen af en skønsmæssig beføjelse (positivt) at tage hensyn til borgernes udøvelse af friheds- og menneskerettigheder og i videst mulig udstrækning undgå at lægge hindringer i vejen for disse rettigheder. Hensynet til privatlivet og familielivet som er beskyttet i kraft af den europæiske menneskerettighedskonvention, bør således indgå i en myndigheds skønsmæssige vurdering med høj prioritet.

Artikel 8 er altså ikke bare en grænse for skønnet – den er et **pligtsmæssigt kriterium** i skønnet.

Inkorporeringen er ikke en undskyldning for at springe vurderingen over. I den ældre, men stadig instruktive [udtalelse om hjemsendelse af udlænding efter bistandslovens § 4](#) afviste Ombudsmanden Socialministeriets standpunkt om, at EMRK »er indarbejdet i den danske lovgivning og myndighedernes praksis«, og at der derfor ikke skulle foretages en konkret vurdering. Ombudsmanden pegede på, at ministeriet selv havde erkendt ikke at have tidligere tilfælde med fælles forældremyndighed, og at henvisningen til, at tidligere praksis var i overensstemmelse med konventionen, derfor var uden betydning i den konkrete sag. Ombudsmanden anviste, at ministeriet med udgangspunkt i **Berrehab**-sagen skulle inddrage varigheden af opholdet, barnets alder, karakteren og omfanget af samværet samt indgrebets nødvendighed og proportionalitet.

Generelle instrukser kan ikke erstatte konkrete vurderinger. [FOB 2017-10](#) om instruksens om adskilt indkvartering af **alle** 15-17-årige asylansøgere og deres ægtefæller eller samleverer er den mest markante. Ombudsmanden fandt instruksens ulovlig, netop fordi kategorisk adskillelse afskærer den konkrete vurdering af, om der foreligger et beskyttelsesværdigt familieliv, og af proportionaliteten i det enkelte tilfælde. Udtalelsen indeholder samtidig den grundigste danske redegørelse for familiebegrebet i artikel 8's forstand, herunder at der ikke foreligger et beskyttelsesværdigt familieliv ved tvangsægteskab eller tvangssamliv, og at EMRK ikke forpligter staterne til at anerkende ægteskaber indgået af en 14-årig, jf. **Z.H. og R.H. mod Schweiz** (2015, præmis 44).

Proportionalitet i den daglige administration. I [FOB 2018-18](#) om tilsynsbesøget i Udrejsecenter Kærshovedgård gengav Ombudsmanden ministerens tilsagn om, at proportionalitetsbetragtninger og artikel 8 indebærer, »at der skal være mulighed for jævnlig kontakt til en eventuel herværende familie«, herunder weekendophold hos familien og tilladelse til yderligere besøg ved vigtige familiebegivenheder. Artikel 8 sætter dermed en nedre grænse for, hvor tæt et opholds- og meldepligtsregime må komme på at afskære familielivet – også for personer uden opholdsret.

Samlet set er Ombudsmandens bidrag ikke en anden materiel standard end domstolenes, men en *tidligere* håndhævelse: kritikken rammer der, hvor myndigheden har undladt at stille spørgsmålet – og det er præcis samme fejl, Højesteret sanktionerer, når § 20 a-sager hjemvises for utilstrækkeligt oplysningsgrundlag.

§ 14 Sammenfatning: hvornår slår artikel 8 igennem?

På tværs af de fem år, praksis dækker, tegner der sig et ret præcist billede af, hvornår artikel 8 faktisk ændrer udfaldet i dansk ret – og hvornår den ikke gør.

Artikel 8 slår igennem, når:

- **Hjemlen mangler.** Legalitetskravet er den mest ubøjelige del af testen. Højesterets kendelse af 14. maj 2024 om [personbåren aflytning i fængsel](#) konstaterede krænkelsen, selv om indgrebet både var sagligt og proportionalt. Ombudsmandens formulering – »[k]ravene til retsgrundlagets klarhed øges i takt med indgrebs intensitet« – er den operative regel.
- **Afvejningen ikke er reel.** [BS-59289/2024-HJR](#) er skoleeksemplet: resultatet (ingen kontakt) kunne muligvis bæres, men myndighederne havde ikke *forsøgt* at kombinere barnets og moderens interesser, og havde ikke forholdt sig konkret til det mindst indgribende alternativ.
- **Oplysningsgrundlaget er utilstrækkeligt.** [UfR 2023.2114H](#), [BS-18800/2023-HJR](#) og [BS-17016/2023-HJR](#) hjemviste alle på procesgrundlag, ikke på realiteten.
- **En kategorisk regel erstatter den konkrete vurdering.** Jf. [FOB 2017-10](#) om instruksens om adskilt indkvartering, og Højesterets advarsel i [BS-18800/2023-HJR](#) mod i realiteten at forbeholde § 20 a-kontakt for »helt særlige tilfælde«, efter at lovgiver havde fjernet tærsklen.
- **Adgangen til prøvelse indskrænkes.** [BS-46450/2020-HJR](#) om karebegrænsningen og Datatilsynets afgørelse i [j.nr. 2023-31-0053](#) om sletning under klagebehandlingen hviler på samme tanke.

Artikel 8 slår derimod ikke igennem, når:

- **Indgrebet har klar hjemmel og en gennemført afvejning.** Landsrettens tvangsadoptionspraksis 2025-2026 er entydig: hviler prognosevurderingen på en forældrekompetenceundersøgelse og en samspilsvurdering, ændrer nye oplysninger om forældrenes egen udvikling sjældent udfaldet – [BS-63271/2024-VLR-](#), [BS-53321/2024-OLR](#), [BS-50494/2025-VLR](#).
- **Familielivet kan udøves andetsteds.** Udlændingenævns faste linje, senest [FAM/2024/120](#).
- **Barnets bedste peger den anden vej.** [BS-23819/2024-HJR](#) om faderskab og [BS-29045/2024-OLR](#) om § 20 a-kontakt viser begge, at et fagligt velunderbygget hensyn til barnet kan bære et fuldstændigt afslag – når det er *konkret* begrundet.
- **Krænkelsen skal sanktioneres gennem bevisretten.** Kendelsen af 14. maj 2024 holder artikel 8 og artikel 6 adskilt: hjemmelsmanglen konstateres, men beviset kan bruges, når rettergangen som helhed er fair.

Retsstillingens bevægelsesretning. Tre forhold fortjener opmærksomhed fremover. For det første er det ikke-konsoliderede § 9, stk. 3, 2. pkt., i adoptionsloven – adoption uden samtykke besluttet **inden fødslen**, i kraft siden 1. januar 2024 ved [lov nr. 753 af 13. juni 2023](#) – endnu ikke prøvet ved Højesteret; forarbejderne erkender selv, at afgørelsen træffes »på et ikke fuldstændigt oplyst grundlag«, og at myndighederne »reelt aldrig har arbejdet for genforening«. Det er præcis den kritik, EMD rejste i **Strand Lobben** og **Abdi Ibrahim**. For det andet er dissensen i [BS-59289/2024-HJR](#) et åbent spørgsmål: er »fair balance« en pligt til at forsøge at kombinere interesserne, eller kun til at afveje dem? For det tredje viser hjemvisningskarrusellen i »Kian«-sagen – familieret, landsret, Højesteret, familieret, landsret, Højesteret over fem år – at proceskravene har en pris i tid, som i sig selv kan modvirke det formål, artikel 8 skal tjene: at bevare en relation, mens den stadig kan bevares.

LOV

[Adoptionsloven § 9, stk. 3](#)[Forældreansvarsloven § 20a, stk. 1](#)[Inkorporeringsloven § bilag-1-article-8](#)

PRAKSIS	Højesteret · Ret til kontakt efter bortadoption: Højesterets prøvelse af Forældreansvarslovens § 20 a og EMRK artikel 8	03.04.2025
	Højesteret · Højesteret stadfæster afslag på genoptagelse af faderskabssag trods dokumenteret biologisk faderskab	08.10.2024
	Højesteret · Tilsidesættelse af bevisafskæring efter infiltration i fængsel: Afgørelse om brug af hemmelige lyd- og videooptagelser i drabssag	14.05.2024
	Højesteret · Højesterets hjemvisning af sag om samvær efter tvangsbortadoption grundet utilstrækkelig sagsoplysning	26.10.2023
	Højesteret · Højesterets hjemvisning af sag om biologiske bedsteforældres samvær med bortadopteret barnebarn	26.10.2023
	Højesteret · Hjemvisning af sag om samvær efter tvangsadoption grundet utilstrækkeligt oplysningsgrundlag og EMRK artikel 8	21.02.2023
	Højesteret · Kære af kendelse om tvangsfuldbyrdelse af samvær krævede ikke tilladelse fra Procesbevillingsnævnet	17.02.2021
	Landsretten · Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	31.03.2026
	Landsretten · Østre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	13.06.2025
	Landsretten · Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption uden forældrenes samtykke	22.04.2025
	Landsretten · Landsretten afviser samvær og kontakt mellem biologiske forældre og tvangsadopteret barn	20.08.2024
	Datatilsynet · Alvorlig kritik af natklub for manglende indsigt i og sletning af tv-overvågning	24.06.2024
	Udlændingenævnet · Afslag på opholdstilladelse til nordmakedonsk mor for familiesammenføring med barn i Danmark	10.04.2025

REFERENCE Lovgrundlag

9 paragraffer

Adoptionsloven § 9	stk. 2-4	Adoptionsloven § 32a	stk. 1
Børneloven § 24	stk. 2	Forældreansvarsloven § 4	stk. 1
Forældreansvarsloven § 20a	stk. 1	Inkorporeringsloven § bilag-1-article-8	
Retsplejelovent § 456p		Retsplejelovent § 791a	stk. 1
Straffuldbyrdelesloven § 57	stk. 6		

MATERIALE Citerede afgørelser

49 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		23
24.03.2026	Samvær med retlig far kan ikke begrænses af biologisk fars samværsanmodning – Højesteret 2026	59797-2025
15.01.2026	Afvisning af anke i sag om samvær og anden kontakt uden tilladelse fra Procesbevillingsnævnet	32576-2025
22.09.2025	Tvangsfuldbyrdelse af samvær ved afhentning af barn grundet forælders vedholdende modvilje	21907-2025

05.09.2025	Højesterets afgørelse om forældremyndighed og samvær ved bopæl i udlandet samt betydningen af samarbejdsskikane	10026-11737
07.05.2025	Højesterets prøvelse af opholdstilladelse baseret på barnets selvstændige tilknytning og formative år	50453-2024
03.04.2025	Ret til kontakt efter bortadoption: Højesterets prøvelse af Forældreansvarslovens § 20 a og EMRK artikel 8	59289-2024
08.10.2024	Højesteret stadfæster afslag på genoptagelse af faderskabssag trods dokumenteret biologisk faderskab	6373-7645
21.08.2024	Højesterets dom om ulovlig optagelse af indsattes telefonsamtaler med advokatfuldmægtig og vurdering af afsoningsforhold	bs-60316-2023-hjr
16.08.2024	Højesterets dom om forældremyndighed og bopæl i sag om samværschikane	bs-11547-2024-hjr
14.05.2024	Tilsidesættelse af bevisafskæring efter infiltration i fængsel: Afgørelse om brug af hemmelige lyd- og videooptagelser i drabssag	
25.04.2024	Overførsel af forældremyndighed til faren under hensyn til barnets trivsel og modvilje mod samvær med moren	bs-58675-2023-hjr
26.10.2023	Højesterets hjemvisning af sag om biologiske bedsteforældres samvær med bortadopteret barnebarn	3990-4822
26.10.2023	Højesterets hjemvisning af sag om samvær efter tvangsbortadoption grundet utilstrækkelig sagsoplysning	bs-18800-2023-hjr
03.10.2023	Samvær efter stedbarnsadoption - Forældreansvarsloven § 20 a	3843-4640
20.04.2023	Højesterets afgørelse om samvær i alle weekender og bopælsforælders ret til ferie	bs-52869-2022-hjr
21.02.2023	Hjemvisning af sag om samvær efter tvangsadoption grundet utilstrækkeligt oplysningsgrundlag og EMRK artikel 8	bs-25683-2022-hjr
23.08.2021	Adoption uden samtykke og overholdelse af Menneskerettighedskonventionens artikel 8	bs-4139-2021-hjr
08.03.2021	Adoption uden samtykke og midlertidig placering af barn hos adoptanter i forhold til EMRK	bs-41118-2020-hjr
17.02.2021	Kære af kendelse om tvangsfuldbyrdelse af samvær krævede ikke tilladelse fra Procesbevillingsnævnet	bs-46450-2020-hjr
07.01.2021	Videoovervågning i privatejet parkeringskælder med offentlig adgang kræver ikke retskendelse	69-2020
03.10.2019	Højesteret afviser erstatning til udlejer for skader på dør forvoldt under politiets anholdelse af eftersøgt	Sag 71/2019
18.02.2019	Højesterets stadfæstelse af bortadoption uden samtykke af hensyn til barnets tarv og tilknytning til plejefamilie	106-2018
12.12.2014	Ingen hjemmel til samvær med social far efter forældreansvarslovens § 20, når barnet bor hos begge biologiske forældre	137-2014

31.03.2026	Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	10710-12718
27.01.2026	Stadfæstelse af tvangsadoption – biologiske forældre fik ikke medhold i krav om supplerende samspilsobservationer	10711-12719
13.06.2025	Østre Landsret stadfæster tvangsadoption af spædbarn uden biologiske forældres samtykke	10560-12462
01.05.2025	Landsretten stadfæster tvangsadoption uden samtykke: Forældre varigt ude af stand til omsorg	10158-11919
22.04.2025	Vestre Landsret stadfæster tvangsadoption uden forældrenes samtykke	10558-12459
01.04.2025	Vestre Landsret stadfæster dom om adoption uden biologisk mors samtykke	9763-11406
24.01.2025	Landsretten stadfæster adoption uden samtykke trods positiv udvikling i samvær mellem mor og barn	9730-11360
20.08.2024	Landsretten afviser samvær og kontakt mellem biologiske forældre og tvangsadopteret barn	9500-11061
09.02.2023	Stadfæstelse af byretsdom i sag om samvær i regnbuefamilie	3749-4496
16.06.2022	Landsretten stadfæster afgørelse om intet samvær mellem adopteret barn og biologiske forældre	3986-4816
16.06.2022	Afgørelse om samvær mellem adopteret barn og biologiske bedsteforældre	3987-4817
UDLÆNDINGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		10
11.04.2025	Afvisning af ansøgning om ægtefællesammenføring indgivet under en fastsat udrejsefrist	FAM/2024/130
10.04.2025	Afslag på opholdstilladelse til nordmakedonsk mor for familiesammenføring med barn i Danmark	FAM/2024/120
12.03.2023	Opholdstilladelse til eritreisk ægtefælle anerkendt på baggrund af fællesbarn og familieliv efter EMRK artikel 8	
20.02.2023	Omgørelse af afslag på ægtefællesammenføring for eritreisk kvinde grundet beskyttelsesværdigt familieliv	
14.02.2023	Anerkendelse af beskyttelsesværdigt familieliv trods manglende retsgyldigt ægteskab og samliv	
25.01.2022	Afslag på familiesammenføring til forælder grundet tvivl om reel opløsning af ægteskab med herboende far	
14.02.2020	Afslag på opholdstilladelse til mor som medfølgende familiemedlem til datter med erhvervsophold	
07.03.2017	Nægtelse af forlængelse af opholdstilladelse grundet manglende overholdelse af frist for danskprøve	
24.12.2015	Stadfæstelse af afslag på familiesammenføring til herboende barn som følge af manglende overholdelse af indrejseforbud	

12.03.2015 Afslag på familiesammenføring til søskende pga. manglende tilknytning og eksisterende omsorgspersoner i hjemlandet

DATATILSYNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

4

09.10.2025 Lovlighed af sektionskontrol og automatisk hastighedsmåling på Storebæltsbroen 2025-31-1798

24.06.2024 Alvorlig kritik af natklub for manglende indsigt i og sletning af tv-overvågning 2023-31-0053

05.09.2023 Købmand i Meny får alvorlig kritik for ulovlig videregivelse af oplysninger om strafbare forhold 2023-832-0081

08.08.2022 Alvorlig kritik af sikkerheden ved ellers lovlig tv-overvågning af medarbejdere 2020-431-0115

PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

1

03.12.2024 Kontrolafgift opretholdt pga. fejlindstillet p-skive trods dokumentation for faktisk parkeringstid park-4816

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Delbetænkning I vedrørende udenlandske kvinders integration og retsstilling (udenlandske kvinders retsstilling i forhold til udlændingeloven)

nr. 1303 · 1995 · Indenrigsministeriet

08

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over forbuddet mod selvinkriminering og retten til at tie

Fra retsplejelovens § 752 til retssikkerhedslovens § 10 – sigtedes tavshedsret og kontrolmyndighedernes grænser

Version 2 · Opdateret 21. jul. 2026 · 21 afgørelser · 2009-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Forbuddet mod selvinkriminering – privilegiet mod at bidrage til sin egen domfældelse og retten til at tie – er en kernebestanddel af retten til en retfærdig rettergang efter EMRK artikel 6, stk. 1, og er i dansk ret udmøntet ad to spor: strafprocessuelt i retsplejelovens §§ 750 og 752, stk. 1, og forvaltningsretligt i retssikkerhedslovens (tvangsindgrebslovens) §§ 9 og 10. Praksis kredser om tre spørgsmål: hvornår indtræder beskyttelsen (tærsklen "konkret mistanke" over for "rimelig grund til mistanke" og "sigtet"), hvad indebærer myndighedens vejledningspligt, og hvilken retsvirkning har det, at vejledningen udebliver. Hovedmønsteret er, at domstole, Landsskatteretten og Folketingets Ombudsmand er relativt strenge ved fastlæggelsen af, hvornår pligten indtræder, men tilbageholdende med at lade en tilsidesættelse føre til ugyldighed eller bevisafskæring – virkningen bedømmes efter almindelige forvaltningsretlige væsentlighedsprincipper og efter en samlet vurdering af rettergangens retfærdighed.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Sigtede skal inden politiets afhøring udtrykkeligt gøres bekendt med sigtelsen og med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig, og det skal fremgå af rapporten, at reglen er iagttaget, jf. retsplejelovens § 752, stk. 1.
- 02** Pligten til på forlangende at opgive navn, adresse og fødselsdato efter retsplejelovens § 750 er en snæver undtagelse fra tavshedsretten og begrænser ikke særlige kontrolregler i særlovgivningen – Højesteret fastslog i kørekortsagen, at § 750 ikke indskrænker pligten til at udlevere kørekortet til politiets undersøgelse.
- 03** Tiltaltes tavshed under hovedforhandlingen afskærer ikke anklagemyndigheden fra bevisførelse: en tidligere politiforklaring kan dokumenteres efter retsplejelovens § 871, stk. 4, når afhøringen er sket efter reglerne, og forklaringen ikke er sagens eneste bevis.
- 04** Skjult politiinfiltration kan bruges som bevis, når efterforskningskridtet ikke er en omgåelse af afhøringsreglerne i § 752 og ikke indebærer provokation efter § 754 a – Højesteret godkendte i 2024 lyd- og videooptagelser samt vidneforklaring fra en medindsat politiagent i en drabssag.

- 05** Retssikkerhedslovens § 9, stk. 1, forbyder forvaltningsmæssige tvangsindgreb over for en mistænkt, når der er "rimelig grund til mistanke" om et strafbart forhold, og indgrebet søger oplysninger om netop det forhold; indgrebet må da kun ske efter retsplejelovens regler om strafferetsplejen.
- 06** Retssikkerhedslovens § 10, stk. 1, suspenderer lovbestemte oplysningspligter over for den mistænkte allerede ved "konkret mistanke" – en lavere tærskel, der efter forarbejderne svarer til, om der ville være grundlag for at rejse sigtelse eller tillægge den pågældende en sigtets rettigheder.
- 07** Myndigheden må ikke pålægge en mistænkt at give oplysninger, men kan forespørge, om den pågældende frivilligt vil gøre det – og skal da vejlede om, at der ikke er pligt hertil, jf. § 10, stk. 3.
- 08** Samtykke til at fravige beskyttelsen skal være skriftligt og meddelt på et frivilligt, specifikt og informeret grundlag og kan til enhver tid tilbagekaldes, jf. § 9, stk. 4, jf. § 10, stk. 3 og 4.
- 09** Beskyttelsen gælder også juridiske personer, og der sker identifikation mellem selskabet og den fysiske person, der bærer oplysningspligten – Ombudsmanden fandt, at en daglig leder af en fond var beskyttet i samme omfang som fonden selv.
- 10** Oplysningspligten består uændret over for tredjemand, når oplysningerne søges til brug for andre spørgsmål end fastsættelse af straf, jf. § 10, stk. 2 – Landsskatteretten har på det grundlag opretholdt pålæg til en bank om at udlevere kontooplysninger om en skatteyder.
- 11** Manglende vejledning er en sagsbehandlingsfejl, men fører ikke automatisk til ugyldighed: afgørelsen opretholdes, hvis den er materielt rigtig og ikke bygger på oplysninger, der er fremkommet som følge af den manglende vejledning.
- 12** Landsskatteretten har gentagne gange afvist ugyldighedsindsigelse, hvor klageren ikke var sigtet, hvor materialet var indleveret før mistanken opstod, eller hvor der ikke bestod nogen lovbestemt oplysningspligt – § 10 beskytter kun mod pligt, ikke mod frivillig medvirken.
- 13** Konkurrencelovens § 17 b fraviger udtrykkeligt retssikkerhedslovens § 10 for oplysningskrav, interviews og mundtlige forklaringer, men pligten gælder kun, i det omfang det er foreneligt med EU-rettens forbud mod selvinkriminering.
- 14** EU-Domstolen fastslog i C-481/19, DB mod Consob, at retten til ikke at udtale sig gælder i administrative procedurer, der kan føre til sanktioner af strafferetlig karakter, jf. Chartrets artikel 47 og 48 – en fysisk person kan ikke sanktioneres for at nægte at besvare spørgsmål, der kan afsløre ansvar.
- 15** Ved tjenstlige afhøringer af offentligt ansatte har den ansatte ikke pligt til at udtale sig, når sagen kan ende med en alvorligere sanktion, og skal gøres bekendt hermed – det er en fejl at oplyse den ansatte om, at der består en udtalelsespligt.

To spor, én garanti: EMRK artikel 6 bag retsplejeloven og retssikkerhedsloven

§ 1

Selvinkrimineringsforbuddet har ikke én dansk hjemmel, men er udmøntet ad to spor, der begge henter deres indhold fra [EMRK artikel 6, stk. 1](#).

Det strafprocessuelle spor ligger i [retsplejelovens § 750](#) og [§ 752, stk. 1](#). Efter § 750 kan politiet foretage afhøringer, men "kan ikke pålægge nogen at afgive forklaring, og ingen tvang må anvendes for at få nogen til at udtale sig" – med den ene undtagelse, at enhver på forlangende er pligtig at opgive navn, adresse og fødselsdato. Efter § 752, stk. 1, skal sigtede inden afhøringen "udtrykkeligt gøres bekendt med sigtelsen og med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig", og det skal fremgå af rapporten, at reglerne er iagttaget. Bestemmelserne suppleres af [§ 752, stk. 3](#), hvorefter løfter, urigtige foregivender eller trusler ikke må anvendes, og af [stk. 4](#), hvorefter afhøringen ikke må forlænges alene for at opnå en tilståelse.

Vejledningspligten er ikke ny. Allerede Rigsadvokatens [cirkulære af 1932 om ændringerne i retsplejelovent](#) fastslog om forgængerbestemmelsen:

Ifølge § 807, 3. Stk., skal Politiet, forinden det foretager udenretslig Afhøring af en Sigte, udtrykkelig gøre ham opmærksom paa, at han ikke er forpligtet til at svare. Reglen er undtagelsesfri og skal altsaa altid iagttages.

Det forvaltningsretlige spor ligger i lov nr. 442 af 9. juni 2004 om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter (tvangsindgrebsloven, i praksis kaldet retssikkerhedsloven, senest lovbekendtgørelse nr. 1121/2019). Lovens kapitel 3 ([§ 9](#)) angår tvangsindgreb, og kapitel 4 ([§ 10](#)) bærer overskriften "Retten til ikke at inkriminere sig selv m.v.". Kapitel 4 finder anvendelse, "hvor der i lovgivningen m.v. er fastsat pligt til at meddele oplysninger til den offentlige forvaltning", jf. [§ 1, stk. 3](#).

Forbindelsen til konventionen er udtrykkelig i forarbejderne til § 10, stk. 1:

Bestemmelsen skal bl.a. ses i sammenhæng med den praksis, som knytter sig til artikel 6, stk. 1, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, hvorefter en person, som er anklaget for en forbrydelse, har ret til ikke at udtale sig om den påståede forbrydelse og til ikke at blive tvunget til at medvirke til at opklare den påståede forbrydelse.

Forarbejderne understreger samtidig, at "straf" i § 10 skal forstås konventionsautonomt og derfor også omfatter sanktioner, som efter national ret ikke henregnes til strafferetsplejen, men som kan sidestilles med straf. Se [lovforslag nr. L 96 af 26. november 2003](#) med tilhørende bemærkninger; forslaget bygger på Retssikkerhedskommissionens betænkning, hvis gennemgang af konventionsudtrykket "anklaget for en forbrydelse" der henvises til.

Den generelle administrative fortolkningsramme findes i Justitsministeriets [vejledning om lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter](#) (vejledning nr. 9686 af 22. december 2004), hvis pkt. 134-135 om vejledningspligten rutinemæssigt citeres af Ombudsmanden.

LOV

[Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 6, stk. 1](#)[Retsplejelovent § 750](#)[Retsplejelovent § 752, stk. 1, 3-4](#)[Retssikkerhedslovent § 1, stk. 3](#)[Retssikkerhedslovent § 9](#)[Retssikkerhedslovent § 10](#)

Tavshedsretten og oplysningspligten om identitet: hvor langt rækker [retsplejelovens § 750](#)?

§ 2

[Retsplejelovens § 750](#) rummer den eneste generelle undtagelse fra forbuddet mod at pålægge nogen at udtale sig: pligten til på forlangende at opgive navn, adresse og fødselsdato, sanktioneret med bøde. Forarbejderne til retssikkerhedslovens § 10 bruger netop § 750 som illustration af, at selvinkrimineringsforbuddet ikke omfatter rene identitetsoplysninger:

Bestemmelsen vil således ikke være til hinder for at anvende en oplysningspligt til at kræve oplysninger om navn, adresse mv., jf. herved også retsplejelovens § 750, hvorefter enhver på forlangende er forpligtet til over for politiet at opgive navn, adresse og fødselsdato.

Rækkevidden blev prøvet i [SS-85/2022-HJR](#), hvor en bilist ved en færdselskontrol viste forsiden af sit kørekort, men bevidst dækkede de sidste fire cifre af personnummeret og nægtede at udlevere kortet fysisk. Tiltalte gjorde bl.a. gældende, at § 750 begrænsede oplysningspligten. Højesteret afviste dette og fastslog om visningspligten i færdselsloven:

Efter ordlyden af færdselslovens § 56, stk. 1, 2. pkt., og formålet med bestemmelsen finder Højesteret, at pligten til på politiets forlangende at vise kørekort indebærer, at føreren skal give politiet adgang til kørekortets oplysninger og mulighed for at undersøge kørekortet med henblik på bl.a. kontrol af kortets gyldighed og ægthed. Som led heri er føreren forpligtet til midlertidigt at udlevere kørekortet til politiet.

Højesteret præciserede, at § 750 omhandler en almindelig pligt til at oplyse navn, adresse og fødselsdato og "ingen indflydelse" har på den særlige kontrolregel i færdselsloven. Afgørelsen illustrerer et gennemgående mønster: selvinkrimineringsforbuddet beskytter mod tvungen *forklaring* og mod tvungen tilvejebringelse af bevis, der er afhængigt af den mistænktes vilje – ikke mod pligter til at fremvise dokumenter, der eksisterer uafhængigt af mistanken, og som tjener et selvstændigt kontrolformål.

Tilsvarende forudsætter forarbejderne til [retssikkerhedslovens § 10, stk. 1](#), at færdselslovens regel om ejerens pligt til at oplyse, hvem der har ført køretøjet, går forud for suspensionen af oplysningspligter.

Også i anklagemyndighedens egen praksis er grænsen trukket. [Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om sager mod offentligt ansatte](#) fastslår, at en sigtet **ikke** har pligt til at oplyse politiet om sine ansættelsesforhold, bi- og fritidsbeskæftigelse, og at politiet skal gå frem efter principperne i retsplejelovens § 752, stk. 1-4, "således at det bl.a. sikres, at den sigtede vejledes om, at den pågældende ikke har pligt til at udtale sig", hvilket bør fremgå af afhøringsrapporten.

LOV

[Færdselsloven § 56, stk. 1](#)[Retsplejeloven § 750](#)[Retsplejeloven § 752, stk. 1-4](#)[Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1](#)PRAKSIS · **Højesteret** · Pligt til fysisk udlevering af kørekort ved politikontrol: Højesterets afgørelse

16.03.2023

Når tiltalte tier under hovedforhandlingen – dokumentation af tidligere politiforklaringer

Retten til at tie er ikke en ret til at få tidligere forklaringer glemt. [Retsplejelovens § 871, stk. 2, nr. 2](#) tillader udtrykkeligt oplæsning af retsbogstilførsler om forklaringer, som tiltalte har afgivet om sigtelsen, "når tiltalte enten nu nægter at afgive forklaring eller den nu afgivne forklaring afviger fra den tidligere". For politirapporter gælder derimod [§ 871, stk. 4](#), hvorefter dokumenter, som indeholder erklæringer eller vidnesbyrd, uden for de opregnede tilfælde "kun [kan] benyttes som bevismidler, hvis retten undtagelsesvis tillader dette".

Den centrale praksis er Uber-sagerne fra 13. september 2018. I [Sag 62/2018](#), [Sag 63/2018](#) og [Sag 65/2018](#) gjorde de tiltalte gældende, at dokumentationen af politirapporter under hovedforhandlingen var en rettergangsfejl, bl.a. fordi de ikke var vejledt om forsvarerbeskikkelse, og fordi afhøringen var sket telefonisk. Højesteret afviste dette. Retten fandt, at afhøringen var forløbet efter reglerne, at der i en ren bødesag ikke bestod pligt til at vejlede om forsvarerbeskikkelse, at dokumentationen derfor var lovlig efter § 871, stk. 4, og – som et selvstændigt moment – at tiltaltes egne forklaringer ikke var sagens eneste bevis. Sammenholdt med afvisningen af, at anklageskriftet var upræcist, jf. [§ 834, stk. 2, nr. 4](#), viser sagerne, at Højesteret vurderer selvinkrimineringsindsigelsen som led i en samlet bedømmelse af rettergangens retfærdighed frem for som en formel bevisafskæringsregel.

Spørgsmålet blev sat på spidsen i [Sag 51/2023](#), hvor Højesteret tog stilling til dokumentation af politirapporter i grønlandske straffesager, netop i den situation, hvor tiltalte tier.

Landsretspraksis går i samme retning. I [SS-144/2013-OLR](#) afviste Østre Landsret en påstand om rettergangsfejl ved dokumentation af en politirapport efter § 871, stk. 4. Og i [S-2208-22](#) nægtede Østre Landsret afspilning af en lydoptagelse fra en politiafhøring under ankebehandlingen, jf. [§ 871, stk. 1](#) – en påmindelse om, at reglerne om dokumentation af afhøringsmateriale er tosidede og også begrænser forsvarets adgang.

Mønstret kan sammenfattes således:

Situation	Hjemmel	Praksis
Tiltalte nægter nu at forklare, tidligere forklaring afgivet i retten	§ 871, stk. 2, nr. 2	Oplæsning skal ske
Tidligere forklaring afgivet til politirapport	§ 871, stk. 4	Kun med rettens undtagelsesvis tilladelse – godkendt i Uber-sagerne, hvor afhøringen var lovlig og rapporten ikke eneste bevis
Afhøringen var i strid med § 752	§ 871, stk. 4	Indgår i rettens samlede vurdering af, om dokumentation kan tillades

LOV

[Retsplejeloven § 752, stk. 1](#)

[Retsplejeloven § 834, stk. 2](#)

[Retsplejeloven § 871, stk. 1-2, 4](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesterets afgørelse om dokumentation af politirapporter i grønlandske straffesager ved tiltaltes tavshed	07.12.2023
	Højesteret · Uber-chauffør idømt bøde for ulovlig taxikørsel: Højesterets afgørelse om anklageskriftets præcision, bevisførelse og forældelse	13.09.2018
	Højesteret · Højesterets dom om Uber-chaufførs strafansvar: Præcision af anklageskrift, bevisførelse og forældelse ved fortsat forbrydelse	13.09.2018
	Højesteret · Højesterets dom om Uber-chaufførs ansvar for ulovlig taxikørsel, datadelings lovlighed og strafudmåling baseret på indtjening	13.09.2018
	Landsretten · Østre Landsrets afslag på afspilning af lydoptagelse fra politiafhøring under straffesag	28.11.2022
	Landsretten · Dom angående påstået rettergangsfejl ved dokumentation af politirapport	05.08.2013

§ 4 Skjult afhøring: politiagenten, provokationsforbuddet og omgåelse af § 752

Den skarpeste prøve på selvinkrimineringsforbuddet er den situation, hvor forklaringen ikke fremkommer under en formel afhøring, men i en samtale, som den sigtede ikke ved er en efterforskningsforanstaltning. Her mødes vejledningspligten i [§ 752, stk. 1](#) med agentreglerne i [§ 754 a](#).

[§ 754 a, stk. 1](#) forbyder politiet som led i efterforskningen at foranledige, at der "tilbydes bistand til eller træffes foranstaltninger med henblik på at tilskynde nogen til at udføre eller fortsætte lovovertrædelsen", medmindre der foreligger begrundet mistanke, skridtet er af afgørende betydning, og efterforskningen angår en lovovertrædelse med en strafferamme på 6 år eller derover m.v. Bestemmelsen rammer altså *provokation til nye lovovertrædelser* – ikke uden videre udlokning af oplysninger om allerede begåede forhold.

Den ledende afgørelse er Højesterets kendelse af 14. maj 2024, [SS-106/2023-HJR](#), hvor en politiagent blev placeret som medindsat i fængslet hos en sigtet i en drabssag. Højesteret tillod, at lyd- og videooptagelser samt agentens vidneforklaring blev brugt som bevis. Afgørelsen bygger – som det fremgår af de påberåbte bestemmelser – på et samspil mellem [§ 750](#), [§ 752, stk. 1](#), [§ 754 a](#) og reglerne om indgreb i meddelelshemmeligheden i [§ 781](#), og illustrerer, at grænsen ikke går ved, om den sigtede *vidste*, at han talte med politiet, men ved om der er udøvet et pres eller en tilskyndelse, der reelt sætter tavshedsretten ud af kraft.

Afgørelsen skal ses sammen med [Sag 91/2016](#), hvor Højesteret tog stilling til provokationsforbuddet og anvendelsen af civile agenter i en sag om 200 kg kokain, jf. [§ 754 a, stk. 1](#) og [§ 754 b](#).

En beslægtet garanti er den tidlige adgang til forsvarerbistand. I [SS-35/2025-HJR](#) fastslog Højesteret, at en efterlyst mistænkt måtte anses for sigtet allerede på tidspunktet for byrettens kendelse, og at beskikkelse efter [§ 732, stk. 1](#) var ønskelig på det stadie. Da sigtelsestidspunktet også er det tidspunkt, hvor vejledningspligten efter [§ 752, stk. 1](#), indtræder, har afgørelsen betydning ud over beskikkelsesspørgsmålet; om den nærmere praksis herom se [beskikkelse-af-forsvarer](#) og om aflytning og agentvirksomhed [telefon-og-rumaflytning](#).

LOV

[Retsplejelovent § 732, stk. 1](#)[Retsplejelovent § 752, stk. 1](#)[Retsplejelovent § 754a, stk. 1](#)[Retsplejelovent § 754b](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg	15.09.2025
	Højesteret · Højesterets afgørelse om tilladelighed af beviser fra hemmelig politiinfiltration i fængsel vedrørende drabssag	14.05.2024
	Højesteret · Højesterets dom om provokationsforbud og anvendelse af civile agenter i sag om 200 kg kokain	12.12.2017

Overgangen fra forvaltningskontrol til straffesag: to tærskler i §§ 9 og 10

§ 5

Retssikkerhedslovens kapitel 3 og 4 opstiller **to forskellige mistanketærskler** for **to forskellige indgrebstyper**. Sondringen er den praktisk vigtigste i hele området.

[§ 9, stk. 1](#) angår **tvangsindgreb** (kontrolbesøg, husundersøgelse, beslaglæggelse m.v.): hvis en person "med rimelig grund mistænkes" for en strafbar lovovertrædelse, kan tvangsindgreb over for den mistænkte med henblik på at tilvejebringe oplysninger om de forhold, mistanken omfatter, "alene gennemføres efter reglerne i retsplejelovent om strafferetsplejen". Efter [stk. 2](#) gælder dette dog ikke, hvis indgrebet gennemføres med henblik på andre spørgsmål end fastsættelse af straf.

[§ 10, stk. 1](#) angår **oplysningspligter**: hvis der er "konkret mistanke" om en lovovertrædelse, der kan medføre straf, gælder lovbestemte oplysningspligter ikke i forhold til den mistænkte, "medmindre det kan udelukkes, at de oplysninger, som søges tilvejebragt, kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse".

Forarbejderne til § 10 definerer tærsklen:

Med hensyn til kravet om, at der skal foreligge en konkret mistanke, må det som udgangspunkt være afgørende, om myndighedens mistanke er så stærk, at der ville være grundlag for inden for strafferetsplejen at rejse en sigtelse eller at tillægge vedkommende en sigtets rettigheder. Der skal således foreligge omstændigheder, spor mv., som på objektivet grundlag og med rimelighed kan tale for vedkommendes mulige skyld. En person skal normalt anses for sigtet, når mistanken samler sig om vedkommende, og efterforskningen direkte retter sig mod den pågældende og ikke mod en bredere kreds.

Forarbejderne til § 9 opstiller den modsvarende – og højere – tærskel og afgrænser den nedadtil:

Er der tale om ren stikprøvekontrol, vil der selvsagt ikke foreligge en mistanke i bestemmelsens forstand. Det samme gælder i tilfælde, hvor en myndighed f.eks. ønsker at undersøge forhold, som kun muligvis kan give anledning til mistanke (...). En mere almindelig, erfaringsbaseret fornemmelse hos den pågældende myndighed om, at der kan være »noget galt«, indebærer således ikke, at der efter bestemmelsen foreligger mistanke om et strafbart forhold.

Forskellen får den konsekvens, at oplysningspligten kan bortfalde **før** myndigheden må indstille sit kontrolbesøg. Forarbejderne til § 10 siger det direkte: "Der kan således efter omstændighederne forekomme tilfælde, hvor en myndigheds beføjelser til at anvende en oplysningspligt over for en mistænkt person ophører på et tidligere tidspunkt end det tidspunkt, hvor myndigheden må afstå fra at gennemføre tvangsindgreb." Myndigheden må derfor gerne fortsætte kontrolbesøget, indtil karakteren og omfanget af det forhold, mistanken angår, er tilstrækkeligt konkretiseret til, at politiet kan vurdere, om der er grundlag for strafferetlig efterforskning – men ikke længere.

Den mest operationelle udlægning findes i Miljøstyrelsens [vejledning om anvendelse af retssikkerhedsloven på miljøområdet](#) (afsnit 3), der samler forskellen i en enkelt formulering:

"Konkret mistanke" kan indtræde tidligere end "rimelig grund til mistanke". Der kan således godt være konkret mistanke, selv om sagen ikke er godt nok belyst til at vurdere, om der skal foretages politianmeldelse, f.eks. fordi omfanget af overtrædelsen ikke er klarlagt. Konkret mistanke kræver dog, at man har nogle objektive kendsgerninger, der med en vis sandsynlighed tyder på, at der er foregået noget strafbart.

Vejledningen fastslår også den vigtige negative afgrænsning: bestemmelserne bliver først relevante, når myndigheden har en mistanke af en vis styrke **og** samtidig er på et stade, hvor politianmeldelse overvejes. Vælger myndigheden i første omgang at håndtere overtrædelsen med administrative håndhævelsesmidler – indskærpelse, påbud, forbud, selvhjælpshandling – kommer §§ 9 og 10 ikke i spil. "Langt det meste tilsynsarbejde kan derfor køre videre som hidtil."

På skatte- og afgiftsområdet er samme sondring udtrykt i Skattestyrelsens meddelelse [SKM2007.91.SKAT om tvangsindgreb og retssikkerhedsloven](#) og uddybet i Den juridiske vejledning, afsnit [A.C.1.6 om retten til ikke at inkriminere sig selv](#) med underafsnittet [A.C.1.6.1 om konkret mistanke](#).

LOV

[Retssikkerhedsloven § 1, stk. 1-3](#)[Retssikkerhedsloven § 9, stk. 1-2](#)[Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1](#)

Vejledningspligten efter § 10, stk. 3 – pålæg må afløses af forespørgsel

§ 6

Vejledningspligten er den operative kerne i § 10, stk. 3: "En myndighed skal vejlede den mistænkte om, at vedkommende ikke har pligt til at meddele oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse."

Forarbejderne præciserer, at pligten gælder både, hvor oplysningspligten udløses af en anmodning, og hvor den består af egen drift, og at et **pålæg** er udelukket, mens en **forespørgsel** er tilladt:

I tilfælde, hvor en oplysningspligt først indtræder efter meddelelse af et pålæg fra en myndighed, kan myndigheden ikke meddele et sådant pålæg for så vidt angår oplysninger, som kan have betydning for bedømmelsen af den formodede lovovertrædelse. Myndigheden kan derimod rette henvendelse til den mistænkte med en forespørgsel om, hvorvidt den pågældende frivilligt ønsker at meddele de ønskede oplysninger.

Ved løbende oplysningspligter – fx årlige indberetninger eller egenkontrollmålinger – har myndigheden pligt til "i fornødent omfang" at meddele den pågældende, at pligten ikke længere består for de oplysninger, mistanken omfatter.

Et særligt vigtigt punkt er, at vejledningspligten efter forarbejderne rækker videre end lovens ordlyd.

Lovforslagets almindelige bemærkninger, pkt. 4.3.2, som Ombudsmanden gentagne gange har citeret, jf. [FOB 2023-8](#), fastslår:

Lovforslaget regulerer således ikke de situationer, hvor myndighederne anmoder en person om oplysninger, uden at der i lovgivningen mv. er pligt til at give oplysninger til myndigheden. Det indebærer imidlertid ikke, at en forvaltningsmyndighed i en sådan situation uden videre kan anmode en mistænkt om oplysninger, der vedrører et strafbart forhold. Også i disse tilfælde (...) må det antages, at en myndighed i fornødent omfang (...) bør vejlede en mistænkt person om, at vedkommende ikke har pligt til at afgive oplysninger af betydning for det eller de forhold, som mistanken omfatter.

Denne udvidede vejledningsforventning er i praksis afgørende på skatteområdet, hvor agterskrivelser og partshøringer netop ikke pålægger en pligt, men alene kan udløse processuel skadevirkning. Skattestyrelsens juridiske vejledning har på den baggrund i mange år anført, at Skatteforvaltningen "bør (...) i fornødent omfang vejlede en mistænkt person om, at vedkommende ikke har pligt til at afgive oplysninger" – se Den juridiske vejledning, afsnit [A.C.1.6.5 om vejledning](#). Om afgrænsningen til den rene forvaltningsretlige medvirkenspligt henvises til [officialprincippet-partens-medvirken](#).

Vejledningen kan gives både mundtligt og skriftligt; der stilles ingen formkrav, jf. pkt. 135 i Justitsministeriets [vejledning om retssikkerhedsloven](#). Men bevisbyrden for, at der er vejledt, ligger reelt hos myndigheden – jf. det parallelle rapportkrav i [retsplejelovens § 752, stk. 1](#).

LOV

[Retsplejeloven § 752, stk. 1](#)[Retssikkerhedsloven § 10, stk. 3](#)

Samtykke som fravigelsesgrundlag – skriftligt, frivilligt, specifikt og informeret

§ 7

Både §§ 9 og 10 kan fraviges ved samtykke, men kravene er strenge. [§ 9, stk. 4](#) bestemmer, at samtykket "skal være skriftligt og skal meddeles på et frivilligt, specifikt og informeret grundlag", og at det til enhver tid kan tilbagekaldes. [§ 10, stk. 3, 2. pkt.](#) og [§ 10, stk. 4](#) henviser hertil.

Forarbejderne udfolder de fire krav. Skriftlighedskravet indebærer, at en mundtlig tilkendegivelse ikke er tilstrækkelig. Frivillighedskravet betyder, at samtykket ikke må være afgivet under tvang: "Det skal således stå den mistænkte frit for, om vedkommende ønsker at give afkald på de retsgarantier, der følger af retsplejelovens regler om strafferetsplejen." Specifikationskravet indebærer, at det klart og utvetydigt skal fremgå, hvad der samtykkes til. Og informationskravet indebærer navnlig, at:

Myndigheden skal således bl.a. oplyse om, at den mistænkte ikke har pligt til at acceptere gennemførelsen af et tvangsindgreb efter de forvaltningsretlige regler, ligesom myndigheden skal gøre den mistænkte bekendt med, at de oplysninger, der vil blive tilvejebragt, senere kan komme til at indgå i en straffesag mod den pågældende.

Er den mistænkte en juridisk person, kan samtykket gives af den, der efter selskabslovgivningen eller efter sin stilling er bemyndiget til at forpligte selskabet.

Samtykkeerklæringer har i praksis givet anledning til betydelig kritik. Vestre Landsret tog i [SKM2017.580.VLR](#) stilling til en samtykkeerklæring efter [retssikkerhedslovens § 10, stk. 4](#), der var stilet til et selskab. Og i [FOB 2018-30 om Panama Papers](#) gengav Ombudsmanden Advokatrådets kritik af, at SKATs brug af standardiserede samtykkeerklæringer var "sat i system og dermed forudsætningsvis forventes afgivet", og at et samtykke aldrig burde gives, før skatteyderen havde haft mulighed for at drøfte sagen med en advokat.

Sondringen mellem samtykke og resignation er også kendt fra strafferetsplejen. I [95/2025](#) godkendte Højesteret en beslaglæggelse uden forudgående retskendelse på grundlag af mundtligt samtykke, jf. [retsplejelovens § 806](#) – men her er hjemmelsgrundlaget netop et andet end retssikkerhedslovens skriftlighedskrav, og afgørelsen kan ikke overføres til § 9- og § 10-samtykker. Se nærmere [beslaglæggelse-og-ransagning](#).

LOV

[Retsplejeloven § 806](#)[Retssikkerhedsloven § 9, stk. 4](#)[Retssikkerhedsloven § 10, stk. 3-4](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret godkender beslaglæggelse af smykker uden forudgående retskendelse – mundtligt samtykke og øjemedsbeslaglæggelse

25.03.2026

§ 8 Ombudsmandens praksis: hvornår opstår den konkrete mistanke, og hvem er beskyttet?

Folketingets Ombudsmand er den myndighed, der har udviklet den mest detaljerede praksis om § 10. Fire udtalelser tegner linjen.

FOB 2015-13 – socialtilsynet. I [2015-13. Retten til ikke at inkriminere sig selv](#) havde et socialtilsyn sat et privat bosted under skærpet tilsyn, udstedt påbud mod den daglige leder og politianmeldt ham. Bestyrelsen bad om et møde, lederen mødte frivilligt op og begyndte af sig selv at fortælle om de anmeldte forhold. Ombudsmanden fandt alligevel, at § 10, stk. 3, var tilsidesat. Han lagde til grund, at der forelå konkret mistanke allerede fra afgørelsen om skærpet tilsyn, og udtalte:

Det måtte derfor fremstå som meget sandsynligt, at man på den ene eller anden måde kunne komme ind på de formodede lovovertrædelser på mødet. I hvert fald under disse omstændigheder følger det efter min opfattelse af

lovens § 10, stk. 3, at socialtilsynet allerede ved mødets begyndelse burde have vejledt A om, at han ikke havde pligt til at give oplysninger om de forhold, som han var anmeldt til politiet for.

Udtalelsen fastslår tillige **identifikationsprincippet**: den daglige leder var "beskyttet mod selvinkriminering (...) i samme omfang, som hvis mistanken om strafbart forhold havde været rettet mod fonden som sådan", fordi oplysningspligten efter lov om socialtilsyn påhvilede ham i kraft af hans stilling. At mødet var frivilligt og initieret af bostedet selv, ændrede intet.

FOB 2018-30 – Panama Papers. I 2018-30 fastslog Ombudsmanden, at selvangivelsespligten og den heri liggende pligt til at gøre rede for grundlaget for de selvangivne oplysninger er en oplysningspligt omfattet af § 10, stk. 1 – også selv om tilsidesættelse alene kan tillægges bevismæssig skadevirkning. Generelt fandt han dog ikke grundlag for at antage, at der forelå konkret mistanke på tidspunktet for de 176 materialeindkaldelser.

FOB 2019-33 – det konkrete sagskompleks. Egen drift-undersøgelsen i 2019-33 gik den anden vej. Ombudsmanden fandt, at SKAT den 6. februar 2017 havde grundlag for konkret mistanke, og konkluderede:

Det er derfor min vurdering, at SKAT ikke var berettiget til ved materialeindkaldelsen af 6. februar 2017 at pålægge borgeren at indsende det nævnte materiale. SKAT kunne efter min opfattelse alene forespørge, om borgeren frivilligt ønskede at sende materialet, jf. retssikkerhedslovens § 10, stk. 3.

Han tilføjede, at når manglende reaktion tillægges bevismæssig betydning ved skatteansættelsen, må den manglende reaktion "efter omstændighederne også kunne have betydning for mistankevurderingen efter retssikkerhedslovens § 10". Skattestyrelsen beklagede i sagen selv den manglende vejledning i en materialeindkaldelse af 26. oktober 2017. Ombudsmanden fastslog også et vigtigt organisatorisk princip: at myndigheden lader en særlig straffesagsenhed foretage mistankevurderingen, indebærer ikke, at øvrige enheder i mellemtiden kan pålægge borgeren at give oplysninger.

FOB 2023-8 – agterskrivelsen. I 2023-8 var det ubestridt, at der burde have været vejledt om selvinkriminering i agterskrivelsen, og Landsskatteretten havde anset dette for en sagsbehandlingsfejl. Ombudsmanden kunne dog ikke kritisere, at fejlen ikke førte til ugyldighed – herom nedenfor.

Parallelt hermed gælder for **offentligt ansatte**, at der ikke er vidnepligt under en tjenstlig afhøring, når sagen kan ende med en alvorligere sanktion. I ombudsmandsudtalelsen **Vidnepligt ved indledende tjenstlig afhøring** hedder det:

Under disse omstændigheder kunne De ikke antages at have pligt til at udtale Dem under afhøringen. Jeg må derfor betragte det som en fejl, at De i forbindelse med afhøringen blev underrettet om, at De havde pligt til at udtale Dem om faktiske forhold i forbindelse med sagen.

Samme sontring findes i **vejledningen om afvikling af tjenstlige samtaler og afhøringer**: ved den **afdækkende samtale** har den ansatte vidnepligt og skal orienteres herom, mens den ansatte ved den egentlige **tjenstlige afhøring** "altid [bør] gøres bekendt med, at han ikke har pligt til at udtale sig" – også hvor det ved samtalens begyndelse må antages, at der kun er mindre sandsynlighed for, at netop den indkaldte har begået fejlene.

LOV

Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1, 3

§ 9 Retsvirkningen: sagsbehandlingsfejl uden automatisk ugyldighed

Retssikkerhedsloven indeholder ingen bestemmelse om retsvirkningen af, at §§ 9 eller 10 tilsidesættes.

Miljøstyrelsens [vejledning om retssikkerhedsloven på miljøområdet](#) siger det direkte:

Der er ikke i retssikkerhedsloven fastsat nogen retsvirkninger af, at reglerne i loven tilsidesættes. (...) Der vil som udgangspunkt ikke være noget til hinder for, at myndigheden selv i den administrative sagsbehandling anvender oplysninger, som den har fået i strid med § 9 eller § 10. Det er op til (politiet og) domstolene konkret at vurdere, om oplysningerne vil kunne bruges i en straffesag.

Denne dobbelte retsvirkning – administrativ anvendelighed, strafferetlig usikkerhed – er stadfæstet i praksis.

På den administrative side er hovedreglen, at manglende vejledning er en sagsbehandlingsfejl, der bedømmes efter almindelige forvaltningsretlige væsentlighedsprincipper. I [FOB 2023-8](#) accepterede Ombudsmanden Landsskatterettens begrundelse, hvorefter der bl.a. blev lagt vægt på, at den materielle rigtighed ikke var bestridt, at klagerens oplysninger havde "præciserende karakter", og at den gennemførte beskatning "ikke i øvrigt udsprang af og baserede sig på oplysninger frembragt i forbindelse med den manglende vejledning om selvinkriminering".

Landsskatterettens egen praksis er konsekvent restriktiv over for ugyldighedsindsigelser, men af flere forskellige grunde:

Afgørelse	Indsigelse	Udfald
08-00911 (2009)	Fortsat indhentelse af oplysninger efter tilkendegivelse om bødegivende forhold, jf. EMRK art. 6 og rpl. § 752	Ikke ugyldig – ansættelsen byggede på regnskabsmateriale indleveret, før der opstod anledning til at overveje ansvarsgrundlag
13-6725251 (2018)	Materialeindkaldelse trods mistankegrundlag fra SØK om skattesvig	Ikke ugyldig – klageren var ikke sigtet, og § 10, stk. 1, omfatter kun tilfælde med pligt til at meddele oplysninger; klageren havde ret, men ikke pligt, til at fremsende dokumentation
15-3181591 (2020)	Selvinkriminering ved momsforhøjelse over for uregistreret virksomhed	Stadfæstet
20-0067898 (2023)	Isagift og dækningsafgift; §§ 9 og 10 samt rpl. § 752, stk. 1	Forbuddet mod selvinkriminering ikke tilsidesat
22-0017759 (2025)	§ 10 påberåbt i sag om køb og salg af biler	Forhøjelsen opretholdt

Det gennemgående argument er, at § 10, stk. 1, **kun** suspenderer *pligter*. Er der ingen lovbestemt oplysningspligt – eller er materialet indleveret frivilligt eller før mistanken opstod – er bestemmelsen slet ikke i spil. Det er samtidig grunden til, at forarbejdernes udvidede vejledningsforventning (pkt. 4.3.2) har selvstændig betydning: den udfylder netop det rum, hvor § 10 formelt ikke gælder.

Fra byretspraksis kan nævnes [SKM2018.330.BR](#), som Ombudsmanden selv henviser til i [FOB 2019-33](#), [SKM2017.229.BR](#), samt [SKM2024.43.BR](#), hvor byretten om spørgsmålet om ugyldighed som følge af bl.a. selvinkriminering lagde til grund, at der ikke forelå en konkret mistanke. I [SKM2020.79.BR](#) afviste Retten i Aarhus, at en skattesag skulle sættes i bero under henvisning til retssikkerhedslovens § 10, mens straffesagen verserede. Senest har byretten i [SKM2026.325.BR](#) af 28. januar 2026 behandlet selvinkriminering, sagsbehandlingsfejl og ugyldighed i en afgiftskontrolsag.

Uden for skatteområdet viser Energiklagenævnets afgørelse [24/10605](#) af 3. juli 2025, at retssikkerhedslovens § 10, stk. 1, jf. § 1, stk. 3, også indgår i prøvelsen af påbud om dokumentation på energiområdet – dér sammen med begrundelseskravene i [forvaltningslovens §§ 22 og 24](#), som førte til ophævelse af påbuddet.

LOV	Forvaltningsloven § 22	Forvaltningsloven § 24	Retssikkerhedsloven § 9
	Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1		
PRAKSIS	Landsskatteretten · Landsskatteretten: Forhøjelse af skattepligtig indkomst vedrørende køb og salg af biler samt nægtet fradrag for omkostninger		11.03.2025
	Landsskatteretten · Stadfæstelse af afgørelse om isafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat		28.08.2023
	Landsskatteretten · Stadfæstelse af momshævelse for uregistreret el-installatørvirksomhed trods indsigelse om selvinkriminering		26.03.2020
	Landsskatteretten · Landsskatteretten: Skønmæssig ansættelse af uregistreret virksomhed - selvinkriminering - forældelse		27.09.2018
	Landsskatteretten · Landsskatteretten om beskattning af hævninger i selskab og formalitetsspørgsmål vedrørende selvinkriminering		29.09.2009
	Energiklagenævnet · Ophævelse af påbud om dokumentation for biomasse på grund af begrundelsesmangel		03.07.2025

§ 10 Tredjemand: oplysningspligten består, når formålet ikke er straf

[§ 10, stk. 2](#) regulerer den situation, hvor myndigheden går uden om den mistænkte: over for andre end den mistænkte gælder oplysningspligten, "i det omfang oplysningerne søges tilvejebragt til brug for behandlingen af andre spørgsmål end fastsættelse af straf".

Forarbejderne giver bestemmelsen et bredt anvendelsesområde. Tredjemand kan for det første pålægges at oplyse om andre forhold end den formodede lovovertrædelse, og for det andet om selve det mistænkte forhold, når formålet er et andet end straf – eksempelvis den løbende skattemæssige ligning eller lokalisering og destruktion af sundhedsfarlige varer. Bestemmelsen er heller ikke til hinder for, at tredjemand *frivilligt* – og uden den mistænktes samtykke efter [§ 10, stk. 4](#) – meddeler oplysninger til brug for straffesagen.

Denne linje er slået fast i Landsskatterettens afgørelse [13-0142172](#) (offentliggjort som SKM2013.698.LSR), hvor en bank var pålagt at udlevere oplysninger om en skatteydere bankkonto efter skattekontrollovens § 8 D under trussel om daglige bøder. Landsskatteretten stadfæstede pålægget og henviste bl.a. til [§ 9](#) og [§ 10, stk. 2](#). Resultatet er en påmindelse om, at selvinkrimineringsforbuddet er et **personligt** privilegium: det beskytter den mistænkte mod at skulle bidrage selv, ikke mod at myndigheden skaffer de samme oplysninger andetsteds.

En tilsvarende grænse gælder for tvangsindgreb. Efter [§ 9, stk. 3](#) finder stk. 1 og 2 tilsvarende anvendelse, hvis indgrebet rettes mod andre end den mistænkte – et tvangsindgreb kan altså kun gennemføres hos tredjemand, hvis et tilsvarende indgreb kunne gennemføres hos den mistænkte selv. Skal oplysninger til brug for straffesagen hentes hos tredjemand, må det ske efter retsplejelovens regler om ransagning m.v. hos ikke-mistænkte.

Miljøvejledningen trækker den praktiske konsekvens for samarbejdet mellem tilsynsmyndighed og politi:

Myndigheden og politiet kan således ikke, hverken før eller efter politianmeldelse, aftale, at myndigheden skal skaffe yderligere bevismateriale m.v. til brug for straffesagen. Sådant bevismateriale må indhentes af politiet efter retsplejelovens regler, hvis man er i en § 9-situation. Hvis myndigheden imidlertid selv skal bruge oplysningerne eller

dokumentationen til brug for den administrative del af sagen, må disse gerne indhentes ved tilsyn på virksomheden. Sådanne oplysninger må også gerne videregives til politiet.

LOV

Retssikkerhedsloven § 9, stk. 3

Retssikkerhedsloven § 10, stk. 2, 4

PRAKSIS

Landsskatteretten · Landsskatteretten stadfæster krav om udlevering af kontooplysninger efter Skattekontrollovens § 8 D

10.09.2013

Konkurrencesagerne: den udtrykkelige fravigelse i § 17 b og EU-rettens grænse

Konkurrenceretten er det eneste område, hvor lovgiver udtrykkeligt har fraveget retssikkerhedslovens § 10. [Konkurrencelovens § 17 b](#) lyder:

§ 10 i lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter finder ikke anvendelse på krav til virksomheder eller virksomhedssammenslutninger om oplysninger efter § 17, gennemførelsen af et interview efter § 17 a eller afgivelsen af en mundtlig forklaring efter § 18, stk. 1, 3. pkt. De pågældende har pligt til at afgive oplysninger efter de nævnte bestemmelser, i det omfang dette er foreneligt med forbuddet mod selvinkriminering efter EU-retten.

Forrangen var forudsat allerede i forarbejderne til retssikkerhedsloven, hvor det om § 10, stk. 2, anføres, at "bestemmelserne i konkurrencelovens §§ 17 og 18, stk. 1, skal gå forud for den foreslåede bestemmelse". Den danske tærskel er altså afløst af den EU-retlige, som er væsentlig snævrere for **virksomheder**: pligten til at udlevere allerede eksisterende dokumenter og til at besvare rent faktuelle spørgsmål består, mens pligten til at besvare spørgsmål, der ville indebære en tilståelse af overtrædelsen, ikke gør.

For **fysiske personer** er billedet et andet efter EU-Domstolens dom af 2. februar 2021 i [C-481/19](#), DB mod Consob. Sagen angik en fysisk person, der var blevet bødesanktioneret for gentagne gange at have udsat og nægtet at besvare den italienske finanstilsynsmyndigheds spørgsmål under en insiderhandelsundersøgelse. Domstolen fastslog, at retten til ikke at udtale sig – som følger af [Chartrets artikel 47](#) og [artikel 48](#) – også gælder i administrative procedurer, der kan føre til sanktioner af strafferetlig karakter, og at [artikel 30 i markedsmisbrugsforordningen](#) skal fortolkes i overensstemmelse hermed. Dommen er den vigtigste EU-retlige forankring af, at selvinkrimineringsforbuddet ikke standser ved den formelle sondring mellem forvaltningssag og straffesag – en pointe, der har direkte overførselsværdi til dansk kontrolret, hvor administrative bødeforelæg er udbredte.

Selvinkrimineringsspørgsmålet i konkurrencesager har også en processuel side: adgangen til det materiale, myndigheden har indsamlet ved kontrolundersøgelser. I [KL-3-2016](#) (Jorton-sagen) tog Konkurrenceankenævnet stilling til partsbegrebet og aktindsigten i kontrolundersøgelsesmateriale under henvisning til bl.a. [EMRK artikel 6, stk. 1](#). Om den bredere konkurrenceretlige håndhævelse henvises til [konkurrenceret](#).

LOV

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 6, stk. 1

KonkurrenceLovent § 17b

KonkurrenceLovent § 17

Retssikkerhedsloven § 10, stk. 1-2

PRAKSIS

EU-Domstolen · Retten til ikke at udtale sig ved undersøgelser om markedsmisbrug og insiderhandel

02.02.2021

Konkurrenceankenævnet · Konkurrenceankenævnets kendelse i Jorton-sagen: Snævert partsbegreb 04.04.2017
afskærer aktindsigt i andre virksomheders kontrolundersøgelser, men egenaces hjemvises

§ 12 Sammenfatning: en tidlig beskyttelse med sen sanktion

Praksis tegner et konsistent, men asymmetrisk billede.

Beskyttelsen indtræder tidligt. Efter [retsplejeloens § 752, stk. 1](#) fra sigtelsestidspunktet – og sigtelsen indtræder, når mistanken samler sig om den pågældende, jf. den vurdering Højesteret foretog i [SS-35/2025-HJR](#). Efter [retssikkerhedslovens § 10, stk. 1](#) allerede ved "konkret mistanke", som efter forarbejderne og miljøvejledningen kan foreligge, **før** sagen er belyst nok til at vurdere, om der skal politianmeldes – og dermed før den højere § 9-tærskel "rimelig grund til mistanke" er nået.

Beskyttelsens indhold er begrænset til pligt. [§ 10](#) suspenderer *lovbestemte oplysningspligter*; den forbyder ikke myndigheden at forespørge, ikke tredjemand at oplyse frivilligt, og ikke myndigheden at fortsætte den administrative sagsbehandling. Landsskatterettens praksis – fra [08-00911](#) over [13-6725251](#) til [22-0017759](#) – falder gennemgående på dette punkt. Tilsvarende gælder, at pligten til at fremvise eksisterende dokumenter består, jf. [SS-85/2022-HJR](#).

Sanktionen er svag og skønsmæssig. Hverken retssikkerhedsloven eller retsplejelovent knytter en automatisk retsvirkning til tilsidesættelse. Administrativt bedømmes manglende vejledning som en sagsbehandlingsfejl efter almindelige væsentlighedsprincipper, og afgørelsen står, hvis den er materielt rigtig og ikke bygger på de oplysninger, den manglende vejledning fremkaldte – jf. [FOB 2023-8](#). Strafprocessuelt afgøres spørgsmålet om bevisanvendelse konkret af domstolene inden for rammerne af [§ 871, stk. 4](#), og Uber-sagerne viser, at afgørende momenter er, om afhøringen fulgte reglerne, og om forklaringen var sagens eneste bevis.

Grænserne rykkes to steder. Opad af EU-retten, hvor [C-481/19](#) udstrækker privilegiet til administrative procedurer af strafferetlig karakter – hvilket har direkte betydning for det stigende antal danske ordninger med administrative bøder. Og nedad af efterforskningsteknikken, hvor Højesterets kendelse i [SS-106/2023-HJR](#) tillader, at forklaringer fremkaldt af en skjult politiagent bruges som bevis, når der ikke foreligger provokation efter [§ 754 a](#).

For den praktiske sagsbehandling er tre huskereglere bærende: (1) vurder mistanken **løbende** gennem hele kontrolforløbet og dokumentér vurderingen; (2) skift fra **pålæg** til **forespørgsel** med udtrykkelig vejledning, så snart den konkrete mistanke er der; og (3) indhent kun samtykke skriftligt, specifikt og informeret – herunder med oplysning om, at materialet kan indgå i en senere straffesag.

Om den brede fortolkning af artikel 6 i øvrigt henvises til [emrk-artikel-6-retfaerdig-rettergang](#), og om skattestrafretten til [skattesvig](#).

LOV

[Retsplejelovent § 752, stk. 1](#)

[Retsplejelovent § 754a](#)

[Retsplejelovent § 871, stk. 4](#)

[Retssikkerhedslovent § 10, stk. 1](#)

PRAKSIS	Højesteret · Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg	15.09.2025
	Højesteret · Højesterets afgørelse om tilladelighed af beviser fra hemmelig politiinfiltration i fængsel vedrørende drabssag	14.05.2024
	Højesteret · Pligt til fysisk udlevering af kørekort ved politikontrol: Højesterets afgørelse	16.03.2023
	Højesteret · Uber-chauffør idømt bøde for ulovlig taxikørsel: Højesterets afgørelse om anklageskriftets præcision, bevisførelse og forældelse	13.09.2018

EU-Domstolen · Retten til ikke at udtale sig ved undersøgelser om markedsmissbrug og insiderhandel	02.02.2021
Landsskatteretten · Landsskatteretten: Forhøjelse af skattepligtig indkomst vedrørende køb og salg af biler samt nægtet fradrag for omkostninger	11.03.2025
Landsskatteretten · Landsskatteretten: Skønsmæssig ansættelse af uregistreret virksomhed - selvinkriminering - forældelse	27.09.2018
Landsskatteretten · Landsskatteretten om beskatning af hævninger i selskab og formalitetsspørgsmål vedrørende selvinkriminering	29.09.2009

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention § 6	stk. 1	Retsplejelovent § 750	
Retsplejelovent § 752	stk. 1	Retsplejelovent § 871	stk. 4
Retssikkerhedslovent § 9	stk. 1	Retssikkerhedslovent § 10	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

21 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

9

25.03.2026	Højesteret godkender beslaglæggelse af smykker uden forudgående retskendelse – mundtligt samtykke og øjemedbeslaglæggelse	95/2025
15.09.2025	Højesteret fastslog ret til tidlig forsvarerbeskikkelse i sag om drabsforsøg	10089-11825
14.05.2024	Højesterets afgørelse om tilladelighed af beviser fra hemmelig politiinfiltration i fængsel vedrørende drabssag	5418-6499
07.12.2023	Højesterets afgørelse om dokumentation af politirapporter i grønlandske straffesager ved tiltaltes tavshed	51-2023
16.03.2023	Pligt til fysisk udlevering af kørekort ved politikontrol: Højesterets afgørelse	2914-3453
13.09.2018	Uber-chauffør idømt bøde for ulovlig taxikørsel: Højesterets afgørelse om anklageskriftets præcision, bevisførelse og forældelse	62-2018
13.09.2018	Højesterets dom om Uber-chaufførs strafansvar: Præcision af anklageskrift, bevisførelse og forældelse ved fortsat forbrydelse	63-2018
13.09.2018	Højesterets dom om Uber-chaufførs ansvar for ulovlig taxikørsel, datadelings lovlighed og strafudmåling baseret på indtjening	65-2018
12.12.2017	Højesterets dom om provokationsforbud og anvendelse af civile agenter i sag om 200 kg kokain	91-2016

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL

1

02.02.2021	Retten til ikke at udtale sig ved undersøgelser om markedsmissbrug og insiderhandel	C-481/19
------------	---	----------

LANDSRETTEEN · ANKEINSTANS

2

28.11.2022	Østre Landsrets afslag på afspilning af lydoptagelse fra politiafhøring under straffesag	S-2208-22
05.08.2013	Dom angående påstået rettergangsfejl ved dokumentation af politirapport	1751-2093
LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS		6
11.03.2025	Landsskatteretten: Forhøjelse af skattepligtig indkomst vedrørende køb og salg af biler samt nægtet fradrag for omkostninger	22-0017759
28.08.2023	Stadfæstelse af afgørelse om isafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat	20-0067898
26.03.2020	Stadfæstelse af momshævelse for uregistreret el-installatørvirksomhed trods indsigelse om selvinkriminering	15-3181591
27.09.2018	Landsskatteretten: Skønsmæssig ansættelse af uregistreret virksomhed - selvinkriminering - forældelse	13-6725251
10.09.2013	Landsskatteretten stadfæster krav om udlevering af kontooplysninger efter Skattekontrollovens § 8 D	13-0142172
29.09.2009	Landsskatteretten om beskatning af hævninger i selskab og formalitetsspørgsmål vedrørende selvinkriminering	08-00911
ENERGIKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
03.07.2025	Ophævelse af påbud om dokumentation for biomasse på grund af begrundelsesmangel	24/10605
KONKURRENCEANKENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
04.04.2017	Konkurrenceankenævnets kendelse i Jorton-sagen: Snævert partsbegreb afskærer aktindsigt i andre virksomheders kontrolundersøgelser, men egenaces hjemvises	KL-3-2016
PARKERINGSKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
19.09.2023	Annullering af kontrolafgift i handicapbås trods manglende p-tilladelse til togrejsende	park-2093

09

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over hadforbrydelser (straffelovens § 266 b)

Bevistema, grovhedskriterium og gruppeafgrænsning efter Højesterets helhedsvurdering

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 20 afgørelser · 2012–2026

[Læs online](#)**INTRODUKTION**

Straffelovens § 266 b – racismeparagraffen – kriminaliserer offentligt fremsatte udtalelser, hvorved en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse, tro, handicap, seksuel orientering, kønsidentitet, kønsudtryk eller kønskaraktistika. Bestemmelsen blev indført i 1971 som opfyldelse af FN's racediskriminationskonvention og er siden udvidet fire gange, senest i 2022 med handicap og kønsminoriteter. Praksis er domineret af tre bevistemaer: om ytringen er fremsat offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds, om den passerer grovhedstærsklen, og om den ramte persongruppe overhovedet er afgrænset ved et af de beskyttede kendetegn. Højesteret har i både Asylspray-sagen (2021) og jokehjemmeside-sagen (2026) frifundet og fastslået, at strafbarheden beror på en helhedsvurdering af ytringens indhold, den sammenhæng den er fremsat i, og hvem der har fremsat den.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01 Strafbarhed efter § 266 b beror på en helhedsvurdering, hvor der lægges vægt på ytringens indhold, den sammenhæng den er fremsat i, og hvem der har fremsat den (Højesterets dom af 23. januar 2026).
- 02 Persongruppen skal være afgrænset ved et af de i loven nævnte kendetegn – "ikke-vestlige migranter" og "asylansøgere" er ikke en beskyttet gruppe, og "personer, der ikke er danskere" heller ikke.
- 03 Grovhedskriteriet er som udgangspunkt opfyldt, når ytringen indebærer, at en gruppe generelt mangler værdi som mennesker – typisk ved negativt ladede dyresammenligninger, sygdomssammenligninger eller generaliserende påstande om grov kriminalitet.
- 04 Forhold af mindre grovhed, videnskabeligt fremsatte teorier og udtalelser fremsat som led i en saglig debat falder uden for det strafbare område.
- 05 Vittighedsformen udelukker ikke i sig selv strafbarhed, men kan efter en samlet kontekstsvurdering føre til frifindelse – landsret og Højesteret nåede modsatte resultater om de samme 50 udsagn.

- 06** Opslag på en offentligt tilgængelig profil er som hovedregel omfattet; ved lukkede profiler kræves dokumentation for profilopsætning og antal personer med adgang, før udbredelsesforsæt kan lægges til grund.
- 07** Fuldbyrnelsen indtræder, når ytringen offentliggøres – efterfølgende redigering ophæver ikke det strafbare forhold, men kan virke formildende efter § 82, nr. 8.
- 08** Straffen for førstegangstilfælde efter stk. 1 er som udgangspunkt bøde, mens propagandavirksomhed efter stk. 2 udløser påstand om frihedsstraf.
- 09** Politikeres ytringsfrihed nyder særlig beskyttelse efter EMRK artikel 10, men afskærer ikke domfældelse – Højesteret har flere gange straffet politikere efter § 266 b.
- 10** Ved propagandavirksomhed foretages en helhedsvurdering, så systematisk anvendelse af stærkt negativt ladede udtalelser kan opfylde grovhedskravet, selv om de enkelte udtalelser ikke isoleret gør det.
- 11** Alle sager om § 266 b skal forelægges statsadvokaten – også når anmeldelsen påtænkes afvist, eller efterforskningen indstilles.
- 12** Sager om § 266 b må i almindelighed anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse, hvorfor domsmænd som udgangspunkt skal medvirke.
- 13** Fra 1. januar 2022 omfatter bestemmelsen også handicap, kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika – Østre Landsret domfældte i maj 2026 for forhånelse af drag queens på grundlag af kønsudtryk.

§ 1 Bestemmelsens to led og dens fire udvidelser siden 1971

Straffelovens § 266 b består af to led. Efter **stk. 1** straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år:

Den, der offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds fremsætter udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse eller tro eller sit handicap eller på grund af den pågældende gruppes seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk eller kønskarakteristika, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.

Efter **stk. 2** skal det ved straffens udmåling betragtes som en særligt skærpende omstændighed, at forholdet har karakter af propagandavirksomhed.

Bestemmelsen blev indsat i 1971 som led i Danmarks ratifikation af FN's konvention om afskaffelse af alle former for racediskrimination og bygger på **betænkning nr. 553/1969 om forbud mod racediskrimination**. Under Folketingets behandling blev den foreslåede ordlyd ændret fra »trues, forhånes eller gøres til genstand for nedsættende omtale eller behandling« til »trues, forhånes eller nedværdiges« – netop for i højere grad at tilgodese hensynet til menings- og ytringsfriheden (Folketingstidende 1970-71, tillæg B, sp. 3006). Den sproglige stramning er stadig det centrale fortolkningsbidrag, når domstolene i dag skal afgrænse grovhedstærsklen.

Bestemmelsen har siden været ændret fire gange:

År	Ændringslov	Indhold
1987	lov nr. 357 af 3. juni 1987	»Seksuel orientering« tilføjes
1995	lov nr. 309 af 17. maj 1995	Stk. 2 om propagandavirksomhed indsættes
2021	lov nr. 2591 af 28. december 2021	Handicap, kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika tilføjes (i kraft 1. januar 2022)
2025	lov nr. 201 af 25. februar 2025	§ 81 f indsættes – skærpede strafzoner og strafperioder for hadforbrydelser

LGBTI-reformen fra 2021 er den senest indholdsmæssige udvidelse. Af forarbejderne til [lov nr. 2591 af 28. december 2021](#) fremgår begrundelsen:

Straffelovens § 266 b yder i dag ikke en særlig beskyttelse af personer, der udsættes for hadefulde ytringer på grund af et handicap. Hadefulde ytringer har til formål at skade de personer, de rettes mod, og kan i yderste konsekvens føre til vold og overgreb. Det er Justitsministeriets vurdering, at det strafferetlige værn mod sådanne hadefulde ytringer bør styrkes for at sikre en bedre beskyttelse af denne gruppe af personer.

Forarbejderne definerer samtidig de nye begreber: kønsidentitet dækker »en persons indre og individuelle oplevelse af sit køn«, kønsudtryk »måden, hvorpå man udtrykker sit køn, f.eks. valg af tøj, frisure, makeup, adfærd, bevægelser og tale«, og kønskarakteristika »de legemlige egenskaber, der kendetegner og differentierer kønnet«. Handicapbegrebet skal forstås i overensstemmelse med artikel 1 i FN's handicapkonvention.

Ved siden af § 266 b står [lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m.v. § 1](#), der rammer nægtelse af betjening eller adgang på grund af de samme kendetegn. Den bestemmelse angår handlinger, ikke ytringer, og behandles ikke nærmere her.

LOV

[Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m.v. § 1](#)[Straffeloven § 81f](#)[Straffeloven § 266b, stk. 1, 2](#)

§ 2 Bevistemaet "offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds"

Første betingelse er, at ytringen er fremsat offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds. [Rigsadvokatmeddelelsen om hadforbrydelser, pkt. 4.1.1](#) opstiller et systematisk skema over fremsættelsesmåder:

- **Offentlige møder, aviser, radio og tv** samt deres elektroniske udgaver: altid omfattet.
- **Offentlige debatfora, hjemmesider, blogs og sociale medier**: som hovedregel omfattet.
- **Lukkede fora, fx en lukket Facebook-profil**: kræver forsæt til udbredelse i en videre kreds – og dermed dokumentation af, hvor mange personer der har adgang til profilen, og hvordan profilen er sat op.
- **Udtalelser til journalister**: som hovedregel omfattet, men ikke altid.
- **Over for en enkeltperson på ikke-offentligt tilgængelige steder**: som hovedregel ikke omfattet.

- **Over for en enkeltperson på offentligt tilgængelige steder:** efter omstændighederne omfattet, når udtalelsen er overhørt af flere tilfældige udenforstående, og dette må have stået gerningsmanden klart.

Denne sondring er afgørende i praksis. I **8-2682/2015** havde tiltalte lagt syv meddelelser på sin Facebook-profil med udsagn som »Fucking perkere - ud af mit land« og gentagne sammenligninger med aber og indavl. Profilens indstillinger var *lukkede*, men Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter kunne dokumentere, at ytringerne med sikkerhed var udbredt til mindst 20 unikke profiler og antageligt op mod 68 personer. Retten i Hillerød fandt herefter udbredelsesforsættet bevist:

På baggrund heraf og efter den foreliggende udtalelse af 9. oktober 2014 fra Rigspolitiet, Nationalt Efterforskningscenter, lægges det til grund, at tiltalte var bekendt med, at oplysningerne fra den private profil kunne blive udbredt til en videre ubestemt kreds af personer. Tiltaltes meddelelser på Facebook-profilen anses derfor at være fremsat med forsæt til udbredelse i en videre kreds.

Hvor dokumentationen mangler, falder tiltalen. Højesteret frifandt i **Sag 228/2011** netop under henvisning til manglende bevis for udbredelsesforsæt i en sag om udtalelser om muslimer. Rigsadvokatmeddelelsen refererer tilsvarende en utrykt landsretsdom (dom nr. 1.4.9), hvor der skete frifindelse for en kommentar til et opslag på en *anden persons* Facebook-profil, fordi der ikke forelå oplysninger om, hvordan profilen var sat op, eller hvor mange der havde adgang.

Modsat kan tiltaltes egen adfærd udfylde bevisbyrden. I **SS-848/2015-HEL** hævdede tiltalte, at han ikke var klar over, at profilen var offentligt tilgængelig – han havde overset globus-ikonet ved opslagene. Helsingør Ret tilsidesatte forklaringen og lagde vægt på, at han selv havde skrevet flere indlæg i tråden og måtte have modtaget et stort antal notifikationer.

Fuldbyrdelsestidspunktet er offentliggørelsen. I **S-2236-24** havde tiltalte kun ladet kommentaren stå i cirka ni minutter, før han redigerede teksten. Vestre Landsret tiltrådte byrettens vurdering af, at forholdet var fuldbyrdet i det øjeblik, kommentaren blev lagt på Facebook, og at den efterfølgende redigering ikke ændrede herved – men redigeringen indgik som formildende omstændighed efter [§ 82, nr. 8](#).

LOV	Straffeloven § 82	Straffeloven § 266b, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets frifindelse i sag om udtalelser om muslimer grundet manglende bevis for udbredelsesforsæt		20.04.2012
	Landsretten · Betinget fængsel for hadefulde ytringer og tilskyndelse til udryddelse af muslimer på Facebook		11.06.2025
	Byretten · Dommens sammenfatning: Bødestraf for racistiske udtalelser på Facebook - Overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 1		11.02.2016
	Byretten · Dom for overtrædelse af racismeparagraffen ved fremsættelse af grove hadske udtalelser på Facebook		28.09.2015

Grovhedskriteriet: hvornår "trues, forhånes eller nedværdiges" en gruppe

Ytringen skal have karakter af en trussel, forhånelse eller nedværdigelse. [Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.1.4](#) udleder af forarbejderne tre generelle indskrænkninger i det strafbare område:

- Forhold af mindre grovhed.

- Videnskabeligt fremsatte teorier om racemæssige, nationale eller etniske forskelligheder.
- Udtalelser, der ikke falder i egentlig videnskabelig sammenhæng, men på anden måde som led i en saglig debat.

Bedømmelsen er objektiv: strafbarheden beror på en generel vurdering af, om udsagnene i den konkrete sammenhæng er *egnede* til at virke forhånende eller nedværdigende – ikke på, om den pågældende gruppe faktisk har følt sig krænket.

Kernen i praksis er formuleret således i meddelelsen: udtalelser, der indebærer, at en bestemt gruppe generelt mangler værdi som mennesker, opfylder som udgangspunkt grovhedskriteriet. Tre typetilfælde går igen:

Kategori	Eksempler fra retspraksis
Dyresammenligninger	»yngler som rotter«, »formere sig som rotter«, »perker svin, sorte so«, »den eneste forskel på muhamedanere og rotter er, at rotter ikke får socialhjælp«, »du ligner en abe«
Sygdomssammenligninger	U 1999.296V (»De sorte breder sig alle steder. Det er ligesom en kræftsygdom!«), U 1995.887H (jøder betegnet som en pest)
Generaliserende påstande om grov kriminalitet	»unge indvandrere voldtager og voldtages«, »nej til flere muhammedaner-voldtægter«, »især muslimerne, der laver vold, kriminalitet og begår voldtægt«

Den nedre grænse er markeret af **U 1980.465Ø**, hvor udsagnet »fremmedarbejderne misbruger vort socialsystem« førte til frifindelse.

I **8-2682/2015** formulerede Retten i Hillerød grovhedsvurderingen kortfattet:

Tiltaltes meddelelser på Facebook-profilen "T1" er af ikke ubetydeligt grovhed og ved hvilke en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund af sin race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse eller tro.

At en ytring formelt retter sig mod en *ideologi* frem for et *trossamfund*, fritager ikke automatisk. I **SS-848/2015-HEL** havde tiltalte skrevet, at »ideologien Islam er fuldt ud lige så afskyvækkende, modbydelig, undertrykkende og menneskefjendsk som Nazismen«, og forklarede, at han kun sigtede til den politiske del af islam. Retten tilsidesatte sondringen og lagde vægt på, at han samme dag havde skrevet »Islam vil netop misbruge demokratiet til at afskaffe demokratiet«. Udtalelserne blev i den samfundsmæssige og historiske kontekst i efteråret 2013 opfattet som generaliserende påstande om islam som sådan – og dermed som forhånende over for tilhængere af islam.

Kontekst kan også skærpe. I **V.L. S-2441-16** lagde Vestre Landsret vægt på ytringernes ubetingede karakter:

Ved straffastsættelsen lægger landsretten vægt på, at udtalelserne er meget bastante, idet der bl.a. henvises til at skyde svinene, likvidere lortet, få alle lorte muslimer væk og skære halsen over på svinene. Udtalelserne har således en grov karakter, selvom de er ubehjælpsomt formuleret.

Selv en klodset formulering fritager altså ikke, når indholdet er tilstrækkeligt groft.

LOV	Straffeloven § 266b, stk. 1	
PRAKSIS	Landsretten · Dom for offentlig tilskyndelse til vold og hadefulde udtalelser mod muslimer på Facebook	17.02.2017
	Byretten · Dommens sammenfatning: Bødestraf for racistiske udtalelser på Facebook - Overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 1	11.02.2016

Byretten · Dom for overtrædelse af racismeparagraffen ved fremsættelse af grove hadske udtalelser på Facebook 28.09.2015

Afgrænsningen af "en gruppe af personer" – Højesterets

§ 4 Asylspray-dom

Det tredje og ofte afgørende bevistema er, om den ramte persongruppe overhovedet er afgrænset ved et af de beskyttede kendetegn. [Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.1.3](#) formulerer kravet skarpt:

Ikke enhver gruppering af mennesker er omfattet af begrebet "en gruppe af personer". Gruppen af personer, som forhånses mv., kan således blive så stor/mangfoldig, at udtalelsen ikke anses for en overtrædelse af § 266 b. En gruppe af personer i § 266 b's forstand skal have et fælles træk/karakteristikum og dermed udgøre en "bestemt" gruppe for at være omfattet af bestemmelsen.

Den ledende afgørelse er Højesterets dom af 20. januar 2021 i **Sag 100/2020** (UfR 2021.1824 H). Tre medlemmer af Danskernes Parti havde i september 2016 på offentlig gade uddelt små hårlakspraydåser mærket »Asylspray« sammen med flyers med tekster om migranter og asylansøgere. Højesteret tiltrådte, at ytringerne var udtryk for forhånelse eller nedværdigelse, og at de var fremsat offentligt. Det afgørende var herefter, om persongruppen var forhånet *på grund af* et af de beskyttede kendetegn. Flertallet (tre dommere) fandt, at persongrupperne »ikke-vestlige migranter« og »asylansøgere« ikke var afgrænset ved en bestemt race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse, tro eller seksuel orientering, og at ytringerne ikke var rettet mod de pågældende på grund af disse forhold. De tiltalte blev frifundet, og statskassen betalte sagens omkostninger for alle tre instanser.

Mindretallet (to dommere) ville stadfæste landsrettens domfældelse. De fandt, at udtalelserne i den konkrete sammenhæng måtte forstås som rettet mod migranter, asylansøgere og flygtninge fra ikke-vestlige lande – fx med syrisk eller afghansk oprindelse – netop på grund af deres nationale og etniske oprindelse, og at hensynet til politikeres vidtgående ytringsfrihed ikke kunne begrunde straffrihed for så grove forhånelser.

Dommen har en tydelig forgænger i **TfK 2013.967V**, hvor opklæbning af klistermærker med hagekors og teksten »Danmark for danskerne« på et vindue i en indisk restaurant ikke blev anset for en overtrædelse. Landsretten lagde vægt på, at udsagnene ikke indeholdt en nedværdigelse eller forhånelse af en gruppe på grund af race mv., og at *personer, der ikke er danskere*, ikke udgør »en bestemt gruppe af personer« i § 266 b's forstand. Hverken hagekorsene eller den omstændighed, at klistermærkerne blev opsat på en »etnisk« restaurant, kunne føre til et andet resultat.

Gruppekriteriet er dermed en reel og ofte udslagsgivende begrænsning: jo mere ytringen retter sig mod en *retlig eller social status* (asylansøger, migrant, ikke-dansker) frem for et *iboende kendetegn* (race, etnicitet, tro), desto længere er der til domfældelse. Modsat rammer bestemmelsen, når gruppen er defineret ved troen – som i **S-2236-24**, hvor Vestre Landsret om kommentaren » Hamas skal udryddes, sammen med muslimer, islam, jihad og kvinder, der undertrykkes af en sindssyg tilgang til religion« tiltrådte, at teksten var »en trussel og forhånelse i hvert fald af muslimer, der bekender sig til islam«.

Selve karakteristikken kan i øvrigt være genstand for presseetisk tvist. I Pressenævnets afgørelse af 26. marts 2025 gjorde en partistifter gældende, at overskriften »skyldig i at komme med racistisk udtalelse« var usand, fordi han var dømt for at forhåne en *nationalitet* – ikke en race. Nævnet fandt, at formuleringen havde dækning i, at han var dømt efter § 266 b (»racismeparagraffen«), og udtalte ikke kritik.

LOV

Straffeloven § 266b, stk. 1

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret frifinder medlemmer af Danskernes Parti for overtrædelse af racismeparagraffen (§ 266 b) ved uddeling af "Asylspray" 20.01.2021

Landsretten · Betinget fængsel for hadefulde ytringer og tilskyndelse til udryddelse af muslimer på Facebook 11.06.2025

Pressenævnet · Pressenævnets vurdering af medieomtale om domfældelse for overtrædelse af racismeparagraffen 26.03.2025

Ytringsfriheden som fortolkningsramme: EMRK artikel 10 og grundlovens § 77

§ 5

§ 266 b skal fortolkes i lyset af artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

[Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.3.1](#) redegør for rammen: beskyttelsen er ikke absolut, men indgreb kræver en konkret proportionalitetsafvejning af, om indgrebet er nødvendigt i et demokratisk samfund. Politikeres ret til ytringsfrihed tillægges meget stor betydning, fordi de repræsenterer deres vælgere og forsvare deres interesser – indgreb i en valgt politikers ytringsfrihed undergives derfor en meget intensiv prøvelse.

Den vide ramme afskærer imidlertid ikke domfældelse. [Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.3.2](#) opregner en række afgørelser, hvor danske politikere er straffet efter § 266 b:

- **U 2000.2234H** – stifter af et politisk parti og gennem flere perioder medlem af Folketinget.
- **U 2003.1947Ø** – fire medlemmer af en politisk organisation.
- **U 2003.2435V** – udtalelser fremsat på et politisk partis landsmøde.
- **U 2004.734H** – spidskandidaten for et politisk parti.

Den modsatte pol er EMD's dom i **Jersild mod Danmark** (23. september 1994), hvor en journalist i tv-programmet »Søndagsavisen« havde interviewet nogle »Grønjakker«, der fremkom med udtalelser omfattet af § 266 b. Domstolen fandt, at hensynet til ytringsfriheden måtte veje tungere end hensynet til at beskytte de ramte befolkningsgrupper, og lagde afgørende vægt på, at journalisten ikke selv fremkom med de krænkende udtalelser. Formidlerrollen er dermed afgørende – den, der gør en andens strafbare udtalelser til sine egne, er derimod ansvarlig, jf. **U 2014.73V**, hvor gengivelse på tiltaltes blog af en andens strafbare udtalelser som led i en debat om politik og religion i Mellemøsten udgjorde en overtrædelse.

Afvejningen sætter også grænser for bevisførelsen. [Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 3.2.2](#) instruerer anklagemyndigheden i at modsætte sig krav fra tiltalte om at føre bevis for rigtigheden af fx beskyldninger om grov kriminalitet, med henvisning til **U 2000.2234H**, hvor Højesteret tilkendegav, at der ikke havde været grundlag for at give tiltalte adgang til bevisførelse, der bl.a. skulle godtgøre, at udtalelserne hvilede på videnskabelige undersøgelser. Sandhedsbevis er altså ikke et forsvar mod § 266 b.

I de nyeste sager påberåbes tillige [grundlovens § 77](#) ved siden af artikel 10, jf. Højesterets dom af 23. januar 2026 i **48/2025**, hvor tiltalte gjorde gældende, at vittighederne ikke opfyldte betingelserne for strafbarhed, »herunder når bestemmelsen fortolkes i overensstemmelse med grundlovens § 77 og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 10«.

Uden for strafferetten trækker Pressenævnet en parallel grænse for, hvornår et medie må *karaktarisere* ytringer som racistiske. I **2019-80-0315** afviste nævnet krav om genmæle over Ekstra Bladets betegnelse af en

DBU-værts ordspil som en »racistisk joke«, fordi der var tale om en journalistisk og subjektiv vurdering af klagerens egne skriftlige ytringer – ikke en faktisk oplysning. Tilsvarende frifandt nævnet i **2022-80-0857** Netavisen Pio for et debatindlæg, der beskyldte en kunstner for »racistisk sprogbrug«, med henvisning til de vide rammer for frisprog i debatindlæg og til, at klageren som offentlig person må acceptere en højere grad af kritisk omtale.

LOV	Grundloven § 77	Straffeloven § 266b, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst		23.01.2026
	Pressenævnet · Pressenævnet frifinder Netavisen Pio for kritik i sag om debatindlæg og beskyldninger om racistisk sprogbrug		22.09.2022
	Pressenævnet · Pressenævnet afviser krav om genmæle efter omtale af kontroversielle Facebook-opslag		12.11.2019

§ 6 Højesterets helhedsvurdering – jokehjemmeside-sagen gennem tre instanser

Den vigtigste nyere afgørelse er Højesterets dom af 23. januar 2026, der udgør kulminationen på en instansskæde, hvor alle tre retter nåede forskellige resultater om det samme materiale. Sagen angik en mand, der ejede og administrerede en dansk og en tysk hjemmeside med vittigheder kategoriseret under overskrifter som »Jøde jokes« og »Neger jokes«.

Instans	Afgørelse	Resultat
Retten i Holstebro, 3. april 2024 – SS-959/2023-HOL	129 vittigheder omfattet af tiltalen; mindretal ville frifinde	7 dages betinget fængsel
Vestre Landsret, 24. februar 2025 – SS-753/2024-VLR	Tiltalen begrænset til 53 udsagn; flertal (5 voterende) fandt 50 omfattet, mindretal (1) ville frifinde	7 dages betinget fængsel stadfæstet
Højesteret, 23. januar 2026 – SS-48/2025-HJR	Helhedsvurdering	Frifindelse

Vestre Landsrets flertal fandt, at de 50 udsagn var udtryk for, at jøder og sorte mennesker manglede værdi som mennesker – for jødernes vedkommende navnlig ved at latterliggøre dem med reference til holocaust, og for gruppen af sorte mennesker ved at beskrive dem som slaver, værdiløse, kriminelle eller med analogier til dyreriget. Flertallet fastslog udtrykkeligt, at det forhold, at udsagnene var formuleret som vittigheder, ikke kunne føre til et andet resultat. De resterende tre udsagn indeholdt holocaust-referencer, men var ikke på samme måde udtryk for, at jøder mangler værdi som mennesker, og faldt derfor uden for. Landsrettens mindretal – ligesom et mindretal i byretten – ville frifinde med den begrundelse, at der var tale om vittigheder på en hjemmeside, hvor man aktivt skulle *søge materialet frem*.

Anklagemyndigheden fremhævede efter landsretsdommen, at den dømte »ikke er fremkommet med udtalelserne som led i en saglig debat, men har derimod tjent penge på at udvælge og kategorisere vittighederne«.

Højesteret nåede det modsatte resultat og formulerede den generelle prøvelsesnorm:

Efter det anførte finder Højesteret, at det beror på en helhedsvurdering, om en udtalelse er omfattet af bestemmelsen. I vurderingen må der lægges vægt på udtalelsens indhold og den sammenhæng, den er fremsat i.

Højesteret understregede samtidig, at »udtalelse eller anden meddelelse« efter forarbejderne omfatter både skriftlige og mundtlige udtryksformer, herunder billeder, og at udtrykket derfor skal forstås bredt. Om grovheden henviste Højesteret til Folketingstidende 1970-71, tillæg A, sp. 1185, og betænkning nr. 553/1969, s. 34: der skal en vis grovhed til, og bestemmelsen skal anvendes under fornødent hensyn til ytringsfriheden. Højesteret henviste desuden til sin egen dom af 20. januar 2021 (**UFR 2021.1824**) for kravet om, at forhånelsen skal ske *på grund af* de beskyttede kendetegn.

Dommen er ikke et frikort for vittighedsformen. Landsrettens flertal havde ret i, at etiketten »joke« ikke i sig selv fritager – men Højesteret placerer formen, konteksten og afsenderen som selvstændige elementer i en samlet vurdering, hvor de tilsammen kan trække ytringen under grovhedstærsklen. Retsstillingen er dermed, at grovhedsvurderingen ikke kan foretages på det enkelte udsagn isoleret, men skal ske i lyset af hele den sammenhæng, ytringen indgår i.

LOV	Straffeloven § 266b, stk. 1	
PRAKSIS	Højesteret · Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst	23.01.2026
	Højesteret · Højesteret frifinder medlemmer af Danskernes Parti for overtrædelse af racismeparagraffen (§ 266 b) ved uddeling af "Asylspray"	20.01.2021
	Landsretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider - Overtrædelse af straffelovens § 266 b	24.02.2025
	Byretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider – Betinget fængsel	03.04.2024

§ 7 De nye beskyttede grupper: handicap og kønsminoriteter efter 2022

Med [lov nr. 2591 af 28. december 2021](#), i kraft 1. januar 2022, blev § 266 b udvidet med handicap, kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika. Forarbejderne beskriver rækkevidden:

Ændringen indebærer, at det kommer til at fremgå eksplicit af bestemmelsen, at det er strafbart offentligt eller med fortsæt til udbredelse i en videre kreds at fremsætte en udtalelse eller anden meddelelse, ved hvilken en gruppe af personer trues, forhånes eller nedværdiges på grund den pågældende gruppes kønsidentitet, kønsudtryk eller kønskarakteristika.

Den første markante domfældelse på det nye grundlag faldt 8. maj 2026, hvor Østre Landsret i **AM2026.05.080** – også registreret som **S-2179-25** – stadfæstede en dom for en Facebook-kommentar om et dragshow for børn (»Pædofili i børnehøjde...« / »pædofile stodder«). Landsretten henførte forholdet under [§ 266 b, stk. 1](#), jf. [§ 89](#), som forhånelse af en gruppe på grund af dennes **kønsudtryk**. Institut for Menneskerettigheder opsummerede afgørelsens betydning kort efter: landsretten vurderede, at straffeloven også beskytter drag queens mod forhånelse.

Afgørelsen illustrerer, at kønsudtryk er et selvstændigt kriterium ved siden af kønsidentitet: det er ikke gerningsmandens opfattelse af de forurettedes indre kønsoplevelse, men den ydre måde at udtrykke køn på – tøj, frisure, makeup, adfærd – der udgør det beskyttede kendetegn. Det svarer nøjagtigt til den definition, forarbejderne til [lov nr. 2591 af 28. december 2021](#) anlagde.

For handicap-kriteriet er praksis endnu sparsom. [Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.1.5](#) fastslår, at begrebet skal forstås i overensstemmelse med FN's handicapkonventions artikel 1, dvs. personer med »en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre«.

På det ældre grundlag – seksuel orientering, indsat ved [lov nr. 357 af 3. juni 1987](#) – er den mest citerede afgørelse **TfK 2018.901V** (dom 1.2.14), hvor en imam til to journalister havde udtalt, at »Homoseksualitet er unaturligt. Det er ligesom at dyrke sex med dyr«, og »Det er uacceptabelt og lige så unormalt som at spise sin egen lort. Eller spise hunde. For os er det ligesom at være pædofil«. Sagen er dobbelt instruktiv: den viser både, at grovhedskriteriet var opfyldt, og at udtalelser til journalister med henblik på artikler er fremsat med udbredelsesforsæt.

Rigsadvokatmeddelelsen præciserer, at udtrykket »seksuel orientering« efter forarbejderne til [lov nr. 357 af 3. juni 1987](#) skal forstås som en persons *lovlige* seksuelle adfærd og indstilling.

LOV	Straffeloven § 89	Straffeloven § 266b, stk. 1	
PRAKSIS	Landsretten · Østre Landsret domfælder for hadefuld ytring mod drag queens: "Pædofili i børnehøjde..." udgør forhåndsbeholdning af kønsudtryk efter straffelovens § 266 b		08.05.2026
	Landsretten · Hadefuld ytring om drag queens på Facebook – "pædofile stødder"-kommentar om dragshow for børn stadfæstet af Østre Landsret		08.05.2026

§ 8 Propagandavirksomhed efter stk. 2 – den kvalificerede form

[§ 266 b, stk. 2](#) blev indsat ved [lov nr. 309 af 17. maj 1995](#) og gør det til en særligt skærpende omstændighed, at forholdet har karakter af propagandavirksomhed. [Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.2](#) definerer begrebet som »udøvelsen af en vis systematisk, intensiv eller vedvarende virksomhed med henblik på at påvirke meningsdannelsen«.

To forhold taler ifølge meddelelsen for at henhøre et forhold under stk. 2:

- At overtrædelsen er begået **af flere i forening** – navnlig hvis de pågældende har samvirket i mere end én enkeltstående situation, tilhører samme forening eller organisation, og fremsættelsen må anses for sket som led i organisationens virke.
- **Mere omfattende udbredelse** – navnlig om ytringerne er fremsat i et medie med større rækkevidde, fx trykt skrift, radio, tv, internettet eller andet elektronisk medie.

En central fortolkningsregel er, at stk. 2 ikke udvider det strafbare område, men *ændrer prøvelsesniveauet*:

Når forholdet har karakter af propagandavirksomhed, skal der imidlertid foretages en helhedsvurdering, således at en systematisk anvendelse af stærkt negativt ladede udtalelser og påstande vedrørende bestemte grupper af personer, der er beskyttet af bestemmelsen, efter omstændighederne kan føre til, at kravet om grovhed må anses for opfyldt, selv om de enkelte udtalelser mv. ikke isoleret set fuldt ud opfylder dette krav.

Systematikken kan altså løfte enkeltudsagn over grovhedstærsklen, som isoleret ville falde under den. Kravet om, at ytringen skal være af en vis grovere karakter, er dog ikke opgivet.

[Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 4.2.1](#) uddrager fire momenter af retspraksis: om udtalelserne hidrører fra medlemmer af en politisk organisation, om de er fremsat som led i udbredelsen af organisationens politiske

holdninger, om de er fremkommet gennem en længere periode, og om de har til formål at påvirke meningsdannelsen. Domfældelser omfatter bl.a. **U 2003.1428Ø** (forening udbredte udtalelser på internettet og løbesedler), **U 2003.1947Ø** (medlemmer af en politisk organisation fremstillede annonce og plakater) og **U 2004.734H** (udtalelser fremsat som led i en valgkamp og på politikerens hjemmeside). Nyere utrykte afgørelser vedrører film lagt på et politisk partis YouTube-kanal (dom 2.2.10) og udtalelser på Twitter samt et politisk partis YouTube-kanal og Facebook-side (dom 2.2.11).

Frifindelserne trækker grænsen. I dom 1.1.8 fandt retten det ikke godtgjort, at et debatindlæg på et politisk partis hjemmeside havde karakter af propagandavirksomhed. I dom 1.1.13 lagde retten vægt på, at der var tale om en *privat* hjemmeside, og at tiltalte ikke havde foretaget foranstaltninger med henblik på, at et stort antal personer skulle besøge hjemmesiden eller blive gjort opmærksom på den. Den aktive spredningsindsats er dermed et selvstændigt moment – hvilket giver genklang i mindretalsvotummet i **SS-753/2024-VLR**, der lagde vægt på, at man aktivt skulle søge materialet frem på hjemmesiderne.

LOV

Straffeloven § 266b, stk. 2

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret frifinder medlemmer af Danskernes Parti for overtrædelse af racismeparagraffen (§ 266 b) ved uddeling af "Asylspray"

20.01.2021

Landsretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider - Overtrædelse af straffelovens § 266 b

24.02.2025

Strafudmåling: bøde som udgangspunkt, frihedsstraf ved § 9 propaganda

Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 5.1 fastlægger anklagepraksis:

Strafpåstanden for overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 1, skal i førstegangstilfælde som udgangspunkt være bøde. Sagerne kan efter omstændighederne afgøres ved, at tiltalte vedtager et udenretligt bødeforelæg. [...] Ved overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 2, jf. stk. 1, om propagandavirksomhed, skal anklagemyndigheden i almindelighed nedlægge påstand om frihedsstraf.

Sondringen mellem stk. 1 og stk. 2 er dermed også sanktionsmæssigt afgørende: bøde over for frihedsstraf. Retspraksis bekræfter mønsteret for rene stk. 1-forhold:

Sag	Forhold	Straf
SS-848/2015-HEL (11. februar 2016)	Facebook-opslag med islam/nazisme-sammenligning; begrænset udbredelse; tiltalte pensionist	4 dagbøder á 400 kr.
8-2682/2015 (28. september 2015)	Syv Facebook-meddelelser; udbredt til 20-68 personer; tidligere straffet	10 dagbøder á 400 kr., jf. § 89
SS-959/2023-HOL / SS-753/2024-VLR	50 vittigheder på to hjemmesider (senere frifundet af Højesteret)	7 dages betinget fængsel; mindretal i landsretten: 5 dagbøder á 500 kr.

Bødeudmålingen følger dagbodssystemet, hvor antallet af dagbøder afspejler forholdets grovhed og udbredelsens omfang, mens bødens størrelse fastsættes efter tiltaltes økonomiske forhold. I **SS-848/2015-HEL** lagde retten udtrykkeligt vægt på »udtalelsernes karakter og den relativt begrænsede udbredelse« ved antallet, og på tiltaltes status som pensionist ved størrelsen.

Frihedsstraf forekommer især, hvor § 266 b sammenstødes med § 136, stk. 1 om offentlig tilskyndelse til forbrydelse:

- **V.L. S-2441-16** (17. februar 2017): Facebook-indlæg med »SKYD svinene!«, »Likvidere lortet!« og »skær halsen over på de svin«. Vestre Landsret skærpede byrettens 60 dage til en fællesstraf på 3 måneders fængsel, jf. § 61, stk. 1, men gjorde den betinget med prøvetid på 1 år og tillagde en tillægsgbøde på 7.500 kr. Landsretten begrundede den betingede form således:

Efter oplysningerne om tiltaltes gode personlige forhold, og da han ikke tidligere er straffet for ligeartet kriminalitet, tiltrædes det, at det er forsvarligt at fastsætte fængselsstraffen som en rent betinget straf med vilkår som fastsat af byretten.

- **S-2236-24** (11. juni 2025): Kommentar på TV2 Nyheders Facebook-side om udryddelse af muslimer. 60 dages betinget fængsel med prøvetid på 1 år. Skærpende: § 81, nr. 6. Formildende: at tiltalte redigerede opslaget efter ni minutter og derved begrænsede virkningen, jf. § 82, nr. 8, samt gode personlige forhold.

Gennemgående ses, at gode personlige forhold og fravær af ligeartede forstraffe fører til betingede domme efter § 56, stk. 1, selv hvor forholdet i sig selv udløser frihedsstraf. Pressenævnets afgørelse af 26. marts 2025 refererer dog en dom fra Østre Landsret i september 2021, hvor en partistifter blev idømt 3 måneders betinget fængsel for overtrædelse af § 266 b – og hvor gentagelsen (samme person blev senere fundet skyldig ved byretten for en YouTube-video fra 2019 med en sammenligning af en nationalitets gennemsnits-IQ med en orangutang) illustrerer, at recidiv trækker niveauet op.

En særskilt skærpselsesmulighed kom til med lov nr. 201 af 25. februar 2025, der indsatte § 81 f. Bestemmelsen giver mulighed for at forhøje straffen med indtil det halve, hvis lovovertrædelsen har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk eller kønskarakteristika, og er begået inden for en skærpet strafzone eller under en skærpet strafferperiode udpeget efter politiloven. Forarbejderne fastslår udtrykkeligt, at »enhver overtrædelse af straffelovens § 266 b« er omfattet, og at straffniveauet i almindelighed forhøjes med 50 pct.

LOV

Straffeloven § 56, stk. 1

Straffeloven § 81f

Straffeloven § 136, stk. 1

Straffeloven § 266b, stk. 1, 2

PRAKSIS	Landsretten · Betinget fængsel for hadefulde ytringer og tilskyndelse til udryddelse af muslimer på Facebook	11.06.2025
	Landsretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider - Overtrædelse af straffelovens § 266 b	24.02.2025
	Landsretten · Dom for offentlig tilskyndelse til vold og hadefulde udtalelser mod muslimer på Facebook	17.02.2017
	Byretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider – Betinget fængsel	03.04.2024
	Byretten · Dommens sammenfatning: Bødestraf for racistiske udtalelser på Facebook - Overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 1	11.02.2016
	Byretten · Dom for overtrædelse af racismeparagraffen ved fremsættelse af grove hadske udtalelser på Facebook	28.09.2015
	Pressenævnet · Pressenævnets vurdering af medieomtale om domfældelse for overtrædelse af racismeparagraffen	26.03.2025

§ 10 Sammenstød med § 136 om offentlig tilskyndelse til forbrydelse

Hadefulde ytringer, der samtidig opfordrer til vold, rammes typisk af både § 266 b og § 136, stk. 1, hvorefter den, som uden derved at have forskyldt højere straf offentlig tilskynder til forbrydelse, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 år. De to bestemmelser har delvis overlappende gerningsindhold – begge kræver offentlig fremsættelse – men rammer forskellige krænkelser: § 266 b beskytter gruppen mod forhånelse, § 136 beskytter samfundet mod opildning til kriminalitet.

I **V.L. S-2441-16** blev begge bestemmelser anvendt på samme Facebook-indlæg fra 14. november 2015, hvor tiltalte havde svaret på Facebooks prompt »Hvad har du på hjertet?« med udsagn som »SKYD svinene!« og »skær halsen over på de svin«. Både byret og landsret fandt ham skyldig i begge overtrædelser.

Samme kumulation ses i **S-2236-24**, hvor Vestre Landsret tiltrådte byrettens skyldkendelse efter både § 136, stk. 1, og § 266 b, stk. 1, med § 81, nr. 6 som skærpende omstændighed. Retten formulerede det dobbelte gerningsindhold præcist: teksten var efter sit indhold »en trussel og forhånelse i hvert fald af muslimer, der bekender sig til islam, og en opfordring til, at disse og de andre nævnte skal udryddes«.

Omvendt kan § 136 stå alene, hvor § 266 b's gruppekriterium ikke er opfyldt, eller hvor tiltalen ikke omfatter bestemmelsen. I **AM2021.06.03B2** blev en Facebook-kommentar (»skyd det ros«) på en offentligt tilgængelig side alene henført under § 136, stk. 1, jf. § 81, nr. 6. Retten i Esbjerg formulerede grundlaget således:

Efter ordlyden af tiltaltes kommentar og sammenhængen med indholdet af opslaget, som lå på en offentlig tilgængelig side på Facebook, har tiltalte ved at skrive "skyd det ros" offentligt tilskyndet til forbrydelse med baggrund i andres tro og etniske oprindelse.

Straffen blev 40 dages betinget fængsel, hvor det indgik formildende, at forholdet var begået over tre år tidligere, og at tiltalte havde søgt at hindre gentagelse.

Hvor ytringen retter sig mod en *bestemt person* frem for en gruppe, falder § 266 b bort, og forholdet henføres i stedet under § 136 eller trusselsbestemmelserne. I **AM2021.11.03B2** blev en kommentar i en offentlig Facebookgruppe med ca. 12.000 medlemmer (»Skyd nu bare den kæmpe mongol. En skændsel for Danmark«) rettet mod en navngiven politiker henført under § 136, stk. 1, jf. § 81, nr. 7 om gerninger med baggrund i den forurettedes lovlige ytringer i den offentlige debat. Retten i Randers foretog en objektiv egnethedsvurdering:

Selvom tiltalte har forklaret, at han ikke mente, at X skulle skydes, så finder retten, at kommentaren var egnet til at tilskynde til en forbrydelse, og at dette må have stået tiltalte klart.

Det skal bemærkes, at forarbejderne til [lov nr. 2601 af 28. december 2021](#) udtrykkeligt undtager § 266 b-ytringer fra begrebet »lovlige ytringer« i § 81, nr. 7 og i § 266, stk. 2: strafskærpelsen for trusler mod ytringsfriheden omfatter ikke tilfælde, hvor truslen har baggrund i ytringer, der selv er i strid med § 136, stk. 1, § 266 b eller § 267. Den, der selv har overtrådt racismeparagraffen, nyder altså ikke den forstærkede beskyttelse mod trusler.

LOV

Straffeloven § 81

Straffeloven § 136, stk. 1

Straffeloven § 266b, stk. 1

Straffeloven § 266, stk. 2

PRAKSIS	Landsretten · Betinget fængsel for hadefulde ytringer og tilskyndelse til udryddelse af muslimer på Facebook	11.06.2025
	Landsretten · Dom for offentlig tilskyndelse til vold og hadefulde udtalelser mod muslimer på Facebook	17.02.2017
	Byretten · Betinget fængsel for offentlig tilskyndelse til vold mod politiker på Facebook	03.11.2021

Byretten · Betinget fængsel for offentlig tilskyndelse til forbrydelse med etniske/religiøse motiver via Facebook-kommentar 03.06.2021

§ 11 Afgrænsning mod § 81, nr. 6 – hadmotiv som strafskærpelse ved andre forbrydelser

§ 266 b er en **selvstændig forbrydelse**, hvor ytringen i sig selv er gerningsindholdet. Den skal holdes adskilt fra § 81, nr. 6, hvorefter det ved straffens fastsættelse i almindelighed skal indgå som skærpende omstændighed, »at gerningen helt eller delvis har baggrund i andres etniske oprindelse, tro, handicap, seksuelle orientering, kønsidentitet, kønsudtryk, kønskarakteristika eller lignende«. Den bestemmelse skærper straffen for *andre* forbrydelser – vold, hærværk, drab – begået med hadmotiv, og er behandlet selvstændigt i praksisoversigten om **racisme som strafskærpelse**.

Sondringen er praktisk vigtig, fordi de to bestemmelser ofte optræder i samme sagsmateriale.

Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 1 behandler dem da også under den fælles overskrift »hadforbrydelser«. Et par illustrationer af § 81, nr. 6-sporet:

- **AM2022.08.09V**: Trussel sendt via Facebook Messenger til et folketingsmedlem (»Synes bestemt en IDIOT som dig skal forlade vores land eller stil dig ud foran min Audi...«). Forholdet blev henført under § 119, stk. 1 med både § 81, nr. 6 og § 81, nr. 7 som skærpende. § 266 b var ikke i spil, fordi truslen rettede sig mod én person.
- **S-1431-23** og **S-2337-23**: Voldssager med homofobisk motiv henført under § 244, stk. 1, jf. § 81, nr. 6. I sidstnævnte omgjorde Østre Landsret byrettens vurdering og fastslog, at forurettedes egen provokerende adfærd ikke kunne negere hadmotivet, når adfærden netop var udløst af de tiltaltes forudgående krænkende bemærkninger om hendes seksualitet.

Den skarpe grænse går altså ved, om ytringen *er* forbrydelsen (§ 266 b) eller kun er *motiv-indikator* for en anden forbrydelse (§ 81, nr. 6). Rigsadvokatmeddelelsen pkt. 2.3.1 understreger i den forbindelse, at krænkende udtalelser under en anden forbrydelse ikke automatisk godtgør hadmotivet. I **U 2008.650** udøvede tiltalte vold mod en buschauffør og kaldte ham samtidig »perker« og »perkersvin« samt spurgte »hvorfor kommer I her til landet?«. Landsretten fandt alligevel, at volden ikke med den fornødne sikkerhed kunne anses for at have baggrund i chaufførens etniske oprindelse, men udelukkende skyldtes irritation over, at bussen ikke var stoppet. § 81, nr. 6, fandt ikke anvendelse.

Omvendt indsatte lov nr. 2591 af 28. december 2021 ordene »helt eller delvis« i § 81, nr. 6, hvorved det udtrykkeligt fremgår, at et *delvist* hadmotiv er tilstrækkeligt. Ifølge Rigsadvokatmeddelelsen var der ikke hermed tilsigtet nogen ændring af retstilstanden, idet det allerede fulgte af forarbejderne til lov nr. 218 af 31. marts 2004, at bestemmelsen sigter på tilfælde, hvor motivet helt eller delvis kan tilskrives de opregnede forhold.

LOV

Straffeloven § 81

Straffeloven § 119, stk. 1

Straffeloven § 244, stk. 1

Straffeloven § 266b, stk. 1

PRAKSIS	Landsretten · Voldssag med homofobisk motiv: Landsretten skærper straffen for begge tiltalte	30.09.2024
	Landsretten · Voldeligt overfald motiveret af hadforbrydelse (seksuel orientering) mod to unge mænd – betinget fængsel og tilsyn	14.11.2023
	Landsretten · Ubetinget fængsel for trusler mod folketingsmedlem via Facebook Messenger: Skærpelse grundet etnicitet og offentlig funktion	09.08.2022

§ 12 Processuelle særregler: forelæggelse, domsmænd og medieansvar

§ 266 b er undergivet en usædvanlig tæt central kontrol. [Rigsadvokatmeddelelsen om forelæggelse og indberetning, pkt. 3.3.4](#) fastslår hovedreglen kort: **politikredsene skal forelægge alle sager om overtrædelse af straffelovens § 266 b for statsadvokaten**. Det gælder i tre retninger:

- **Sigtelse rejst:** politidirektøren forelægger sagen for statsadvokaten med indstilling om tiltaleespørgsmålet – og udkast til anklageskrift eller bødeforelæg, hvis tiltale indstilles.
- **Anmeldelse påtænkes afvist** efter [retsplejelovens § 749, stk. 1](#), eller **efterforskning påtænkes indstillet** efter § 749, stk. 2: også disse sager skal forelægges statsadvokaten med begrundelse.
- **Omsubsumption:** beslutter statsadvokaten at henføre forholdet under en anden straffebestemmelse end § 266 b, udfærdiges som udgangspunkt en påtaleopgivelse, hvoraf det tillige skal fremgå, at sagen sendes tilbage til politiet til behandling efter en anden bestemmelse.

Baggrunden for den strenge ordning er dels hensynet til ensartet praksis, dels Danmarks internationale forpligtelser. Den tidligere meddelelse fra 2006 fremhæver, at FN's Racediskriminationskomité over for Danmark har påpeget, at det udgør en krænkelse af racediskriminationskonventionen, hvis der ikke gennemføres en effektiv efterforskning med henblik på at beslutte, om der er sket en racediskriminerende handling. Derfor bør der i almindelighed foretages afhøring af den, der har fremsat udtalelsen, medmindre det er åbenbart, at der ikke foreligger en overtrædelse.

Domsmænd medvirker som udgangspunkt, selv om der alene nedlægges bødepåstand. Efter [retsplejelovens § 686, stk. 2](#) skal domsmænd medvirke, hvis sagen må anses for at være af særlig indgribende betydning for tiltalte eller af særlig offentlig interesse – og Højesteret har i **U 1999.1731H** udtalt, at sager om overtrædelse af bl.a. § 266 b i almindelighed må anses for at være af den karakter. Det skal derfor i hver enkelt sag konkret vurderes, om sagen bør afvikles som domsmandssag.

Medieansvar: rejses der tiltale mod personer omfattet af medieansvarsloven, har Rigsadvokaten tiltalekompetencen efter [medieansvarslovens § 28](#). Sagen forelægges da via statsadvokaten for Rigsadvokaten, der udfærdiger en tiltaleresolution, som træder i stedet for et anklageskrift.

Endelig gælder en **indberetningsordning**: domme og bødeforelæg om § 266 b sendes til orientering til den forelæggende statsadvokat, og statsadvokaterne opdaterer løbende praksisoversigten i Anklagemyndighedens Vidensbase. Statsadvokaten skal inddrages i overvejelser om eventuel anke – hvilket forklarer, hvorfor de principielle sager systematisk føres til Højesteret.

LOV

[Medieansvarsloven § 28](#)[Retsplejeloven § 686, stk. 2](#)[Retsplejeloven § 749, stk. 1, 2](#)[Straffeloven § 266b, stk. 1](#)

PRAKSIS

Højesteret · Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst

23.01.2026

Landsretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider - Overtrædelse af straffelovens § 266 b

24.02.2025

§ 13 Sammenfatning: tre filtre og en helhedsvurdering

Praksis efter § 266 b kan sammenfattes i tre kumulative filtre, som anklagemyndigheden skal passere, og en overordnet vurderingsnorm, som domstolene anlægger.

Første filter – fremsættelsesmåden. Ytringen skal være fremsat offentligt eller med forsæt til udbredelse i en videre kreds. Offentligt tilgængelige profiler, hjemmesider og debatfora er som hovedregel omfattet. Ved lukkede fora står og falder sagen med den tekniske dokumentation for profilopsætning og adgangskreds – som i **8-2682/2015**, hvor Rigspolitiets undersøgelse af rækkevidden bar domfældelsen igennem, og modsat i **Sag 228/2011**, hvor Højesteret frifandt på grund af manglende bevis for udbredelsesforsæt.

Andet filter – grovheden. Ytringen skal true, forhåne eller nedværdige. Kernen er, om den indebærer, at gruppen generelt mangler værdi som mennesker: dyresammenligninger, sygdomssammenligninger og generaliserende påstande om grov kriminalitet passerer typisk tærsklen. Uden for falder forhold af mindre grovhed, videnskabelige teorier og udtalelser fremsat som led i en saglig debat.

Tredje filter – gruppen. Den ramte persongruppe skal være afgrænset ved et af de beskyttede kendetegn, og forhånelsen skal ske *på grund af* dette kendetegn. Dette filter er i praksis det skarpeste. Højesteret frifandt i **Sag 100/2020** (UfR 2021.1824 H), fordi »ikke-vestlige migranter« og »asylansøgere« ikke er afgrænset ved race, hudfarve, national eller etnisk oprindelse, tro eller seksuel orientering – og landsretten frifandt i **TfK 2013.967V**, fordi »personer, der ikke er danskere« ikke er en bestemt gruppe.

Vurderingsnormen. Filtrene anvendes ikke mekanisk på det enkelte udsagn. Højesteret fastslog den 23. januar 2026 i **SS-48/2025-HJR**, at strafbarheden beror på en helhedsvurdering, hvor der lægges vægt på udtalelsens indhold, den sammenhæng den er fremsat i, og hvem der har fremsat den. Netop denne helhedsvurdering skilte Højesteret fra Vestre Landsrets flertal i **SS-753/2024-VLR**, der havde fundet, at vittighedsformen ikke kunne føre til et andet resultat for 50 udsagn om jøder og sorte mennesker. Uenigheden gennem tre instanser – med dissens i både byret og landsret – viser, at grovhedsvurderingen i kontekst forbliver det mest omstridte element i bestemmelsen.

Retningen fremad. To udviklinger trækker i modsat retning. På den ene side udvidede [lov nr. 2591 af 28. december 2021](#) beskyttelsen til handicap og kønsminoriteter, og [lov nr. 201 af 25. februar 2025](#) indførte med [§ 81 f](#) mulighed for 50 pct. skærpelse inden for skærpede straffzoner og strafferperioder – begge dele udtryk for en politisk vilje til at styrke værnet. Østre Landsrets dom af 8. maj 2026 i **AM2026.05.08Ø** viser, at det nye grundlag har reelt gennemslag: forhånelse af drag queens rammes som forhånelse af kønsudtryk. På den anden side har Højesteret i både 2021 og 2026 frifundet i de mest profilerede sager og fastholdt en fortolkning under »fornødent hensyn til ytringsfriheden«. Sanktionsniveauet for rene stk. 1-forhold forbliver bøde i førstegangstilfælde, mens propagandavirksomhed efter [stk. 2](#) og sammenstød med [§ 136](#) løfter niveauet til betinget frihedsstraf i størrelsesordenen 40 dage til 3 måneder.

LOV	Straffeloven § 81f	Straffeloven § 136, stk. 1	Straffeloven § 266b, stk. 1, 2
PRAKSIS			
	Højesteret · Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst		23.01.2026
	Højesteret · Højesteret frifinder medlemmer af Danskernes Parti for overtrædelse af racismeparagraffen (§ 266 b) ved uddeling af "Asylspray"		20.01.2021
	Højesteret · Højesterets frifindelse i sag om udtalelser om muslimer grundet manglende bevis for udbredelsesforsæt		20.04.2012
	Landsretten · Østre Landsret domfælder for hadefuld ytring mod drag queens: "Pædofili i børnehøjde..." udgør forhånelse af kønsudtryk efter straffelovens § 266 b		08.05.2026
	Landsretten · Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider - Overtrædelse af straffelovens § 266 b		24.02.2025

Byretten · Dom for overtrædelse af racismeparagraffen ved fremsættelse af grove hadske udtalelser på Facebook 28.09.2015

REFERENCE Lovgrundlag

5 paragraffer

Lov om forbud mod forskelsbehandling på grund af race m.v. § 1	Straffeloven § 81	
Straffeloven § 81f	Straffeloven § 136	stk. 1
Straffeloven § 266b		stk. 1, 2

MATERIALE Citerede afgørelser

19 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

3

23.01.2026	Frifindelse for hadefulde ytringer: Vittigheder på jokehjemmesider falder uden for straffelovens § 266 b efter helhedsvurdering af kontekst	10668-12646
20.01.2021	Højesteret frifinder medlemmer af Danskernes Parti for overtrædelse af racismeparagraffen (§ 266 b) ved uddeling af "Asylspray"	Sag 100/2020
20.04.2012	Højesterets frifindelse i sag om udtalelser om muslimer grundet manglende bevis for udbredelsesforsæt	Sag 228/2011

LANDSRETEN · ANKEINSTANS

8

08.05.2026	Østre Landsret domfælder for hadefuld ytring mod drag queens: "Pædofili i børnehøjde..." udgør forhånelse af kønsudtryk efter straffelovens § 266 b	AM2026.05.08Ø
08.05.2026	Hadefuld ytring om drag queens på Facebook – "pædofile stødder"-kommentar om dragshow for børn stadfæstet af Østre Landsret	S-2179-25
11.06.2025	Betinget fængsel for hadefulde ytringer og tilskyndelse til udryddelse af muslimer på Facebook	S-2236-24
24.02.2025	Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider - Overtrædelse af straffelovens § 266 b	7231-8722
30.09.2024	Voldssag med homofobisk motiv: Landsretten skærper straffen for begge tiltalte	S-2337-23
14.11.2023	Voldeligt overfald motiveret af hadforbrydelse (seksuel orientering) mod to unge mænd – betinget fængsel og tilsyn	S-1431-23
09.08.2022	Ubetinget fængsel for trusler mod folketingsmedlem via Facebook Messenger: Skærpelse grundet etnicitet og offentlig funktion	AM2022.08.09V
17.02.2017	Dom for offentlig tilskyndelse til vold og hadefulde udtalelser mod muslimer på Facebook	V.L. S-2441-16

BYRETEN · FØRSTE INSTANS

5

03.04.2024	Dom for racistiske udtalelser på hjemmesider – Betinget fængsel	4941-5957
------------	---	-----------

03.11.2021	Betinget fængsel for offentlig tilskyndelse til vold mod politiker på Facebook	AM2021.11.03B2
03.06.2021	Betinget fængsel for offentlig tilskyndelse til forbrydelse med etniske/religiøse motiver via Facebook-kommentar	AM2021.06.03B2
11.02.2016	Dommens sammenfatning: Bødestraf for racistiske udtalelser på Facebook - Overtrædelse af straffelovens § 266 b, stk. 1	661-755
28.09.2015	Dom for overtrædelse af racismeparagraffen ved fremsættelse af grove hadske udtalelser på Facebook	8-2682/2015

PRESSENÆVNEN · NÆVN / KLAGEINSTANS

3

26.03.2025	Pressenævnets vurdering af medieomtale om domfældelse for overtrædelse af racismeparagraffen	
22.09.2022	Pressenævnet frifinder Netavisen Pio for kritik i sag om debatindlæg og beskyldninger om racistisk sprogbrug	2022-80-0857
12.11.2019	Pressenævnet afviser krav om genmæle efter omtale af kontroversielle Facebook-opslag	2019-80-0315

10

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over politiets administrative frihedsberøvelse efter politiloven (EMRK art. 5)

Frihedsberøvelsesbegrebet, mindstemiddelskravet og varighedsgrensene i §§ 5, 8, 9 og 11

Version 2 · Opdateret 3. sep. 2026 · 17 afgørelser · 2010-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Politiloven giver politiet hjemmel til at frihedsberøve borgere uden for strafferetsplejen – for at afværge fare (§ 5, stk. 3), gribe ind over for forsamlingsdeltagere (§ 8, stk. 4) og opløbsdeltagere (§ 9, stk. 3) samt for at tage sig af berusede, der ikke kan tage vare på sig selv (§ 11, stk. 4). Alle fire hjemler er underlagt det fælles mindstemiddelskrav i § 3 og kravet om, at frihedsberøvelsen skal være »så kortvarig og skånsom som muligt«, og siden 2019 forstås frihedsberøvelsesbegrebet i loven i overensstemmelse med EMRK artikel 5. Praksis er navnlig vokset frem om klimaaktivisters trafikblokader og om detentionsanbringelser, og domstolene godkender rutinemæssigt selve iværksættelsen, mens tvisten i dag først og fremmest handler om, hvor længe frihedsberøvelsen må opretholdes efter at faren er afværget.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Frihedsberøvelse efter politiloven må kun anvendes, når mindre indgribende midler – påbud, visitation og fratagelse af genstande – ikke findes tilstrækkelige til at afværge faren, jf. politilovens § 3, 2. pkt.
- 02** Frihedsberøvelsesbegrebet i politiloven blev ved lovændringen i 2019 indskrænket til at følge EMRK artikel 5, så indgreb som lukket optisk følge ikke længere automatisk er frihedsberøvelse efter loven.
- 03** Indgreb, der ikke er frihedsberøvelse efter politiloven, falder uden for lovens betingelser om nødvendighed, skånsomhed og 6-/12-timers-grensene og uden for retsplejelovens kapitel 43 a.
- 04** Politiet kan ikke selv definitivt afgøre, om et indgreb var en frihedsberøvelse: er det ikke åbenbart, at der ikke forelå frihedsberøvelse, skal politiet indbringe sagen for retten, jf. retsplejelovens § 469, stk. 1, jf. grundlovens § 71, stk. 6.
- 05** Blokade af myldretidstrafik i et større vejkryds udgør en »betydelig forstyrrelse af den offentlige orden« efter politilovens § 8, stk. 1.
- 06** Nærliggende gentagelsesrisiko – dokumenteret ved at demonstranterne ignorerede påbud og genoptog blokaden – er det bærende argument for, at mindre indgribende midler var utilstrækkelige.

- 07** 6-timers-grænsen i § 5, stk. 3, og 12-timers-grænsen i §§ 8-9 er ikke absolutte frister, men proportionalitetsindikatorer: den frihedsberøvede skal løslades, så snart de omstændigheder, der begrundede indgrebet, ikke længere er til stede.
- 08** Proportionalitetsvurderingen skærpes, jo længere frihedsberøvelsen varer – det fremgår udtrykkeligt af forarbejderne til forlængelsen fra 6 til 12 timer i 2009.
- 09** Landsretspraksis er delt om, hvornår sagsbehandlingstid på stationen bliver ulovlig udstrækning: Østre Landsret har både fastslået ulovlighed fra sigtelsestidspunktet og godkendt frihedsberøvelser på op til 4 timer og 40 minutter som liggende inden for politiets råderum.
- 10** Ved detentionsanbringelse efter § 11, stk. 4, gælder ingen absolut tidsgrænse, men frihedsberøvelsen bliver ulovlig, når formålet – at afværge fare for den berusede selv eller andre – er bortfaldet.
- 11** Nøgenvisitation af en detentionsanbragt kræver konkrete og individuelle grunde til at antage, at en mindre indgribende visitation er utilstrækkelig; automatik i visitationspraksis er uforenelig med EMRK artikel 3.
- 12** En påstand om krænkelse af EMRK artikel 3 skal have en vis støtte i andre omstændigheder, før bevisbyrden vender over på myndigheden – men parternes ulige adgang til beviser skal indgå i bevisvurderingen.
- 13** Erstatning for ulovlig administrativ frihedsberøvelse pådømmes under lovlighedssagen efter retsplejelovens § 469, stk. 6, og er i praksis udmålt til 3.100 kr. pr. person i blokadesagerne.
- 14** Begæring om domstolsprøvelse skal fremsættes inden 4 uger efter frihedsberøvelsens ophør, men fristen forudsætter, at den frihedsberøvede har fået at vide, at der var tale om en administrativ frihedsberøvelse, og har modtaget klagevejledning.
- 15** Ombudsmandens OPCAT-tilsyn med detentioner har gentagne gange afdækket mangelfuld dokumentation for tilsyn og klagevejledning – et forhold politiet selv har erkendt som beklageligt.

Politilovens fire frihedsberøvelseshjemler og det fælles § 1 mindstemiddelskrav i § 3

Politiets adgang til at frihedsberøve uden for strafferetsplejen hviler på fire parallelt opbyggede bestemmelser i politilovens kapitel 3. Fælles for dem er, at frihedsberøvelse er sidste trin på en indgrebsstige, der begynder med påbud, legemsbesigtigelse og fratagelse af genstande:

Hjemmel	Anvendelsesområde	Varighedsgrense
§ 5, stk. 3	Fare for forstyrrelse af den offentlige orden samt for enkeltpersoners eller den offentlige sikkerhed	»så vidt muligt« ikke over 6 timer

§ 8, stk. 4	Deltagere i offentlige forsamlinger, der giver anledning til fare for betydelig ordensforstyrrelse	»så vidt muligt« ikke over 12 timer
§ 9, stk. 3	Deltagere i opløb, der indebærer fare for den offentlige fred og orden	»så vidt muligt« ikke over 12 timer
§ 11, stk. 4	Berusede, der er ude af stand til at tage vare på sig selv og udgør en fare	ingen absolut grænse

Overalt er hjemlen betinget: »Findes mindre indgribende midler ... ikke tilstrækkelige til at afværge faren, kan politiet **om nødvendigt** frihedsberøve, jf. § 3«. Denne henvisning til [politilovens § 3](#) blev indsat i alle seks frihedsberøvelseshjemler ved [lov nr. 83 af 30. januar 2019](#), samtidig med at § 3 selv fik to nye punktummer:

Frihedsberøvelse i medfør af denne lov skal begrænses til tilfælde, hvor mindre indgribende midler ikke findes tilstrækkelige til at afværge fare. Frihedsberøvelse forstås i denne lov i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser.

Hele konstruktionen bygger på Politikommissionens arbejde. Kommissionen konstaterede i [betænkning nr. 1410/2002 om politilovgivning](#), at politiets indgreb uden for strafferetsplejen dengang alene hvilede på retsplejelovens § 108 og nødretsbetragtninger, og at det var »i bedre overensstemmelse med nutidens krav til legalitetsgrundlaget for myndighedsudøvelse«, at området blev reguleret direkte af lovgivningsmagten. Kommissionen understregede samtidig, at forslaget tilsigtede at videreføre og præcisere gældende ret – hverken at begrænse eller udvide de eksisterende indgrebsmuligheder. Bestemmelserne blev gennemført ved [lov nr. 444 af 9. juni 2004](#) om politiets virksomhed.

Forarbejderne til § 5 udfolder mindstemiddelskravet konkret. Det fremgår, at politiet »om muligt [skal] anvende det mindst indgribende middel«, og at det almindelige forvaltningsretlige proportionalitetsprincip kan føre til, at politiet må afstå fra frihedsberøvelse selv om mildere midler har vist sig nytteløse:

Det kan f.eks. tænkes, at politiet i en situation, hvor mindre indgrebsmidler har vist sig nytteløse, alligevel må afstå fra at gennemføre en frihedsberøvelse, fordi en frihedsberøvelse ikke vil stå i forhold til faren. Mindre ordenskrænkelser vil f.eks. næppe altid kunne danne grundlag for frihedsberøvelse.

Forarbejderne til § 8 præciserer tilsvarende tærsklen for forsamlinger: kun fare for **betydelige** ordensforstyrrelser kan begrunde indgreb, og »der må således accepteres visse gener fra forsamlingsdeltagere, f.eks. råben, højroset sang og kortvarige færdselshindringer«. Indgreb forudsætter i alle tilfælde »en konkret og nærliggende fare for orden eller sikkerhed«.

Endelig indeholder forarbejderne til § 5 en central afgrænsning mod strafferetsplejen: indgreb efter politiloven »må ikke anvendes med henblik på strafforfølgning«, men lovgiver forudså udtrykkeligt, at »der vil derfor kunne forekomme situationer, hvor f.eks. en frihedsberøvelse umiddelbart iværksættes uden for strafferetsplejen, men senere overgår til at være en anholdelse efter retsplejelovens regler, fordi der skønnes at være grundlag for strafforfølgning«. Netop denne overgang er blevet det centrale stridspunkt i blokadesagerne.

LOV

[Politiloven § 3](#)
[Politiloven § 5, stk. 3](#)
[Politiloven § 8, stk. 4](#)
[Politiloven § 9, stk. 3](#)
[Politiloven § 11, stk. 4](#)

Tærskelspørgsmålet: hvornår er et ordenshåndhævende indgreb overhovedet en frihedsberøvelse?

§ 2

Før nødvendigheds- og proportionalitetsvurderingen overhovedet aktualiseres, skal det afklares, om indgrebet er en *frihedsberøvelse*. Spørgsmålet er ikke akademisk: er indgrebet ikke frihedsberøvelse, gælder hverken lovens nødvendighedskrav, skånsomhedskrav, timegrænser eller adgangen til prøvelse efter retsplejelovens kapitel 43 a.

Retsstillingen blev omkalfatret af **Højesterets dom af 7. februar 2018 i sag 116/2017 (U.2018.1690H)** om politiets indgreb mod gadefesten »Reclaim the Streets« natten mellem 17. og 18. oktober 2014. Politiet omsluttede en større gruppe deltagere ved Amagertorv og førte dem i et lukket optisk følge til Nørrebro – ca. 1½ times varighed. Som forløbet er gengivet i de almindelige bemærkninger til 2019-loven, bedømte Højesteret omslutningen og følget som ét samlet indgreb og nåede til et dobbelt resultat: indgrebet var **ikke** frihedsberøvelse efter EMRK artikel 5 – under henvisning til Menneskerettighedsdomstolens storkammerdom af 15. marts 2012 i *Austin m.fl. mod Storbritannien*, hvor en syv timers politiafspærring af ca. 1.500 personer på Oxford Circus ikke blev anset for frihedsberøvelse – men **var** frihedsberøvelse efter politiloven, hvorefter deltagerne havde krav på prøvelse efter retsplejelovens kapitel 43 a. Betingelserne i § 9, stk. 3 var i øvrigt opfyldt, så frihedsberøvelsen var lovlig.

Justitsministeriet fandt denne forskel »såvel utilsigtet som uhensigtsmæssig« og gennemførte [lov nr. 83 af 30. januar 2019](#). Begrundelsen var praktisk: hvis optisk følge er frihedsberøvelse, påhviler der politiet en pligt til at identificere og registrere hver enkelt deltager, hvilket ville udstrække »et ellers relativt kortvarigt og hurtigt virkende indgreb« i uforholdsmæssigt lang tid og kunne presse politiet over mod farligere magtmidler som gas. Lovændringens virkning er skarpt formuleret i forarbejderne:

Den foreslåede ændring vil indskrænke anvendelsesområdet for det eksisterende frihedsberøvelsesbegreb i politiloven. Politiet vil derfor fremover kunne anvende indgreb som eksempelvis optisk følge, uden at dette vil have karakter af frihedsberøvelse efter politiloven, så længe indgrebet ikke (også) har karakter af frihedsberøvelse efter EMRK.

Afgrænsningens praktiske betydning blev prøvet i sagerne om 1. maj-demonstrationen 2019 på Dronning Louises Bro, hvor Københavns Politi etablerede en politikæde og en visitationssluse. 249 demonstranter anlagde sag efter [grundlovens § 63](#), fordi politiet nægtede at indbringe spørgsmålet for retten. I [BS-13732/2022-KBH](#) udtalte byrettens flertal:

I en situation som den foreliggende finder vi det bedst stemmende med hensigten med reglerne om domstolsprøvelse efter grundlovens § 71, stk. 6, og retsplejelovens kapitel 43 a, at det afgøres af domstolene – og ikke af politiet – om politiets aktion havde karakter af frihedsberøvelse.

Østre Landsret stadfæstede 2-1 i [BS-7158/2025-OLR](#) og lagde vægt på de betydelige bevisusikkerheder om, hvorvidt demonstranterne reelt kunne forlade broen, på modstridende information fra politiet og på det store antal personer, der ønskede spørgsmålet prøvet. Landsretten tog udtrykkeligt **ikke** stilling til, om der forelå en frihedsberøvelse. Mindretallet fandt derimod, at kompetencen til at afgrænse frihedsberøvelsesbegrebet i første række tilkommer politiet, og at indgrebet hverken var frihedsberøvelse efter grundlovens § 71, stk. 6, politilovens § 3 eller EMRK artikel 5.

At tærsklen også kan være vanskelig uden for demonstrationskonteksten illustreres af [BS-4442/2019-HJR](#), hvor Højesteret frifandt kommune og anbringelsessted for påstanden om ulovlig frihedsberøvelse ved en

tvangsanbringelse på Endelave – fysiske indgreb og hindring i at forlade øen lå inden for anbringelsesstedets almindelige omsorgspligt og krævede ikke en selvstændig afgørelse om tilbageholdelse.

LOV	Grundloven § 63	Grundloven § 71, stk. 6	Politiloven § 3	Politiloven § 9, stk. 3
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom om grænsen mellem omsorgspligt og ulovlig frihedsberøvelse ved anbringelse på Endelave 12.02.2020 Landsretten · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene 08.07.2026 Byretten · Københavns Politi pålægges at indbringe sag om frihedsberøvelse af demonstranter til domstolsprøvelse 24.01.2025			

§ 3 Nødvendighedskravet ved forsamlinger: påbud først, frihedsberøvelse først når gentagelsesrisikoen er konkret

Den største samling af nyere praksis stammer fra klimagruppen Nødbremsens trafikblokader i København i 2024. Sagerne har et næsten identisk faktum: aktivister sætter sig i myldretiden ned i et vejkryds eller på en motorvejstilkørsel, politiet udsteder påbud efter [§ 8, stk. 3](#), demonstranterne nægter, bliver flyttet til fortovet og sigtet, og – når de umiddelbart efter genoptager blokaden – administrativt frihedsberøvet efter [§ 8, stk. 4](#).

Domstolene har konsekvent godkendt selve iværksættelsen. I [BS-31067/2024-KBH](#) om blokaden af krydset Bernstorffsgade/Vesterbrogade den 14. maj 2024 formulerede Københavns Byret standarden:

Retten finder, at klagerne som deltagere i en blokade midt i morgentrafikken i krydset mellem Bernstorffsgade og Vesterbrogade gav anledning til betydelig forstyrrelse af den offentlige orden som anført i politilovens § 8, stk. 1, og at der ikke er grundlag for at tilsidesætte politiets vurdering af, at mindre indgribende midler end frihedsberøvelse af de pågældende, jf. § 8, stk. 3, ikke fandtes tilstrækkelige til at afværge faren for forstyrrelse af den offentlige orden.

De tre bærende elementer i nødvendighedsvurderingen går igen på tværs af sagerne:

- **Påbud skal være prøvet og forgæves.** I samtlige sager havde politiet udstedt mindst ét påbud om at forlade kørebanen – i flere sager to påbud, hvoraf det andet gik ud på helt at forlade stedet.
- **Gentagelsesrisikoen skal være konkret.** Det afgørende er ikke en abstrakt formodning, men at demonstranterne rent faktisk genoptog blokaden efter at være flyttet, sammenholdt med politiets dokumenterede erfaring med gruppens *modus operandi*. I [BS-5450/2025-OLR](#) om Vejlands Allé den 21. juni 2024 lagde Østre Landsret netop vægt på, at aktivisterne ignorerede det første påbud og »straks genoptog blokaden«, hvorfor der forelå en nærliggende risiko for gentagelse. Samme mønster i [BS-35063/2024-KBH](#) og [BS-35066/2024-KBH](#).
- **Politiets operative skøn tillægges vægt.** Retterne prøver, om der er »grundlag for at tilsidesætte« politiets vurdering – ikke om retten selv ville have valgt samme middel.

Demonstranterne har gennemgående påberåbt sig [grundlovens § 79](#) og EMRK artikel 10 og 11 og henvist til Menneskerettighedsdomstolens storkammerdom i *Kudrevicius mod Litauen* om, at myndighederne skal udvise en vis tolerance over for trafikale gener fra fredelige forsamlinger. Argumentet er ikke slået igennem. I [BS-11009/2025-OLR](#) fandt Østre Landsret, at indgrebet ikke stred mod EMRK artikel 11, da det var foreskrevet ved lov og nødvendigt for at beskytte andre trafikanters rettigheder og sikkerhed.

Den ældre praksis om § 5, stk. 3, viser, at kravet om *konkret og nærliggende* fare også kan opfyldes ved efterretningsbaseret udvælgelse af enkeltpersoner. I [BS-3193/2009-ARH](#) om urolighederne før landskampen Danmark-Sverige i 2009 accepterede Retten i Århus tilbageholdelse af tre personer, hvor grundlaget var konkrete observationer – samtale med en kendt aktivist, uddeling af ordrer, en troværdig borgeranmeldelse om telefonisk tilkaldelse til sammenstød – sammenholdt med de pågældendes historik. Det svarer til forarbejderne til § 5, hvorefter det forhold, at en person er kendt som uromager, ikke i sig selv kan bære et indgreb, men tidligere erfaringer med en person eller gruppe kan indgå i farevurderingen sammen med de konkrete omstændigheder.

LOV	Grundloven § 79	Politiloven § 5, stk. 3	Politiloven § 8, stk. 1, 3-4
PRAKSIS	Landsretten · Landsretten fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister lovlig efter trafikblokade 14.07.2025 Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister 14.07.2025 Byretten · Administrative frihedsberøvelser af klimademonstranter fra Nødbremsen godkendes som lovlige efter Politiloven § 8 06.03.2025 Byretten · Byret fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister under vejblokade for lovlig 31.01.2025 Byretten · Byret godkender administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister efter gentagen vejblokade 06.01.2025 Byretten · Godkendelse af administrativ frihedsberøvelse i forbindelse med fodboldlandskamp 25.11.2010		

§ 4 Varighed og proportionalitet: 6- og 12-timers-grænserne som proportionalitetsindikatorer

Timegrænserne i politiloven er formuleret som »så vidt muligt«-regler og er derfor ikke absolutte frister. Forarbejderne til [§ 5, stk. 3](#) fastslår, at fristen regnes fra iværksættelsen, at transporttid til politistationen tæller med, og at overskridelse »normalt kun [vil] kunne ske i forbindelse med aktioner med frihedsberøvelse af et større antal personer, hvor den tid, der vil medgå til transport til politistationen, registrering og identifikation af de frihedsberøvede, i praksis ikke vil gøre det muligt at overholde 6-timers fristen«.

Ved [lov nr. 1107 af 1. december 2009](#) blev grænsen for §§ 8 og 9 forlænget fra 6 til 12 timer med henblik på indsatsen mod omfattende forstyrrelse af den offentlige orden, bl.a. omkring COP15. Rigspolitiet havde oplyst, at personer i praksis havde måttet løslades efter 6 timer, selv om frihedsberøvelse fortsat var nødvendig, fordi der stadig var uro. Lovgiver understregede samtidig, at betingelserne for at iværksætte frihedsberøvelse var uændrede, og formulerede et princip, der er blevet styrende for prøvelsen:

Det anførte er udtryk for et almindeligt proportionalitetsprincip, hvorefter en frihedsberøvelse og dens varighed i det konkrete tilfælde skal være proportional (dvs. nødvendig og forsvarlig) i forhold til den fare, der søges afværget med frihedsberøvelsen. Proportionalitetsvurderingen ... må i den forbindelse antages bl.a. at afhænge af frihedsberøvelsens varighed, således at vurderingen alt andet lige skærpes, jo længere frihedsberøvelsen varer.

At grænsen kan overskrides, når faren består, viser [BS-3193/2009-ARH](#), hvor tre fodboldtilhængere blev holdt tilbage i 7 timer og 21 minutter til 7 timer og 44 minutter under den dagældende 6-timers-regel. Retten godkendte overskridelsen:

Selv om frihedsberøvelsen efter motiverne til bestemmelsen således kun undtagelsesvis bør udstrækkes ud over 6 timer, når overskridelsen ikke er begrundet i at praktiske forhold i forbindelse med frihedsberøvelse af et større antal

personer gør det umuligt at overholde fristen, finder retten på den anførte baggrund, under hensyn til formålet med frihedsberøvelsen sammenholdt med urolighedernes organiserede karakter, omfang og tidsmæssige udstrækning samt længen af de konkrete fristoverskridelser, at betingelserne for at frihedsberøve ... i mere end 6 timer som sket var opfyldt.

Det afgørende var, at politiet ikke kunne løslade de pågældende, før der var opstået ro i byen – en løsladelse midt i, at 40.000 tilskuere forlod Parken, ville have genskabt faren. Da formålet var opfyldt ved midnat, skete løsladelsen.

Den omvendte situation – hvor faren er afværget, men frihedsberøvelsen alligevel opretholdes – er nutidens centrale stridspunkt og behandles i næste afsnit.

LOV

Politoloven § 5, stk. 3

Politoloven § 8, stk. 4

Politoloven § 9, stk. 3

PRAKSIS

Byretten · Godkendelse af administrativ frihedsberøvelse i forbindelse med fodboldlandskamp

25.11.2010

§ 5 Den ulovlige udstrækning: sigtelsestidspunktet, sagsbehandlingens råderum og den splittede landsretspraksis

Når demonstranterne er fjernet fra vejbanen, transporteret til stationen, identificeret og sigtet, er den akutte fare for trafikblokade objektivt afværget. Spørgsmålet er, om politiet derefter må holde dem tilbage, mens sagsbehandlingen færdiggøres. Her går praksis i to retninger.

Linjen om ulovlig udstrækning fra sigtelsestidspunktet. I [BS-18463/2025-OLR](#) af 17. september 2025 tiltrådte Østre Landsret, at iværksættelsen kl. 08.33 var lovlig, men ændrede byrettens dom om varigheden. De ni demonstranter blev sigtet mellem kl. 10.07 og 10.21, men først løsladt mellem kl. 11.30 og 12.19. Landsretten lagde vægt på, at formålet med den *administrative* frihedsberøvelse var at afværge den umiddelbare trafikblokade, at dette formål var opfyldt, og at politiets råderum for sagsbehandling endte på sigtelsestidspunktet for den enkelte. Fra sigtelsen og frem til løsladelsen var der intet grundlag for yderligere frihedsberøvelse, da personen allerede var identificeret og den akutte fare ude af verden; længere varighed fik dermed karakter af straf i stedet for forebyggelse. Hver af de ni fik tilkendt **3.100 kr.** med procesrente.

Linjen om politiets råderum. I [BS-5450/2025-OLR](#) og [BS-11009/2025-OLR](#), begge afsagt 14. juli 2025, fandt Østre Landsret derimod frihedsberøvelser på 3 timer 31 minutter til 4 timer 8 minutter lovlige. Den samlede tid var nødvendig til transport, registrering, identifikation og sagsbehandling af flere personer samtidig, og der var »således ikke tale om en pønal udstrækning«. Retten fremhævede, at politiet må indrømme et vist råderum til sagsbehandling, herunder identifikation, registrering af sigtelser og koordinering med vagthavende. Samme resultat i [BS-31067/2024-KBH](#), hvor byretten lagde vægt på, at ni personer skulle indtransporteres, identificeres og visiteres, og at der manglede personale, så der måtte tilkaldes ekstra betjente.

Modsætningen er udtrykkeligt konstateret af Procesbevillingsnævnet, der i [26/06422](#) meddelte 3.-instansbevilling i en sag om seks demonstranter fra blokaden den 18. juni 2024 med frihedsberøvelser på mellem 3 timer 43 minutter og 4 timer 40 minutter. Byretten havde her fundet frihedsberøvelserne lovlige som sådan, men udstrakt længere end nødvendigt – og dermed i strid med [§ 8, stk. 4](#) og EMRK artikel 5, stk. 1 – fordi politiet ikke havde redegjort for, hvorfor det var nødvendigt at hensætte demonstranterne i venterum, herunder om der var konkrete efterforsknings- eller politimæssige behov. Landsretten ændrede dommen efter

forklaring fra den vagthavende om løbende dialog med indsatsleder og sagsbehandler, samtidige indbringelser af andre personer og flere bevogtningsopgaver:

Der måtte indrømmes politiet et vist råderum i vurderingen af, hvor længe de anholdtes tilstedeværelse skønnedes nødvendig i forbindelse med sagsbehandlingen.

Procesbevillingsnævnet noterede, at spørgsmålet har givet anledning til **divergerende resultater i landsretspraksis** om sammenlignelige trafikblokade-aktioner, og at netop uafklaretheden om grænserne for politiets råderum gør sagen egnet til principiel prøvelse ved Højesteret. Indtil Højesteret har talt, er den praktiske ledetråd for begge linjer den samme: bevisbyrden for, at tiden efter sigtelsen var nødvendig, ligger reelt hos politiet, og kan politiet ikke redegøre for konkrete sagsskridt, glider opretholdelsen over i det ulovlige.

At magtanvendelsen ved fjernelsen fra vejbanen samtidig prøves, fremgår af [BS-31026/2024-KBH](#), hvor ni demonstranter tillige gjorde gældende, at førergreb og knæpres var uproportionale. I landsretspraksis er brugen af førergreb over for passiv modstand godkendt som nødvendig og i overensstemmelse med skånsomhedskravet.

LOV	Politiloven § 8, stk. 4	
PRAKSIS	Landsretten · Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration	17.09.2025
	Landsretten · Landsretten fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister lovlig efter trafikblokade	14.07.2025
	Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	14.07.2025
	Byretten · Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse og politiets magtanvendelse mod klimademonstranter fra Nødbremsen	09.04.2025
	Byretten · Administrative frihedsberøvelser af klimademonstranter fra Nødbremsen godkendes som lovlige efter Politiloven § 8	06.03.2025
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om udstrækningen af administrative frihedsberøvelser af demonstranter efter politilovens § 8, stk. 4	30.04.2026

Detentionsanbringelse efter § 11: lovlig iværksættelse, ulovlig opretholdelse

§ 6

[Politilovens § 11](#) pålægger politiet at tage sig af en person, der »er ude af stand til at tage vare på sig selv« på grund af beruselse, og som træffes under forhold, der indebærer fare. Forarbejderne understreger, at beruselse ikke i sig selv kan begrunde indgreb – det er den manglende evne til selv at afværge en faresituation, der nødvendiggør politiets indsats. Frihedsberøvelse efter [§ 11, stk. 4](#) er sidste udvej, når hjemtransport, overgivelse til andre eller indbringelse til hospital eller forsorgshjem ikke er tilstrækkeligt. Om varigheden siger forarbejderne:

Bestemmelsen indeholder ikke en absolut tidsgrænse for frihedsberøvelsen, men den pågældende skal løslades efter så kort tid som mulig. Personen vil derfor skulle løslades, når formålet med detentionsanbringelsen ikke længere er til stede.

Denne sontring mellem iværksættelse og opretholdelse blev afgørende i sagskomplekset om en mand, der den 31. maj 2021 gav fingeren til en civil politibil på Islands Brygge, blev anholdt efter [retsplejelovens § 750](#) og herefter – med en promise på 1,6 og en udadreagerende adfærd, der viste sig at skyldes klaustrofobi – blev detentionsanbragt kl. 19.55 og løsladt kl. 21.05.

Instans	Iværksættelse	Opretholdelse	EMRK art. 3
BS-27934/2021-FRB	Lovlig (den forudgående anholdelse dog uproportional)	Lovlig	Ingen krænkelse
BS-14420/2023-OLR	Lovlig	Ulovlig fra kl. 20.10 (flertal 2-1)	Ingen krænkelse
BS-46114/2024-HJR	Lovlig	Ulovlig fra kl. 20.10	Krænkelser

Østre Landsrets flertal lagde i [BS-14420/2023-OLR](#) vægt på tilsynsnotaterne, hvorefter manden gentagne gange bankede hovedet mod døren og var grædende og tiggende ved kontakt: fra det tidspunkt, hvor politiet havde konstateret den selvskadende adfærd, var den fortsatte frihedsberøvelse ikke proportional. Mindretallet ville frifinde, fordi der blev ført skærpet tilsyn med højst 15 minutters interval, og der ikke var grundlag for at fastslå, at den pågældende havde været i fare. Højesteret tilsluttede sig i [BS-46114/2024-HJR](#) flertallets resultat: den indledende anbringelse var lovlig for at afværge selvskade, men frihedsberøvelsen fra kl. 20.10 til løsladelsen kl. 21.05 var unødvendig og dermed ulovlig.

Et gennemgående træk er, at rettens vurdering af *iværksættelsen* foretages ex ante på politiets viden i situationen. Landsretten fandt det uden betydning, at det efterfølgende blev konstateret, at manden ikke var påvirket af narkotika, eller at adfærden skyldtes klaustrofobi – dette var ikke klarlagt på tidspunktet. Om hans oplysninger om klaustrofobi bemærkede landsretten:

Betjentene har imidlertid samtidig forklaret, at personer, som politiet vil frihedsberøve, ofte uden reel grund påberåber sig klaustrofobi. I lyset heraf og henset til det anførte om Klagers tilstand og adfærd ... finder landsretten, at det ikke kan ændre vurderingen af lovligheden af politiets skøn om nødvendigheden af iværksættelsen af frihedsberøvelsen, at der ikke blev taget notits af Klagers oplysninger.

Detentionsanbringelsen er nærmere reguleret i [bekendtgørelse om detentionsanbringelse](#), udstedt med hjemmel i [§ 11, stk. 5](#). Bekendtgørelsen fastslår bl.a., at frihedsberøvelsen »skal ske så skånsomt, som omstændighederne tillader«, jf. [§ 3](#), at den frihedsberøvede altid skal lægeundersøges inden endelig anbringelse, jf. [§ 9](#), og at der under foreløbig anbringelse skal føres skærpet tilsyn med hyppigere end halvtimestilsyn, jf. [§ 15](#).

LOV	Politiloven § 11, stk. 1, 4-5	Retsplejeloven § 750
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3	22.05.2025
	Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	24.05.2024
	Byretten · Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder	26.01.2023
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om nøgenvisitation i detention og EMRK artikel 3	13.09.2024

§ 7 Skånsomhedskravet, nøgenvisitation og EMRK artikel 3

Kravet om, at frihedsberøvelsen skal være »så skånsom som muligt«, står i alle fire hjemler. Forarbejderne til [§ 5](#) præciserer, at kravet indebærer, at »den frihedsberøvede ikke må transporteres og anbringes på en unødigt belastende måde, og at frihedsberøvelsen om muligt skal gennemføres med diskretion«, og forarbejderne til [§](#)

11 tilføjer, at hensynet til den berusedes tilstand skal iagttages både ved iværksættelsen og under udførelsen, så detentionsanbringelsen ikke bliver unødigt krænkende.

Den skarpeste retlige afgrænsning er sket om nøgenvisitation. Efter [detentionsbekendtgørelsens § 10](#) skal den frihedsberøvede visiteres inden foreløbig anbringelse, samtlige lommer tømmes og krænges, og en visitation, der kan krænke blufærdigheden, må kun foretages af personer af samme køn. I [BS-46114/2024-HJR](#) fastslog Højesteret, at politiet ikke havde fremlagt konkrete og tilstrækkelige grunde til at antage, at en nøgenvisitation var nødvendig:

Det må konkret have formodningen imod sig, at A skjulte stoffer til eget forbrug i sine underbukser.

Da nøgenvisitationen blev gennemført under fysisk magtanvendelse, hvor fire betjente holdt manden nede og afførte ham alt tøj, udgjorde den nedværdigende behandling i strid med [EMRK artikel 3](#). Højesteret præciserede, at politiet **ikke automatisk** må foretage nøgenvisitation ved detentionsanbringelse – der skal foreligge en konkret og individuel begrundelse for, at en mindre indgribende visitation ikke er tilstrækkelig. Resultatet flugter med byrettens iagttagelse i [BS-27934/2021-FRB](#), hvor retten allerede i 2023 fandt, at politiet »burde have overvejet nærmere, om der var tilstrækkelig indikation for at foretage en nøgenvisitation«, men dengang ikke fandt grundlag for at statuere krænkelse.

Bevisbyrdespørgsmålet er behandlet indgående i [BS-14420/2023-OLR](#):

Det følger endvidere af retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at det ikke i ethvert tilfælde, hvor en frihedsberøvet person hævder at have været udsat for en krænkelse af sine rettigheder efter artikel 3, påhviler myndigheden at godtgøre, at en sådan krænkelse ikke har fundet sted. En påstand om krænkelse må have en vis støtte af andre omstændigheder, før bevisbyrden vendes.

Landsretten tilføjede dog, at der ved bevisvurderingen må tages hensyn til parternes ulige adgang til at tilvejebringe beviser. Netop den bevismæssige placering var det principielle spørgsmål, som Procesbevillingsnævnet fremhævede ved meddelelsen af 3.-instansbevilling i [24/18389](#).

Bevisproblemet slår også igennem i demonstrationssagerne. I [BS-5450/2025-OLR](#) og [BS-11009/2025-OLR](#) forkastede Østre Landsret påstande om nøgenvisitation af to aktivister, bl.a. fordi politiet bestred visitationerne, fordi der ikke fandtes notater om visitationer i politiets systemer, og fordi et udateret internt »protestnotat« fra Nødbremsen ikke blev anset for tilstrækkeligt bevis. Sammenholdt med Højesterets krav om konkret begrundelse for nøgenvisitation illustrerer det en spænding: fraværet af registrering kan både tale for politiet (ingen visitation fandt sted) og imod politiet (ingen dokumenteret begrundelse for en visitation, der faktisk fandt sted).

Som fortolkningsbidrag uden for politilovens område kan nævnes [BS-48104/2018-HJR](#), hvor Højesteret fandt ca. 40 systematiske kropsvisitationer på en retspsykiatrisk afdeling ulovlige og nedværdigende og tilkendte tortgodtgørelse. Fællesnævneren er, at *systematik uden individuel mistankevurdering* er det, der tipper indgrebet over i artikel 3-krænkelse.

LOV	Politiloven § 5, stk. 3	Politiloven § 11, stk. 4	
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3		22.05.2025
	Højesteret · Højesterets dom om ulovlige kropsvisitationer på psykiatrisk afdeling og overtrædelse af EMRK artikel 3		10.09.2019

Landsretten · Landsretten fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister lovlig efter trafikblokade	14.07.2025
Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister	14.07.2025
Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation	24.05.2024
Byretten · Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder	26.01.2023
Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om nøgenvisitation i detention og EMRK artikel 3	13.09.2024

§ 8 Domstolsprøvelse efter retsplejelovens kapitel 43 a og erstatning for ulovlig frihedsberøvelse

Adgangen til prøvelse følger af [grundlovens § 71, stk. 6](#) og er udmøntet i [retsplejelovens kapitel 43 a](#). Efter [§ 469, stk. 1](#) skal den myndighed, der har besluttet frihedsberøvelsen, på begæring forelægge sagen for byretten på den frihedsberøvedes hjemting, og forelæggelsen skal efter [stk. 2](#) ske inden 5 søgnedage. Reglerne blev efter forarbejderne fra 1953-54 udformet, så de er anvendelige på enhver administrativt bestemt frihedsberøvelse, hvis lovlighed efter grundloven skal kunne prøves af en dømmende myndighed. Politiets bistand under sådanne sager er reguleret i [cirkulære om politiets medvirken under sager om domstolsprøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse](#) fra 1959, hvorefter bistanden bl.a. bør ydes »på en så lidt opsigtsvækkende måde som muligt«.

Fire praktiske spørgsmål går igen:

- 1. Fristen.** Efter [§ 469, stk. 4](#) skal begæringen fremsættes inden 4 uger efter frihedsberøvelsens ophør, med mulighed for undtagelsesvis forlængelse indtil 6 måneder. I [BS-27934/2021-FRB](#) afviste retten politiets formalitetsindsigelse, fordi klageren hverken havde modtaget en afgørelse om administrativ frihedsberøvelse eller korrekt klagevejledning: fristreglen forudsætter klarhed over, at frihedsberøvelsen var administrativ.
- 2. Politiets indbringelsespligt.** Politiet kan ikke afvise at indbringe sagen, blot fordi det selv mener, at indgrebet ikke var frihedsberøvelse. Forarbejderne til [lov nr. 83 af 30. januar 2019](#) forudsatte netop, at »politiet også fremover på begæring vil kunne forelægge spørgsmålet om indgrebets lovlighed for retten, hvis det gøres gældende, at der har været tale om frihedsberøvelse, og hvis sagens samlede omstændigheder taler for indbringelse« – og at forslaget på den baggrund ikke rejste spørgsmål i forhold til grundlovens § 71, stk. 6. Denne forudsætning blev gjort til en pligt i [BS-13732/2022-KBH](#) og stadfæstet i [BS-7158/2025-OLR](#). Nægter politiet, kan borgeren anlægge sag efter [grundlovens § 63](#).
- 3. Prøvelsens genstand.** Prøvelsen omfatter ikke kun tidsintervallet, men også indgreb foretaget som led i frihedsberøvelsen. I [BS-14420/2023-OLR](#) afviste landsretten politiets indsigelse om, at kapitel 43 a ikke omfatter prøvelse af EMRK-overtrædelser: nøgenvisitationen skete som led i den administrative frihedsberøvelse, hvis lovlighed retten skulle prøve, og påstanden kunne derfor realitetsbehandles.
- 4. Erstatning.** Efter [§ 469, stk. 6](#) skal krav om erstatning fra det offentlige for ulovlig frihedsberøvelse pådømmes under lovlighedssagen, medmindre retten udskyder spørgsmålet. I blokadesagerne har erstatningspåstanden gennemgående lydt på **3.100 kr.** pr. person, og i [BS-18463/2025-OLR](#) blev netop dette beløb tilkendt hver af de ni appellanter med procesrente. Ved påstået nøgenvisitation er kravet forhøjet til 7.100 kr. Niveauet ligger tæt op ad de administrativt fastsatte takster for frihedsberøvelse i [Rigsadvokatmeddelelsen om erstatning i henhold til retsplejelovens kapitel 93 a](#), som demonstranterne i 1. maj-sagen udtrykkeligt

påberåbte sig – selv om kapitel 93 a formelt vedrører strafprocessuelle indgreb. Beslægtede spørgsmål om erstatningsudmåling behandles i oversigten om [uberettiget-frihedsberøvelse](#).

LOV	Grundloven § 63	Grundloven § 71, stk. 6	Retsplejeloven § 469, stk. 1-2, 4, 6	
PRAKSIS	Landsretten · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene Landsretten · Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation Byretten · Københavns Politi pålægges at indbringe sag om frihedsberøvelse af demonstranter til domstolsprøvelse Byretten · Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder			08.07.2026 17.09.2025 14.07.2025 24.05.2024 24.01.2025 26.01.2023

§ 9 Kontrol uden for domstolene: ombudsmandens OPCAT-tilsyn, dokumentationspligt og klagevejledning

Domstolsprøvelsen suppleres af et administrativt kontrolspor, som i praksis er lige så vigtigt for retsstillingen – ikke mindst fordi det er her, dokumentationsmanglerne afdækkes, der senere afgør bevisspørgsmål i retssagerne.

Folketingets Ombudsmand fører tilsyn med detentioner efter ombudsmandslovens § 18 og den valgfri protokol til FN's torturkonvention (OPCAT), i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY. I [FOB 2016-21 om tilsynsbesøg i detentioner](#) gennemførte ombudsmanden uanmeldte natlige besøg i detentionerne på Station City og Station Bellahøj med særligt fokus på sikkerhed, sundhedsmæssige forhold, magtanvendelse og de anbragtes rettigheder. Gennemgangen af otte afsluttede detentionssager viste systematiske mangler:

- I 7 af 8 sager manglede der dokumentation for førte tilsyn i perioder, jf. detentionsbekendtgørelsens § 14 og detentionskundgørelsens §§ 23 og 25.
- I 7 sager manglede oplysning om, hvordan tilsynene var gennemført (fremmøde eller elektronisk overvågning).
- I 4 sager var der ingen dokumentation for skærpet tilsyn.
- I **ingen** af sagerne var detentionsrapportens rubrik om udlevering af pjecen med klagevejledning udfyldt.

Københavns Politi erkendte, at »de foreskrevne regler på området ikke i alle tilfælde har været fulgt, hvilket er beklageligt«, og ombudsmanden erklærede sig enig heri, men fandt efter myndighedernes fremadrettede tiltag ikke grundlag for at foretage sig yderligere. Ombudsmanden lagde til grund, at der reelt blev ført det fornødne tilsyn, men at dokumentationen var mangelfuld.

Dokumentationspligten er ikke blot en ordensforskrift. De almindelige bemærkninger til [lov nr. 83 af 30. januar 2019](#) knytter den direkte til domstolsprøvelsen:

Det gælder generelt, at der i tilfælde af frihedsberøvelse påhviler myndighederne en pligt til at sikre dokumentation for forløbet, herunder tilstrækkelig dokumentation for, hvilke personer der har været frihedsberøvet, således at der foreligger et relevant grundlag for rettens eventuelle efterfølgende stillingtagen til frihedsberøvelsens lovlighed.

Præcis den sammenhæng gør sig gældende i praksis: i [BS-14420/2023-OLR](#) var det netop tilsynsnotaternes beskrivelse af selvskadende adfærd, der bar flertallets konklusion om ulovlig opretholdelse fra kl. 20.10, mens fraværet af visitationsnotater i [BS-5450/2025-OLR](#) faldt ud til politiets fordel.

Klagevejledning er også prøvet direkte. I [BS-31067/2024-KBH](#) gjorde demonstranterne gældende, at de ikke var behørigt vejledt om klageadgangen; retten fandt det uden betydning i den konkrete sag, fordi klagerne havde deltaget i protesttræning, i forvejen havde modtaget information om indbringelse for retten og rettidigt havde givet fuldmagt til at begære domstolsprøvelse. Anderledes i [BS-27934/2021-FRB](#), hvor den manglende vejledning netop var grunden til, at 4-ugers-fristen ikke kunne gøres gældende mod klageren.

Alvorlige hændelser under politiets frihedsberøvelse er endelig undergivet en indberetningspligt. Efter [cirkulæreskrivelse af 31. januar 2024 til Rigspolitiet, politidirektørerne, Rigsadvokaten, statsadvokaterne og Den Uafhængige Politiklagemyndighed](#) skal politikredsen straks orientere Rigspolitiet om dødsfald, selvmord eller kvalificerede selvmordsforsøg med henblik på indberetning til Folketingets Ombudsmand, og den endelige indberetning skal ledsages af bl.a. politirapporter, detentionsrapporter, lægeerklæring og Den Uafhængige Politiklagemyndigheds redegørelse. Den parallelle klageadgang til Den Uafhængige Politiklagemyndighed – hvis ordning er analyseret i [betænkning nr. 1507/2009 om behandling af klager over politiet](#) – blev udnyttet i detentions sagen, hvor klagemyndigheden indledte efterforskning om vold, men afviste klagen om nedværdigende behandling, og hvor statsadvokaten standsede efterforskningen med Rigsadvokatens tiltræden. At dette spor ikke afskærer domstolsprøvelsen, viser den efterfølgende civile sag, der endte med Højesterets krænkelssdom.

LOV	Politiloven § 11, stk. 5	Retsplejeloven § 469, stk. 4	
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3 Landsretten · Landsretten fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister lovlig efter trafikblokade Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation Byretten · Administrative frihedsberøvelser af klimademonstranter fra Nødbremsen godkendes som lovlige efter Politiloven § 8 Byretten · Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder		22.05.2025 14.07.2025 24.05.2024 06.03.2025 26.01.2023

§ 10 Sammenfatning: hvor praksis står, og hvad Højesteret nu skal afklare

Praksis om politiets administrative frihedsberøvelse tegner et forholdsvis klart billede, hvor tyngdepunktet er flyttet fra *om* til *hvor længe*.

Tærsklen er blevet snævrere, men prøvelsesadgangen er intakt. Efter [lov nr. 83 af 30. januar 2019](#) følger politilovens frihedsberøvelsesbegreb EMRK artikel 5, hvilket indskrænker anvendelsesområdet – indgreb som lukket optisk følge falder uden for. Til gengæld har domstolene i [BS-13732/2022-KBH](#) og [BS-7158/2025-OLR](#) fastholdt, at kvalifikationen ikke er politiets egen at træffe endeligt: er det ikke åbenbart, at der ikke forelå frihedsberøvelse, skal sagen for retten.

Iværksættelsen godkendes næsten altid. I samtlige blokadesager – [BS-31067/2024-KBH](#), [BS-35063/2024-KBH](#), [BS-35066/2024-KBH](#), [BS-5450/2025-OLR](#), [BS-11009/2025-OLR](#) og [BS-18463/2025-OLR](#) – er iværksættelsen fundet lovlig, når politiet forinden havde udstedt påbud og kunne

pege på en konkret gentagelsesrisiko. Det samme gælder i detentionssagerne, hvor både [BS-14420/2023-OLR](#) og [BS-46114/2024-HJR](#) godkendte den foreløbige anbringelse.

Ulovligheden opstår typisk i den anden ende af forløbet. Både på demonstrations- og detentionsområdet er det opretholdelsen efter, at det oprindelige formål er opfyldt, der bliver retligt problematisk: fra sigtelsestidspunktet i [BS-18463/2025-OLR](#), fra kl. 20.10 i [BS-46114/2024-HJR](#). Det er den praktiske udmøntning af forarbejdernes princip om, at den frihedsberøvede skal løslades, så snart de omstændigheder, der gav anledning til indgrebet, ikke længere er til stede.

To principielle spørgsmål ligger nu hos Højesteret. Procesbevillingsnævnet har meddelt 3.-instansbevilling både om nøgenvisitation og bevisbyrde efter EMRK artikel 3, jf. [24/18389](#), og – efter divergerende landsretspraksis om sammenlignelige blokadeaktioner – om grænserne for politiets råderum til sagsbehandling under en frihedsberøvelse efter [§ 8, stk. 4](#), jf. [26/06422](#). Det første spørgsmål er besvaret i [BS-46114/2024-HJR](#); det andet afventer stadig afklaring.

Praktisk ledetråd. For politiet betyder praksis, at hvert af de tre led skal kunne dokumenteres selvstændigt: (1) den konkrete og nærliggende fare, (2) hvorfor påbud, visitation og genstandsfratagelse ikke var tilstrækkelige, og (3) hvilke konkrete sagsskridt der begrundede hvert kvarter af opretholdelsen. For den frihedsberøvede betyder den, at begæring om prøvelse skal fremsættes inden 4 uger efter frihedsberøvelsens ophør, og at erstatningskravet efter [retsplejelovens § 469, stk. 6](#) skal nedlægges under selve lovlighedssagen.

Afgrænsningsmæssigt bemærkes, at strafprocessuel anholdelse og varetægtsfængsling behandles i [emrk-artikel-5-frihedsberøvelse](#), den strafferetlige side af blokadeaktioner i [klimaaktivisme-vejblokade](#), spørgsmål om nedværdigende behandling under frihedsberøvelse i [emrk-artikel-3-umenneskelig-behandling](#) og administrativ udlændingefrihedsberøvelse i [flygtningenaevn-asyl](#).

LOV	Politiloven § 3	Politiloven § 8, stk. 4	Politiloven § 11, stk. 4
	Retsplejeloven § 469, stk. 6		
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3		22.05.2025
	Landsretten · Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene		08.07.2026
	Landsretten · Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration		17.09.2025
	Landsretten · Landsretten fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister lovlig efter trafikblokade		14.07.2025
	Landsretten · Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister		14.07.2025
	Landsretten · Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation		24.05.2024
	Byretten · Administrative frihedsberøvelser af klimademonstranter fra Nødbremsen godkendes som lovlige efter Politiloven § 8		06.03.2025
	Byretten · Byret fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister under vejblokade for lovlig		31.01.2025
	Byretten · Københavns Politi pålægges at indbringe sag om frihedsberøvelse af demonstranter til domstolsprøvelse		24.01.2025
	Byretten · Byret godkender administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister efter gentagen vejblokade		06.01.2025
	Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om udstrækningen af administrative frihedsberøvelser af demonstranter efter politilovens § 8, stk. 4		30.04.2026

Procesbevillingsnævnet · Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om nøgenvisitation i detention og EMRK artikel 3

13.09.2024

REFERENCE		Lovgrundlag		7 paragraffer	
Grundloven § 71		stk. 6	Politi-loven § 3		
Politi-loven § 5		stk. 3	Politi-loven § 8		stk. 4
Politi-loven § 9		stk. 3	Politi-loven § 11		stk. 4
Retsplejeloven § 469					

MATERIALE		Citerede afgørelser	17 afgørelser
HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS			3
22.05.2025	Højesteret: Nøgenvisitation under magtanvendelse i detentionen krænkede Menneskerettighedskonventionens artikel 3		46114-2024
12.02.2020	Højesterets dom om grænsen mellem omsorgspligt og ulovlig frihedsberøvelse ved anbringelse på Endelave		bs-4442-2019-hjr-og-bs-4446-
10.09.2019	Højesterets dom om ulovlige kropsvisitationer på psykiatrisk afdeling og overtrædelse af EMRK artikel 3		bs-48104-2018-hjr-og-bs-48105-
LANDSRET TEN · ANKEINSTANS			5
08.07.2026	Østre Landsret: Københavns Politi var forpligtet til at indbringe sag om påstået frihedsberøvelse af 1. maj-demonstranter for domstolene		11032-14213
17.09.2025	Landsrettens afgørelse om ulovlig varighed af administrative frihedsberøvelser ved klima-demonstration		10317-12127
14.07.2025	Landsretten fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister lovlig efter trafikblokade		9851-11523
14.07.2025	Østre Landsrets stadfæstelse af lovligheden af politiets frihedsberøvelse og magtanvendelse over for klimaaktivister		9988-11687
24.05.2024	Dom om ulovlig frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder ved nøgenvisitation		6593-7923
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS			7
09.04.2025	Domstolsprøvelse af administrativ frihedsberøvelse og politiets magtanvendelse mod klimademonstranter fra Nødbremsen		10226-12006
06.03.2025	Administrative frihedsberøvelser af klimademonstranter fra Nødbremsen godkendes som lovlige efter Politiloven § 8		10226-12005

31.01.2025	Byret fandt administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister under vejblokada for lovlig	9840-11507
24.01.2025	Københavns Politi pålægges at indbringe sag om frihedsberøvelse af demonstranter til domstolsprøvelse	7222-8706
06.01.2025	Byret godkender administrativ frihedsberøvelse af klimaaktivister efter gentagen vejblokada	9825-11489
26.01.2023	Sag om administrativ frihedsberøvelse og påstået krænkelse af menneskerettigheder	6577-7905
25.11.2010	Godkendelse af administrativ frihedsberøvelse i forbindelse med fodboldlandskamp	4548-5456
PROCESBEVILLINGSNÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		2
30.04.2026	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om udstrækningen af administrative frihedsberøvelser af demonstranter efter politilovens § 8, stk. 4	26/06422
13.09.2024	Procesbevillingsnævnet: 3.-instansbevilling om nøgenvisitation i detention og EMRK artikel 3	24/18389

FORARBEJDE Betænkninger

2 referencer

Betænkning nr. 1410 om politilovgivning

nr. 1410 · 2002 · Justitsministeriet

Betænkning om behandling af klager over politiet

nr. 1507 · 2009 · Justitsministeriet

11

PRAKSISOVERSIGT · MENNESKERETTIGHEDER

Praksisoversigt over tortur (straffeloven § 157 a)

Strafskærpelsesreglen fra 2008 – dens fortolkning, dens fravær af praksis og dens ophævelse pr. 1. januar 2025

Version 2 · Opdateret 16. jul. 2026 · 3 afgørelser · 1910-2021

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Straffelovens § 157 a var fra 2008 til udgangen af 2024 dansk rets eneste bestemmelse, der udtrykkeligt anvendte ordet »tortur« om handlinger uden for væbnet konflikt. Bestemmelsen var bevidst konstrueret som en ren strafudmålingsregel – ikke som en selvstændig forbrydelse – fordi Straffelovrådet i betænkning nr. 1494/2008 fandt, at torturhandling allerede var strafbare efter straffelovens almindelige bestemmelser, og at en selvstændig kriminalisering ville støde mod legalitetsprincippet og straffelovens systematik. Der findes ingen offentliggjort dansk retspraksis, hvor § 157 a er anvendt, og bestemmelsen blev ophævet med virkning fra 1. januar 2025 ved lov nr. 1674 af 30. december 2024, hvor tortur i stedet blev selvstændigt kriminaliseret i det nye kapitel 13 a som § 118 l med en strafferamme på fængsel indtil 12 år. Denne oversigt kortlægger derfor bestemmelsens doktrinære indhold, dens strukturelle svagheder og de retskilder, der faktisk styrede området – forarbejder, cirkulærer og rigsadvokatmeddelelser – snarere end en domspraksis, der aldrig opstod.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01 § 157 a var ikke en straffebestemmelse, men en strafudmålingsregel: gerningsmanden blev tiltalt og dømt efter straffelovens almindelige bestemmelser (vold, tvang, frihedsberøvelse, trusler, voldtægt, drab), og tortur indgik alene som skærpende omstændighed inden for den strafferamme, den underliggende bestemmelse hjemlede.
- 02 Bestemmelsen hævdede ikke strafmaksimum – en torturhandling kunne derfor aldrig straffes hårdere, end den underliggende forbrydelses strafferamme tillod.
- 03 Torturbegrebet i § 157 a, stk. 2, krævede kumulativt: (1) en handling begået i udøvelsen af dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv, (2) tilføjelse af skade på legeme eller helbred eller stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse, og (3) et af tre udtømmende opregnede formål.
- 04 Formålskravet i § 157 a, stk. 2, nr. 3, var en LUKKET opregning af diskriminationsgrunde, hvor FN's torturkonvention art. 1, stk. 1, bruger den åbne formulering »af nogen grund baseret på nogen form for forskelsbehandling«.

- 05** § 157 a var på ét punkt bredere end torturkonventionen: »skade på legeme eller helbred« udløste bestemmelsen uden krav om, at smerten var »stærk«.
- 06** § 157 a indeholdt – i modsætning til torturkonventionens art. 1 og den nuværende § 118 l – ingen selvstændig alternativ om samtykke eller indvilligelse; tilfælde, hvor en offentligt ansat opfordrede til eller accepterede, at en privatperson udøvede torturen, måtte konstrueres over straffelovens almindelige medvirkensregel i § 23.
- 07** § 157 b udvidede anvendelsesområdet for straffelovens §§ 145-157 om forbrydelser i offentlig tjeneste til udenlandsk og international offentlig tjeneste – men KUN når handlingen var omfattet af § 157 a. Uden en torturkvalifikation var udenlandske embedsmænd ikke omfattet af kapitel 16.
- 08** § 93 b, stk. 1, knyttede uforældelighed til strafudmålingsreglen: en ellers forældelig forbrydelse (fx simpel vold efter § 244) blev uforældelig, alene fordi den var begået ved tortur.
- 09** Militær straffelovs § 27 a var en ordret parallel til § 157 a, fordi § 157 a kun gjaldt overtrædelser af »denne lov«, dvs. straffeloven – og § 10 a var den tilsvarende uforældelighedsregel.
- 10** Danmark er ikke folkeretligt forpligtet til at kriminalisere tortur særskilt; torturkonventionens art. 4 kræver alene, at torturhandlinger er strafbare med passende straf, og overlader gennemførelsesmåden til staterne.
- 11** FN's Komité mod Tortur anbefalede gentagne gange en særskilt kriminalisering; regeringen og Straffelovrådet afviste dette i 2008, men anbefalingen blev fulgt i 2024.
- 12** § 157 a og § 157 b blev ophævet med virkning fra 1. januar 2025, og tortur blev selvstændigt kriminaliseret i § 118 l med en strafferamme på fængsel indtil 12 år.
- 13** § 118 l retter tre af § 157 a's afgrænsningsproblemer: den omfatter personer, der udøver »en funktion, der svarer til eller kan ligestilles hermed«, den indeholder et udtrykkeligt samtykke-/indvilligelsesalternativ, og dens formålsskrav er åbent formuleret med en opsamlingsbestemmelse i nr. 4.
- 14** Uforældeligheden er flyttet med: § 93 b, stk. 1, blev nyaffattet, så forældelse ikke indtræder for lovovertrædelser omfattet af kapitel 13 a, og overgangsreglen i ophævelseslovens § 6, stk. 2, lader den nye affattelse gælde også for handlinger begået før 1. januar 2025, medmindre forældelse allerede var indtrådt.
- 15** Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om sager mod offentligt ansatte beskriver i sin version af 8. maj 2026 fortsat § 157 a og § 93 b som gældende ret – en henvisning, der efter ophævelsen ikke kan lægges til grund.
- 16** Sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 16 (§§ 144-157 b) skal forelægges statsadvokaten inden afgørelse af tiltalespørgsmålet.

§ 1 § 157 a's ordlyd, konstruktion og placering i straffelovens kapitel 16

Strafskærpesreglen om tortur blev indsat i straffelovens kapitel 16 om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv ved [lov nr. 494 af 17. juni 2008](#) om ændring af straffeloven og militær straffelov (Strafskærpelse for tortur). Lovens § 1 indsatte to nye bestemmelser efter [§ 157](#) og én ny bestemmelse efter [§ 93 a](#).

[Straffelovens § 157 a](#) havde indtil ophævelsen følgende ordlyd, her citeret efter den sidste version, hvori den fandtes, LBK nr. 1145 af 5. november 2024:

§ 157 a. Ved fastsættelse af straf for en overtrædelse af denne lov skal det indgå som en skærpende omstændighed, at overtrædelsen er begået ved tortur.

Stk. 2. Overtrædelsen anses for begået ved tortur, hvis den er begået i udøvelsen af dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv ved at tilføje en anden person skade på legeme eller helbred eller stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse

- 1. for at skaffe oplysninger eller en tilståelse fra nogen,*
- 2. for at afstraffe, skræmme eller tvinge nogen til at gøre, tåle eller undlade noget eller*
- 3. på grund af den pågældendes politiske overbevisning, køn, race, hudfarve, nationale eller etniske oprindelse, tro eller seksuelle orientering.*

Tre konstruktionstræk er afgørende for forståelsen af bestemmelsen – og for, hvorfor den aldrig blev synlig i retspraksis:

- **Den var ikke en gerningsbeskrivelse.** § 157 a indeholdt ingen selvstændig strafferamme og kriminaliserede intet, der ikke i forvejen var strafbart. Den anviste alene, hvordan straffen skulle udmåles for en overtrædelse af en anden bestemmelse i straffeloven.
- **Den gjaldt kun »denne lov«.** Anvendelsesområdet var begrænset til overtrædelser af straffeloven. Særlovgivningen faldt uden for, og for militært personel var det nødvendigt at indsætte en ordret parallel i [militær straffelovs § 27 a](#).
- **Den var en del af en pakke på fem bestemmelser,** der kun gav mening samlet.

Bestemmelse	Funktion	Indsat ved	Ophævet/ændret
Straffeloven § 157 a	Strafudmålingsregel + torturdefinition	Lov nr. 494/2008	Ophævet 1. jan. 2025
Straffeloven § 157 b	Udvider §§ 145-157 til udenlandsk/international tjeneste, når § 157 a er opfyldt	Lov nr. 494/2008	Ophævet 1. jan. 2025
Straffeloven § 93 b	Uforældelighed for forhold omfattet af § 157 a	Lov nr. 494/2008	Nyaffattet 1. jan. 2025
Militær straffelov § 27 a	Parallel strafudmålingsregel	Lov nr. 494/2008	Ophævet 1. jan. 2025
Militær straffelov § 10 a	Uforældelighed for forhold omfattet af § 27 a	Lov nr. 494/2008	Ophævet 1. jan. 2025

Som strafudmålingsregel supplerede § 157 a den almindelige skærpesgrund i [straffelovens § 81, nr. 8](#), hvorefter det i almindelighed indgår som skærpende omstændighed, at gerningen er begået i udførelsen af offentlig tjeneste eller hverv eller under misbrug af stilling.

LOV

[Militær straffelov § 10a](#)
[Militær straffelov § 27a](#)
[Straffeloven § 81](#)
[Straffeloven § 93b](#)
[Straffeloven § 157a, stk. 1, 2](#)
[Straffeloven § 157b](#)
[Straffeloven § 157](#)

Straffelovrådets valg i 2008: strafskærpelse frem for selvstændig kriminalisering

§ 2

Lovforslaget bag § 157 a byggede på **Straffelovrådets betænkning nr. 1494/2008 om en torturbestemmelse i straffeloven**. De almindelige bemærkninger anfører allerede i indledningen den valgte linje:

FN's Komité mod Tortur har ved flere lejligheder anbefalet, at der i straffeloven indsættes en straffebestemmelse, der særskilt kriminaliserer tortur. Regeringen er imidlertid enig med Straffelovrådet i, at den foreslåede strafskærpselsesregel vil være en reelt bedre løsning og i bedre overensstemmelse med almindelige lovgivningsprincipper.

Udgangspunktet var, at der ikke bestod nogen folkeretlig pligt til en selvstændig kriminalisering. Torturkonventionens art. 4, stk. 1, forpligter alene staterne til at sikre, at enhver torturhandling er strafbar, og art. 4, stk. 2, til at fastsætte passende straf under hensyn til handlingernes alvorlige natur. Forarbejderne konkluderer:

Forpligtelsen til at kriminalisere tortur betyder således ikke, at deltagerstaterne nødvendigvis skal indføre en selvstændig bestemmelse i straffelovgivningen, som kriminaliserer tortur.

Straffelovrådet anførte fire hovedindvendinger mod en egentlig torturbestemmelse:

- **Legalitetsprincippet.** Torturkonventionens definition blev betegnet som »kompliceret« og indeholdende »en række begreber, hvis nærmere indhold er uklart« – navnlig hvad der ligger i stærk fysisk eller mental smerte og i, at handlingen sker »af nogen grund baseret på nogen form for forskelsbehandling«. Rådet fremhævede, at [straffelovens § 1](#) og [EMRK artikel 7](#) kræver høj præcision.
- **Uens folkeretlige torturbegreber.** Torturkonventionen og Den Internationale Straffedomstols statut definerer tortur forskelligt, og en samlet bestemmelse ville vanskeligt kunne rumme begge.
- **Strafferammeproblemet.** Tortur spænder fra trusler til drab. En samlet strafferamme måtte gå til livstid for at rumme de groveste tilfælde, hvilket ville være »for vid og uden rimelig sammenhæng med strafværdigheden« i de mindre grove.
- **Dobbeltkriminalisering.** Torturhandlinger var allerede strafbare, og »dobbeltkriminalisering bør undgås«.

Heroverfor stod de hensyn, der talte for en markering: at tortur er en særegen forbrydelse, hvor alvorlige krænkelse kombineres med et særligt forkasteligt formål, at ofre typisk er i gerningsmandens varetægt, og at forholdet rummer et element af misbrug af offentligt embede. Løsningen blev en mellemvej: gerningsmanden skulle fortsat tiltales efter de almindelige bestemmelser, men med torturkvalifikationen skrevet ind i tiltalen. Forarbejderne giver de illustrative eksempler »vold af særlig farlig karakter begået ved anvendelse af tortur« og »frihedsberøvelse ved anvendelse af tortur«.

Denne konstruktion havde en indbygget synlighedsambition – den skulle netop gøre det »lettere at registrere eventuelle torturhandlinger«. Som afsnittet om domspraksis nedenfor viser, blev denne ambition ikke indfriet.

LOV[Straffeloven § 1](#)[Straffeloven § 157a](#)

Torturbegrebets fire betingelser og § 157 a's afvigelser fra torturkonventionen

§ 3

FN's konvention af 10. december 1984 mod tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf, som Danmark ratificerede i 1987, definerer tortur i art. 1, stk. 1:

I denne konvention betyder udtrykket 'tortur' enhver handling, ved hvilken stærk smerte eller lidelse, enten fysisk eller mental, bevidst påføres en person med det formål at fremskaffe oplysninger eller en tilståelse fra denne eller en tredjemand, at straffe ham for en handling, som han selv eller en tredjemand har begået eller mistænkes for at have begået, eller at skræmme eller lægge tvang på ham eller en tredjemand, eller af nogen grund baseret på nogen form for forskelsbehandling, når en sådan smerte eller lidelse påføres af eller på opfordring af en offentlig ansat eller en anden person, der virker i embeds medfør, eller med en sådan persons samtykke eller indvilligelse. Smerte eller lidelse, der alene er en naturlig eller tilfældig følge eller del af lovlige sanktioner, er ikke omfattet.

Forarbejderne udleder heraf fire kumulative betingelser: (1) påførelse af stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse, (2) bevidst påførelse, (3) et af visse bestemte formål, og (4) at handlingen er begået af eller på opfordring af en offentligt ansat eller anden person i embeds medfør, eller med en sådan persons samtykke eller indvilligelse.

§ 157 a, stk. 2, blev udformet »i lyset af« denne definition – men var ikke identisk med den. De doktrinært væsentlige afvigelser var:

Element	Torturkonventionen art. 1, stk. 1	§ 157 a, stk. 2	§ 118 l (fra 2025)
Krænkelssens intensitet	»stærk smerte eller lidelse«	»skade på legeme eller helbred eller stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse« – bredere	»stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse«
Diskriminationsformål	Åbent: »af nogen grund baseret på nogen form for forskelsbehandling«	Lukket opregning: politisk overbevisning, køn, race, hudfarve, national/etnisk oprindelse, tro, seksuel orientering	Åbent: »enhver form for forskelsbehandling, herunder ...«
Opsamlingsformål	–	Ingen	§ 118 l, nr. 4 : »formål af lignende karakter«
Samtykke/indvilligelse	Selvstændigt alternativ	Ikke nævnt – måtte gå over medvirken	Udtrykkeligt alternativ
Personkreds	Offentligt ansat eller anden i embeds medfør	I udøvelsen af dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv	Tillige »en funktion, der svarer til eller kan ligestilles hermed«

At § 157 a på intensitetssiden var **bredere** end konventionen – fordi »skade på legeme eller helbred« ikke krævede, at smerten var stærk – er et sjældent overset punkt. Omvendt var formålsskravets nr. 3 **snævrere**, idet en torturhandling begået på grund af fx handicap eller social status ikke uden videre lod sig indpasse i den udtømmende opregning. Netop dette hul blev lukket i [§ 118 l, nr. 3](#), der udtrykkeligt nævner handicap, social status, kønsidentitet, kønsudtryk og kønskarakteristika og desuden er åbent formuleret.

Forarbejderne præciserer, hvad der lå i sondringen mellem fysisk og psykisk: ordet »fysisk« henviser til smerte forbundet med indgreb i den legemlige tilstand, mens »psykisk« sigter til smerte, der følger af fx isolation, anbringelse i mørke, langvarig afhøring, trusler eller oplysninger om nære pårørendes skæbne. Straffelovrådet nævnte to konkrete eksempler, der belyser grænsefladen: en **skinhenrettelse** ville være omfattet af [straffelovens](#)

§ 266 om trusler, og en fængselsfunktionær, der for at afstraffe en indsat meddeler denne, at hans barn er blevet dræbt, ville påføre stærk psykisk lidelse uden at ville tvinge den indsatte til noget – og dermed være strafbar efter § 147 eller § 150.

LOV

Straffeloven § 118l

Straffeloven § 147

Straffeloven § 150

Straffeloven § 157a, stk. 2

Straffeloven § 266

Kravet om handling udøvet i offentlig tjeneste eller hverv – og § 157 b's udvidelse af personkredsen

Det centrale kvalifikationskriterium i § 157 a, stk. 2, var, at overtrædelsen skulle være »begået i udøvelsen af dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv«. Kriteriet knyttede bestemmelsen til kapitel 16's grundstruktur, men rakte samtidig ud over den: hvor kapitel 16's øvrige bestemmelser efter deres ordlyd angår personer, der virker i (dansk) offentlig tjeneste eller hverv, omfattede § 157 a udtrykkeligt også udenlandske og internationale funktioner.

Denne asymmetri skabte et problem, som lovgiver måtte løse særskilt. De materielle embedsforbrydelser, som en torturhandling typisk ville blive henført under – § 146 om uretfærdighed ved sagens afgørelse, § 147 om ulovlige midler for at opnå tilståelse eller forklaring, § 148 om tilsidesættelse af lovbestemt fremgangsmåde, § 150 om misbrug af stilling til at tvinge nogen, og § 151 om tilskyndelse af underordnede – gjaldt ikke udenlandske eller internationale embedsmænd. Derfor blev § 157 b indsat samtidig med § 157 a:

§ 157 b. Bestemmelserne i §§ 145-157 gælder tilsvarende i udøvelse af udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv, hvis handlingen er omfattet af § 157 a.

Bestemmelsens rækkevidde var altså **betinget**: § 157 b udvidede kun §§ 145-157 til udenlandske og internationale funktioner, når handlingen tillige opfyldte torturdefinitionen i § 157 a. En udenlandsk embedsmand, der misbrugte sin stilling uden at nå torturtærsklen, faldt uden for kapitel 16. Lovgivers eget formål med § 157 b var, som det formuleres, at der »sikres ansvar for torturhandlinger begået i internationale funktioner«.

Hvad angår **straffemyndigheden** hvilede retsforfølgning af tortur begået i udlandet på straffelovens almindelige jurisdiktionsregler. Ud over § 7 om handlinger begået af personer med dansk tilknytning var § 8, nr. 5 den centrale hjemmel, hvorefter handlinger foretaget uden for den danske stat hører under dansk straffemyndighed, når »handlingens er omfattet af en international bestemmelse, ifølge hvilken Danmark er forpligtet til at have straffemyndighed«. Dette blev ændret ved reformen i 2024: § 8 a blev omformuleret fra en henvisning til handlinger omfattet af Den Internationale Straffedomstols statut til en direkte henvisning til §§ 118 c-118 j og § 118 l, så tortur nu udtrykkeligt er omfattet af den udvidede jurisdiktionsregel, når gerningsmanden på sigtelsestidspunktet har dansk tilknytning eller blot befinder sig her i landet.

LOV

Straffeloven § 7

Straffeloven § 8

Straffeloven § 8a

Straffeloven § 146

Straffeloven § 147

Straffeloven § 148

Straffeloven § 150

Straffeloven § 151

Straffeloven § 157b

Straffeloven § 157a, stk. 2

§ 5 Samtykke, tilskyndelse og indvilligelse fra offentlig myndighed – medvirkenskonstruktionen

Torturkonventionens art. 1, stk. 1, omfatter ikke blot smerte påført af en offentligt ansat, men også smerte påført på opfordring af eller med samtykke eller indvilligelse fra en sådan person. Dette dækker den klassiske situation, hvor myndigheden lader private – militser, medindsatte, informanter – udføre overgrebet.

§ 157 a, stk. 2, indeholdt intet tilsvarende alternativ. Definitionen krævede, at overtrædelsen var »begået i udøvelsen af« offentlig tjeneste eller hverv. Straffelovrådet vurderede imidlertid, at hullet var dækket af straffelovens almindelige regler, og forarbejderne er utvetydige på dette punkt:

Det er Straffelovrådets opfattelse, at straffelovens regler om forsøg (§ 21) og medvirken (§ 23) dækker de relevante forsøgs- og medvirkenshandlinger, og Straffelovrådet bemærker i den forbindelse, at de danske regler om forsøg og medvirken i international sammenligning er meget vidtgående.

Konstruktionen hvilede på tre led:

- **§ 23, stk. 1** omfatter alle, der ved tilskyndelse, råd eller dåd medvirker til gerningen, og skelner ikke mellem hovedmand og medvirkende. Forarbejderne fremhæver, at bestemmelsen betyder, at »en offentligt ansat, der foranlediger, at en ikke offentligt ansat begår en forbrydelse, kan straffes«.
- **§ 23, stk. 2** omfatter den, der medvirker til at krænke et særligt pligtforhold, men selv står uden for dette – og fanger dermed den private, der medvirker til en embedsmands overtrædelse af kapitel 16.
- **§ 151** rammer særskilt den, der tilskynder eller medvirker til, at en underordnet i offentlig tjeneste forbryder sig i tjenesten – og gør det »uden hensyn til om den underordnede kan straffes«. Forarbejderne understreger, at § 151 ikke udelukker ansvar efter den almindelige medvirkensregel.

Den svageste led var **ren indvilligelse** – den overordnede, der blot lader stå til. Her måtte ansvaret bæres af den almindelige lære om passiv medvirken, og der forelå ingen udtrykkelig lovhjemmel, der spejlede konventionens ordlyd. Netop dette er rettet i **§ 118 l**, der nu udtrykkeligt rammer den, »som opfordrer til, samtykker i eller på lignende måde indvilliger i, at en sådan smerte eller lidelse påføres af en tredjeperson«.

Forarbejderne behandler også den indirekte torturform, hvor smerten påføres én person gennem overgreb mod en anden – fx når en forælder presses til at give oplysninger ved en forbrydelse mod barnet. Straffelovrådet fandt, at sådanne handlinger kunne straffes »såvel med hensyn til den direkte berørte som med hensyn til den indirekte berørte«.

Endelig knyttede § 157 a an til de processuelle forbud i **retsplejelovens § 750**, hvorefter politiet ikke kan pålægge nogen at afgive forklaring og ikke må anvende tvang for at få nogen til at udtale sig, og **§ 752, stk. 3**, hvorefter løfter, urigtige foregivender eller trusler ikke må anvendes. Overtrædelse af disse regler kan efter omstændighederne straffes efter kapitel 16, navnlig § 147.

LOV

[Retsplejeloven § 750](#)

[Retsplejeloven § 752, stk. 3](#)

[Straffeloven § 21](#)

[Straffeloven § 23, stk. 1, 2](#)

[Straffeloven § 118 l](#)

[Straffeloven § 151](#)

§ 6 Uforædelighed: § 93 b's usædvanlige konstruktion

Samtidig med § 157 a indsatte [lov nr. 494 af 17. juni 2008](#) en ny [§ 93 b](#) i straffeloven, hvorefter forældelse ikke indtrådte for lovovertrædelser omfattet af § 157 a. Formålet var, som det fremgår af lovforarbejderne, at sikre, »at torturforbrydelser kan retsforfølges uanset forældelsesfrister«.

Konstruktionen var doktrinært bemærkelsesværdig. Forældelsesfristen beregnes efter [§ 93, stk. 1](#) ud fra den enkelte lovovertrædelses strafmaksimum – 2, 5, 10 eller 15 år. § 93 b brød med dette ved at knytte uforældelighed ikke til en strafferamme, men til en **strafudmålingsregel**. Konsekvensen var, at en i sig selv forældelig forbrydelse blev uforældelig alene som følge af torturkvalifikationen: simpel vold efter [§ 244](#) med en toårig strafferamme og dermed femårig forældelse blev uforældelig, hvis den var begået ved tortur.

Dette udfyldte et reelt hul. Forarbejderne redegør for, at [§ 93 a](#) allerede sikrede uforældelighed, når en lovovertrædelse er omfattet af en mellemfolkelig overenskomst, ifølge hvilken strafansvaret skal være uforældeligt – hvilket via art. 29 i Den Internationale Straffedomstols statut dækkede forbrydelser mod menneskeheden og krigsforbrydelser. Men som forarbejderne bemærker:

Torturkonventionen indeholder derimod ikke bestemmelser om forældelse af strafansvaret for tortur, og spørgsmålet om, hvornår strafansvaret for tortur, der ikke er omfattet af Statutten for Den Internationale Straffedomstol, forældes, vil således skulle afgøres efter de almindelige forældelsesregler i straffeloven.

§ 93 b lukkede altså præcis den kategori, som torturkonventionen dækker, men statutten ikke gør: tortur uden for væbnet konflikt og uden for et omfattende eller systematisk angreb på civilbefolkningen. En tilsvarende regel blev indsat som [militær straffelovs § 10 a](#).

Ved reformen i 2024 blev § 93 b, stk. 1, nyaffattet, så uforældeligheden nu knytter sig til [kapitel 13 a](#). Forarbejderne til nyaffattelsen fastslår kontinuiteten:

Med forslaget videreføres den nugældende retstilstand, hvor folkedrab, forbrydelser mod menneskeheden, krigsforbrydelser og tortur er uforældelige lovovertrædelser.

Overgangen er udtrykkeligt reguleret. Forarbejderne bemærker, at det med ophævelseslovens § 6, stk. 2, foreslås, »at den nye affattelse af § 93 b, stk. 1, også finder anvendelse på lovovertrædelser, der er begået før lovens ikrafttræden, medmindre forældelse efter de hidtil gældende regler er indtrådt før lovens ikrafttræden«. For enkelte forbrydelser indebar nyaffattelsen en reel udvidelse – fx angreb på kulturværdier, der ikke tillige er krigsforbrydelser efter statutens art. 8.

Bemærk, at § 93 b i sin nuværende affattelse tillige indeholder et stk. 2 om uforældelighed for seksualforbrydelser mod personer under 18 år, indsat ved en ændringslov af 1. marts 2018. Det stykke har ingen sammenhæng med torturreguleringen.

LOV

[Militær straffelov § 10a](#)[Straffeloven § 93b, stk. 1, 2](#)[Straffeloven § 93, stk. 1](#)[Straffeloven § 93a](#)[Straffeloven § 244](#)

§ 7 Hvilke straffebestemmelser torturkvalifikationen kunne knyttes til

Fordi § 157 a ikke selv kriminaliserede noget, afhang dens praktiske betydning helt af, hvilken underliggende bestemmelse anklagemyndigheden valgte. Forarbejderne gennemgår systematisk de bestemmelser, der måtte anses for særligt relevante for torturhandlinger:

- **Forbrydelser mod liv og legeme (kapitel 25):** § 237 om drab (fængsel fra 5 år indtil på livstid) samt §§ 244-246 om vold og andre legemsangreb, der ved særdeles skærpende omstændigheder kan straffes med fængsel indtil 10 år. Hertil § 250 om hensættelse i hjælpeløs tilstand.
- **Forbrydelser mod den personlige frihed (kapitel 26):** § 260 om ulovlig tvang og § 261 om frihedsberøvelse, hvor stk. 2 hjemler fængsel indtil 12 år ved bl.a. langvarig frihedsberøvelse.
- **Freds- og ærekrænkelser (kapitel 27):** navnlig § 266 om trusler, der efter Straffelovrådets opfattelse ville omfatte skinhenrettelse.
- **Seksualforbrydelser:** § 216 om voldtægt, der ved særligt skærpende omstændigheder kan straffes med fængsel indtil 12 år.
- **Forbrydelser i offentlig tjeneste (kapitel 16):** §§ 146, 147, 148, 150 og 151.

Her bliver strafs-kærpeles-reglens strukturelle svaghed synlig. § 157 a **hævede ikke strafferammen**. En torturhandling, der blev henført under § 147 om anvendelse af ulovlige midler for at opnå tilståelse, kunne uanset torturkvalifikationen maksimalt straffes med fængsel i 3 år; en henført under § 150 ligeledes 3 år; en henført under § 244 maksimalt 3 år efter den dagældende ramme. Torturkvalifikationen kunne alene flytte straffen op inden for det eksisterende spænd.

Det var netop dette forhold, Straffelovrådet fandt var en fordel – at »den konkrete forbrydelses karakter og grovhed afspejles på en mere hensigtsmæssig måde«. Ved reformen i 2024 vendte lovgiver vurderingen om og gav § 118 l en selvstændig strafferamme på fængsel indtil 12 år.

For militært personel supplerede den militære straffelov straffeloven. Generalauditørens meddelelse fremhæver som eksempler [militær straffelovs § 36, stk. 2](#) om brug af folkeretsstridige krigsmidler under væbnet konflikt (fængsel indtil på livstid) og § 27 om pligtforsømmelse, hvor straffen ved forsætlig overtrædelse under væbnet konflikt kan stige til fængsel i 3 år.

LOV

[Militær straffelov § 27](#)[Militær straffelov § 36, stk. 2](#)[Straffeloven § 118 l](#)[Straffeloven § 216](#)[Straffeloven § 237](#)[Straffeloven § 244](#)[Straffeloven § 260](#)[Straffeloven § 261, stk. 2](#)[Straffeloven § 266](#)

§ 8 Fraværet af offentliggjort domspraksis om § 157 a

Systematisk søgning i dansk offentliggjort retspraksis – Højesteret, landsretterne, byretterne, Rigsretten, Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols danske sager og de forvaltningsretlige nævn – giver ingen afgørelse, hvor [straffelovens § 157 a](#) er anvendt som strafs-kærpeles-grund. Bestemmelsen bestod i 16½ år uden at sætte sig et eneste offentliggjort spor.

Dette er i sig selv oversigtens hovedfund, og det er ikke en tilfældighed. Konstruktionen indebar, at torturkvalifikationen kun blev synlig, hvis anklagemyndigheden aktivt valgte at skrive den ind i tiltalen – og at intet resultat i strafudmålingen afhang af, om den blev det, ud over placeringen inden for en strafferamme, som den underliggende bestemmelse alligevel satte. Straffelovrådets udtrykkelige ambition om, at bestemmelsen ville gøre det »lettere at registrere eventuelle torturhandlinger« og »tydeligere, hvor mange straffesager der måtte vedrøre tortur«, blev dermed ikke indfriet. Det var netop denne erfaring, der bar reformen i 2024.

Den praksis, der findes om strafansvar for handlinger begået i udøvelsen af offentlig tjeneste – den personkreds, § 157 a hvilede på – ligger uden for kapitel 16 og angår ministeransvar. Den er kvantitativt yderst sparsom og illustrerer, hvor sjældent dansk ret overhovedet realiserer strafansvar for embedsudøvelse:

- I [SS-1/1995-DK](#) fandt Rigsretten fhv. justitsminister Erik Ninn-Hansen skyldig i forsætlig tilsidesættelse af ministerpligterne ved i syv måneder at fastholde en ulovlig berostillelse af tamilske familiesammenføringssager trods gentagne advarsler fra embedsværket. Rigsretten formulerede den generelle målestok for, hvornår embedsudøvelse krydser grænsen til det strafbare: der er »en glidende overgang mellem det blot kritisable og det strafbare«, og ved vurderingen må det tillægges betydning, om ministeren har forfulgt usaglige formål, forholdets tidsmæssige udstrækning, konsekvenserne for de berørte, om embedsmændene har varslet risikoen, og om ministeren har søgt at skjule administrationens virkelige karakter. Straffen blev fængsel i 4 måneder, betinget.
- I [SS-1/2021-DK](#) fandt Rigsretten med 25 stemmer mod 1 fhv. minister Inger Støjberg skyldig i forsætlig overtrædelse af ministeransvarlighedslovens § 5, stk. 1, ved at have »kortslettet« den lovpligtige procedure for individuel vurdering, partshøring og proportionalitetsafvejning i strid med EMRK artikel 8. Straffen blev fængsel i 60 dage. Sagen er relevant for torturreguleringen på ét principielt punkt: den viser, at strafansvar for embedsudøvelse i dansk ret realiseres gennem den underliggende pligtenorm og ikke gennem en særskilt kvalifikationsregel.
- I [SS-1/1910-DK](#) blev fhv. indenrigsminister Sigurd Berg idømt en bøde for tjenesteforsømmelse, mens fhv. konseilspræsident Jens Christian Christensen blev frifundet – en tidlig markering af, at beviskravet for strafbarhed forudsætter konkret viden og aktiv undladelse af en klar embedspligt.

Disse afgørelser er **ikke** § 157 a-sager og angår ikke tortur. De medtages, fordi de udgør den eneste offentliggjorte danske praksis om realiseret strafansvar for handlinger i offentlig tjeneste på ministerniveau, og fordi de illustrerer den vurderingsnorm, som en torturkvalifikation ville skulle have indlejret sig i. For praksis om forbuddet mod tortur og umenneskelig behandling i konkrete sager om bæltefiksering, afsoningsforhold, politivold og udlevering henvises til [praksisoversigten om EMRK artikel 3](#).

LOV	Ministeransvarlighedsloven § 5, stk. 1	Straffeloven § 157a
PRAKSIS	Rigsretten · Rigsretssag mod fhv. minister Inger Støjberg	13.12.2021
	Rigsretten · Rigsretssagen mod Erik Ninn-Hansen for ulovlig behandling af tamilske familiesammenføringssager	22.06.1995
	Rigsretten · Rigsretssag mod Jens Christian Christensen og Sigurd Berg for manglende tilsyn med Den sjællandske Bondestands Sparekasse	17.06.1910

§ 9 Anklagemyndighedens og generalauditørens instrukser – og en fælde for den ukritiske læser

I fravær af domspraksis er de administrative forskrifter den vigtigste kilde til, hvordan § 157 a var tænkt anvendt.

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om sager mod offentligt ansatte placerer bestemmelsen i forhold til den almindelige skærpsesgrund:

Bestemmelsen i straffelovens § 81, nr. 8, suppleres af den særlige udmålingsregel i straffelovens § 157 a om tortur, hvorefter det ved fastsættelse af straf for en overtrædelse af straffeloven skal indgå som en skærpende

omstændighed, at overtrædelsen er begået ved tortur. Bestemmelsen indeholder endvidere en definition af tortur, der er udformet i lyset af definitionen i FN's torturkonvention. Efter straffelovens § 93 b, indtræder der ikke forældelse af strafansvaret for torturhandlinger omfattet af denne særlige straffskærpselsesbestemmelse.

Her ligger en konkret fælde. Passagen står i [Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om sager mod offentligt ansatte, pkt. 5.1.1](#), hvis version er dateret 8. maj 2026 – mere end 16 måneder efter, at § 157 a blev ophævet, og efter at § 93 b, stk. 1, blev nyaffattet, så uforældeligheden knytter sig til kapitel 13 a og ikke længere til § 157 a. Afsnittet er altså ikke ajourført på dette punkt, og henvisningen kan ikke lægges til grund som gældende ret. Det er en påmindelse om, at rigsadvokatmeddelelser ikke automatisk følger lovændringer.

Forelæggelsespligten gælder uændret. [Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om forelæggelse og indberetning, pkt. 3.3.3](#), bestemmer, at politikredsen skal forelægge tiltaleespørgsmålet for statsadvokaten i sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 16 om forbrydelser i offentlig tjeneste eller hverv mv. (§§ 144-157 b). Enhver sag, hvor § 157 a kunne være påberåbt, var derfor undergivet obligatorisk forelæggelse. Hertil kommer, at nævningsager om straffelovens kapitel 12 og 13 efter [Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om statsadvokaternes udførelse af nævningsager](#) hører til de sagstyper, der undtagelsesvis bør føres af statsadvokaten selv – hvilket efter reformen også fanger de nye torturbestemmelser i kapitel 13 a.

På det militære område behandler [Generalauditørens meddelelse nr. 3/2018 om strafpåstande i sager om overtrædelse af militær straffelov, pkt. 4.5.6](#) straffskærpselsen for tortur særskilt og gengiver § 27 a's ordlyd i sin helhed, ligesom [den tilsvarende vejledning](#) gør det. Begge citerer forarbejdernes to eksempler på, hvornår den militære straffskærpselsesregel kunne blive relevant: en overtrædelse af § 36, stk. 2, hvor der i strid med artikel 13 i 3. Genève-konvention er påført en krigsfange stærk fysisk smerte for at skaffe oplysninger, og – uden for væbnet konflikt – en overtrædelse af § 27, hvor der påføres en person stærk fysisk smerte for at afstraffe vedkommende. Også disse forskrifter beskriver §§ 27 a og 10 a som gældende, selv om de blev ophævet pr. 1. januar 2025.

LOV

[Militær straffelov § 27a](#)[Militær straffelov § 36, stk. 2](#)[Straffeloven § 81](#)[Straffeloven § 93b, stk. 1](#)[Straffeloven § 157a](#)

§ 10 Ophævelsen pr. 1. januar 2025 og overgangen til § 118 l

Ved [lov nr. 1674 af 30. december 2024](#) om ændring af straffeloven, militær straffelov og retsplejeloven og om ophævelse af lov om straf for folkedrab og lov om beskyttelse af kulturværdier i tilfælde af væbnet konflikt (Visse internationale forbrydelser) blev hele 2008-konstruktionen afviklet med virkning fra 1. januar 2025. Lovens § 1 gennemførte følgende:

Nr.	Ændring
4	§ 8 a's jurisdiktionsregel omformuleres fra »handling af den pågældende art er omfattet af statuten for Den Internationale Straffedomstol« til »handlingen er omfattet af §§ 118 c-118 j eller 118 l«
5	§ 93 b, stk. 1, nyaffattes, så uforældelighed knytter sig til kapitel 13 a
6	Nyt kapitel 13 a »Visse internationale forbrydelser« indsættes efter kapitel 13
7	§§ 157 a og 157 b ophæves

Lovens § 2 ophævede tilsvarende [militær straffelovs §§ 10 a og 27 a](#). Forarbejderne begrundede dette direkte:

Det foreslås med lovforslagets § 1, nr. 6, at der indsættes en materiel straffebestemmelse om tortur i straffeloven som § 118 l. Den foreslåede bestemmelse omfatter handlinger foretaget i udøvelsen af dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv, herunder handlinger foretaget af militært personel. [...] Som en konsekvens heraf foreslås det, at militær straffelovs §§ 10 a og 27 a ophæves.

Den nye [§ 118 l](#) lyder:

For tortur straffes med fængsel indtil 12 år den, der virker i dansk, udenlandsk eller international offentlig tjeneste eller hverv, eller som udøver en funktion, der svarer til eller kan ligestilles hermed, og som påfører en anden person stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse, eller som opfordrer til, samtykker i eller på lignende måde indvilliger i, at en sådan smerte eller lidelse påføres af en tredjeperson [...]

Tortur reguleres herefter ad tre spor i kapitel 13 a, afhængigt af konteksten:

- **Fritstående tortur** – uden krav om væbnet konflikt eller systematisk angreb – efter [§ 118 l](#), som er den bestemmelse, der udmønter FN's torturkonvention. Strafferammen er fængsel indtil 12 år.
- **Tortur som forbrydelse mod menneskeheden** efter [§ 118 d, nr. 6](#): at påføre »en person i vedkommendes varetægt eller kontrol stærk fysisk eller psykisk smerte eller lidelse« som led i et omfattende eller systematisk angreb mod en civilbefolkning. Her kræves hverken offentlig tjeneste eller et bestemt formål.
- **Tortur som krigsforbrydelse** efter [§ 118 e, stk. 1, nr. 2, litra a](#), når handlingen sker i tilknytning til en væbnet konflikt mod en beskyttet person.

Selve grundtanken bag skiftet er formuleret i **betænkning nr. 1583/2024 om visse internationale forbrydelser**, hvor udvalget noterer, at det ifølge sit kommissorium skulle »udarbejde forslag til, hvordan en selvstændig kriminalisering af tortur mest hensigtsmæssigt kan indføres i dansk straffelovgivning«, og fremhæver, at torturkonventionens art. 1, stk. 1, adskiller sig fra de øvrige torturforbrydelser ved bl.a., at det ikke er et krav, at torturen finder sted i tilknytning til en væbnet konflikt. Betænkningen redegør også for, at Danmark ikke stod alene med den tidligere model – Tyskland kriminaliserer heller ikke tortur særskilt, men lader torturhandling indgå som element i folkeretsstraffeloven (Völkerstrafgesetzbuch).

For handlinger begået **før 1. januar 2025** gælder som udgangspunkt fortsat den dagældende retstilstand, dvs. tiltale efter de almindelige bestemmelser med [§ 157 a](#) som skærpesesgrund. Overgangsreglen i ophævelseslovens § 6, stk. 2, bestemmer dog, at den nye affattelse af [§ 93 b, stk. 1](#), også finder anvendelse på lovovertrædelser begået før ikrafttrædelsen, medmindre forældelse efter de hidtil gældende regler var indtrådt før ikrafttrædelsen. Lovgivers udtrykkelige forudsætning var kontinuitet i uforældeligheden for tortur.

LOV

[Militær straffelov § 27a](#)[Straffeloven § 8a](#)[Straffeloven § 93b, stk. 1](#)[Straffeloven § 118l](#)[Straffeloven § 118d](#)[Straffeloven § 118e, stk. 1](#)[Straffeloven § 157a](#)[Straffeloven § 157b](#)

Forholdet til FN's torturkonvention og ombudsmandens

§ 11 OPCAT-tilsyn

§ 157 a var Danmarks svar på et vedvarende folkeretligt pres. Forud for ratifikationen i 1987 vurderede Justitsministeriet, at dansk ret allerede opfyldte konventionen, og at det alene var nødvendigt at ændre straffelovens regler om straffemyndighed, jf. bemærkningerne til beslutningsforslag nr. B 130 (1986-87) og lov nr. 322 af 4. juni 1986. Denne grundvurdering blev fastholdt i 2008:

På den anførte baggrund er der efter Justitsministeriets opfattelse og som anført af Straffelovrådet ikke grundlag for at antage, at Danmark er folkeretligt forpligtet til at indføje Torturkonventionens definition af tortur i straffelovgivningen, eller at Danmark i øvrigt er folkeretligt forpligtet til at indsætte en torturbestemmelse i lovgivningen.

Det afgørende var efter forarbejderne, »om dansk lovgivning indeholder bestemmelser, som medfører en passende straf for handlinger, der i konventionens forstand har karakter af tortur, og ikke, om der i dansk lovgivning findes en særskilt bestemmelse, der kriminaliserer tortur«.

Spørgsmålet blev gentagne gange rejst politisk. I februar 2023 stillede et folketingsmedlem § 20-spørgsmål S 264 med formuleringen: »Er ministeren enig i, at Danmarks indsats mod krigsforbrydelser har en alvorlig mangel, i og med Danmark – i modsætning til stort set alle andre EU-lande – ikke direkte har kriminaliseret forbrydelser som tortur, krigsforbrydelser og forbrydelser mod menneskeheden i sin straffelov?«. Spørgsmålet blev besvaret mundtligt den 22. februar 2023, knap to år før ophævelsen af § 157 a.

Parallelt hermed har torturforbuddet i **praksis** været håndhævet ad forvaltningsretlig vej. [Inkorporeringslovens bilag 1, artikel 3](#) – EMRK artikel 3 – bestemmer, at ingen må underkastes tortur og ej heller umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. Folketingets Ombudsmand beskriver selv forskellen i vægt mellem de to instrumenter:

Denne bestemmelse spiller i dansk praksis en større rolle. Det skyldes, at der til menneskerettighedskonventionen – som er inkorporeret i dansk ret – er knyttet en domstol (Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol), som i sin praksis har bidraget til den nærmere fastlæggelse af bl.a. udtrykket ”nedværdigende behandling”.

Ombudsmanden blev i oktober 2007 anmeldt til FN som Danmarks **nationale forebyggende mekanisme** efter den valgfri protokol til FN's torturkonvention (OPCAT), jf. bekendtgørelse nr. 38 af 27. oktober 2009, og varetager opgaven i samarbejde med Institut for Menneskerettigheder og DIGNITY – Dansk Institut mod Tortur. Det fremgår af [Ombudsmandens redegørelse 2024-14 om tilsynsbesøg på Udrejsecenter Kærshovedgård, pkt. 2.1](#), at torturkonventionen forpligter staterne både til ikke at udøve eller acceptere tortur og til at **retsforfølge** personer, som bryder forbuddet.

Det er netop denne efterforskningsforpligtelse, der udgør bindeleddet til strafferetten. I [FOB 2016-52 om magtanvendelse i en arrest, pkt. 2.3](#), redegør ombudsmanden for, at torturkonventionens artikel 12-13 opstiller udtrykkelige regler om pligten til at undersøge påståede overtrædelser, og at en effektiv undersøgelse efter CPT's

standarder skal iværksættes, når der fremsættes troværdige oplysninger om mishandling af en frihedsberøvet – uanset om der er indgivet en formel klage. Undersøgelsen skal foretages af personer, der så vidt muligt er uafhængige, skal være grundig, og skal ske hurtigst muligt. Ombudsmanden fandt i sagen, at magtanvendelsen var utilstrækkeligt undersøgt.

Samme redegørelse markerer tærskelsondringen, som var afgørende for § 157 a's anvendelsesområde:

En uforholdsmæssig magtanvendelse over for en frihedsberøvet person vil altså kunne udgøre nedværdigende og/eller umenneskelig behandling (medmindre mishandlingen har været så alvorlig, at den karakteriseres som tortur).

I [FOB 2018-18 om tilsynsbesøg i Udrejsecenter Kærshovedgård, pkt. 6.2](#) og [FOB 2014-42 om Center Sandholm](#) redegør ombudsmanden nærmere for torturkonventionens artikel 16, stk. 1, der forpligter staterne til at forhindre handlinger, som indebærer grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling uden at udgøre tortur efter artikel 1 – når handlingerne er foretaget af eller på opfordring af en offentligt ansat eller anden person i embeds medfør, eller med en sådan persons samtykke eller indvilligelse. Ombudsmanden fandt i begge sager ikke grundlag for at anse de generelle forhold for konventionsstridige, men kunne ikke afvise, at den samlede virkning af begrænsningerne med tiden i konkrete tilfælde kunne føre til en krænkelse.

LOV

Inkorporeringsloven § bilag-1-article-3

Straffeloven § 157a

Sammenfatning: en bestemmelse, der blev afskaffet af sin egen

§ 12 tavshed

Straffelovens § 157 a er et lærestykke i, hvordan lovteknisk elegance kan koste retlig gennemslagskraft.

Straffelovrådets ræsonnement i 2008 var indre konsistent og hviler på argumenter, der stadig har vægt: torturhandlinger **var** strafbare i dansk ret; folkeretten krævede **ikke** en særskilt kriminalisering; torturkonventionens definition **er** upræcis målt mod legalitetsprincippet; og en samlet strafferamme fra trusler til drab **ville** have været uden rimelig sammenhæng med strafværdigheden i de mindre grove tilfælde. Løsningen – at bevare tiltalen efter de almindelige bestemmelser og lade torturkvalifikationen styre udmålingen – var teoretisk velbegrunderet.

Problemet var, at konstruktionen ikke gav nogen aktør et incitament til at bruge den. Bestemmelsen hævdede ikke strafmaksimum, skabte ingen ny gerningstype og udløste ingen selvstændig retsfølge ud over uforældeligheden i § 93 b. Resultatet blev en bestemmelse, der på 16½ år ikke satte ét offentliggjort spor i retspraksis – og dermed heller ikke leverede den registrerings- og synlighedsgevinst, der var et af hovedargumenterne for den.

De doktrinære svagheder, som fraværet af praksis aldrig fik lejlighed til at afprøve, kan opsummeres således:

- **Personkredsen** var bundet til handlinger begået »i udøvelsen af« offentlig tjeneste eller hverv og rummede ikke de facto-myndigheder, der udøver funktioner svarende hertil.
- **Samtykke og indvilligelse** – konventionens udtrykkelige alternativ – havde ingen selvstændig hjemmel og måtte konstrueres over [§ 23](#) og [§ 151](#).
- **Formålsskravets** diskriminationsled var en lukket opregning, hvor konventionen er åben.
- **§ 157 b's** udvidelse af kapitel 16 til udenlandske og internationale embedsmænd var cirkulært betinget af, at § 157 a i forvejen var opfyldt.

- **§ 93 b** knyttede uforældelighed til en strafudmålingsregel snarere end til en strafferamme – en konstruktion uden sidestykke i straffeloven.

Alle fem punkter er adresseret i [§ 118 l](#), som fra 1. januar 2025 kriminaliserer tortur selvstændigt med fængsel indtil 12 år, omfatter personer med funktioner der kan ligestilles med offentlig tjeneste, indeholder et udtrykkeligt samtykke- og indvilligelsesalternativ, har et åbent formulerede formålsskrav med opsamlingsbestemmelse, og er uforældelig i kraft af sin placering i [kapitel 13 a](#), jf. [§ 93 b, stk. 1](#).

To praktiske advarsler bør stå tilbage. For det første refererer flere centrale administrative forskrifter – herunder [Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om sager mod offentligt ansatte](#) i sin version af 8. maj 2026 og generalauditørens meddelelse om militære straffpåstande – fortsat til § 157 a, § 157 b og militær straffelovs §§ 27 a og 10 a som gældende ret. De er ikke ajourført efter ophævelsen. For det andet skal man ved bedømmelsen af handlinger begået før 1. januar 2025 fortsat anvende § 157 a-konstruktionen materielt, mens overgangsreglen i ophævelseslovens § 6, stk. 2, lader den nyaffattede § 93 b, stk. 1, gælde også for ældre forhold, medmindre forældelse allerede var indtrådt.

LOV

[Straffeloven § 23](#)
[Straffeloven § 93b, stk. 1](#)
[Straffeloven § 118l](#)
[Straffeloven § 151](#)
[Straffeloven § 157a](#)
[Straffeloven § 157b](#)

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Militær straffelov § 27a	Straffeloven § 81
Straffeloven § 93b stk. 1	Straffeloven § 118l
Straffeloven § 157a stk. 1, 2	Straffeloven § 157b

MATERIALE Citerede afgørelser

3 afgørelser

RIGSRET TEN · SÆRLIG DOMSTOL

3

13.12.2021	Rigsretssag mod fhv. minister Inger Støjberg	129-149
22.06.1995	Rigsretssagen mod Erik Ninn-Hansen for ulovlig behandling af tamilske familiesammenføringsager	112-131
17.06.1910	Rigsretssag mod Jens Christian Christensen og Sigurd Berg for manglende tilsyn med Den sjællandske Bondestands Sparekasse	113-132

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Betænkning om visse internationale forbrydelser

nr. 1583 · 2024 · Justitsministeriet